

Ego verò nullum dubitationi locum inuenio, quò minus Athanasius finem vitæ huic attexerit, nec inuenissent, credo, Baronius & Possuinus, si præfationis Athanasij in hanc vitam fuissent memores. Ita enim ille ad peregrinos fratres: Quoniam igitur exegit à me, vt vobis scriberem de conuersione beati Antonij, volentibus discere, quemadmodum coeperit, quæ fuerit ante sanctum propositum, qualem etiam habuerit terminum vitæ.

Cur Athanasius non meminerit Pauli.

Cur verò non meminerit Athanasius congressus Antonij cum Paulo, non aliam causam inuenio, quàm quòd non omnia Antonij gesta referat; unde peregrinos fratres monet, vt existiment se minima audisse de maximis. cum ob portitoris litterarum festinationem non potuerit monachos euocare, vt plenius aliquid addiscens, munera maiora transmitteret.

Quando verò contigerit Athanasium scribere vitam Antonij, eamq; Romam deferre, quoniam eius rei nunc aliqua mentio facta est, porrò inuestigemus.

Quando & quomodo Athanasius vitam Antonij Romam detulerit.

Baronius anno Christi CCCXL. Iulij Papæ IV. Constantini, Constantij & Constantis Imperatorum. I V. Quam verò, inquit, proficuum fuerit Athanasij Romam accessus, vel ex eo potest intelligi, quòd in Urbem inuenerit ipse primus Aegyptiorum monachorum institutionem, vitamque admirandam Antonij Magni, licet adhuc viuentis, à se conscriptam detulerit: quod vitæ genus ad omnes Euangelicæ perfectionis numeros attemperatum, etiam nobilissimæ Romanæ femine consecrari coeperunt. tradit enim hæc de his S. Hieronymus: Nulla eo tempore nobilium feminarum nouerat Romæ propositum monachorum, nec audebat, propter rei nouitatem, ignominiosum (vt tunc putabatur) & vile in populis nomen assumere. Hæc (Marcella scilicet) ab Alexandrinis prius sacerdotibus, Papaque Athanasio, & postea Petro, qui persecutionem Arianae hæreseos declinantes, quasi ad tutissimum communionis suæ portum, Romam confugerant, vitam beati Antonij, tunc adhuc viuentis, monasteriorumque in Thebaide Pachomij, & virginum ac viduarum didicit disciplinam: nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognouerat. Hactenus ex Hieronymo Baronius.

Hieron. epist. I 6. ad Princip.

Ex quibus quidem elucet, Athanasij quoque operâ Marcellam de vitâ Antonij didicisse, non tamen, quòd Athanasius tunc Antonij vitam à se descriptam Romam detulerit; quam ipsius testificatione iam vidimus, post mortem demum Antonij ad peregrinos fratres fuisse perscriptam.

Præstitit igitur Romæ Athanasius, quod an-

te eum Alexandrini sacerdotes, quodq; post eum Petrus Alexandrinus primùm presbyter, deinde episcopus præstitere; vt quæ coram in Aegypto & Thebaide, vel viderant vel audierant de Antonio & Pachomio tunc adhuc viuentibus, ea Romanis enarrarent. Si quis breuiculis quedam ab iis comprehensa tunc velit, ne memoriâ exciderent, per me licet: modo Athanasio ipsi fidem habeamus, quòd post mortem demum Antonij, rogatu peregrinorum fratrum, vitam eius describeret.

An verò anno Christi CCCXL. Athanasius Romæ Marcellam viduam de vitâ Antonij docuerit, existimo non omnino certum esse. Nam cum Baronius tom. V. anno Christi CCCCX. statuât Marcellæ obitum, valde longæ eam oportuit fuisse, quippe nonagenariam, si eam statuamus x. annorum, cum Athanasius primùm Romam venit anno CCCXL. Quæ et si Marcella competit, potest dicto anno Christi CCCXL. de Antonio ex Athanasio inaudisse.

Quòd si minor ætas Marcellæ tribuenda, cum Athanasius sæpius Romam venerit, videlicet anno Christi CCCXL. deinde CCCXLII. demum CCCXLIX. potest postremo hoc anno Marcella de Antonio didicisse ex Athanasio.

Pergit Baronius occasione sancti Antonij & Marcellæ, hæc contra monachorum hostes subnectere: At quibusnam persuasa, inquit, eiusmodi vitæ institutum Deo gratum esse Marcella sensit, nisi ex innumeris penè miraculis, Apostolicis planè signis, atque virtutibus quæ cum Antonium tum alios, diuino illis calculo suffragante, assidue operari cognouit? Erat quidem in Oriente summum illud viuendi genus instar Eliæ ac Ioannis Baptista cunctis hominibus etiam ethnicis & Imperatoribus ipsis venerandum, sed & impiis quoque hæreticis reuerendum, atque ad eò celestibus ciuibus admirandum; utpote qui se in terris conciuies habere letantes, cum eisdem tamquam gentilibus suis amicè assidue versarentur. Fæctumq; feliciter est, vt Athanasio propalante inferretur, ac pariter coleretur in Vrbe sublimè illud viuendi genus, cuius in montibus atq; desertis locis tantum cernebantur impressæ vestigia: nec detrectant vniversus Christianus orbis in Occidente sectari, quod sciret in Ecclesiâ Romanâ susceptum: quæ hæc omnia accepta fert Athanasio; cum alioqui non defuerint (quod dictum est superius) persecutionis retro temporibus, cum in Vrbe, tum aliis quoque in locis monachi: illos dixerim qui in similitudinem Pauli atque Antonij à persecutionibus fugientium, eadem ex causâ in cryptis, antris, iugis montium, valliumq; conuexis recessibus delitescerent, instar Eliæ à facie Achab & Iesabel fugientis, Deum propensius colerent: adeò vt licet monachi nomen visum sit Vrbi nouum,

Baron. anno 340.

Excellens studium monastica disciplina.

Nomen v. o. num, res vetus. nouum, res tamen ipsa vetus, sed in tanta Ecclesie pace legibus quibusdam exulta, fecundiori germine propagata.

Donatistæ heretici, iidem & Circumcelliones dicti, qui his ipsis temporibus aduersus Catholicos grassabantur in Africa, primi ausi sunt, non de re ipsâ, sed de nomine à piis querere & dicere (inquit S. Augustinus) consueverunt: Quid tibi vult nomen monachorum? & inferius: Nobis dicunt: Ostendite vbi scriptum sit nomen monachorum? Respondit post alia ad hæc ipse: Quare ergo & nos non appellemus monachos, cum dicat

Augustin. in Psal. 132. Psalmus: Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum? $\mu\acute{o}\nu\omicron\varsigma$ enim vnus dicitur, & non vnus quomodo-cumque: nam & in turba vnus est, sed vnà cum multis vnus dici potest, $\mu\acute{o}\nu\omicron\varsigma$ nõ potest, id est solus: $\mu\acute{o}\nu\omicron\varsigma$ enim vnus solus est. Qui ergo sic viuunt in vnum, vt vnum hominem faciant, vt sit illis verè quod scriptum est:

Psal. 132. Vna anima, & cor vnum; multa corpora, sed non multæ animæ; rectè dicitur $\mu\acute{o}\nu\omicron\varsigma$, id est vnus solus. & paulò post: Meritò insultant nomini vnitatis, qui se ab vnitae præciderunt. Meritò illis displicet nomen monachorum, quia illi nolunt habitare in vnum cum fratribus; sed sequentes Donatum, Christum diuiserunt. hæc Augustinus.

Act. 4. Probè iam vides, Lector, à quorum partibus stent qui nostro hoc infelicissimo seculo Monachorum nomen adeò execrantur; & quorum nam profiteantur se esse discipulos, cum eorum sectentur impietatem, duplo quàm illi planè impij, cum illi (vt ait Augustinus) nomini insultarent Monachorũ, quod ab vnitae Catholica defecissent; isti verò duplici apostasia, nempe quod ab Ecclesie fide & monasticâ obseruantia turpissimè defecerunt: tales planè fuerunt, qui prima iecerunt fundamenta omnium hæresum, quæ hoc seculo prodierunt. At non hac tantum ex parte duplo (vt diximus) peiores quàm Donatistæ, sed triplo: quippe qui non, sicut illi, de nomine solum mouerint Catholicis questionem, sed rem ipsam fuerint acerbissimo odio infectati: verum & cum id agant, non verbis tantum, sed rebus moreq; prædonum, in monasteria tum virorum, tum sacrarum virginum, vbi-cumque per vim licuerit, grassari fuerint, & debacchari non cessent, etiam quadruplo deteriores illis habendi sint. Ceterum quod ad alias res spectat, nihil est quod Sacramentarij Donatistis conferri possint; cum hi, paucis quibusdam exceptis, in reliquis omnibus cum Ecclesia Catholica consentirent.

Hæstes monachi(m), impij apostata.

4. EVAGRIVS] Sepiùs Hieronymus EVAGRII nunc vt presbyteri, nunc vt sibi charissimi, nunc vt sancti meminit. Vide eum

epist. v. & vi. ad Florentium. epist. xli. ad Ruffinum. epist. xlix. ad Innocentium. epistol. xliii. ad Chromatium, Iouinum, & Eusebium: item in vitâ Malchi monachi captiui, c. i. & in Chronico Eusebij anno 11. Aureliani Imperatoris, Christi CCLXXIII. vbi cum ex familiâ Pompeiani Ducis, cognomento Franci, qui Zenobiam deuicit, originem ducere asseuerat.

Euagrius vita huius interpretem esse, clarè asserit D. Hieronymus, vt vidimus in Elogio. cui consentiunt omnia M. S. exemplaria, quæ Euagrii nomen huic vitæ præfigunt.

Non desuere tamen, qui Hieronymo hanc versionem vel scriptionem tribuant. Hilarion enim Veroneus, Monachus Casinensis, præfatione ante doctrinam Dorothei Latine à se conuersam, ait, Hieronymum Antonij monachi vitam ita transtulisse, vt nihil in eâ desit ex sensu, cum multa desint ex verbis. Ioannes quoque Gryneus præfatione Orthographiæ ait: Vitam Antonij $\nu\epsilon\alpha\phi\acute{\iota}\nu\omicron\varsigma$ Hieronymus descripsit.

Sed maiorem cuiquam dubitationem iniicere possit Baronius, qui aliquam suæ opinionis rationem adferre videtur. nam Notat. ad Martyrolog. Rom. xvii. Ian. postquam egit de Actis Antonij ex Athanasio in Latinum sermonem ab Euagrio Antiocheno versis, ait: Præstitit hoc ipsum idem D. Hieronymus, postulante Pammachio, vt ipse profiteretur, ad eundem scribens epist. c. i. de opt. gen. interp. quam illam esse putamus quæ habetur præ manibus. Idem tom. iii. Annal. anno Christi CCCLVIII. ex D. Hieronymi epistolâ c. i. deducit eum ex Græco vertisse vitam sancti Antonij.

Legi, relegi epistolam illam quam citat Baronius, non semel, nec tale quid, quale asserit, deprehendi. Sed imposuit, vt video, viro multingâ lectione occupato, non bene perlectus Hieronymus. Postquam enim D. Hieronymus versiones suas, quibus non verba verbis, sed sententias sententiis exprimebat, exemplo Ciceronis defendisset, itaque se Eusebij Chronicon ante viginti circiter annos vertisse asseruisset, ne vel Ethnici tantum, vel suâ solius niteretur auctoritate, addit & alterius (Euagrii scilicet, quem tamen non nominat) viri seculoso clari testimonium. Verum, ne meorum, inquit, scriptorum parua sit auctoritas, quamquam hoc tantum probare voluerim, me semper ab adolescentiâ non verba, sed sententias transtulisse: qualis super hoc genere præfatiuncula sit in libro, quo B. Antonij vita describitur, (scilicet ab Euagrio Antiocheno, vt ipse testatur in Catal. Illustr. Eccles. scriptor. cap. cxxv.) ipsius lectione cognosce. Et subdit eam præfatiunculam, quæ huic

An Euagrius vita huius interpretis, an verò Hieronymus.

Euagrius est huius vitæ interpretis.

huic ipsi vitæ præfigitur. Ex aliâ in aliam linguam expressa ad verbum translatio, sensum operit, & veluti læto gramine fata strangulat. Dum enim casibus & figuris seruit oratio, quod breui poterat indicari sermone, longo ambitu circumacta vix explicat. Hoc igitur ego vitans, ita B. Antonium te petente transposui, ut nihil desit ex sensu, cum aliquid deit ex verbis. Alij syllabas aucupentur & litteras, tu quære sententiam.

Vides, Lector, quid Baronium in errorem traxerit. Hæc enim verba: Hoc igitur ego vitans, &c. non Hieronymi sunt ad Pammachium, sed Euagrii ad Innocentium, ut hic habes in præfatiunculâ vitæ Antonij præmissâ. cuius auctoritate suas quoque versiones tueretur Hieronymus. Si enim hæc præfatio D. Hieronymi esset, non dixisset supra: Verum, ne meorum scriptorum parua sit auctoritas: quibus insinuat se alterius auctoritatem aduocaturum.

Adde, quod in Prologo ad vitam Pauli primi eremite Hieronymus ait: Quia de Antonio tam Græco quàm Romano stilo diligenter proditum est. quasi alij prodiderint, non ipse.

Hæc fusius aliquantò deduxi, ne temerè viderer à viro magno recedere. Maneat igitur Euagrius Antiochenus vitæ huius interpres.

Respondetur obiectioni ex Gelasio.

DICES, Gelasius decret. de libr. authent. & apocr. d. 15. videtur asserere etiam Antonij vitam à D. Hieronymo scriptam. Ait enim: Vitas Patrum Pauli, Antonij, Hilarionis, & omnium Eremitarum, quastamen vir beatissimus descripsit Hieronymus, cum omni honore fuscipimus.

Baronius Notat. ad Martyrolog. Romanum XVII. Ianuarij, ex Hieronymi epistolâ CI. non ritè intellectâ, vti iam demonstravi, existimauit factum, ut Gelasius dixerit Hieronymum non tam vertisse quàm scripsisse Antonij vitam, quia non verba verbis, sed sententias reddiderit sententiis. quod ipsum repetit tomo III. Annal. anno Christi CCCLVII.

Possuinus Apparatu sacro, in Antonio, etsi cum Baronio existimet, vitam Antonij à D. Hieronymo quoque Latinitati donatam, aliam tamen causam assignat, cur Gelasius dicat eum scripsisse (non autem, vertisse) vitam S. Antonij. Non, inquit, solum quia sententias sententiis reddidit, ut quidam (Baronius) existimauit, verum etiam quia integriorem emisit. Antonij enim Aegyptij Magni, adhuc superstitis, cum Athanasius vitam scriberet,

factum est, ut eorum, quæ subsecuta sunt, prætermissa sint aliqua, ut & Antonij obitus, incertum sit, num adtextus sit deinceps ab Athanasio, quem Romam attulisse res ab Antonio gestas ante biennium eius mortis (intellige hic Possuinum de morte Pauli) nempe à Iulio Pont. Maximo vocatum, Hieronymus narrat. Ac proinde haud mirandum, si hic in vitâ Pauli narret, quæ Athanasius omisit, de demone in hippocentauri specie, de Antonij congressu cum Paulo, de coruo panem adferente, de pallio, quod Antonio largitus fuerat Athanasius, & si qua eiusmodi sunt alia. Hactenus Possuinus.

Ego verò, ut Euagrium vitam vertisse Antonij clarè satis, nisi me fallit opinio, probavi, quod ab Hieronymo quoque factum, non æquè probatum est; ita videri alicui possit Gelasius, cum vitam Pauli & Antonij ab Hieronymo ait descriptam, respexisse ad Pauli vitam, in quâ tanta propè Antonij, quàm Pauli fit mentio. Et sanè Græca huius vitæ inscriptio in Bibliothecâ Bauaricâ utrumque præfert. ita enim habet: Δίημοσι τῆ ἀγίου Παύλου Θεβαίου, καὶ Ἀντωνίου Αἰγυπτίου. Enarratio de S. Paulo Thebæo, & Antonio Aegyptio.

Nisi quis fortè Euagrium, Græcum hominem, & Hieronymo coniunctissimum, studiorumq; eius patronum, in vertendâ Antonij vitâ, Hieronymi operâ usum esse velit, suagensoria Hieronymi virgula subiecisse. Certè intermicant nescio quæ Hieronymiani stili strictura.

Quamquam dicere quis possit, Euagrio, etsi Antiocheno homini, Latinam dictionem æquè atque Græcam familiarem fuisse, quippe qui originem ducat à Pompeiano duce, cognomento Franco, ut habet Hieronymus in Chronico, quod supra citauimus: quem Latinum hominem fuisse vero est simile.

Quidquid demum sit, existimo plerasq; Patrum vitas sine auctoris & interpretis nomine olim circumlatas, unde tam varia de auctoribus Vitarum Patrum opinio orta fuit, ut vidimus supra in Prolegomenis generalibus. Quin hanc ipsam Antonij vitâ citans D. Hieronymus epistolâ illâ CI. cap. II. seq; interpretis præfatiunculâ defendens, non meminit nominis interpretis. Vnde fortassis hæc Antonij quoque vita inter Pauli & Hilarionis vitas olim descripta, occasionem dedit Gelasio existimandi, Hieronymum quoque vitæ Antonij auctorem esse, qui duarum aliarum auctor est.

VITA

V I T A
B. ANTONII ABBATIS 17. IAN.

A V C T O R E
S. ATHANASIO EP. ALEXANDR.
INTERPRETE
EVAGRIO PRESBYTERO
ANTIOCHENO.

EVAGRII AD INNOCENTIUM PROLOGVS.

Presbyter Euagrius Innocentio charissimo filio in Domino salutem.

EX aliâ in aliam linguam ad verbum expressa translatio, sensus operit, & veluti lætum gramen fata strangulat. Dum enim casibus & figuris seruit oratio, quod breui poterat indicari sermone, longo ambitu circumacta vix explicat. Hoc igitur ego vitans, vitam B. Antonij, te petente, ita transposui, vt nihil desit ex sensu, cum aliquid desit ex verbis. Alij syllabas aucupentur & litteras, tu quære sententiam.

ATHANASII EPISC. ALEXANDR. PRÆFATIO.

Athanasius Episcopus ad peregrinos fratres.

OPTIMUM, fratres, iniistis certamen; aut æquari Ægypti monachis, aut superare nitentes virtutis instantiâ. Etenim apud vos iam plurima sunt monasteria: monachorum quoque nomen est celebre: & hanc voluntatem vestram iustè quisque mirabitur: orantibusque vobis optatum Deus tribuet effectum. Quoniam igitur exegistis à me, vt vobis scriberem de conuersatione beati Antonij, volentibus discere, quemadmodum cœperit, qui ve fuerit ante sanctum propositum, qualem etiam habuerit terminum vitæ, & si vera sint ea, quæ de ipso fama disperfit, vt ad eius æmulationem atque exemplum vos instituere possitis: magnâ cum letitiâ suscepi vestræ charitatis imperium. Etenim mihi² ingens lucrum est atque utilitas hoc ipsum, quod recordor Antonij: & vos cum admiratione audientes, scio eius propositum cupere sectari: perfecta est siquidem ad virtutem via, Antonium scire quis fuerit.

Ergo vt breuiter dicam, & omnibus, quæ de eo referentium sermo iactauit, credite, & minima vos existimate audisse de maximis: quia non ambigo, nec eos omnia potuisse

cogno-

Antonij recordatio
lucrum est
Athanasio.
Vita Antonij perfecta
ad virtutem via.

Testatissi-
ma vita
huius hi-
storia.

cognoscere, cum & ego rogatus à vobis, quantacumque per epistolam significauero, non aequalia sim eius meritis narraturus. Sed & vos omnes hinc nauigantes studiosè percontamini, quò singulis, quæ norunt, referentibus, congrua dignaque tanti nominis relatio compleatur. Disponebam itaque post lectionem litterarum vestrarum aliquos ad me monachos inuitare, & maximè eos, qui crebrò ad eum ire consueuerant: vt plenius aliquid addiscens, munera vobis maiora transmitterem. Sed quoniam & nauigationis tempora labeantur, & litterarum portitor vehementissimè festinabat, idè ea, quæ & ipse noueram (³ frequenter enim eum visitavi) & ⁴ quæ ab eo didici, qui ad præbendam ei aquam non paululum temporis cum eo fecit, dilectioni vestra indicare prope rau: vtrobique curam veritatis habens, vt neque plus aliquis audiens, miraculorum congestionem non credat, nec rursus meritis eius inferiora cognoscens, non putet dignum esse miraculo pro tanti nominis viro.

CAP. I.

Antonij ge-
nns & pa-
tria.

sanctæ pue-
ritia.

Gen. 25.

CAP. II.

Frequens
in ecclesiâ.

Matth. 19.

Actor. 4.

Coloff. 1.

Attentus
auditor.

Matth. 19.

NTONIUS nobilibus reli-
giosisque parentibus natus,
⁶ in Ægypto oriundus fuit,
tantâ suorum nutritus curâ,
vt nihil aliud præter paren-
tes domumq; cognosceret. Et cum iam puer
esset, ⁷ non se litteris erudiri, non ineptis
infantium iungi passus est fabulis: sed Dei
desiderio flagrans, secûdum quod scriptum
est, ⁸ innocenter habitabat domi. Ad eccle-
siam quoque cum parentibus sæpè conue-
niens, nec infantum lasciuias, nec puero-
rum negligentiam sectabatur: sed tantum
ea quæ legebantur auscultans, vtilitatem
præceptorum vitæ institutione seruabat; non
suis, vt solet illa ætas, pro variis & delicatis
cibus vniquam tædio fuit; non escæ mollio-
ris blandimenta sectatus est; his solum, quæ
dabantur, contentus nihil amplius requi-
siuit.

Post mortem autem parentum, annorum
circiter decem & octo seu viginti, cum so-
rore admodum paruulâ derelictus, & do-
mus & sororis honestam curam gerebat.
Necdum verò sex fluxerant menses, quibus
ad ecclesiam (vt solebat) accurrens, recor-
dabatur quomodo & apostoli, omnibus
spretis, secuti fuissent Saluatorem: & multi,
vt legitur in Actis apostolorum, facultati-
bus suis venditis, pretia ad pedes eorum de-
tulissent egentibus partienda, quæve aut
quanta spes iisdem reposita esset in cælis.
Talia secum voluens, intrauit ecclesiam, &
accidit vt tunc euangelium legeretur, in quo
Dominus dicit ad diuitem: Si vis perfectus
esse, vade, vende omnia tua quæcumque
habes, & da pauperibus, & veni sequere me,
& habebis thesaurum in cælo. Quo audito,
quasi diuinitus huiusmodi ante memoriam
concepisset, & veluti propter se hæc esset
Scriptura recitata, ad se Dominicum traxit
imperium: statimque regressus, possessiones

quas habebat vendidit. ¹⁰ Arure autem erant
ei trecentæ vberes, & valdè optimæ, quas vi-
cinis largitus est: ne in aliquo aut sibi, aut
forori molestia gigneretur. Cetera verò, quæ
in mobilibus possidebat, vniuersa vendidit:
& aggregato non exiguo pretio, indigenti-
bus dedit, paucis tamen ob sororem reserua-
tis, quæ & sexu & ætate videbatur infirmior.

Rursus autem ecclesiam ingressus, cum
audisset Dominum in euangelio dicentem:
Nolite cogitare de crastino, reliquam quo-
que portionem pauperibus distribuit; neque
se versari passus est domi, sed sorore fide-
lis ac notis virginibus commendatâ, vt ea-
rum nutrire exemplo, ipse iam omnibus
sæculi vinculis liber, asperum atque arduum
arripuit institutum.

Necdum autem tam crebra erant in Ægy-
pto monasteria: neque omnino quisquam
quam solitudinem nouerat: sed quicumque
in Christi seruitute sibimetipsi prodesse cu-
piebat, non longè à suâ villulâ separatus in-
stituebatur. Erat igitur in agello vicino se-
nex quidam, vitam solitariam à primâ secta-
tus ætate: hunc Antonius cum vidisset, æ-
mulatus est ad bonum. Et primò quidem
incipiens etiam ipse, in locis paululum à vil-
lâ remotioribus manebat: exinde autem, si
quem vigilantem in hoc studio compererat,
procedens, quærebat vt apud prudentissima:
nec ad habitaculum suum antè remeabat,
nisi eius, quem cupiebat, frueretur aspecti-
bus: & sic, tamquam munere mellis acce-
pto, abibat ad sua. Tali ibidem institutus
exordio, cum per dies singulos ita animum
roboraret, vt nec opum paternarum, nec
suorum meminisset affinium, omne etiam
desiderium & sollicitudinem erga id, quod
cœperat, exercebat, operabatur manibus
suis, sciens scriptum esse: Qui non opera-
tur, non manducet. Mercedem tamen ope-
ris sui, pretio panis excepto, egentibus lar-
gieba-

Vendit
possessiones
suas.

CAP. III.

Matth. 6.

Facultati-
bus & sæ-
culo renun-
tiat.

Meliores
amulatur

eratur
bus.
I. eff. 3.

Orat frequenter. 1. Theff. 5.
giebatur. Orabat frequenter: quippe qui didicerat, quod oporteret sine intermissione Dominum orare.

Sacrã Scripturam studiosè audit.
Auditioni etiam Scripturarũ ita studium commodabat, vt nihil ex eius animo laberetur: sed vniuersa Domini præcepta custodiens, ¹¹ memoriam pro libris haberet. Sic suam vitam instituens, ab vniuersis fratribus puro diligebatur affectu: & omnibus, ad quos studio discendi pergebat, obediens, proprias singulorum gratias hauriebat: huius continentiam, iucunditatem illius sectabatur: istius lenitatem, illius vigilantiam, alterius legendi æmulabatur industriam: istum ieiunantem, illum humi quiescentem mirabatur: alterius patientiam, alterius mansuetudinem prædicabat. Omnium quoque vicariam erga se retinens charitatem, atque vniuersis virtutum partibus irrigatus, ad sedem propriam regrediebatur. Ibi secum vniuersa pertractans, omnium in se bona nitebatur exprimere. Neque verò aduersum co-

Nulliprimas in virtutibus coedit.
æuos aliquando mouebatur, sed ea tantummodò flamma egregio viro crescebat in pectore, ne secundus cuiquam in prædictis operibus inueniretur. Et hoc ita faciebat, vt cum omnes gloriã anteiret, omnibus tamen charus esset. Nam & vicini & monachi, ad quos sæpè veniebat, Antonium videntes, Deicolam nuncupabant: indultisq; naturæ vocabulis, ¹² quidam vt filium, alij vt fratrem diligebant.

Diabolicis infestatur insidiis.
CAP. IV. Dum hæc gereret Antonius, quibus omnium in se prouocaret affectum, inimicus nominis Christiani diabolus, impatienter ferens tantas in adolescente virtutes, veteranis eum aggressus est fraudibus. Et primò quidem tentans, si quo modo posset ab arrepto eum instituto detrahere, immittebat ei memoriam possessionum, sororis defensionem, generis nobilitatem, amorem rerum, fluxam sæculi gloriam, escæ variam delectationem, & reliqua vitæ remissioris blandimenta; postremò virtutis arduum finem, & maximum perueniendi laborem, necnon & corporis fragilitatem suggerebat, & ætatis spatia proluxa: prorsus maximam ei cogitationum caliginem suscitabat, volens eum à recto proposito reuocare.

Enoratiōe superat.
Postquam autem diabolus orationibus eius ad Deum, per passionis fidem se intellexit elidi, consueta aduersum omnes adolescentes arma arripiens, nocturnis eum inquietabat illecebris. Et primùm noctibus infestã multitudine & horribili metu sonitus eum exagitare conabatur. Per dies etiam tam apertis in eum telis irruebat, vt nullus ambigeret, quin Antonius contra diabolum dimicaret. Nam & ille cogitationes fordi-

das conabatur inferere: & hic eas oratu submouebat assiduo. Ille titillabat sensus naturali carnis ardore: hic fide, vigiliis, & ieiuniis corpus omne vallabat. Ille per noctes in pulchræ mulieris vertebatur ornatum, nulla omittens figmenta lasciuix: hic vltrices gehennæ flammæ & dolorem vermium recordans, ingestæ sibi libidini opponebat.

¹³ Ille lubricum adolescentiæ iter, & ad ruinam facile proponebat: hic æterna futuri iudicij tormenta considerans, illæsam animæ puritatem per tentamenta seruabat. Ista autem omnia ad confusionem diaboli fiebant: qui enim similem se Deo fieri posse existimabat, nunc ab adolescente vt miserimus deludebatur: & qui contra carnem & sanguinem sæuebat, ab homine, qui carnem portabat, elusus est. Adiuuabat enim seruum suum Dominus, qui nostri gratiã carnem suscipiens, victoriam corpori contra diabolum largitus est: vt singulis ita certantibus, Apostolicum liceret proferre sermonem: Non autem ego, sed gratia Dei, quæ mecum est.

Postremò cum nec hoc argumento destruere posset Antonium draco teterrimus, & videret se semper ab eius cogitationibus repelli, secundum quod scriptum est, stridens dentibus & eiulans: qualis est, talis meritò apparebat & vultu: puer horridus atque niger, ad eius se genua prouoluens, humana voce flebat, dicens: Multos seduxi, plurimos decepi: nunc autem vt à ceteris sanctis, ita & tuo sum labore superatus. Quem cum interrogaret Antonius, quisnam esset, qui talia loqueretur, ait: Ego sum fornicationis amicus, ego multimoda aduersum omnes adolescentes turpitudinis arma suscepi: ¹⁴ hinc & spiritus fornicationis vocor. Quantos pudicè viuere disponentes, fefelli? quot tenuiter incipientes, ad sordes pristinas redire persuasi? Ego sum, propter quem Propheta lapsos increpat, dicēs; Spiritu fornicationis seducti estis: & reuera per me & illi fuerant supplantati. Ego sum, qui te ipsum sæpè tentavi, & semper repulsus sum. Cum hoc Christi miles audisset, gratias agens Deo, & largiore aduersus inimicum confortatus audaciã, ait: Multum ergo despicibilis, multumq; contemptibilis es: nam & obscuritas tua & ætas, infirmarum signa sunt rerum. Nulla mihi iam de te cura est. Dominus mihi adiutor est, & ego exultabo super inimicos meos. Et statim ad vocem cantantis, phantasma, quod videbatur, euanuit.

Hæc autem Antonij contra diabolum fuit prima victoria, imò virtus in Antonio Saluatoris: qui peccatum in carne condem-

D

nauit,

Vigiliis & ieiuniis corpus omne vallas.

Illecebras carnis memoriam nostrissimorum vincit.

1. Cor. 15.

Mar. 9.

Tetrã specie spiritũ fornicationis videt.

Osæ 4.

Psal. 117.

CAP. V. Prima Antonij contra diabolum victoria.

NAVIT, vt iustificatio legis in nobis comple-
retur: qui non secundum carnem ambula-
mus, sed secundum spiritum. Sed neque An-
tonio securitatē dedit hic vnus triumphus,
nec diabolo semel fractæ defecere vires.
Nam & iste, vt leo rugiens, querebat aditum
per quem posset irrumperē: & ille Scriptu-
rarum doctus eloquio, multas esse dæmo-
num captiones, solerti propositum labore
feruabat; considerans, quia posset satanas in
carnis colluctatione superatus, nouarum ad-
uersus se artium machinas acrius commo-
uere. Idcirco magis ac magis subiugabat
corpus suum, ne victor aliorum, in aliis vin-
ceretur. Disponens igitur duriori se vitæ le-
ge constringere, ¹⁵ cum omnes infatigabi-
lem adolescentis mirarentur instātiā, san-
ctum toleranter ferebat laborem, quia vo-
luntariæ seruitutis longum in Dei opere stu-
dium, consuetudinem in naturam verterat.

*Consuetu-
dinem tole-
rantia in
naturam
verrit.*

CAP. VI.
Inediæ autem & vigiliarum intantum pa-
tiens erat, vt incredulitatem viribus vince-
ret. Pernoctabat in oratione sæpissimè, e-
bat semel in die post solis occasum, non-
numquam biduo triduoque sic permanens,
quartā demum die reficiebatur. Sumebat
verò panem & sal, potumque aquæ perpar-
uum. De carnibus verò & vino tacere me-
lius puto, quàm quidquam dicere: quando
nec apud plurimos quidem monachorum,
istiusmodi aliquid reperitur. Quietis autem
membra concedens, iunco contexto atque
cilicio utebatur. Nonnumquam etiam su-
per nudam humum iacebat, vnguenta peni-
tūs repudians. Dicebat enim, minimè posse
vntium, & præcipuè iuuenum corpora
roborari, si olei essent lenitate mollita: opo-
tere verò asperos carni labores imperari, se-
cundum Apostoli præceptum, dicentis:

*Victus eius
panis, sal,
aqua.*

*Lectus eius
iunco &
cilicium.*

2. Cor. 12. Quando infirmor, tunc fortior sum. Ase-
rebatque sensum animi sic posse reuiuifce-
re, si corporis fuisset impetus fatigatus. Vn-
de nec temporū longitudine laborum me-
rita pensabat, sed amore & famulatu spon-
taneo semper, tamquam in principiis con-
stitutus, ad profectum diuini metus deside-
rium concitabat. Nouisq̃ cupiens augeri
præterita, supra memorati Doctoris sermo-
num recordabatur, qui ait: Præterita obli-
uiscens, & in futurum conualescens. Memi-
nerat quoque Eliæ prophetæ dicentis: Viuit
Dominus, cui adsto hodie ante ipsum: &
differebat, cur, hodie, esset appositum, quia
non computabat Elias præteritum tempus:
sed tamquam quotidie in certamine consti-
tutus, talem se præbere cupiebat, qualem
sciebat dignum Dei esse conspectibus, pu-
rum corde, & paratum obedire volunta-
ti eius.

*Merita non
tempore
sed amore
pensanda.*

Philipp. 3.

3. Reg. 18.

*Eliæ se ex-
emplo ex-
stimulat.*

IGITUR sanctus Antonius secum reputans, **CAP. VII.**
oportere Dei famulum ex instituto magni
Eliæ exemplum capere, & ad illud specu-
lum vitam suam debere componere: ad se-
pulchra non longè à villâ constituta secessit,
vni de cognitis mandans, vt statutis diebus
sibi alimenta deferret. ¹⁶ Et cum in vnâ me-
moriâ supra dictus frater eum clausisset, so-
lus ibidem morabatur. Metuens ergo dia-
bolus, ne accessu temporis eremum quoque
habitari faceret, ita eum aggregatis satelli-
tibus suis, variâ cæde lacerauit, vt doloris
magnitudo & motum auferret & vocem.
Nam & ipse postea sæpè referebat, vulnera
fuisse tam grauia, vt vniuersa hominum tor-
menta superarent: sed Dei prouidentia, que
numquam in se sperantibus deest, conser-
uauit eum.

*Atrocissi-
mè verbe-
ratur à
demonibus.*

Alio die is, quem supra diximus, frater
aduenit, cibos deferens assuetos: atque eum
iacentem in terrâ semimortuum, fractis fo-
ribus, inuenit. Quem impositum humeris, *Semimor-
tuus ad vil-
lulam re-
portatur.*
ad villulæ domicilium reportauit. Quo au-
dito, ingens vicinorum atque affinium mul-
tudo concurrens, triste in medio positi fu-
neris reddebat officium. Et iam mediâ no-
ctis parte transgressâ, grauis peruigiles om-
nium oculos vicerat sopor. Tum Antonius
animâ paululum redeunte suspirans, eleua-
uit caput: ceteris verò altâ quiete prostratis,
eum, à quo delatus fuerat, vigilare conspe-
xit: eumque nutu aduocans, obsecrauit, vt
nullo penitus excitato, ad pristinum se re-
ferret habitaculum.

*Relatus ad
eremum
demonibus
exprobrat.*

CAP. VIII.
Relatus ergo, iuxta consuetudinem solus
iterum permanebat: & stare quidem pro-
pter recentes plagas non poterat, orans verò
prostratus, post orationem clarâ voce dice-
bat: Ecce hic sum ego Antonius, non fugio
vestra certamina: etiam si maiora faciatis,
nullus me separabit à charitate Christi. **Rom. 8.**
Psal. 26. Psal. 26. lebatque dicens: Si consistent aduersum me
castra, non timebit cor meum. Talia eo di-
cente, bonorum hostis diabolus, admiratus
quod post tot verbera fuisset ausus reuerti,
congregatis canibus suis, & proprio se furo-
re dilanians, Videtis, ait, quia nec spiritu
fornicationis, nec corporis doloribus supe-
ratus, insuper audacter lacescit nos. Omnia
arma corripite, acrius à nobis impugnandus
est. Sentiat, sentiat. Debet scire, quos pro-
uocet. Dixit, & ad hortantis vocem audien-
tium turba consensit, quia innumeras dia-
bolus habet artes nocendi. Sonitus igitur re-
pentinus increpuit, ita vt loco funditus agi-
tato, & parietibus patefactis, multifaria dæ-
monum. exinde turba se effunderet: nam &
bestiarum & serpentium formas induentes,
omnem protinus locum repleuere phan-
tasiis

*Variâ da-
monum
faciunt
circula-
m.*

tafiis leonum, taurorum, luporum, aspidum, serpentium, scorpionū, necnon & pardorum atq; vrsorū. Et hæc singula secundum suam fremebant naturam. Rugiebat leo, occidere volens: taurus mugitu & cornibus minabatur: serpens sibilo perlonabat: luporū impetus ingerebantur: ¹⁷ pardus discoloriter auctoris sui calliditates varias indicabat. Truces omnium vultus, & vocis horridæ dirus auditus. Antonius flagellatus atque confusus, sentiebat quidem asperiores corporis dolores, sed imperterritus durabat mente pervigili. Et licet gemitum vulnera carnis exprimerent, sensu tamen idem permanens, quasi de inimicis luderet, loquebatur: Si virium aliquid haberetis, sufficeret vnus ad prælium: sed quoniam Domino vos eneruante frangimini, multitudine tentatis inferre terrores, cum hoc ipsum infirmitatis indicium sit, quod irrationabilium induitis formas bestiarum. Rursumque confidens, aiebat: Si quid valetis, si vobis in me potestatem Dominus dedit, ecce præstō sum: deuorate concessum. Si verò non potestis, cur frustra nitimini? Signum enim crucis & fides ad Dominum, inexpugnabilis nobis murus est. Multa contra sanctum Antonium minantes, fremebant dentibus suis, quòd nullus eorum tentamenta consequeretur effectus, sed maximè e contrario gigneretur illusio.

Signū crucis & fides ad Dominū, murus inexpugnabilis.

CAP. IX.

¹⁸ Non oblitus Iesus colluctationis serui sui, eidem protector factus est. Deniq; cum eleuaret oculos, vidit desuper culmen aperiri, & deductis tenebris, radium ad se lucis influere. Post cuius splendoris aduentum nec dæmonum aliquis apparuit, & corporis dolor extemplò deletus est. Edificium quoque, quod paulò antè dissolutum fuerat, instauratum est. Illic præsentiam Domini intellexit Antonius, & ex intimo pectore trahens longa suspiria, ad lumen, quod ei apparuerat, loquebatur, dicens: Vbi eras bone Iesu? vbi eras? Quare non à principio affuisti, vt sanares vulnera mea? Et vox ad eum facta est, dicens: Antoni, hîc eram; sed expectabam videre certamen tuum. Nunc autem, quia dimicando viriliter non cessisti, semper auxiliabor tibi, & faciam te in omni orbe nominari. His auditis, exurgens, intantum roboratus, orabat, vt intelligeret se plus recepisse tunc varium, quàm antè perdididerat. Erat autem tunc Antonius annos natus triginta quinque.

Antonius annorū 35.

CAP. X.

Exinde cum voluntate promptâ per merita religiosa succresceret, vadens ad supradictum senem, precabatur vt in deserto habitarent pariter. Causante illo senile æuum & rei nouitatem, solus contendit ad mon-

Petierunt

tem, & eremi adhuc monachis ignotæ, vitæ rupto metu, viam conatus est pandere. Sed nec tunc cessauit infatigabilis aduersarius: nam impedire eius propositum volens, argenteum discum in itinere proiecit: quo viso, Antonius callidi artificis agnouit astutiam: stansque intrepidus, & discum tortois intuens oculis, doli auctorem in phantasmate obiurgabat argenti, talia secum reputans: Vnde hic in deserto discus? auium hoc iter est, nulla sunt vestigia commantium; lapsus de sarcinâ, præ magnitudine latere non potuit: sed & qui perdididerat reuersus, ob solitudinem locorum, inuenisset profectò, quod ruerat. Hoc artificium, diabole, tuum est: non impedies voluntatem meam, argentum tuum tecum sit in perditionem. Hæc illo dicente, discus vt fumus à facie ignis euauit.

Disco obiecto tentatur.

Dehinc non vt antè in phantasmate, sed ingentem auri massam iacentem in itinere conspexit. Verum hanc vtrum diabolus simulauerit, an ad Antonium comprobandum, quia nec veris opibus inescaretur, virtus cælestis ostenderit, ignoratur. hoc tamen agnouimus, quia quod visum est, aurum fuit. At ille magnitudinem admiratus radiantis metalli, rapido cursu, quasi quoddam vitaret incendium, ad montem vsque perrexit, ibique flumine transuadato, inuenit castellum desertum, plenum (ob tempus & solitudinem) venenatorum animalium, in quo se constituens nouus hospes habitauit. Statim ad eius aduentum ingens turba serpentium, quasi persecutorem passa, profugit. At ille obstructo lapidibus introitu, panes mensium sex, vt ¹⁹ Thebæis mos est, secum recondens (nam crebrò per annum incorrupti durare solent) necnon & exiguum habens aquæ, solitarius perdurabat: nusquam inde procedens, numquam aliquem suscipiens, intantum vt cum bis in anno per tectum desuper panes acciperet, nullum cum deferentibus haberet alloquium.

Fugit auro conspecto.

Ad montem primum secedit.

Multis igitur, videndi eum desiderio & studio requirendi, ante ostium eius pernoctantibus, audiebantur vt vulgi voces aduersum Antonium, tumultusque dicentium: Quid te nostris ingeris habitaculis? quid tibi & deserto? Abscede à finibus alienis, non potes hîc habitare, non nostras insidias sustinere. Et primò quidem, qui foris erant, existimabant aliquos homines scalis appositis introisse, ibique contendere. Postquam autem per cauernas introspectantes, nullum viderunt, dæmones intellexerunt contra eum contendere: & nimio metu perterriti, Antonij auxilium flagitabant. At ille

CAP. XII.

A dæmonibus infestatur.

ostio propinquans ad consolandos fratres, ne timerent, atque vt inde recederent, precabatur: trepidantibusque, afferebat cunctis à dæmonibus incuti metum: Signate vos, inquiens, & abite securi, ipsosque semetipsum finite deludere. Itaque illis reuertentibus, hic remanebat illæsus, nec vñquam in certamine lassabatur. Accedentium autem augmenta profectuum, vel debilitas repugnantium, maximum eius contentioni leuamen addiderant, & eius animo constantiam suggerebant. Rursusque ad eremum venientibus turbis, ²⁰ quæ iam mortuum eum se existimauerant reperturos: ille psallebat intrinsicus: Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum à facie eius. Sicut deficit fumus, deficient: vt liquefcit cera à facie ignis, ita pereant peccatores à facie Dei. & iterum: Omnes gentes circumdederunt me, & in nomine Domini vindicaui in eis.

Sic Antonius annis viginti solitariè transactis, atque ab hominum segregatus conspectibus perdurauit. Cùm ergo multorum & propositum imitari cupientium, & notorum multitudo ad eum concurreret, ²¹ nec non & patientium infinita se caterua conglomerauerat, tandem pænè iam per vim foribus euulsis, ²² quasi ex aliquo cælesti aditu consecratus apparuit. Obstupuerunt vniuersi & oris gratiam & corporis dignitatem, quod ²³ nec per quietem intumuerat, nec ieiuniis, dæmonumque certamine faciem eius pallor obsederat: sed è contrario, quasi nihil temporis exegisset, antiquus membrorum decor perseverauit. Prò quanto miraculo! quæ in illo animi puritas fuit? Numquam hilaritate nimia resolutus in risum est, numquam recordatione peccati tristitiâ ora contraxit, non magnis stupentium se elatus est laudibus. Nihil in illo indecens solitudo, nihil asperum quotidiana cum hostibus bella contulerant: sed tēperata mens æquali ad cuncta ferebatur examine. Plurimos igitur ab immundis spiritibus & infirmitatibus variis, Dei gratia per Antonium liberauit. Sermo eius sale conditus consolabatur mœstos, docebat infcios, concordabat iratos, omnibus suadens nihil amoris Christi antepositum. Proponebatque ante oculos bonorum magnitudinem futurorum, & Dei clementiam, & beneficia retexebat indulta, quod proprio filio suo non pepercerit Deus, sed prò nostrâ omnium salute eum tradiderit. Nec mora, plura audientium corda ad humanarum rerum contemptum hæc eius suavitatis oratio. & habitandæ eremi illud eius exordium fuit.

Quid sanè & ²⁴ in Arsenoitarum oppido

gestum sit, non transibo silentio. Nam cùm fratres vellet inuisere, & ²⁵ riuulum fluminis Nili, qui crocodilis & multis sæuis fluminis bestiis plenus erat, transuadare esset necesse: tam cum comitibus suis transiuit illæsus, quàm inde redibat incolumis. Rursusque in pristinis laboribus perseverans, multos magisterio suo fratres confirmauit, ita vt breui tempore ²⁶ plurima fierent monasteria. Nouos antiquosque monachos pro ætate vel tempore, paterno moderabatur affectu.

Quadam autem die cùm sanctus Antonius, à congregatis fratribus rogaretur, vt eis institutoria largiretur præcepta, cum propheticâ fiducia exaltans vocē, aiebat: ²⁷ Ad omnem quidem mandatorum disciplinam Scripturas posse sufficere: sed & hoc optimum fore, si mutuis se inuicem fratres sermonibus consolarentur. Et vos ergo, inquit, vt patri referte, quæ nostis: & ego, quæ per longam ætatem consecutus sum, quasi filius indicabo. Hoc sit autem primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti propositi vigore lassescere, sed quasi incipientem augere semper debere quod cœperit, præsertim cùm humanæ vitæ spatia æternitati comparata, breuissima sint ac parua. Ita exorsus, paululum siluit: & admiratus nimiam Dei largitatem, rursus adiecit, dicens: In præsentī hac vitâ æqualia sunt pro rerum commutatione commercia, nec maiora recipit ab emente qui vendit. Promissio autem vitæ sempiternæ vili pretio comparatur. Scriptum est enim: Dies vitæ nostræ septuaginta anni: ²⁸ si autem multum, octoginta: quidquid reliquū est, labor & dolor est. Quâdo ergo octoginta, aut centum, vt multū, annis laborantes, in Dei opere vixerimus, non pari tempore regnaturi sumus in futuro: sed pro annis prædictis, omnium nobis sæculorum regna tribuentur. Non terram hereditabimus, sed cælum: corpus quoque corruptum relinquentes, id ipsum cum incorruptione recipiemus. Ergo, filioli, non vos aut tædium defatiget, aut vanæ gloriæ delectet ambitio: Non sunt enim condignæ passiones huius temporis, ad superuenturam gloriam quæ reuelabitur in nobis.

Nemo, cùm despexerit mundum, reliquisse se arbitretur ingentia: quia omnis terra ad infinitatem comparata cælorum, breuis ac parua est. Si ergo nec vniuerso orbi renuntiantes, dignum aliquid habitaculis possumus compensare cælestibus, se vnusquisque consideret, & statim intelliget, paruis aruris & parietibus vel modicâ auri portione contemptâ, nec gloriari se debere, quasi magna dimiserit, nec tædere, quasi parua

Per crocodilos transiit illæsus.

Monasteria exstruit.

CAP. XV.

Institutoria præcepta discipulis tradit.

Cæcio sancti Antonij ad discipulos.

Vili pretio vita æterna comparatur.

Psal. 89.

Rom. 8.

Breuīs terra cælo comparata.

Idem corporis post longas macerationes decor.

Dæmoniacos eximios curat.

Sermo eius sale conditus.

Rom. 8.

AP. XIV.

parua sit recepturus. Vt enim contemnit aliquis vnam æream drachmam, ad drachmas centum aureas conquirendas: ita etiam, qui totius orbis dominium dereliquit, centuplum de melioribus præmiis in sublimi sede recipiet. Ad summum, illud perspicere debemus, quòd etsi nostras velimus retentare diuitias, lege mortis ab ipsis diuellamur inuiti, ²⁹ vt in libro Ecclesiasticis scriptum est.

Eccles. 2.

De necessitate faciendæ virtutis.

³⁰ Cur ergo non facimus de necessitate virtutem? Cur non ad lucranda regna cælestia vltro relinquimus, quod lucis istius sine perdendum est? Nihil eorum curæ sit Christianis, quæ secum auferre non possunt: illud potius debemus expetere, quod nos ducat ad cælum; sapientiam scilicet, castitatem, iustitiam, virtutem, sensum peruiilem, pauperum curam, fidem in Christo robustam, animum iræ victorem, hospitalitatem. Hæc

Ioan. 14.

sectantes, mansionem nobis in terra quietorum, secundum Euangelium, præparabimus. Consideremus Domini esse nos famulos, & seruitutem debere ei, à quo creati sumus. Vt enim seruus præteriti gratiæ famularus, præsens aut futurum non contemnit imperium, nec audet asserere, quòd ex labore transacto instantis operis habere debeat libertatem, sed iugi studio (vt in Euangelio

Lucæ 12.

scriptum est) eandem semper exhibet seruitutem, vt & Domino placere possit, & ne metum lucretur & verbera: sic & nos diuinis congruit parère præceptis, scientes quòd æquus ille retributor, in quo quemque inuenit, in eo sit iudicaturus, quod propheticè per Ezechielem voce testatur. Nam & infelix Iudas propter vnus noctis impietatem, omni præteriti temporis labore priuatus est. Idcirco tenendus est continuus instituti rigor, habentibus Deum auxiliatorem, sicut

Rom. 8.

scriptum est: Quia omni proponenti bonum Deus cooperatur.

1. Cor. 15. Vita incerta re tractanda contra inuiciam.

Ad inertiam autem calcandam, Apostoli præcepta replicemus, quibus se mori quotidie testabatur: similiter & nos humanæ conditionis vitam anticipitem retractantes, non peccabimus. Cùm enim excitati à somno, ad vesperam nos peruenire dubitemus, & quieti corpora concedentes, de lucis non confidamus aduentu, & vbique naturæ ac vitæ incertæ memores, Dei nos intelligamus prouidentia gubernari; hoc modo non delinquemus, aut aliquâ fragili cupiditate raptabimur: sed nec irascemur quidem aduersus aliquem, nec terrenos congregare thesauros ambiemus: quin potius metu quotidiani recessus, & seiungendi corporis iugi meditatione, omnia caduca calcabimus. Cessabit mulierum amor, libidinis extinguetur incendium, inuicem nobis debita

nostra donabimus, ante oculos semper habentes vltimæ retributionis aduentum: quia maior formido iudicij & pœnarum timor horridus, simul & ³¹ lubricæ carnis incentiua dissoluit, ³² & ruentem animam quasi ex aliquâ rupe sustentat. Ideoque precor vt ad finem propositi omni labore tendamus. Nemo post tergum respiciens Lot imitetur vxorem, præsertim cùm Dominus dixerit, nullum ponentem manum super aratrum & respicientem retrorsum, dignum esse regno cælorum. Respicere autem retrorsum nihil aliud est, quàm in eo pœnitere quod cœperis, & mundanis rursus desideriis obligari.

Philipp. 3.

Gen. 19.

Lucæ 9.

Quid respicere retrò.

Nolite, quæso, virtutis tamquam impossibile nomen pauere, nec peregrinum vobis aut procul positum videatur hoc studium, ³³ quod ex nostro pendet arbitrio. ³⁴ huius operis homini inserta natura est, & eiusmodi res est, quæ nostram tantummodò expectat voluntatem. ³⁵ Græci studia transmarina sectentur, & in alieno orbe constitutos, inanium litterarum quærant magistros: ³⁶ nobis verò nulla proficiscendi, nulla transfretandi fluctus necessitas imminet: in omni sede terrarum constituta sunt regna cælorum. Vnde & Dominus in Euangelio ait:

Regnum Dei intra vos est: virtus quæ in nobis est, mentem tantum requirit humanam. Cui enim dubium est, quia naturalis anime puritas, si nullâ fuerit extrinsecus forde polluta, fons sit & origo omnium virtutum? Bonam eam necesse est creauerit bonus Creator. Quòd si fortè cunctabimur, audiamus Iesum filium Naue populo dicentem: Rectum facite cor vestrum ad

Lucæ 17.

Naturalis anime puritas fons virtutum.

Iosue 24.

dominum Deum Israël. Nec Ioannes dissolanam tulit de virtute sententiam, prædicans: Rectas facite semitas eius. Siquidem hoc est rectam esse animam, cùm eius principalis integritas nullâ vitiorum labe maculatur: si naturam mutauerit, peruersa tunc dicitur: si bona conditio seruetur, & virtus est. Animam nostram commendauit nobis Dominus: seruemus depositum, quale accepimus. Nemo causari potest extrinsecus situm, quod in se nascitur: facturam suam, qui fecit, agnoscat: opus suum inueniat, vt creauit. Sufficit nobis naturalis ornatus: ne deturpes homo, quod tibi largitio diuina concessit: Opera Dei immutare velle, polluere est.

Lucæ 3.

Illud etiam sollicitè prouidere debemus, vt tyrannicam iræ superemus insaniam: quia scriptum est: Iracundia viri iustitiam Dei non operatur. Et iterum: Desiderium concupiscens parit peccatum, quo perfecto, mors gignitur. Diuinæ vocis præceptum est, vt iugi custodia tueamur animam nostram,

Prou. 4.

NIVS.

Ephes. 6.

quia exercitatos ad supplantandū habemus inimicos, dæmones scilicet, contra quos nobis, secundū Apostolicam cōtestationem, pugna sine intermissione est. Ait enim: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus & potestates huius mundi, aduersus spiritalia nequitiae in caelestibus. Ingens eorum turba istum peruolat aërem, non procul à nobis hostium cæterua discurrit. Et diuersitatem quidem eorum non est meæ paruitatis exponere, sed hanc maioribus concedo rationem. Quod autem in promptu est, & ignorare non expedit, dolos scilicet eorum aduersum nos compositos breuiter indicabo.

Dæmones non naturā, sed suo vitio mali.

Hoc primū debemus mentibus affigere, ³⁷ nihil Deum fecisse quod malum est, nec ab eius institutione dæmonum cœpisse principia: peruersitas ista, non naturæ, sed voluntatis est vitium. Boni etenim, utpote à Deo conditi, ex proprio mentis arbitrio ad terras ruere de cælis: ibique in cœni fordibus volutati, gentilitatis impias constituere culturas: & nunc de nobis torquentur inuidiā, atque vniuersa mala commouere non cessant, ne pristinis eorum sedibus succedamus.

Diuersa demonum nequitia.

1. Cor. 12.

Matth. 12.

Crucis vexillum.

2. Cor. 2.

³⁸ Diuersa autem eorum & partita nequitia est. Quidam enim ad summum nocendi verticem peruenere, alij ex comparatione peiorum videntur esse leuiore: atque omnes pro possibilitate virium, diuersa contra singulas causas sumpsere certamina. Idcirco necessarium est, donum spirituum discernendorum à Domino petere, ut possimus, tam fraudes eorum quàm studia peruidentes, aduersus disparem pugnam vnum Dominicæ crucis eleuare vexillum. Hoc munere Paulus accepto, docebat dicens: Non enim eius ignoramus astutias. Ad cuius exemplum etiam nos oportet ex his quæ passim sumus, mutuis nos inuicem instruere sermonibus.

Peculiare demonum odium contra monachos & virgines.

Hostile illis contra omnes Christianos, maximè verò contra monachos & virgines Christi, odium est. Eorum semitis laqueos prætendunt, eorum mentes impiis atque obsecenis cogitationibus nituntur euertere: sed nihil vobis in hoc terroris incutiant. Fidelium enim orationibus atque ieiuniis ad Dominum, statim corruunt: nec tamen si paululum cessauerint, prorsus plenam putetis esse victoriam. Solent etiam faucij grauius assurgere, & mutatâ arte pugnandi, cum in cogitatione nihil egerint, pauoribus terrent, affumentes nunc mulierū, nunc bestiarum, nunc serpentium formas, nec non & ingentia quædam corpora, & vsque ad tectum domus porrectum caput, infinitas species & militum cæteruas. Quæ omnia ³⁹ ad pri-

imum quodque crucis signum euanescent. His quoque agnitis fallaciarum modis, incipiunt præfagire, & futurorum dierum euentus velle prædicere. Cumque & in his contempti fuerint, ipsum iam suæ nequitiae principem ac totius mali summitatem, ad subsidium sui certaminis vocant.

Crebrò denique Antonius talem à se visum diabolum assererat, qualem & beatus

Iob, Domino reuelante, cognouerat. Oculi eius ac si species luciferi, ex ore eius procedunt lampades incensæ. Crines quoque incendiis sparguntur, & ex naribus eius fumus egreditur, quasi fornacis æstuantis ardore carbonum. Anima eius ut pruna, flamma verò ex ore eius glomeratur. Cum huiusmodi terroribus visus est princeps dæmonum, inquit Antonius, & ingentia sæpè, ut dixi, promittens, impietatis suæ defurit linguâ magniloquâ, de quâ Dominus triumphauit, ad Iob dicens: Arbitratur enim fer-

rum ut paleas, æramentum ut lignum putridum, maria ut terram, tartarum profundum tamquam captiuum æstimauit, abyssum ut deambulatorium. Per Prophetam quoque

increpat, dicens: Persequens comprehen-

dam, & omnem orbem terrarum manu

meâ ut nidum obtinebo, & ut ova derelicta auferam. Sic iniquus funereas euomens

voces, benè viuentium aliquos frequenter

illaqueat, sed nos nec eius pollicitationibus

credere, nec minas formidare debemus:

fallit enim frequenter, nihilque verum pro-

mittit. Nam si nō mendacia cuncta loqueretur,

quomodo talia & tam infinita promittens,

⁴⁰ hamo crucis ut draco aduncatus à

Domino est, & capistro ligatus ut iumentum,

& quasi mancipium fugitiuum vinctus

circulo, & armillâ labia perforatus, nullum

omnino fidelium deuorare permittitur?

⁴¹ Nunc miserabilis ut passer, ad ludum

irretitus à Christo est, nunc comites suos

quasi scorpiones & serpentes, calcaneo Christi-

anorum substratos gemit. Ille qui vniuersa

maria à se deleta plaudebat, ille qui orbem

terrarum manu suâ teneri pollicebatur,

ecce à vobis vincitur, ecce me aduersum

se prohibere non potest disputantem.

Contemnenda est, filioli, penitus cum inanibus

verbis superba iactantia: fulgor ille, qui

lucere se simulat, non veri splendor est

luminis: sed, quibus arsurus est, indicat flamas.

Nam dicto citius recedens, suarum secum

refert simulacra poenarum.

Solent etiam cum modulatione nonnumquam

apparentes psallere, proh nefas! ad hæc & impuro

ore sacra Scripturarum eloquia meditatur.

Frequenter enim legentibus nobis, quasi Echo ad extrema verba

respon-

Præstigia demonum ad crucis signum euanescent.

CAP. XVI.

Iob 41.

Ibid.

Exodi 15.

Isaia 10.

Non demonis minas timenda, non pollicitationibus eius credendum.

Iob 40.

Lucæ 10.

Dæmon à Christo ut passer irretitus.

respondent. Dormientes quoque excitant ad orandum, vt totius noctis somnum eripiant: plerosque etiam, dum se in monachorum nobilium habitu transferunt, monachos coërcent, & pristina, quibus conscij sunt, peccata imputant: sed spernendæ sunt eorum increpationes, & admonitiones ieiunandi, vigiliarum quoque fraudulenta suggestio. Ob id enim familiares nobis species assumunt, vt affinitate virtutum nocentes, facilius virus interferat, & innocentes quoque per speciem honestatis elidant. Impossibile postea durumque hoc studium prædicant, vt dum onerosum esse videtur quod cceptum est, ex desperatione tædium, & ex tædio succedat ignauia. Idcirco Propheta missus à Domino, luctuosa denuntians, sublimi voce dicebat: Væ qui potat proximum suum subuersione turbidâ. Huiusmodi enim exhortamenta, deprauatoria sunt itineris, quod ducit ad cælum. Idcirco cum venisset Dominus ad terras, & vera de eo dæmones inuiti prædicarent (verè enim dicebant: Tu es Christus Filius Dei viui) vociferantium ora claudebat, qui vincas hominum linguas soluebat, ne cum præconio veri peruersitatis venena miscerent: & vt nos eius exemplo, etiam si profutura suaderent, in nullo his commodaremus assensum: quia profectò non congruit nos post libertatem à Domino concessam, & Scripturarum præcepta vitalia, à diabolo viuendi capere consilia, qui suum deserens ordinem, sacrum Christi temeravit imperium. Propterea etiam Dominus eum de Scripturis loquentem iubeat tacere, quia peccatori dicit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Omnia dæmones simulant, colloquuntur sæpè cum fratribus, sæpè cum turbâ inconditos excitant sonitus, manus apprehendunt, sibilant, insipienter cachinnant, vt vel in puncto peccati Christianum pectus introëant. Cumque ab vniuersis fuerint repulsi, ad extremum debilitatem suam lamentatione testantur. Et Dominus quidem quasi Deus, & suæ conscius maiestatis, obmutescere his imperabat: nos autem vestigiis Sanctorum inhaerentes, eandem gradiamur viam, qui memoratas subtilius fallacias peruidentes, canebant: Cum cõsisteret aduersum me peccator, obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. Et iterum: Ego verò tamquam surdus non audiebâ, & sicut mutus non aperiens os suum: & factus sum vt homo non audiens. Christus silentium vt Dominus imperauit, nos diabolo nihil credamus, & vincemus. Si orare compellunt, si ieiunia suadent, non ex eorum nos monitis, sed ex nostrâ consuetudi-

ne id agamus. Denique etiam si irruentes, mortem nobis intentare videantur, ridendi potius sunt quàm timendi: quia cum sint debiles, minantur cuncta, nec faciunt. Equidem de istis iam transitoriè me dixisse memini, tamen eadem nunc explicanda sunt latius, quia non mediocrem affert repetitio cautelam.

⁴² Adueniente Domino destructus est inimicus, & omne penitus eius robur elanguit. Propter quod pristinae virtutis memor, quasi tyrannus iam senescens, cum ruisse se videat, in perniciem grassatur humanam: nec tamen potest firmum Deo pectus, cogitationum & ceterarum fraudum arte peruertere. Nam luce clarius est, quoniam aduersarij nostri, cum nec humanâ carne sint septi, vt causari valeant, idcirco nos à se non posse superari: ⁴³ quia clauso ostio interiore, intrare non valeant. Et reuerà si fuissent hoc fragili corpore colligati, obseruato introitu, iisdem negaretur accessus. Cum autem (vt diximus) hoc impedimento sint liberi, & obstructa penetrent, atque in omni licenter volitent aëre, manifestum est, ob eneruationem eorum, permanere ecclesiae corpus illæsum. Denique satellites impij cum principe suo diabolo, quem Saluator in Euangelio homicidam & patrè malitiæ ab initio fuisse firmat, nobis aduersum se dimicantibus fortiter, nullo modo cessissent, si potestas eorum non fuisset ablata. Nam si mentior, cur nobis satanas parcis, qui vbique discurras? Cur qui nullo clauderis loco, aduersum te benè viuentium & disputantium non potes labefactare constantiam?

Sed fortasse nos diligis, quos quotidie conaris obruere: aut credibile est te esse bonitatis magistrum, & fauere magis optimis, quàm nocere? Et quid tam charum tibi esse potest, quàm lædere, maximè eos, qui tuis sceleribus viriliter repugnant, secundum quod scriptum est: Quia abominatio est pietas peccatori. Quis tam secundum ad malitiam possidet pectus? quis tam meditata implere conatur insidias? Scimus te impurissimum çadauer: scimus quia idcirco viuimus Christiani, & contra te nobis est secura congressio, quia infirmatus es à Domino. Ideò de tuis confoderis iaculis, quia minationem tuam non sequitur effectus: quòd si fallimur, cur cum terrore simulato, cur magnitudine corporum nostram aggredieris fidem? Si voluntatem sequitur possibilitas, tantum tibi velle sufficiat. Is enim potentiamos est, non extranea fallaciæ adiumenta conquirere, sed suâ virtute implere quod cupiat. At nunc ⁴⁴ dum theatri mutatione formarum, quasi rudem infantiam scenicâ

Diaboli virtus aduentu Christi debilitata.

Ioan. 8.

Diabolo charissimè, lædere repugnantes.

Eccli. 1.

Imbecillitas diaboli.

Fallunt dæmones affinitate virtutum.

Habac. 2.

Luca 4.

Nec vera dicenti dæmoni credendum.

Psal. 49.

Psal. 38.

Psal. 37.

N I V S .

4. Reg. 19.

niteris simulatione deludere, exhaustas vires manifestius probas. Numquidnam verus ille angelus cōtra Assyrios missus à Domino, aut populorum eguit societate, aut sonitus quæsiuit, aut plausus: & non potius tacitam exercens potestatem, centū octogintaquinque millia hostium, sermone velocius, iuxta iubentis Domini prostravit imperium? Vos ergo cūm fragiles sitis viribus, perpetuus vos consequitur interitus.

CAP. XVII

Iob I.

At dicit aliquis: Cur diabolus egrediens, beati Iob omnem in ruinam impulit domum? cur eius opibus penitus dissipatis, parietum quoque fundamenta subuertens, vnum numerosæ sobolis coaceruauit sepulchrum? cur ipsum ad extremum diri vulneris nouitate percussit? Qui hoc opponit, audiat è diuerso: non diabolum potuisse hoc, sed Dominum, à quo potestas aduersum nos dupliciter datur: vel ad gloriam, si probamur; vel ad pœnam, si delinquimus. quin potius ex hoc animaduertat, ne contra vnum quidem hominem diabolum quidquam potuisse, si non potestatem accepisset à Domino. Nullus enim, quod suæ ditionis est, ab alio deprecatur. Sed quid Iob memoro, quem nec expetitur potuit vincere? sed nec contra iumenta quidem eius, nec contra oves suas, sine concessu Dei proprium robur exercuit. Sic etiam in Euangelio scriptum est: Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Quomodo igitur, qui porcorum expetunt mortes, imaginem Dei hominem, & tam charum Conditori animal suo valebunt iure peruertere?

Matth. 8.

Quibus
satanas
superetur
armis.

45 Magna, dilectissimi, aduersum dæmones arma sunt, vita sincera, & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto: pertimescit satanas rectè viuentium vigilias, orationes, ieiunia, mansuetudinem, voluntariam paupertatem, vanæ gloriæ contemptum, humilitatem, misericordiam, iræ dominatum, & præcipuè purum cor erga Christi amorem. Nouit teterrimus coluber, ex præcepto Domini sub iustorum se iacere vestigiis, qui ait: Ecce dedi vobis potestatem calcare super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici.

Lucæ 10.

Non ma-
gni facien-
da demonū
diuiniatio.

Si autem & diuinationem se habere simulantes, venturos fratres nuntiauerint, & adfuerint quos venire prædixerant, nec sic fides est commodanda mendacibus: ob id enim præcessere venientes, vt credulitas sibi paretur ex nuntio, & postea aditus ex credulitate fallaciæ. Verūm in hoc nullum Christiano debet esse miraculum, cūm non tantūm, qui leuitate naturæ per cuncta discurrunt, valeant peruenire gradientes; sed ho-

mines quoque equorum velocitate præuerti, nuntiant adfuturos. Non enim ea, quæ nondum fieri cœpta sunt, referunt, quia, Deus solus conscius est futurorum: sed quorum conspiciunt in actu initium, eorum sibi tamquam fures apud ignaros vendicant notionem. Nam quantos nunc putatis, qui possint velocitate puerili istum cœtum nostrorumque contra se sermones, ante relatum alicuius hinc positi, longè manentibus indicare? Hoc quod dico vobis, perspicuum fieri potest exemplis. Si quis à Thebaide aut alicuius regionis oppido cœperit proficisci, & hunc dæmones viderint in itinere ambulantem, pernecitate memoratâ possunt prædicere venientem. 46 Ita & de Nili inundatione solenni, cūm multas in Æthiopiâ viderint pluuias, è quibus fluuius intumescēs, ultra alueum effluere consuevit, præcurrentes ad Ægyptum, nuntiant amnis aduentum. Hoc autem & homines, si illis celeritatis esset tanta natura, facillè nuntiarent. Vt enim speculator beati Dauid ad verticem loci celsioris ascendens, prior, quàm hi qui in terrâ erant, prospiciens venientes, non quædam incerta de futuris, sed de his, qui venire cœperant; nuntiabat: sic & dæmones curâ peruigili omnia considerantes, rapido cursu sibi inuicem nuntiant. Sed si forte contigerit, vt Dei nutu ad finem cœpta non veniant: hoc est, si aut viator è mediâ regrediatur viâ, aut suspensæ nubibus aquæ ad altum cœli cardinem deferantur, tunc decipientium vnâ cum credentibus error aperitur. Hæc gentilitatis fuere principia, his præfagatorum dolis apud delubra dæmonum quondam credebantur oracula: quæ aduentu Domini nostri Iesu Christi 47 indicto sibi silentio, obmutuerunt, suosque perdidere captiuos. Quis (rogo) aut medicum ex obseruatione morborum, cūm animæ æstuantis incendium de venarum pulsu, leui digitorum scrutatur tactu, diuinam arbitratur habere notitiam? Quis gubernatorem nauigationis suæ viam inter cœli sidera requirentem maiestatis honore veneratur? Quis agricolam de aridis æstatis feruoribus, aut de hiemali aquarum largitate vel frigore disputantem, non potius experientiâ laudat, quàm Dei consecrat nomine?

Verūm, vt concedamus paulisper vera dæmones nuntiare, respondete mihi, quis fructus est nosse venientia? Nūquid aut sciens hæc aliquando laudatus, aut punitus est nesciens? In hoc vnusquisque sibi præparat, seu tormenta, seu gloriam, si vel negligat Scripturarum mandata, vel faciat. Nullus ob id nostrum hanc arripuit vitam, vt habeat præscientiam futurorū: sed vt præceptis Domini

Dan. 13.
Solutus Deus
futurorum
conscius.

Pernecitate
dæmones
futura præ-
dicunt.

2. Reg. 18.

Origo ora-
culorum
dæmonum.

mini obediens, amicus esse incipiat de seruo. Curandum est, non præscire quæ veniunt, sed implere quæ iussa sunt; nec institutionibus bonis hanc flagitare mercedem, cum magis debeamus victoriam contra diabolum ab auxiliatore Domino postulare. Sed si forte aliquis hoc libenter assumat, ut futura cognoscat, habeat purum cor: quia credo animam Deo seruientem, si in eâ perseueraverit ⁴⁸ integritate quâ nata est, plus scire posse quàm dæmones. Talis erat anima Eliæ, quæ aliis incognitas virtutes faciebat.

CA. XVII.

Nunc iam ceteras vobis dæmonum explicabo fallacias. Solent nocte venientes, angelos Dei se fingere, laudare studium, mirari perseuerantiam, futura præmia polliceri. Quos cum videritis, tam vos quàm domos vestras crucis armate signaculo, & confestim soluentur in nihilum: quia metuunt illud trophæum in quo Saluator aëreas expolians potestates, eas fecit ostentui. Solent etiam variis simulationibus membra torquere, & nostris procaciter offerre se visibus, ut mentem pauore, & corpus horrore concutiant. Sed & in hoc fides Deo tuta fugat eos quasi infirma ludibria.

Crucis signaculo
dæmon fugatur.

Discretio
bonorum
spirituum
à malis.

Bonorum
tranquillus
aspectus.

Non est autem difficilis ⁴⁹ bonorum spirituum malorumque discretio, quæ sic Deo tribuente panditur: Sanctorum angelorum amabilis & tranquillitas aspectus est, quia non contendunt neque clamant, neque audiet aliquis vocem eorum: verum tacite leniterque properantes, gaudium, exultationem, fiduciam pectoribus infundunt. siquidem cum illis est Dominus, qui est fons & origo lætitiæ. Tunc mens nostra non turbida, sed lenis & placida angelorum luce radiatur: tunc anima cælestium præmiorum auiditate flagrans, effracto (si posset) humani corporis domicilio, & membris exonerata mortalibus, cum his, quos videt abire, festinat ad cælum. Horum tanta benignitas est, ut si quis pro conditione fragilitatis humanæ, miro fuerit eorum fulgore perterritus, omnem continuò ex corde auferant metum. Ita Gabriel cum Zachariæ loqueretur in templo; & angeli cum diuinum Virginis partum pastoribus nuntiarent, & qui Dominici corporis agebant excubias, securis videntium se mentibus ostendentes, ne metuerent, imperabant. Metus enim non tantum ex pauore animi, quantum ex magnarum rerum sæpè incutitur aspectu. Pessimorum vero vultus truces, sonitus horridi, sordidi cogitatus, plausus motusque, indisciplinatorum adolescentum vel latronum: è quibus confestim timor animæ, sensibus torpor incutitur: odium Christianorum, monachorum, mæror & tædium, suorum recordatio, me-

Lucæ 1.2.

Matth. 28.

Malorum
vultus
truces.

tus mortis, cupido nequitiae, lassitudo virtutis, cordis hebetatio. Si igitur post timorem horrore conceptum, successerit gaudium, & ad Deum fiducia atque ineffabilis charitas, venisse sciamus auxilium: quia securitas animæ, præsentis maiestatis indicium est. Sic namque & Abraham patriarcha videns Deum, gauisus est: & Ioannes cum Mariam superuenisse sentiret, quæ in sacri ventris hospitio vniuersitatis gestabat parentem, exultauit necdum natus in gaudium. Si autem incussa formido permanserit, hostis est qui videtur: quoniam nec refouere nouit, ut Gabriel pauentem Virginem ne timeat, iubet: & sicuti pastores nuntio consolati sunt, quinimò pauorem duplicat, & vsque ad profundam impietatis foueam, ut sibi homines prosternantur, impellit. Exinde misera gentilitas, Dominicæ interdictionis ignara, falso dæmones deos opinata est. Christianorum autem populos his fallacijs irretiri non passus est Dominus, qui diabolum in Evangelio audacter sibi principatum omnium præsumentem repulit, dicens: Vade retrò satana. Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Horum verborum etiam nobis licentia est tributa: quia idcirco locutus est talia, ut similitudo tentamentorum auctoris nostri frangeretur eloquijs.

Securitas
animæ est
præsentis
maiestatis
indicium.

Ioan. 8.

Lucæ 1.

Permanens
formido
hostis indi-
cium.

Lucæ 1.

Ibid.

Matth. 4.

Deut. 6.

& 10.

Illud quoque, mei charissimi, admoneo, ut vitæ magis sit vobis, quàm signorum sollicitudo. Nullus ex vobis hæc faciens, aut ipse superbiâ intumescat, aut despiciat eos qui facere non possunt. Conuersationem magis scrutamini singulorum: in hac vitâ & imitari vos quæ perfecta sunt, conuenit, & implere quæ desunt. Nam signa facere non est nostræ paruitatis, sed Domini potestatis, qui ad discipulos gloriantes, in Evangelio ait: Ne gaudeatis quia dæmones vobis subiecti sunt, sed quòd nomina vestra scripta sunt in cælis. Nominum enim in libro vitæ conscriptio, testimonium est virtutis & meriti: expulsio autem satanæ, largitio Saluatoris est. Vnde his, qui non in vitæ laboribus, sed in prodigijs exultabunt, dicentibus: Nonne in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? respondebit Dominus: Amen dico vobis, non noui vos: discedite à me operarij iniquitatis. Non enim nouit Dominus vias impiorum. Hoc ergo magnopere postulemus, ut donum spirituum discernendorum mereamur accipere: quo, secundum sententiam Scripturarum, omni spiritui non credamus.

CAP. XIX.
Bona vitæ
cura magis
habenda,
quàm mi-
raculorum.

Lucæ 10.

Matth. 7.

I. Ioan. 4.

Volueram quidem iam finire sermonem, & silentio premere quæcumque meæ acciderant

CAP. XX.

*S. Antonius
ut à se da-
monum
tentationes
repulerit.*

Pfal. 19.

derant paruitati: sed ne putetis me frustra commemorasse, quæ euenire non possent, idcirco (licet insipiens fiam, tamen Dominus, qui secreta mentis est inspector, nouit non me causa iactantie, sed vestri gratia profectus hoc facere) pauca replicabo de plurimis. Quoties me nimis laudibus efferre conati sunt, cum à me in nomine Domini ⁵⁹ maledicta reciperent? quoties augmenta Nili fluminis futura dixerunt, cum à me audirent: Et hoc ad vestram quid pertinet curam? quoties minitantes ut milites armati, scorpionibus, equis, beluis, & variis serpentibus circumdederunt me, & domum, in qua eram, repleuerunt, cum ego è contra psallerem: Hi in curribus & hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri magnificabimur. & statim misericordiam Christi fugabantur. Quodam autem tempore cum ingenti luce venientes, dixerunt: Venimus, Antoni, nostrum tibi præbere fulgorem. Et ego clausis oculis, quia lucem diaboli dedignabar aspicere, orabam, & dicto citius impiorum lumen extinguebatur. Post menses autem paucos, cum coram me psallerent, & de Scripturis sibi met sermocinarentur, ego tamquam surdus non audiebam. ⁵¹ Commouerunt aliquando monasterium meum, & ego mente immobili Dominum deprecabar. Sæpè strepitus, sæpè saltationes, sæpè fibilos ingesserunt: & me psallente, sonus eorum in voces flebiles vertebatur.

*Inspuitatus
demon ad
Christi no-
men euasit.*

*Antonius
sæpè à da-
monibus
verberatus.
Rom. 8.*

Luca 10.

Creditisne, filioli, quod dicturus sum vobis? Vidi aliquando diabolum excelsam corpore, qui se Dei virtutem & prouidentiam ausus est dicere, & ait ad me: Quid vis, ut à me tibi donetur, Antoni? At ego ⁵² sputaculum maximum in os eius ingeminans, totum me in eum Christi nomine armatus, ingessi: & statim ille procerus aspectu inter medias manus exoleuit. Ieiunanti etiam mihi visus est ut monachus: & panes offerens, his sermonibus suadebat ut vescerer, & huic aliquid indulgerem corpusculo: Et tu, inquit, homo es, & humanam fragilitate circumdatis: labor paululum conquiescat, ne ægritudo subripiat. Illicò luridam faciem serpentis agnouit: & cum ad consueta Christi munimenta confugerem, tamquam per fenestram fumus laberetur, euauit. Auri quoque decipulam mihi in deserto frequenter tetendit: quod ideò offerebat, ut aut visu irretiret me, aut tactu commacularet. Sæpè quoque me à demonibus non denego verberatum. Canebam autem sic: Nullus me separabit à charitate Christi. Ad cuius vocis auditum, in se inuicem defurentes, non meo, sed Domini fugabantur imperio, qui ait: Vidi satanam quasi fulgur cadentem

de cælo. Hæc ergo, filioli, Apostolici memor eloquij, in me transformauit, ut propositum vestrum nec dæmonum terror, nec aliqua lassitudo dissolueret.

Sed quoniam ob vestram utilitatem multa memorando, insipiens factus sum; & huius rei vobis impertiri cupio notionem, quam veram esse nullus ambigat audientium. Pulsauit aliquando dæmon monasterij ostium: egrediens, video hominem enormi sublimitate, porrectum caput vsque ad cælum. Cum ab hoc, quisnam esset, inquirerem, ait: Ego sum satanas. Et ego: Quid, inquam, hæc quaris? respondit: Cur mihi frustra imputant monachi? cur mihi omnes Christianorum populi maledicunt? Et ego: Iuste faciunt: tuis enim frequenter molestantur infidiis. At ille ait: Nihil ego facio, sed ipsi se inuicem turbant. Nam ego miserabilis factus sum. Rogo: Nonne legisti: Quia defecerunt inimici ^{Pfal. 9.} frameæ in finem, & ciuitates eorum destruxisti? En nullum iam habeo locum, nullam possideo ciuitatem, iam mihi nulla sunt arma: per omnes nationes cunctasque prouincias Christi personat nomen: solitudines quoque monachorum stipantur choris. Ipsi se, quæso, tueantur, & me sine causa non lacerent. Tunc ego Dei gratiam cum alacritate miratus, sic ad eum locutus sum: Non tuæ veritati, quæ nulla est, tam nouam & tam inauditam adscribo sententiam. Nam cum fallacia caput sis, hoc sine mendacio coactus es confiteri. Verè enim Iesus tuas funditus subruit vires, & honore nudatus angelico, volutaris in sordibus. Vix dum verba compleueram, & ille sublimis aspectu Saluatoris nominatione deiectus est.

*Potentiam
Christi vel
inuitus
confiteatur
dæmon.*

*Ad Iesu
nomen ju-
perbus da-
mon deici-
tur.*

Quæ ergo iam, ô filioli, poterit residere cunctatio? quæ trepidatio manebit vltius? Quis nos eorum turbo poterit conuellere? Securæ sint animæ singulorum: non sibi fingat vana cogitatio vana discrimina: non aliquis timeat à diabolo sublatum ad præcipitia se posse deferri. Pellatur omnis anxietas: Dominus enim, qui nostros prostrauit inimicos, manens, ut promisit, in nobis, à variis nos satanæ muniuit incursum. En ipse diabolus, qui huiusmodi cum suis satellitibus exercet astutias, nihil se posse contra Christianos fateretur. ^{Ioan. 14.}

Iam curæ Christianorum & monachorum sit, ne per eorum inertiam vires dæmonibus præbeantur. Nam quales nos & nostras repererint cogitationes, tales se nobis præstare consueuerunt. Et si quod in pectoribus malæ mentis & pauoris semen inuenierint, quasi latrones, qui deserta obtinent loca, ceptos cumulant timores, & crudeliter imminentes, infelicem puniunt animam.

Si au-

Arma contra dæmonem. Si autem alacres fuerimus in Domino, & futurorum bonorum cupido nos succenderit; si semper omnia manibus Dei committamus, nullus dæmonum ad expugnandum valebit accedere: magis enim, cum munita in Christo corda conspexerint, confusi reuertentur. Ita & Iob firmatum in Domino diabolus refugit: & infelicissimum Iudam expoliatum fide, vinculis captiuitatis innoxuit. Vna est ergo ratio vincendi inimicum, lætitia spiritualis, & animæ Dominum semper cogitantis iugis recordatio: quæ dæmonum ludos quasi fumum expellens, persequetur aduersarios potius quam timebit. Non est enim nescius satanas ignium futurorum, & æstuantis gehennæ copiosa nouit incendia.

Latitia spiritualis & iugis Domini recordatio.

Quid in visionibus inquirendum.

Iosue 5.

Dan. 10.

Sed ut mea iam claudatur oratio, illud in finem commemoro: Cum aliqua se vobis obtulerit visio, audacter requirite, quis sit ille, & vnde venerit: ac sine morâ, si sanctorum fuerit reuelatio, angelicâ consolatione timor vertetur in gaudium. Si verò diaboli fuerit oblata tentatio, fidelis animæ percontationibus euanesceat: quia maximum est securitatis indicium, interrogare quisnam est & vnde. Sic & Naue filius auxiliatorum suum interrogando cognouit: nec Daniele percontantem latere potuit inimicus.

Postquam Antonius dicendi finem fecit, lætantibus cunctis, in aliis virtutis cupido exardescere, in aliis infirma refouebatur fides, ex aliorum mentibus falsæ opiniones pellebantur, ex aliorum sensibus inanium terrorum pellebatur accensio: simulque vniuersi, cum iam dæmonum insidias contemnerent, mirabantur in Antonio tantam gratiam spirituum discernendorum, quam Domino tribuente perceperat.

CAP. XXI.

Encomium monasteriorum.

Iob 39.

Virtutes discipulorum suorum Antonij.

Num. 24.

Erant igitur in monte ⁵³ monasteria tamquam tabernacula, plena diuinis choris psallentium, legentium, orantium: tantumque ieiunandi & vigiliarum ardorem cunctorum mentibus sermo eius afflauerat, ut futuræ spei auiditate, ad charitatem mutuam & misericordias indigentibus exhibendas iugi studio laborarent: qui infinitam regionem quamdam, & oppidum à mundanâ conuersatione seiunctum, plenum pietatis & iustitiæ videbantur incolere. Quis tantum monachorum agmen adspiciens, quis virilem illum concordiam cœtû cernens, in quo nullus nocens, nulla detractio susurrionis, sed multitudo abstinentium & certamen officiorum erat, non in hanc statim erumperet vocem? Quam bonæ domus tuæ Iacob, tabernacula tua Israel tamquam nemora obumbrantia, tamquam paradisi super fluuios,

tamquam tabernacula quæ fixa sunt à Domino, tamquam cedri circa aquas!

Dum hæc ita geruntur, quibus indies beatæ vitæ studium cresceret, Antonius mansionum in cælo positarum recordans, & presentis vitæ despiciens inanitatem, quasi parua essent quæcumque iam gesserat, separatus à fratribus instituebatur. Cumque eum siue cibum siue somnum indulgere corpufculo, aut alias naturæ necessitates, cogeret humana conditio; miro afficiebatur pudore, quod tantam animæ libertatem modici carnis termini coërcerent. Nam frequenter cum fratribus sedens, à cibo qui fuerat appositus, memoriâ escæ spiritualis abstraheretur. Edebat tamen, utpote homo, sæpè solus, sæpè cum fratribus. Et cum hæc mira (ut prædixi) ageret, cum confusione animæ adhibendam magnopere corpori diligentiam persuadebat, dicens, nec corpuse esse penitus enecandum, ne operatio contra voluntatem Creatoris dissolueretur: & ob id omne studium animæ conferendum, ne vitis superata corporeis, ad æternas inferni tenebras truderetur, quinimò indultum sibi in carne imperium vindicans, domicilium suum, ut apostolus Paulus, ad tertium cælum subleuaret. Asserebatque hoc à Salvatore præceptum, in quo ait: Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis aut quid bibatis, nec corpori quid vestiamini, quia hæc gentes quærunt: vester autem Pater nouit quod indigetis his omnibus. Quærите ergo primùm regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.

2. Cor. 12.

Matth. 6.

CAP. XXIII.

Persecutio Maximiani.

Desiderio martyr martyres confrauat.

His rebus transactis, ⁵⁴ cum persecutio impiissima Maximiani furore vesano vastaret Ecclesiam, sanctis quoque martyribus Alexandriam perductis, relicto & ipse monasterio secutus est futuras Christi victimas, dicens: Pergamus ad gloriosos fratrum triumphos, ut aut ipsi congrediamur, aut spectemus alios præliantes. Et amore quidem iam martyr erat, sed cum tradere se vltro non valeret, & sociari confessoribus in metallis vel in carceribus constitutis, magnâ cum libertate & curâ ingrediens ad iudicem, exhortabatur, ne terrore impiorum subacti, Dominum negarent. Iamque sententiâ coronatos exultans, quasi ipse vicisset, vsque ad locum felicitis sanguinis prosequeretur. Quamobrem motus iudex, ob Antonij sociorumque eius constantiam, præcepit nullum penitus monachorum aut obseruare iudicium, aut in ciuitate versari. Et ceteris quidem omnibus in illâ die placuit abscondi: Antonius autem impavidus, neglecto persecutoris imperio, ⁵⁵ lauit ependyten suum. Et aliâ die stans in quodam eminenti loco,

NIVS.

*Flagrat
cupiditate
martyrij.**Ieiunia, vi-
gilia, &
vestes An-
tonij cilicij
& pellicis.*

CAP. XXIV

*Martinia-
nus militum
præpositus.**Demonia-
ca sanatur
Iesu nomi-
ne invocato*

Math. 7.

*Metu glo-
ria & ho-
noris fugã
adornat.*

56 candente præcinctus veste, procedentem iudicem suo prouocabat ad spectu, flagrans cupiditate martyrij: ostendebatque nobis, contemptorem pœnarũ & mortis in Christianis animum perseverare debere, intantum, vt contristaretur; quia volenti pati pro Dei nomine, martyrium non dabatur. Sed Dominus qui suo gregi parcebat, magistrum seruauit Antonium: vt institutum (sicuti factum est) monachorum non solum oratione eius, sed & conspectibus firmaretur. Numquam tamen à sanctorum confessorum vestigiis separatus est, quin anxiam circa eos curam & charitatis vinculis colligatus, magis carcerem patiebatur exclusus. Postquam autem persecutionis turbo defluerat, & beato 57 episcopo Petro iam ob martyrij gloriam coronato, ad pristinum monasterium regressus, quotidianum fidei ac conscientiam martyrium merebatur, 58 acrioribus se ieiuniis vigiliisque conficiens: vestimento cilicino intrinsecus, desuper pellicio utebatur, numquam corpus lauans, numquam pedibus sordes abluens, nisi cum per aquas transire necessitas compulisset. Nullus denique Antonij corpus nudum, antequam moreretur, vnumquam vidit.

Quodam autem tempore, cum ab omnium se amouisset oculis, & clauso monasterio neminem omnino susciperet, 59 Martinianus militum præpositus, cuius filia immundi spiritus infestationibus quatiebatur, pulsans ostium obsecrabat, vt suo pignori subueniret, & exiens, Deum pro filiam precaretur. Tum ille aperire quidem minimè voluit: prospiciens verò desuper ait: O homo, quid meum poscis auxilium? mortalis & ego sum, & tuæ socius fragilitatis: si autem credis in Christum, cui deseruio, vade & secundum fidem tuam ora Deum, & sanabitur filia tua. Confestim ille credens abiit: & inuocato Iesu, filiam reduxit incolumem. Multa & alia mirabilia per illum Dominus operatus est, & merito: qui enim promisit in Euangelio, Petite, & dabitur vobis; inuento qui eius gratiam mereretur accipere, suam potentiam non negauit. Nam plures vexatorum ante monasterium eius, clauso introitu, dormientes, fidelibus per eum ad Christum precibus curabantur. Hæc illi multitudo venientium, desideratam solitudinem auferens, tædio fuit.

Metuens itaque, ne signorum copiosa concessio aut suos animos extolleret, aut alios plus de se, quam videbant in ipso, cogeret aestimare, ad superiorem Thebaidem pergere cogitauit, vbi nullus eum agnosceret. Et à fratribus acceptis panibus, sedebat super fluminis ripam, transitum nauis obser-

uans. Illo talia cogitante, vox ad eum desuper facta est, dicens: Antoni, quò pergis, & quare? At ille intrepidè, quasi consuetam vocem loquentis agnosceret, respòdit: Quoniam non sinunt me quiescere populi, idcirco ad superiorem Thebaidem ire optimum duxi; præcipuè, quia ea exigor, quæ virtutem meam pusillanimitatis excedunt. Et vox ad illum ait: Si ad Thebaidem vadas, & 60 ad pastoralia (vt cogitas) pergas, maiorem ac duplicem sustinebis laborem. Si autem verè quiescere cupis, vade nunc ad interius desertum. Cumque Antonius diceret, Quis mihi locum auium poterit ostendere? ignarus enim sum locorum: confestim ei qui loquebatur, Saracenos indicauit, qui mercandi gratiam ad Ægyptum venire consueuerant. His appropinquans Antonius, rogauit vt se pariter abducerent in desertum. Nullus obniscus est, sed tamquam à Deo missum comitem suscipientes, amplexi sunt eius societatem.

Tribus autem diebus & noctibus itinere confecto, 61 inuenit montem valdè excelsum, ad cuius radices fons aquæ dulcis labebatur, & campus haud magnus totum ambiens montem, qui palmis perpaucis, & his neglectis, consitus erat. Hunc Antonius locum, quasi à Deo sibi offerretur, amplexus est. Is enim erat, quem sibi ad fluminis ripam sedenti, qui loquebatur, ostenderat. Et primò quidem accipiens à comitibus panes, solus remansit in monte, nullo alio cum eodem conuersante. Quasi propriam enim domum agnoscens, habebat locum illum. Saraceni quoque videtes eius fiduciam, optato per eum transitu, panes eidem cum lætitiâ deferebāt: necnon palmarum, licet mediocri, attamen aliquanto solatio refouebatur.

Exinde cum fratres agnito loco, tamquam ad patrem filij, sollicitè alimèta transmitterent: videns Antonius, quòd ob suum refrigerium multis onerosus labor indiceretur; & parcens etiam in hoc monachis, rogauit vnum de aduenientibus, vt sarculum sibi bis acutum cum frumento deferret. Quibus allatis, circumiens montem haud grandem, culturæ aptum reperit locum, ad quem deriuata aqua desuper poterat influere: ibique seminavit: atque exinde annum sibi panem laborans, gaudebat, quòd sine cuiusquam molestiâ ex propriis manibus viueret in deserto. Sed cum rursus etiam illuc quidam venire cœpissent, miseratus est lassitudini eorum, & olus in paruo terræ cespite coluit, vt post asperum iter aliquo venientes solatio refouerentur. Hoc fratrum refrigerium & paruulam messem bestiæ propter aquas illuc conuenientes, depastæ

*Diuitius
ad interius
desertum
mittitur.**Antonius
ad montem
secundum
se recipit.*

CAP. XXV.

*Antonius
victum sibi
manibus
parat.*

pastæ sunt: è quibus vnã apprehendens dixit omnibus: Cur me læditis, nihil à me læsã abite, & in nomine Domini ne huc approprietis vlteriùs. Quis non credat, post hanc denuntiationem quasi timentes, numquam illuc bestias appropinquasse? Sic Antonio impenetrabilia mòtium & deserti interiora captanti, orationibus etiam dedito, introeuntes fratres magnis vix precibus extorserunt, vt oliuas & legumen & oleũ, quod post menses aliquot ministrabant, dignaretur accipere, & senili modicũ laxaret atati.

Prò nefas! quantas ibi conuersans expertus est luctas: verè, secundùm quod scriptum est, non illi aduersus carnem & sanguinem fuisse colluctationem, sed aduersus principatus & potestates, ab his, qui ad eum ingrediebantur, agnouimus. Illi enim tumultus & voces populi, armorumque sonitus, prorsus plenum montem dæmonum multitudine se vidisse referebant: ipsum etiam quasi contra inimicos palàm resistentem & fortiter colluctantem. Qui tamen & aduenientes suo refouebat hortatu, & flexis genibus, armis quoque orationum omnem satanæ prosternebat exercitum. Admiratione planè dignũ est, in tam immani solitudine, vnũ hominem nec dæmonum quotidianas expauisse congressiones, nec tantarum bestiarum, quadrupedum siue reptilium, diuersæ cæssisse feritati. Iustè Dauid cecinit: Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion non commouebitur in æternum. Immobilem & tranquillam retinens animi firmitatem, & dæmones fugabat, & feras (sicut scriptum est) secum pacificabat. Sed & diabolus, vt supra dictus Propheta ait, obseruans eum, frendebat dentibus suis: & ille Saluatoris auxilio, ab vniuersis tutus perseuerabat insidiis. Quadam ergo nocte cum peruigil Antonius obsecraret Dominum, tantos in monasterium eius bestiarum greges coaceruauit, vt omnes eremi ⁶³ beluas circum se aspiceret. Quæ cum rictu oris morsum corpori minitarentur, intellexit hostis astutias, dixitque: Si à Domino in me vobis est tributa licentia, deuorate concessum: si autem dæmonum huc venistis impulsu, quanto cyus abite, quia Christi famulus sum. Ita factum est, & cum iubentis voce omnis bestiarum multitudo, quasi maiestatis verberæ cæderetur, aufugit.

CAP. XXVI. Non multi post hæc fluxerant dies, & alia otitur cum eodem hoste certatio. Operante illo (nam semper, vt venientibus pro his quæ sibi detulerant, aliquod munusculum rependeret, laborabat) traxit quidam sportellæ, quam texebat, ⁶⁴ tricinam siue funiculum. Ad cuius motum exurgens, vi-

dit bestiam puberæ humanam faciem præferentem, quæ exinde in asinum sniebatur. Post cuius adspectum, vexillum crucis in fronte suã pingens, hoc tantum ait: Christi seruus sum, si ad me missa es, non fugio. Nullum in medio spatium, & statim informe prodigium dicto ocyus cum satelitem turbâ fugit, & in medio cursu ruens extinctum est. Ista autem explosi mors atque enecati prodigij, dæmonum erat communis interitus: qui omni studio laborantes, Antonium à deserto deducere non valuerunt. Mirandis plus miranda succedunt.

Non grande post ista tempus excefferat, & tantarum victoriarum homo fratrum precibus vincitur. A monachis enim rogatus, vt eos dignaretur inuisere, vnã cum his profectus est, impositis camelo aquã & panibus: quia nusquam, præter monasterij locum ex quo hauserant, potabilis aqua per arẽtem viam reperiebatur. Verùm in medio itinere bibendi subsidia defecerunt. Ardor nimius, æstus intolerabilis, mortem cuncta minitantur. Circumeunt, & quærunt saltem collectam pluuiis lacunam: nihil prorsus remedij, nihil occurrit penitus ad salutem. Camelus quasi periturus & ipse æstuans dimittitur, æstuantis pectus exurit, & sitis desperatione feruescit. Mouit senè fratrum secum commune discrimen, & vehementissimè contristatus ingemuit. Dehinc ad solita precum auxilia confugiens, paululùm ab eis secessit: ibique genibus fixis, supplices manus tetendit ad Dominum. Nec mora & ad primas rogantis lacrymas, in orationis loco fons ebulliens erupit, ibique extincta sitis, & arentia membra refecta sunt, & plenis vtribus inuentum potant camelum. Ita enim casu euenerat, vt camelus errans per eremum, dum funiculum trahit, in quodam lapide eiusdem alligatione funiculi teneretur. Tandem confecto itinere ad monachos, qui inuitauerant, peruenit. Tunc verò quasi patri omnes obuiam occurrerunt, & honorifico salutatu in oscula eius & amplexus certatim ruunt. Proposito feruenti gaudet Antonius: & lætantibus de aduentu suo cunctis, ⁶⁵ quasi xenia de monte portans, spiritualia impartitur alimenta. Laudat veterum studia, hortator nouorũ. Sororem quoque iam vetulã virginem videns, & aliarum puellarum magistrã, mirã exultatione sustollitur. Exinde, quasi diu abesset ab eremo, rursus festinauit ad montem.

Plurimis iam ad illum venientibus, cum etiam vexati à dæmonibus, malo necessitatis coacti, auderent deserta penetrare: quos ille consolans, & monachis in cõmune præcipiens, aiebat: Credite in Iesum fideliter:

E men-

Ephes. 6.

Oratione
satana
exercitum
prostermit.

Psal. 124.

Iob 5.

Psal. 36.

Dæmonum
impulsu à
belluis im-
petatur.

CAP. XXVI.

Semper
munusculũ
suis bene-
factoribus
rependit.Contra
monstro-
sam bestiã
cruce fron-
tem signat.

CA. XXVII.

Fratres, eo-
rum victus
precibus,
inuisit.Fons erum-
pit ad eius
preces.Soror An-
tonij, puel-
larum ma-
gistra.

CA. XXVIII.

NIVS.

mentem à malis cogitationibus, carnem ab immunditiis seruate puram, & iuxta eloquia diuina, ne seducamini in saturitate ventris: odite vanam gloriam, orate sæpissimè, psallite vespere, & mane, & meridie, & mandata Scripturarum reuoluite. Recordamini gestorum, quæ sancti quique fecerunt, vt exempli memoria animam incitet ad virtutem, refrænet à vitis. Suadebat etiam iugi meditatione retinendum Apostoli sermonem, quo ait: Sol non occidat super iracundiam vestram. Non tantum autem super iracundiam solem occidere non debere interpretabatur, sed & super omnia delicta hominum: ne peccatorum vniquam nostrorum aut in nocte luna, aut in die sol, testes abscederent. Illius quoque admonebat præcepti memores esse, quod dicit de his: Diiudicate vosmetipsos, & probate: vt rationem diei noctisque facientes, si in se delictumprehendissent, peccare desisterent: sin autem nullus error decepisset, perseverantes instarent potius incepto, quam arrogantiâ tumidi aut alios contemnerent, aut sibi iustitiam vendicarent, iuxta supradicti Doctoris eloquium dicentis: Nolite iudicare ante tempus: magis debere eos Christi, cui soli occulta patent, referuare iudicio. Multas esse (vt scriptum est) vias, quæ videntur hominibus iustæ, sed fines earum ad profundum respicere inferni: sæpè nostra non posse nos intelligere peccata, sæpè falli in ratione gestorum: aliud esse Dei cuncta cernentis iudicium, qui non ex superficie corporum, sed ex mentium iudicat arcanis. Equum autem esse nos nobis compati, & inuicem onera nostra portare: vt concessio examine Saluatori, proprias conscientias nosmetipsos iudicantes intueremur.

Necnon dicebat, magnam esse ad virtutem viam, si singuli vel obseruaret quod gererent, vel vniuersas mentium cogitationes fratribus referrent. Non enim posse aliquem peccare, cum relaturus esset ad alium quæcumque peccasset, & subire pudorem, in publicum turpia proferendi. Denique nullum peccantem, coram alio audere peccare: etiam si peccet, tamen testem vitare peccati, mentiri magis & negare, & vetus delictum nouo inficiandi augere delicto. Igitur quasi sub oculis, aiebat, nostris, & cogitatu confundimur & actu, si omnia referenda faciamus: multò autem magis, si peccata nostra fideliter describentes digeramus in ordinem. Tunc verò annotatio delictorum fratrum videbitur oculis. ⁶⁶ Si timebimus peccati ceras conscias, ipsi nos arguent apices. & quomodo meretricibus membra miscentes, confunduntur ad præsentiam ce-

terorum; ita & nos erubescemus ad litteras, si hæc agamus. Hanc virtutis gradiamur viam, & corpora mentibus subiugantes, perniciosas diaboli conteramus insidias. Talibus sermonibus hortamentisque & venientes ad se monachos incitabat ad studium, & patientibus condolebat, pluresque eorum Dominus per Antonium liberauit. Numquam tamen aut de incolumitate curatorum est inflatus ad gloriam, aut contristatus de obsessis adhuc corporibus murmurauit: magis autem eodem semper animo & vultu manens, gratias Deo referebat: suadens occupatis, vt correptionem quæ vexabantur, patientius ferrent. Non enim Antonij aut cuiusquæ hominum omnino hanc esse medicinam, sed Dei solius: qui & quibus vellet, & quo vellet tempore daret sanitatem. Ita consolatione suâ & vexatos æquanimiter ferre tentationem, & iam liberatos, non sibi, sed Deo gratias referre docebat.

Fronto autem quidam, vir ex Palæstinis, qui infestissimo dæmonio vexabatur, (nam & linguam eius laniabat dentibus, & oculorum nitebatur lumen extinguere) perrexit ad montem, rogabatque beatum senem vt pro se Dominum rogaret. orauit Antonius, dixitque ad eum: Vade, & curaberis. Illi incredulo sibi, & violenter ibidem contra præceptum remoranti, eadem geminabat Antonius, dicens: Hic curari non poteris: egredere, & calcata Ægypto statim te misericordia Christi consequetur. Tandem credidit, & profectus est: ac visâ Ægypto, secundum professionem senis, quam ei Dominus oranti reuelauerat, infestatio cessauit inimici.

Virgo verò quædam, quæ de ⁶⁷ Busris Tri-

CAP. XXIX

Fronto dæmoniacus liberatur.

CAP. XXX

Matth. 9.

Paphnutius monachus & confessor.

Delicta libello notanda.

disponerent, relationem eorum senis sermo prauent: & omnem debilitatis & itineris vsque ad sanctū Paphnutium causam, quasi ipse interfuisset, exposuit. Rogantibus autem eum monachis, vt parentibus cum filiā permitteretur ingressus, non concessit, sed ait: *Virgo Tripolitana à variis morbis liberata.* Ite, & inuenietis puellam, si non est mortua, curatam. Et adiecit: Nullus debet ad meam humilitatem venire, quia largitio curatio- num non est humanæ miseræ, sed Iesu Christi misericordiæ, qui vbique in se credentibus prestare consuevit auxiliū. Quamobrem & illa, pro quā petitis, suis precibus liberata est: & cum ad Dominum orarem ego, mihi præscientia sanitatis eius indulta est. Dixit, & verba eius puellæ incolumitas secuta est. Nam exeuntes foras ad beatum Paphnutium, & filiam sospitem, & parentes latos reppererunt.

CAP. XXXI Non multos autem post ista dies, cum duobus fratribus euntibus ad Antonium aqua in itinere defecisset, & vno siti mortuo, alter iaceret in terrā mortem expectans: Antonius sedens in monte, celeriter ad se duos monachos vocauit, qui fortè ibidem sunt reperti: & festinatò præcepit, vt lagenam aquæ assumentes, inuaderent iter, quod ducit ad Ægyptum, dixitque: Vnus è fratribus huc aduenientibus modò migravit ad Dominum, alter, si non succurreritis, addetur: hoc enim mihi nunc oranti reuelatum est. Sic ait, & iuxta præceptum eius monachi festinantes, extinctum corpus inueniunt, terraque id operientes, alterum refocillatum suo iunxerunt comitatu. erat autem spatium itineris vnus diei. Fortasse aliquis quærat, cur non antequam moreretur, Antonius dixerit? incongruo prorsus Christianis argumento: quia non Antonij, sed Dei iudicium fuit, qui & de recedente, quam voluit, sententiam tulit, & de sitiente reuelare dignatus est. Hoc tantum in Antonio mirabile est, quòd in monte remotissimo sedens, corde peruigili cuncta procul posita, Domino indicante cognosceret.

CA. XXXII. Alio rursus in tēpote cum sederet in monte, & oculos subito tetendisset in cælū, vidit nescio quam animam, lætantibus in eius occursum angelis, ad cælum pergere. Cuius spectaculi nouitate stupefactus, beatum dixit sanctorum chorū: orauitque vt sibi rei præsentis agnitio panderetur. Et statim vox ad eum facta est, inquiens istam esse ⁷⁰ Ammonis monachi animam, qui Nitriæ morabatur. Erat autem Ammon vir grandæuus, qui perseueranter à pueritiā vsque ad senectutem in sanctitate vixerat. ⁷¹ Itinere quoque dierum tredecim, à Nitriā, locus in quo sedebat Antonius, diuidebatur. Videntes au-

tem eum monachi admirantem, qui venerant; deprecati sunt, vt causam hilaritatis ediceret. Quibus ait, modò Ammonem quieuisse: quem propter frequentem eius ad Antonium comitatum, & propter celebritatem indultorum ei à Domino signorum optimè nouerant.

De quibus etiam hoc vnum dicendum est: Necessè ei fuit aliquando ⁷² flumen nomine Lycum subitis aquis inundatum transuadare: rogauitque Theodorum, qui cum ipso erat, vt paululum à suo separaretur adspectu, ne nuditatem corporis inuicem vterque conspicerent. Recessit Theodorus: nihilominus ille seipsum cum nudare vellet, erubuit. Cogitantem autem eum, in alteram ripam virtus diuina transposuit. Rursusque Theodorus, vir & ipse Deo deuotus, transiens ad senem mirari cœpit, quòd tam velociter fluuium transuadasset. Cumque nihil humoris in pedibus, nulla in vestibus eius aquæ signa conspiceret, rogauit eum, vt tam incredibilem translationem quasi filio pater exponeret. Nolente illo dicere quæ acciderant, amplexus est pedes eius, iurauitque non se dimissurum, priusquam sibi id, quod celabat, referret. Videns ergo senex contentiosè vincere volentem fratrem, exegit vicissim ab eo, vt nulli hoc ante suam mortem indicaret: atque ita confessus est se subito in alteram ripam fuisse transpositum, neque omnino vndis impressisse vestigia: Dominici corporis hoc tantum modò priuilegium asserens, & eorum quibus ipse, vt apostolo Petro, donauerit, vt aquarum leu-
Ammonis mortem prædicat.
Ruffin. & Pallad. supra.
Amor pudicitia miraculo firmatur.
Ammon ultra Lyci sicco vestigio diuinitus transponitur.
Matth. 14.

rati humanum corpus insisteret. Hæc autem Theodorus promisso tempore non dixit, post eius mortem retulit.

Monachi verò, quibus dixerat Antonius de morte Ammonis, notauerunt diem: & venientibus de Nitriā fratribus post dies triginta, sciscitantes, reppererunt illo die illaque horā dormisse Ammonem, quā animam eius ferri senex viderat: vtrique igitur puritatem mentis in Antonio mirati sunt, quomodo rei tam longè gestæ statim ad eum fuisset perlata cognitio.

Archelaus quoque Comes, cum eum inuenisset ⁷³ in exteriori monte, rogauit vt oraret pro ⁷⁴ Polycratiā, ⁷⁵ quæ in Laodiceā erat, admirabili & Christo dedita virgine. Patiebatur enim pessimos stomachi & lateris dolores, quos ieiuniis nimis vigiliisque contraxerat, & erat penitus toto debilis corpore. Orauitque Antonius: & diem, quo oratio fuerat facta, annotauit Archelaus. Redit Laodiceam, & inuenit virginem incolumem. Percontatus diem sanitatis, reperit tempus medelæ cum annotatione con-

gruere. Et omnes admirati sunt, agnoscentes eo tempore illam à Domino fuisse à doloribus liberatam, quo orans Antonius pro ipsâ bonitatem Saluatoris inuocauerat.

CA. XXXIV. Sæpè etiam ad se venientium turbarum, antè dies & menses, & causas prædixit & tempora. Nam quosdam videndi eum tantum desiderium, alios imbecillitas, nonnullos obsessa à dæmonibus corpora pertrahabant: nemo tamen vumquam vexationem aut detrimentum laboriosi itineris conquestus est: regrediebantur omnes spiritali cibo pleni. At ille præcipiebat, non suę laudi hanc admirationem ab eis applicari debere: sed Domini, qui sui notionem hominibus pro capacitate mortalitatis indulserit.

CAP. XXXV. Quodam autem tempore cum exisset ad exteriora monasteria, & rogatus esset à fratribus, vt in nauì quadam cum monachis proficiscentibus oraret: ascendit, & solus ex omnibus odorem sensit teterrimum. Asserebant cuncti, piscium salforum & 76 tarichorum in nauì positorum hunc esse putorem. At ille alterius rei factorem se sentire affirmavit. Adhuc loquente illo, adolescens quidam possessus à dæmone, qui procidens iuxta carinam se nauis absconderat, repente exclamavit. Quo statim per Antonium in nomine Domini nostri Iesu Christi curato, intellexere vniuersi, diaboli illum fuisse putorem.

CA. XXXVI. Alius quoque ad eum vir, inter suos nobilis, dæmoniosus adducitur, tantâ oppressus infaniâ, vt non sciret se esse apud Antonium, nec non & corporis sui superflua comederet. Quamobrem rogatus senex ab his, qui eum adduxerant, vt pro illo Dominum oraret, intantum iuuenis miseræ condoluit, vt totâ nocte peruigilans cum eo, aduersus patientis infaniam laboraret. Sed cum iam lucefceret, & obsessus, impetu in Antonium facto, vehementer eum impulisset; irasci cœperunt, qui eum adduxerant, cur seni fecisset iniuriam. Quibus Antonius ait: Nolite alienam culpam iuueni misero adscribere: furor iste obidentis est, non obsessi. Idcirco autem in hanc proruit dolens hostis audaciam, quia Dominus ad aridam regionem ire eum iussit, & expulsi satanæ iudicium, iste aduersum me impetus fuit. Nulla post verba mora: adolescens recepto sensu, & gratias agens Deo, & locum vbi esset, agnouit, & toto Antonium complexans deosculatus est affectu.

CA. XXXVII. Innumera & alia istiusmodi signa sunt, quæ monachorum concordie sæpè relatione cognouimus. Verum non tantum his adhibendus est stupor: quia multò plus, quæ sequuntur, conditionem nostræ fragilitatis

excedunt. 77 Horâ circiter nonâ, cum ante cibum orare cœpisset, raptum se sensit in spiritu, & ab angelis in sublime deferri: prohibentibus transitum aëris dæmonibus, cœperunt angeli contradicentes requirere, quæ esset causa retinendi, nullis existentibus in Antonio criminibus. Illis verò ab exordio natiuitatis replicare peccata nitentibus, calumniosi angeli ora clausurunt, dicentes, non debere eos à natiuitate eius delicta narrare, quæ iam Christi essent bonitate sopita: si qua autem scirent ex eo tempore, 78 quo factus esset monachus, & Deo se cōsecrasset, licere proferri. Accusabant dæmones multa procaciter mentientes: & cum deessent probamenta fallacibus, liber Antonio cōscensus aperitur. Et statim rediens in se, in eo loco, in quo stare cœperat, hoc se rursus vidit esse quod fuerat. Tunc verò oblitus escæ, ex illâ horâ noctem gemitu ac lamentatione transegit, reputans secum humanorum hostium multitudinem, & colluctationem tanti exercitus, & laboriosum per aërem iter ad cælum, & hoc Apostoli dictum, quo ait: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principem potestatis huius aëris. qui sciens aëreas potestates ob id semper tentare, luctari & contendere, ne nobis liber transitus esset ad cælum, hortabatur monens: Assumite arma Dei, vt possitis resistere in die malâ: vt nihil mali habens quod de vobis dicere possit inimicus, confundatur. Nos autem Apostolici sermonis recordemur, dicentis: Siue in corpore, siue extra corpus, nescio: Deus scit. Et Paulus quidem vsque ad tertium cælum raptus est, ibique auditis verbis ineffabilibus, descendit: Antonius autem vsque ad aëreum sublatus, post colluctationem liber apparuit.

Habebat etiam istiusmodi donum: Si cuius rei sedens in monte ignarus fuisset, & eius secum inquireret notionem, oranti ei à Domino reuelabatur: & erat, secundum quod scriptum est, à Deo doctus. Denique cum à fratribus haberetur iste tractatus, & ab eo sedulè sciscitarentur, quemadmodum se post corporis sarcinâ anima gereret, quæ ei locus post exitum concederetur: proximâ nocte vox desuper nomen eius inclamitans, ait: Antoni exurge, exi & vide. Qui exurgens, egressus est: sciebat enim quibus respondere deberet. Et eleuatis ad cælum oculis, 79 vidit quemdam longum atque terribilem, caput vsque ad nubes attolentem: 80 vidit etiam pennatos quosdam se eleuare cupientes ad cælum, atque illum extensis manibus prohibere transgressum: è quibus alios apprehensos elidebat ad ter-

ram, Psal. c. 19
n. 4
Psal. c. 17.

Raptus in sublime ab angelis, frustra à dæmonibus retentatur.

Accusatur procaciter à dæmonibus.

Ephes. 6.

Ibid.

Tit. 2.

2. Cor. 12.

CA. XXXVIII

Antonius

deus dicitur

17. 1.

Ioan. 6.

1. 54.

Visio S. Antonij de animarum

post exitum

statu.

Psal. c. 19

n. 4

Psal. c. 17.

Liberatur obsessus.

CA. XXXVII

ram, alios frustra retinere contendens, dolebat super se ad cœlestia transuolare: & maximum gaudium mixtum mœrore victi victoresque tribuebant. Statimque ad eum vox facta est, dicens: Animaduerte quod vides. Et tunc cœpit illuminato corde intelligere, animarum esse conscensum, & diabolum prohibentem: qui & sibi retineret obnoxios, & in sanctorum, quos decipere non poterat, cruciaretur volatu. His visionum exemplis incitatus, quotidie ad meliora crescebat.

CA. XXXIX

Neque verò id, quod sibi reuelatum fuerat, causâ iactantiæ fratribus indicabat: sed cum orans iugiter Dei laudaret auxilium, interrogantibus compellebatur edicere: nec spirituales filios pura in Christo anima occultare quidquam volebat, præsertim cum huiusmodi signorum relatio & amorem ministraret proposito, & fructum laboris ostenderet. Numquam ille aut irâ subitâ concitatus patientiam rupit, aut humilitatem erexit in gloriam. Nam omnes clericos ⁸¹ vsque ad vltimum gradum ante se orare compellens, episcopis quoque atque presbyteris, quasi humilitatis discipulus, ⁸² ad benedicendum se caput submittebat. Diacones verò, qui ad eum vtilitatis causâ veniebant, cum pro adiutorio eorum eis presentibus disputaret, ad orandum Dominum sibi præponebat, non erubescens & ipse discere. Nam & interrogabat frequenter eos cum quibus erat: & si aliquid ab eis necessarium audierat, se fatebatur adiutum.

Defert Clero Antonius.

Benedictionem submisso capite ab eo petit.

CAP. XL

Ex vultu hilaritate agnoscitur.

Vultus mentis speculii.

Prou. 17.

Gen. 31.

1. Reg. 16.

CAP. XLI.

Habebat autem & in vultu magnam gratiam, & admirabile à Salvatore etiam hoc munus acceperat. Si quis enim ignarus eius, inter multitudinem monachorum eum videre desiderasset, nullo indicante, ceteris prætermisissis, ad Antonium currebat, & animæ puritatem agnoscebat ex vultu, & per speculum corporis, gratiam sanctæ mentis intuebatur. Nam semper hilarem faciem gerens, liquidò ostendebat se de cœlestibus cogitare, sicut Scriptura ait: Corde lætante vultus floret, & in mœrore constitutus tristatur. Ita & Iacob agnouit Laban socerum suum insidias sibi machinantem, dicens ad filias eius: Non est facies patris vestri sicut heri & nudius tertius. Sic Samuel agnouit David: Lætificatos enim habebat oculos, & dentes sicut lac candidos. Similiter agnoscebatur Antonius: quia semper eandem faciem inter prospera & aduersa retinens, nec secundis extollebatur, nec frangebatur aduersis. Erat enim & in vultu amabilis, & in fidei puritate mirabilis.

Numquam schismaticorum se miscuit communioni, antiquam eorum sciens pra-

uitatem atque transgressionem. Numquam

⁸³ Manichæis aut aliis hæreticis saltem amabilia verba largitus est, nisi tantum ea, quæ eos possent ab iniquitatis errore reuocare: denuntians, talium amicitias atque sermones, perditionem esse animæ. Sic etiam Arianos detestabatur, vt omnibus diceret, nec iuxta eos quidem esse accedendum. Nam cum venissent quidam ⁸⁴ Ariomanitæ, reperia eorum post examinationem infidelissimâ sectâ, effugauit eos de monte, dicens, multò serpentibus deteriores horum esse sermones. ⁸⁵ Mentientibus autem Arianis aliquando, Antonium ita vt se credere, admiratus eorum audaciam, & iusti doloris irâ commotus, rogatusque ab episcopis atque vniuersis fratribus, ⁸⁶ Alexandriam descendit: ibique Ariomanitas publico sermone condemnauit, vltimam hanc esse hæresim & præcursorem Antichristi affirmans; prædicauitque in populo Filium Dei, non facturam, non ex nullis extantibus, sed proprium, vnius cum Patre substantiæ: ne creatura potius, aut adoptio, aut appellatio videretur: impium esse dicens vel mente concipere, Erat quando non erat: cum Verbum Dei Deus, qui est semper, Patri sit coæternus, quia ex eo natus est Patre, qui semper est. Vnde aiebat: Cum Arianis vobis nulla sit coniunctio. Quæ enim societas luci ad tenebras? vos fideliter credentes, Christiani estis: illi Verbum, id est Filium, qui ex Deo Patre est, creaturam docentes, nullo interuallo à Gentibus separatur, qui seruiunt creaturæ potius quàm Creatori, qui est benedictus in sæcula. Ipsa, mihi credite, irascuntur elementa, & omnis contra Arianum furor, secundum Apostoli dictum, ingemiscit creatura, quòd sibi Dominum suum, per quem omnia, & in quo omnia facta sunt, videat aggregari.

Hæc tanti viri prædicatio, exprimi non potest, quantum ad fidem populos roborauerit. Lætabant quippe hostilem & Christo inimicam hæresim anathematizari ab Ecclesiæ columnâ. Nulla tunc ætas, nullus sexus domi remansit. Taceo de Christianis: pagani quoque & ipsi idolorum sacerdotes ad Dominicum imperium conuolabant, dicentes: Precamur vt videamus hominem Dei: quia hoc apud vniuersos conspicuum erat nomen Antonij. Ambiebant quoque saltem simbriam vestimenti eius attingere, multum sibi & tactum prodesse credentes. Quot tunc diabolicâ obsidione & variis infirmitatibus liberati? quot simulacris erepta sunt spolia? quanti etiam ab errore gentium retracti, nostro iuncti sunt gregi? Tanti certè, vt paucorum dierum spatio ex idolo-

Hæreticos & schismaticos denuntians.

Hæreticorum sermo serpente deterior.

Palam dicitur Arianos, vt Antichristi præcursores.

Rom. I.

Elementa contra Arianismum ingemiscunt.

Rom. 8.

Rom. II.

CAP. XLII

Miraculis firmat fidem.

NIVS.

*Multis
Antonij in
urbe pre-
sentia pro-
fuit.*

rum superstitione conuersio omnem per annum credentium vinceret turbam. Præterea cum irruentem multitudinem comites repellerent, æstimantes tædio illi conuentum populi fore; ille tranquillo animo dicebat: Numquid hic cœtus dæmonum maior est turbis? numquid obsequentium multitudo colluctatorum in monte nostrorum cateruis est numerosior?

CAP. XLIII

Accidit etiam, vt cum eum redeuntem circa portam prosequeremur, à tergo quædam mulier clamitaret, dicens: Expecta homo Dei, filia mea atrocissimo vexatur dæmonio: expecta obsecro, expecta, ne & ego corruens inteream. Hoc audito, mirabilis senex à nobis admonitus, volens tamen & ipse, paululum substitit. Cumque appropinquante muliere, puella iaceret explosa, orauit tacitus Dominum Iesum: & ad comminationem eius statim spiritus impurus egressus est. Puella incolumis, populus in laudibus Dei, mater in gaudio fuit. Ipse autem lætabatur, quia ad desideratam solitudinem repedabat. Erat autem valdè sapiens, & hoc in se mirabile habebat, quia cum litteras non didicisset, ingeniosissimus & prudentissimus erat.

*Dæmonia-
eam curat.*

CAP. XLIV.

⁸⁷ Aliquando etenim Philosophi duo gentiles venerunt ad eum, putantes Antonium se posse decipere. erat verò in superiori monte. Quos cum vidisset, paganos intellexit ex vultu: & procedens ad eos, ⁸⁸ per interpretem ita cœpit loqui: Quare, tam longè ad stultum hominem, sapientes se vexare voluerunt? Illis dicentibus, non esse illum stultum, sed & nimiùm sapientem; vigilanter respondit: Si ad stultum venistis, superfluous est labor vester: si autem putatis me sapientem esse, & sapientiam habere, bonum est, vt imitemini quod probatis, quia bona conuenit imitari. Si ego ad vos venissem, vos imitarer: sed quia vos ad me quasi ad sapientem venistis, estote, sicut ego sum, Christiani. Abscesserunt Philosophi, vtrumque mirantes, & acumen ingenij, & dæmonum expulsiones.

*Argumentum
Antonij ad
Philosophos
dictum.*

CAP. XLV.

⁸⁹ Alios quoque similiter mundi sapientes, qui eum irridere cupiebant, quia litteras ignoraret, tali disputatione colligauit, dicens: Respondete mihi, quid prius, sensus an litteræ? & quid cuius exordium? Sensus ex litteris, an litteræ oriuntur ex sensu? Illis asserentibus, quia sensus esset auctor atque inuentor litterarum, ait: Igitur sicui sensus incolumis est, hic litteras nõ requirit. Quis præsentium post hanc colluctationem non exclamauerit, cum obstupuerint & ipsi qui victi sunt, tantam in imperito litterarum sagacitatem animi admirantes; Neque enim,

*Scita eius-
dem contra
Philosophos
ratiocina-
tio.*

vt in solitudine & montibus versatus, atque omnem ibidem exigens vitam, agrestis & rigidus erat, sed iucundus atque affabilis: sermonem, secundum Apostoli præceptum, Coloss. 4. diuino conditum sale proferebat, ita vt inuidiâ careret, & amore omnium potiretur.

CAP. XLVI

Inter hæc, quasi parum esset bis gentilitatem fuisse superatam, & tertio venerunt viri ad eum omnis sæcularis prudentiæ nube cæcati, atque vniuersis philosophiæ studiis artium suarum æstimatione doctissimi. Hi cum rationem ab eo exigent fidei, quam in Christo habemus, & niterentur argutâ sophismatum interrogatione de diuinâ cruce eum illudere, in silentium paululum voce compressâ, primùm eorum miseratus errorem est: deinde per interpretem, qui eius verba diligentissimè in Græcum solebat exprimere sermonem, ita exorsus est, dicens: Quid pulchrius est, quid ve honestius, crucem colere, an adulteria, parricidium, vel incestum his assignare, quos colitis: cum in altero sit contemptus mortis, insigne virtutum; in altero turpis religio, obsecenitatis magistra? Quid melius est dicere, quod Dei Verbum manens vt erat, ob salutem nostram humanum corpus assumpserit, vt societate mortalitatis nos eueheret ad cælum, participesque naturæ cælestis efficeret: an, vt ipsi asseritis, ⁹⁰ diuinæ mentis haustum, ad terrena veneranda caput submittere, & pecudum atq; serpentum formis cæleste nomen includere? ⁹¹ Quo ore Christianorum credulitatem audetis irridere, dicentium Christum Filium Dei sine sui detrimento, & cœpisse esse quod non erat, & mansisse quod fuerat: cum ipsi animam de cælestibus detrahentes, non tantum hominum sed & serpentium & ⁹² pecudum soleatis sepelire corporibus? Christiana credulitas pro salute mundi Deum suum venisse testatur: vos verò innatam animam prædicantes, vltro citroque transfertis. Christiana fides, quæ omnipotentiam Dei clementiamque veneratur, cõsequenter incarnationem dicit Deo fuisse possibilem, ita tamen, vt non euacuauerit dignatio dignitatem: vos qui animam ex splendidissimo Dei fonte manantem turpiter decidisse iactatis, qui mutabilem & conuertibilem eam post sui diminutionem audetis asserere, iam illam quoque naturam dominam sæculorum per animæ contumelias impiâ linguâ temeratis. Imago enim, quæ secundum vos naturalem similitudinem sui retinet auctoris, cui vna est ex quo defluxit eademque substantia, humilitates proprias & iniurias consequenter ad suam originem remittit. Igitur animaduertite, contumelias animarum, ad patrem (vt appellatis) earum per

*Reuincit
Philosophos
de Cruce &
Verbi in-
carnatione.*

*Ridet Py-
thagoram
metempsy-
chosin.*

per

per vestram blasphemiam redundare.

Crux Christi Domini Dei nostri hinc nobis ingeritur. Rogo quæ hæc est religionis obscœnitas? nõnne potius est crucem aut alicuius generis mortem, ab iniquis hominibus illatam patienter sustinere, quàm

*Perstringit
falsorum
deorum fla-
gitia &
turpitudi-
nes.*

⁹³ Isis plangere post ⁹⁴ Osirim vagos incertofque discursus? Pudeat, quæso, vos infidiarum ⁹⁵ Typhonis: pudeat ⁹⁶ Saturni fugæ & deuorationis crudelissimæ liberorum. Erubescite parricidium ⁹⁷ Iouis & incestum, erubescite raptum eius & coitum mulierum atque puerorum. Ille, sicut vestri fingunt poëta, ad explendum immanissimæ libidinis furoré, molles dedit in amore vagitus: ille ⁹⁸ in Danaës fluxit sinus: ipse amator & pretium: ille modulatus ales ⁹⁹ Lædæos petiuit amplexus: ille in proprium sæuiens sexum, regium puerum ministris auiibus polluit. Hæc vos creditis, hæc colitis, hæc sunt vestrorum ornaméta templorum. Æquo, deprecor, pro vestrà salute, nostra dicta pensate iudicio. Cuncta, an nihil credendum in libris Christianis est? Si nihil, nec crucis quoque, cui detrahitis, nomen agnoscitis. Si vniuersa credenda sunt, cur, cum in iisdem libris cruci resurrectio copuletur, passionem diuinam stolido laceratis eloquio, & non statim iungitis cæcorum visum, surdorum auditum, claudorum gressum, lepræ emundationem, seruiens ambulanti Deo suo mare, dæmonum fugas, resurrectionem mortuorum, & defunctorum ab inferis reditus? Hæc omnia Scripturis diuinis, quas interpolatis, inserta sunt, & iisdem voluminibus continentur præconia maiestatis, & mortis dedecora. Quamobrem odio, quo imbuti estis, abiecto, inuenietis ilicò, & Deum verum esse Iesum, & salutis humanæ gratiâ fragilé assumpisse naturam.

*Dilemma-
te Philoso-
phos ligat.*

CAP. XLVII

Vestram tamen nobis, si non pudet, narrete religionem. Sed quas error infelix poterit referre culturas de tantâ rerum fœditate atque vecordiâ? nisi fortè (vt audio) fabulas asseratis deorum vestrorum, & obscœnitates, & crudelitates, & vanitates, & mortes, ¹⁰⁰ regentes eas allegoricis velaminibus: ¹⁰¹ Liberæ raptum, terram; semiclaudum ¹⁰² Vulcanum & debilem, ignem; ¹⁰³ Iunonem, aërem; ¹⁰⁴ Apollinem, solem; ¹⁰⁵ Dianam, lunam; ¹⁰⁶ Neptunum, maria; & libidinum principem ¹⁰⁷ Iouem, ætherem interpretantes. Nec post hanc excusationis procacitatem deum, sed creaturas, contempto creatore suscipitis. Quòd si pulchritudo vos elementorum ad suam traxit venerationem, modum fas erat custodire; & oportebat mirari tantum, nec colere; ne facturæ veneratio creatoris esset iniuria.

*Refutat
allegorias
gentilium
fabularum.*

Nam secundum istiusmodi, quam vos sequimini, rationem præposteram, & architecti honor migravit ad domum; & medici scientia ad remedia conferetur, omnium quoque artificum merita vel laudes ad opera transferentur. Quid ad hæc dicitis, vt agnoscamus quæ sit crucis ridiculæ vobis ignominiosa confessio?

Hac disputatione conuertentibus inter se philosophis oculos, simulq; mustitantibus, subridens Antonius, rursus per interpretem ait: ¹⁰⁸ Prædurum namque cuncto videtur operi, quoties iusto vniuersæ rei tenore calcato, laboris merita factis magis quàm factoribus adstruuntur. Elementa quidem, vt memoravi, ex ipso conspectu suam comprobant seruitutem. Sed quoniam vos observatione dialecticâ necessaria, vt putatis, quæque colligitis, hoc quoque artificio etiam nos nostram religionem compellit affirmare. Respondete mihi: Cognitio Dei quemadmodum manifestius approbatur, per collectionem verborum, an per operationem fidei? ¹⁰⁹ Et quid antiquius est, operatio fidei, an disputatio per argumenta procedens? Illis respondentibus, firmiorem sermonibus operationem esse, & hanc liquidam de Deo cognitionem: benè eos & ipse dixisse consensit: quia operationem, quæ ex fide descendit, animi generat affectus, dialecticâ verò disputatione ex artificio componentium sumpsit oppositionis exordium. Cum ergo, ait, operationem fidei animo sitam quis habuerit, superflua erit verborum compositio, per quam conceptam sensu nostro credulitatem tentatis euellere, & tamen sæpè nostras explicare intelligentias non valeatis. Ita solidiora sunt mentis opera, quàm sophismatum fraudulenta conclusio.

CAP. XLVIII

*Cognitio
Dei opera-
tione ap-
probatur.*

Nos Christiani mysterium vitæ nostræ non in sapientiâ mundi habemus repositum, sed in virtute fidei, quæ nobis à Deo tributa per Christum est. Hanc orationis meæ veritatem, rerum, quæ quotidie geruntur, ordo commendat: nobis imperitis & litterarum vestrarum ignaris ad Dei cognitionem eius solum verba sufficiunt. Ecce nos tot gentilitatis gregibus abstracti, in vniuersum orbem quotidie propagamur: vobis verò post aduentum Domini, nodosæ sophismatum defecerunt versutiæ. Ecce nos simplicem Christi fidem docentes, idololatriam debellauimus, & per prædicationem ignominiosæ crucis, aurata templa ceciderunt. Vos, si potestis, ostendite quibus contextione verborum gentilitatem Christo præponere suaseritis. Per omnes iam terras verus Dei filius Christus est agnitus. nihil eloquentia sophismatum, nihil disputatio philosophiæ mul-

CAP. XLIX
*Virtus cruce
ex rebus
gestis ex-
penditur.*

titudini potest obesse credentium. Crucifixum nominamus, & vniuersi demones, quos vos vt deos colitis, rugiunt, atque ex obsessis corporibus ad primum Dominicæ crucis signum fugantur. Vbi sunt illa fabulosa oracula? ¹¹⁰ vbi Ægyptiorum incantationes? ¹¹¹ quò magorum profecere carmina? Certè tunc vastata sunt omnia, cum de suâ Cruce mundo Christus intonuit. Nihilominus vos, prætermisissis debilitatorum cateruis, gloriosam Iesu mortem irridere conamini.

Illud autem quale est, quòd numquam infestatione regali concussa gentilitas, imò sæculo chara & hominum præsidis fulta, iam corruit. Nos famuli Christi quo plus premimur, eò magis assurgimus & floremus. Vestra simulacra ornatis quondam septa parietibus, iam vetustate collapsa sunt. Christi verò doctrina, quæ vobis stultitia videtur & ludus, licet tyrannica persequētium principum tentamenta pertulerit, licet variis sit incurfata terroribus, nullo tamen terrarum orbe concluditur, nullo gentium barbararum sine prohibetur. Quando enim diuinæ scientiæ tantus splendor illuxit? Quando tot simul in se conuenere virtutes? ¹¹² Continentia in matrimonio, virginitas in Ecclesiâ. Floret martyr pro Domino suo gloriosa constantia: quorum omnium crux Christi principium est.

Cùm interim vos inter tantos virtutum choros syllogismorum retia tenditis, & veram rerum lucem tenebrosis conamini argumentationibus obuoluere: ecce nos, vt dixit Doctor noster, nò in gentili persuasionem, sed in fide apertissimâ suademus, quæ verborum affirmationem præuenire consuevit. Ad sunt quippe patientes à dæmonibus vexati. quos cum in medium produxisset, verba repetiuit, dicens: Nunc vos collectionibus vestris, & quo vultis malefico carmine deos vestros, quos putatis, expellite: sin autem non potestis, victas submitte manus, & ad Christi trophæa confugite, & statim Crucifixi credulitatem maiestatis potentia prosequetur. Dixit, & inuocato nomine Iesu, cum vitale signum in sacro numero Trinitatis pressisset in frontibus, vnà cum expulsis dæmonibus vana præsentium philosophorum confutata sapientia est. Expauerunt enim stupentes hominem, cui post tantum ingenium afflueret signorum diuina largitio. At ille vniuersa Christo, qui curat, adscribens, vsus est affatu reciproco, & ait: Nolite me putare his sanitatem dedisse: Christus per seruos suos facit ista miracula. Credite & vos, & videbitis, quia deuota Deo fides, non eloquentiæ vanus tumor talia signa mereatur. Còfugite ad Crucifixi legem,

nosq; eius imitamini famulos: & hoc scientiæ sine contenti, nulla deinceps sæcularis imprudentiæ argumenta quaratis. Hactenus Antonio dicente, miro philosophi stupore percussi, cum honorifico salutato ab eo recedentes, multum eius sibi fatebantur profuisse conspectum.

Hoc in eo viro mirabile est, vt hominem in extremo mundi limite conditum, & fauor principum, & omnis celebraret aula regalis. Nam & ¹¹³ Constantinus Augustus, & eius liberi Constans atque Constantius talia cognoscentes, crebrò ad eum, quasi ad patrem, missis litteris obsecrabant, vt reciprocis eos scriptis hilararet. At ille eiusmodi manens, qualis & antequam litteræ ad eum venirent, fuerat; nec salutatione principum mouebatur, & tamquam non acceptis litteris conuocatis monachis aiebat: Reges sæculi epistolas ad nos miserunt, quæ hinc Christianis adhibenda miratio est? Licet enim diuersa sit dignitas, attamen eadem nascendi moriendique conditio est. Ista sunt veneratione omni percolenda, illa toto animi affectu retinenda sunt, quòd hominibus Deus legè scripserit, quòd per Filium suum propriis ecclesiis ditauerit eloquiis. Quæ monachis est ratio cum epistolis regum? cur accipiam litteras, quibus consueta nesciam reddere salutationis obsequia? Igitur rogatus ab vniuersis fratribus vt Christianos reges suis litteris refrigeraret, ne scilicet per silentium eius exasperarentur, ad susceptas epistolas conuenientia rescripsit. Laudauit primum, quòd Christum colerent, deinde salutaria persuasit, ne magnam putarent regiam potestatem, ne præsentis carnis imperio tumentes, & se homines esse nescirent, & iudicandos à Christo obliuiscerentur: ad postremum, clementiæ circa subiectos & iustitiæ, curæ quoque inopum admonuit, atque vnum sempiternum esse Regem omnium sæculorum Iesum Christum epistolis testatus est. His principes susceptis vehementissimè lætabantur. Sancta quoque apud cunctos Antonij flagrabat opinio, ita vt eius se filios cuperent nominari. Magna etenim cum aduenientibus affabilitas, omnium in se studium conuerterat.

Postquam ergo gentiles confutati, reges admoniti, fratres ab eo sunt consolatione releuati, ad interiorum montem, & ad rigorem solitum regressus est: ibique sæpè cum introeuntibus deambulans ac residens stupebat, sicuti in Daniele scriptum est: & interiectis horarum spatiis, consequentia responderebat, vt intelligeretur aliqua reuelationis vidisse secreta. Nam & in monte positus, ea quæ in Ægypto longè gerebantur, præ-

Gentilitas
collapsa.Vis doctrina
Euan-
gelica.Fides firmata
miraculis.

I. Cor. 2.

Sophistas
prouocat
ad eiectionem
dæmonum.Signo Crucis
dæmoniacus
liberatur.

CAP. I.

Constantinus & liberi eius ad Antonium scribunt.

Non magni facit Principum fauorem.

Salutaria Principibus rescribit.

CAP. II.

Redit ad rigorem solitum.

Dan. 8.

præ-

præuidens, ¹¹⁵ episcopo Serapioni ibi confuturo narravit.

¹¹⁶ Lamentabilis sequitur visio, & omni lacrymarum fonte plangenda. Cùm enim fratribus circa se sedentibus operaretur, intentè fixit oculos in cælum, gemens atque suspirans: & post aliquantum spatium reuelationis inceptæ nimio dolore contremuit: & statim fixis genibus ante Dei vultum provolutus orauit, vt clementiâ suâ futurum scelus auerteret. Succedunt orationi lacrymæ, metus ingens inuadit præsentem: obsecrant, vt tantæ calamitatis exponeret visionem. Singultus occupant vocem, lingua fletibus præpeditur, & in medio conatu sermo gemitu interrumpitur: Vix tamen cum vociferatione luctuosâ ait: Melius erat, ô filioli, impendens piaculum citâ morte lucrari. Sic incipiens rursus lacrymis vincitur, & inter ægra suspiria tandem pectori commodans vocem, Magnum, inquit, quoddam & vniuersis sæculis inauditum imminet nefas. Magno fides Catholica turbine subuertetur, & homines iumentis similes Christi sancta diripient. Vidi enim ¹¹⁷ altare Domini mulorum circumdatum multitudine, qui crebris calcium ictibus omnia dissipabant. Hæc est causâ gemituum meorum, quos audistis. Et facta est vox Domini dicens: Abominabitur altarium meum. nec mora, visionem sequitur effectus: ¹¹⁸ nam post annos duos sæua Arianorum irrupit insania. Tunc ecclesiarum fuerunt rapinæ, tunc diuinorum temeratio vasorum, tunc pollutis ethnicorum manibus sacra polluta sunt ministeria, tunc paganorum opificum præsidia aduersus Christum comparata ¹¹⁹ cum assumptione palmarum (quod idolatriæ apud Alexandriam insigne est) ad ecclesiam pergere compellebantur Christiani, vt Arianorum populi crederentur. Pro scelus, horret animus replicare, quæ gesta sunt: virginum matronarumque ereptus pudor, sanguis ouium Christi in Christi templo effusus veneranda respersit altaria: baptisterium pro voluntate gentilium pollutum est. Nihil defuit visionis veritati, vt monstrauit effectus, quod calcitrantium mulorum indisciplina, Arianorum esset impietas.

Sed istam tristitiam consequentis reuelationis prosperitate solatus est, & ait: Nolite, filioli, mœrori vos penitus dare: vt enim iratus est Dominus, sic rursus miserebitur, & suum citò Ecclesia recuperabit ornatum: eosque, qui in persecutionibus fidem Domini seruauerint, solito videbitis fulgore relucentes. Reuertentur ad foueas suas serpentes, & religio longius propagabitur: tantum

videte, ne fidei vestræ sinceritas Arianâ labe fordescat. Non Apostolorum, sed dæmonum & patris eorum diaboli ista doctrina est: ob id per insipientiam iumentorum, similis pecudum eorum expressus est animus.

Hucusque Antonius. Sed nos minimè conuenit diffidere, tam grande miraculum per hominem potuisse portendi. Saluatoris enim promissio est, ita dicentis: Si habueritis fidem vt granum sinapis, dicetis huic monti, Transfer te, & transferetur, & nihil impossibile erit vobis. Et iterum: Amen amen dico vobis, omne, quod petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Petite & accipietis. Ipse enim suis discipulis & vniuerso credentium gregi nunc subiectionem dæmoniorum, nunc variarum infirmitatum pollicens curationem, aiebat: Gratis accepistis, gratis date. Numquid suæ virtutis imperio curabat Antonius? numquid suæ possibilitatis arbitrabatur esse, quod fecerat? ¹²⁰ Orationibus, non præceptis dæmones morbi que cesserunt, & ad Christi Dei nostri nominationem semper vniuersa perfecta sunt. Nemo sapientum sanitarum admirationem adscribat Antonio, sed Domino Iesu, qui solitam erga creaturas suas exhibens benevolentiam, nunc quoque per electum famulum suum indulgenter exercuit. Antonius tantum orabat, & ob vitæ eius merita cuncta Dominus largiebatur.

Sæpè autem, & contra voluntatem, ¹²¹ ad exteriorem montem à fratribus perducebatur. Et cùm iudices, qui ad ¹²² interius archisterium propter asperitatem itineris, & ob sequentium multitudinem, & horridam solitudinem ire non poterant, peruenirent, & quærerent vt eius fruerentur aspectibus, nec impetrare possent, quia molestissimè ferebat vexationem discursuum, ipsos catenatos, quos aut noxietas, aut vigor publicus constrixerat, ad eum destinabant, scientes tales ab Antonio non posse contemni: quorum fletibus superatus pertrahebatur ad exteriorem montem, agnoscens laborem suum vtilem miseris fore: suadebatque iudicibus, qui eum inuitauerant, vt in sententiâ profertendâ, & odio & gratiæ, Dei timorem anteponerent; nec ignorare eos debere, quod scriptum est: Quocumque iudicio iudicaueritis, in eo iudicabitur de vobis: attamen inter medios sermones charæ sibi solitudinis recordabatur. Post coactam itaque præsentiam, quam ducis preces, & quod verius est, miserorum fletus extorserat, post salutaria monita, post reorum commendationem, quorundam etiam absolutionem, postulanti duci, vt paulò largiùs eidem suam præsentiam indulgeret, ait non posse se diutiùs

ibidem

Præuidet
Ecclesie
afflictionem
ab Arianis.

CAP. LIII.

Matth. 17.

Ioan. 16.

Matth. 10.

Sancti viri
orando, non
imperando
sanciant.

Ob Antonio
merita
cuncta Do-
minus lar-
gitur.
CAP. LIII

Iudices mo-
net, timorè
Dei ante-
ponendum
odio & gra-
tia.
Matth. 7.

Prædicat
post tempo-
ratem aff-
lictionis,
secuturam
Ecclesie se-
renitatem.

N I V S. ibidem morari, grato vsus exemplo, quòd sicuti pisces ab aquâ extracti, mox in arenti terrâ morerentur, ita & monachos cum sæcularibus retardantes, humanis statim resolui confabulationibus. Ob id ergo, inquit, conuenit vt pisces ad mare, ita nos ad montem festinemus, ne tardantibus nobis aliqua ¹²³ propositi succedat obliuio. Pro tantâ hominis sapientiâ dux miratus, iustam de eotulit veramque sententiam, dicens: Verè istum esse Dei famulum, nec in rustico homine potuisse tantam aliquando inesse sapientiam, nisi diuino amore regeretur.

CAP. LIV. ¹²⁴ Præterea cum Balacius, qui sub Nestorio præfecto Alexandria dux Ægypti fuit, homo Ariane iniquitatis studiosissimus fautor, ita Christi Ecclesiam persequeretur, vt animo vesano virgines monachosque nudatos verberaret in publico, ad eum Antonius litteras misit, quarum ista sententia est: Video iram Dei venientem super te, desine persequi Christianos, ne te ira occupet, quæ proximum iam tibi minatur interitum. Legit infelix epistolam, & irrisit, atque in eam exspuens proiecit in terram: portitores quoque multis afficiens iniuriis, Antonio talia renuntiari præcepit: Quoniam cura tibi tantopere monachorum est, etiam ad te mei vigoris transibit disciplina. Sed confestim minitorem oppressit supplicium, & post quinque dies os effrenatû vltio diuina compescuit. Egreditur enim ¹²⁵ ad primam mansionem Alexandria, quæ appellatur Chæreum, cum suprascripto Ægypti præfecto Nestorio. vehuntur equis, quos inter omnes Balacius, cuius erant, mansuetissimos nutrierat. Cum ergo pariter solito sibimet equi al luderent, mitior, quo Nestorius vehebatur, morsu repentino Balacium decussit in terram, ac sic in eum inhians, femora eius lacerauit atque corrosit, vt statim relatus ad ciuitatem post tertium diem moreretur: vniuersique agnoscerent minarum ab Antonio prædictarum effectum quantocyus consecutum, digno persecutoris sine completo.

CAP. LV. Ceteros ad se venientes mirâ cum modestiâ Antonius admonebat, vt oblitâ sæculi dignitate, remotioris vitæ beatitudinem ap peterent. Si qui autem maiori potestate premebantur, nec poterant obtinere iustitiam, ita eos obnixè defendebat, vt ipse pro illis pati videretur iniuriam. Multis utilis fuit præclari senis oratio: multi magnis diuitiis & altiori gradu militiæ derelicto, eius hære curriculum cupiebant. Et vt infinita breui sermone comprehendam, bonum Ægypto medicum Christus indulserat. Quis non tristitiam apud Antonium mutauit in gaudiû? quis non iram vertit in pacè? quis orbitatis

luctum non ad eius temperauit adspèctum? quis non mœrore paupertatis, quo premebatur, abiecto, statim & diuitum despexit opulentias, & in suâ lætatus est paupertate? quis post lassitudinem monachus non eius vegetatus est hortamentis? quis adolescens succensus ardoribus, non ex eius admonitu pudicitia amator fuit? quis vexatus à diabolò, sine medelâ rediit? Quis inimici cogitationibus distractus, non cæcâ tempestate sopitâ, sereno regressus est animo? Sciebat enim quo quisque laboraret incommodo, & ex vitæ meritis discretionem spirituum agnoscebat, adhibebat morborum, prout erant vulnera, sanitatem. Vnde effectum est, vt post eius doctrinam omnes diaboli panderentur insidiæ. ¹²⁶ Multæ quoque desponsatæ puellæ, ad eius conspectum ab ipso penè thalamo recedentes, in Ecclesiæ matris gremio confederunt. Quid plura? Totius orbis homines ad eum confluebant, & vniuersarum gentium varietas bellicosissimum contra dæmones virum conspiciere gestiebant. nullus se frustra illuc venisse conquestus est: omnibus delectabile atque iucundum laboris commercium fuit. Fatigatio enim itineris emolumentum viatici reportabat, sicut rei probauit effectus. Nam post resolutionem eius, quasi communi vulnere orbitatis excepto, proprium singuli parentem luxerunt.

Quis autem finis vitæ eius fuerit, dignum est & me commemorare, & vos cum desiderio audire: quia & hoc in eo imitabile cunctis fuit. Iuxta consuetudinem ad visendos fratres qui in exteriori monte erant, venit, ibique à diuinâ prouidentiâ de suâ morte condiscens, ita exorsus est: Vltimam, filioli, patris audite sententiam, non enim arbitror, quòd in hoc sæculo iterum vos visurissimus. Cogit conditio naturæ, vt post centenarium numerum ¹²⁷ quem annis quinque supergredior, iam resoluam. Ita locutus, audientium pectora contristauit: gemitus lacrymæque dicta mœrentia consecutæ sunt. Amplexabantur eum vniuersi, quasi iam de sæculo recessurum. At ille, tamquam aliena deferens, ad propriam patriam profecturus, magnâ cum lætitiâ præcipiebat, desidiam instituto nõ debere subreperere, sed tamquam quotidie morituros, vt antè prædixerat, à fordidis cogitationibus animam custodire, & omnem æmulationem ad sanctos quoque cõuertere: ad schismaticos verò ne propè quidem accedere. Scitis enim, aiebat, eorum antiquam peruersitatem: neque cum Arianis communionem iungamini, quia impietas eorum iam omnibus manifesta est. His etiam illud addebat, nullum debere

Chri.

Piscis extra aquam, monachus in ter sæcula res.

Epistola Antonij ad Balacium Ariannum.

Proteruus Balacius iuxta Antonij prædicationem puniuntur.

Antonius, bonus Ægypti medicus

Diuersis beneficia ab Antonio præstita.

Fratribus suam mortem prædicit anno ætatis 105.

Postrema Antonij monita.

Christianum, cum sæculi viderit potestates pro Arianorum & ¹²⁸ Meletianorum pugnare nequitia, à Christi territum discedere veritate: mortalium illam esse defensionem, nec diu fallacem permanere posse phantasia. Quapropter, aiebat, ¹²⁹ custodienda est pia fides in Christo, & patrum religiosa traditio, quam ex Scripturarum lectione & crebro meæ paruitatis didicistis admonitu.

Fides & Traditio custodienda

CAP. LVII

Finito sermone, fratres eum vehementissimè retardabant, glorioso patris cupientes termino decorari. Sed multas ob causas, quas & silentio demonstrabat, præcipuè tamen ob præsumptam Ægypti consuetudinem contradixit. Mos etenim Ægyptiis est, nobilium ¹³⁰ & præcipuè beatorum martyrum corpora linteamine quidem obuolueri, & studium funeri solitum non negare: terrâ verò non abscondere, sed ¹³¹ super lectulos domi posita referuare. Hunc honorem quiescentibus reddi, inueteratæ consuetudinis vanitas tradidit. De hoc Antonius sæpè & episcopos deprecatus est, vt populos ecclesiasticâ contestatione corrigerent; & laicos viros ac mulieres rigidius ipse conuenit, dicens, nec licitum hoc esse, nec Deo placitum: quippe cum Patriarcharum & Prophetarum sepulchra, quæ ad nos vsque perdurant, hæc facta conuincerent. Dominici quoque corporis exemplum oportere intueri iubebat, quod in sepulchro positum, lapide vsque ad resurrectionis diem tertium clausum fuerit. atque his modis ¹³² vitium circa defunctos Ægypti, etiam si sancta essent corpora, coarguebat, dicens: Quid maius aut sanctius corpore potest esse Dominico, quod iuxta consuetudinem gentium ceterarum humo conditum esse scimus? Hæc iusta persuasio multorum insitum euellit errorem, & repositis in terrâ cadaveribus, Domino gratias pro bono magisterio retulerunt. Metuens ergo consuetudinem supradictam, ne eodem etiam circa se laberentur errore, celeriter valedicens monachis, qui confluxerant, ad amicum virtutis habitaculum repedauit.

CAP. LVIII.

S. Antonij extrema ad discipulos verba.

Ioſue 23. 3. Reg. 2.

Religioso cogitandum se primum inchoare.

Post menses autem paucos, cum non mediocre incommodum senilia membra turbasset, vocatis ad se ¹³³ duobus fratribus, quos ibidem ante quindecim annos modico interuallo seiunctos instituerat, quique etiam ei iam seni cœperant ministrare, ait: Ego quidem, filioli, secundum eloquia Scripturarum, patrum gradior viam: iam enim Dominus me inuitat, iam cupio videre cælestia. sed vos, ô viscera mea, admoneo, ne tanti temporis laborem repente perdati. Hodie vos religiosum studium arripuisse arbitremini, & quasi cœptæ voluntatis forti-

tudo succrescet. Varias dæmonum nostis infidias, vidistis eorum & imperus feroces, & vires effeminatas. Iesum suspirate, & credulitatem nominis eius vestris figite mentibus, & à certâ fide vniuersi dæmones fugabuntur. Mementote etiam admonitionum mearum & incertæ conditionis, vitam quotidie ancipitem retractate, & cæleste vobis præmium sine cunctamine tribuetur. Schismaticorum quoque & hæreticorum venena vitate, meumque circa eos odium sectamini, quia Christi sunt inimici. Scitis ipsi, quod nullus mihi nec pacificus quidem sermo cum eis aliquando fuerit, propter prauam eorum voluntatem, & pertinax contra Christum bellum. In hoc autem magis estote solliciti, vt Domini præcepta seruetis, vt post mortem vestram sancti quique, quasi amicos & notos, in æterna vos recipiant tabernacula. Hæc cogitate, hæc sapite, hæc retexite: & si qua mei vobis cura, si qua patris memoria est, si mihi vicarium ¹³⁴ repræstatis affectum, nullus ad Ægyptum meas perferat reliquias, ne vano corpus honore seruetur, ne vituperati, vt nostis, à me ritus etiam circa me seruentur obsequia. Huius enim rei gratiâ maximè huc sum regressus. Vos igitur humo tegite, vos patris operite corpusculum, & illud quoque senis vestri custodite mandatum: vt nemo præter vestram dilectionem locum tumuli mei nouerit. Confido in Domino, quia necessario resurrectionis tempore hoc corpusculum resurget incorruptum. ¹³⁵ Vestimentorum autem meorum sit ista diuisio: Melotem & pallium tritum, cui superiaceo, Athanasio episcopo date, ¹³⁶ quod mihi nouum ipse detulerat. ¹³⁷ Serapion episcopus aliam accipiat melotem: vos cilicinum habetote vestimentum, & valete viscera mea: Antonius enim migrat, & iam non erit in præsentis sæculo vobiscum.

Verba finierat, & osculantibus se discipulis, extendens paululum pedes, ¹³⁸ mortem lætus aspexit: ita vt ex hilaritate vultus eius, Angelorum sanctorum, qui ad perfectam animam eius descenderant, præsentia nosceretur. hos intuens, tamquam amicos videret, animam exhalauit, & additus est patribus secundum ordinem Scripturarum. ¹³⁹ Seruauerunt mandata discipuli, inuolutum (vt præceperat) corpus humo operientes: & nemo interim vsque ad hanc diem, præter eos, vbi sit conditum, nouit. Legatarius autem Antonij benedicti, qui tritum pallium cum melote imperio eius meruerat accipere, Antonium in Antonij muneribus amplectitur: & tamquam magnâ hereditate ditatus, ¹⁴⁰ lætanter per vestri-

Ad Iesu nomen demones horrent.

Vitandi schismatici & hæretici.

Lucæ 16.

Vetat pompam & gloriam funeris.

Testamentum Antonij.

Fidei confessores Antonij honorat muneribus.

CAP. LIX.

Moritur Antonius lætus præsentibus Angelis.

Athanasius in Antonij muneribus amplectitur.

NIVS.

vestimentum recordatur imaginem sanctitatis.

CAP. LX.

Hic Antonio vitæ terminus fuit, ista principia meritorum: quæ licet pariori, vt prædixi, sermone narrauerim, tamen ex his potestis aduertere, qualiter homo Dei à pueritiâ ad senectam vsque peruenerit: & quòd omni semper dubitatione calcata, nec languori, nec longæuæ quidquam ætati aliquando concesserit. magis autem ¹⁴¹ æqualitatem propositi tenens, nec vestimentum mutauit, nec pedes lauit, nec escam sectatus est molliorem: oculorum quoque aciem, & numerum dentium, licet paululum ob ætatem viderentur attriti, nec non & pedum incessum, totius etiam corporis firmitatem, ita contra iura naturæ meritorum gratiâ custodiuit, vt lautorum corporum, quæ balneis atque deliciis confouentur, hilarior eius caro videretur.

CAP. LXI.

Hoc etiam fratres, quòd per omnes prouincias amor eius fama; volitauit, ¹⁴² quem nec librorum disseminatorum oratio luculenta, nec mundanæ sapientiæ disputatio, nec nobilitas generis, nec opum infinita congestio commendauit; cui omnium ore est adscribendum, nisi Christo, cuius hoc donum est: qui deuotos eius animos erga suam præuidens maiestatem, hominem alio

pænè orbe celatum, & inter tantas positum solitudines, Africa, Hispaniæ, Galliæ, Italiæ, Illyrico, ipsi etiam, ¹⁴³ quæ urbium caput est, Romæ, vt in exordio promiserat, demonstrauit. Creatoris est ista benignitas, qui famulos suos, licet nolentes, nobilitare consueuit, vt virtus possibilis nec extra humanam esse naturam sanctorum doceatur exemplis, & ad beatæ vitæ imitationem, ex fructu laboris optimus quisque impellatur.

Hunc itaque fratribus librum magnopere perlegere curate: vt agnitâ fidei vitâ sublimium Christianorum & monachorum, sciant, quòd Saluator noster Iesus Christus glorificantes se glorificat, & seruientibus sibi non tantum regna cælorum, sed etiam hic in ipsis montium secretis latere cupientibus, famæ tribuit nobilitatem: scilicet vt & ipsi fruantur laude meritorum, & ceteri eorum prouocentur exemplis. Si autem necessarium fuerit, & gentibus legite, vt vel sic agnoscant, quia Dominus noster Iesus Christus non solum est Deus, Dei Filius, sed etiam his, qui eum sollicitè colunt, & in eum fideliter credunt, hanc dedit potestatem; vt dæmones, quos illi deos esse arbitrantur, conculcent atque eiciant, deceptores scilicet hominum, & totius corruptionis artifices.

Antonius
semper in
proposito
æquabilis.

Christi benignitas in
seruos suos.

Longè la-
tebris
Antonius.

Cum Deus
sanctos no-
bilitet.

CAP. LXII

Vera virtus
latere non
potest.

EPILOGVS EVAGRII INTERPRETIS.

ITA QVE prudentes, qui legere voluerint hanc scripturam, obsecramus, vt dent veniam, si Græci sermonis vim exprimere non potuimus, transferentes eum in Latinam linguam. licet contra nostrum propositum hæc fecerimus. Sed non quasi inuidentes nolebamus facere, sed sufficienter scientes, quantam infirmitatem sustinet Græcus sermo translatus in Latinitatem: tamen maluimus Græcum sermonem hoc sustinere, quàm fraudem pati eos lucri deifici, qui quomodocumque interpretatum Græcum sermonem legere possint. Deus autem omnipotens, qui tanto viro cooperatus est ad facienda talia, & nobis cooperetur ad imitandum ipsum vel ex parte, vt in omnibus clarificetur nomen eius per magistrum, & hortatorem, & redemptorem, & Saluatorem nostrum Iesum Dominum cum Spiritu sancto, cui est claritas & perpetua potestas in sæcula sæculorum.

NOTA:

NOTATIO.

PROLOG.

INNOCENTIVM] Editiones hic adscribunt, episcopum; quod deest manuscriptus. Recte nec enim Enagriu presbyter Innocentium vocasset charissimum filium, uti hic habes, si tunc ille episcopus fuisset.

Sed quis hic Innocentius? Suspicio eum esse, cuius meminit D. Hieronymus epist. xli. ad Rufinum, quem una cum Euagrio in Syria sibi socium fuisse asserit: Innocentium enim, partem animæ meæ, repentinus febrium ardor abstraxit. Nunc vno & toto mihi lumine Euagrio nostro fruor; cui ego semper infirmus ad laborem cumulus accessi. Alius, opinor, est Innocentius apud Hieronymum epist. lvi. ad Apronium, quem presbyterum vocat; vii & epist. lxxix. ad Alipium & Augustinum. Alius item apud Palladium cap. ciii. montis Olivæ cultor, & ipse presbyter. Hunc autem Innocentium, in cuius gratiam Enagrius presbyter S. Antonij vitam à Greco Latine vertit, existimo iuniorem fuisse, nec presbyteratu inuatum. quare eum vocat charissimum filium, alio vique titulo usus Enagrius presbyter, si & ipse Innocentius, cui scribit, presbyter fuisset.

In eiusdem Innocentij gratiam scripsit D. Hieronymus de muliere septies uicta historiam, quam habes apud eundem epist. xlix. ubi eundem Innocentium vocat charissimum. Ne recte igitur in Indice Hieronymiano Innocentius hic, cuius Hieronymus meminit epist. xli. & xlix. confunditur cum eo, cuius meminit epist. lvi.

Porrò ex hoc Hieronymi loco discimus, quo ferè tempore Enagrius vitam hanc Antonij Latio dederit, videlicet cum Hieronymus in Syria eremo versabatur una cum Innocentio, vel paulo antè.

Ad hunc Enagrii Prologum respicit D. Hieronymus epist. ci. cap. ii. ad Pammachium, ex eoque, tacito interpretis nomine, quadam citat, ut iam monstravi in Præfatis ad hanc vitam, ubi actum est de Euagrio huius Vita interprete.

PRAEFAT.

2. INGENS LVCRVM EST, QVOD RECORDOR ANTONII] Magni semper sancti viri habitus, ita ut etiam eorum recordatio lucro & utilitati deputaretur. In vita S. Pachomij cap. xxx. ait Theodorus: Credo, quia tanti viri recordatus sum, peccata mea remittentur vniuersa.

3. FREQUENTER ENIM EVM VISITAVI] Baronius tomo iii. anno Christi cccxxviii. Silvestri Papa xv. Constantini xxi. existimat, hoc anno, tertio videlicet episcopatus ipsius, Athanasium Egypti ecclesias & monasteria visitasse, ut patere ait partim ex Apologia ii. Athanasij, partim ex vita Pachomij cap. xxv. Qui igitur Pachomium inuisit, Magnum quoque Antonium, monachorum omnium samà celeberrimum, utpote antiquiorem, & vita præstantiâ sanctiorem, atque cœnobiorum omnium auctorem & principem, visitasse credendus est. Vide dicenda infra ad cap. lviii. huius Vita.

Admiranda, inquit Baronius supra, planè in his quoque elucet Athanasij in omnibus spectata modestia: quippe qui res gestas Antonij scribens, numquam de eiusmodi congressu cum eodem vel verbum facit; verum & quæcumque ipso, tum cum aliis vi-

ris sanctissimis transacta fuerint, haud dubium memoriâ digna; silentio obuoluta reliquit, ne videretur, dum aliorum præclaras res gestas contexeret, suarum ipsius laudum prædicator existere: malens rectè factorum periclitari memoriam, quàm modestiam.

4. QVÆ AB EO DIDICI, QVI AD PRÆBENDAM EI AQVAM, NON PAVLVLM TEMPORIS CVM EO FECIT] Omnino fecit legendum. Græcus quoque textus consentit: καὶ ἂν μαθεῖν ἠδυνήθην ὅτι τὸ ἀκοῦσθαι αὐτοῦ χρόνον ἐκ δόξου, καὶ ὅτι χεῖρας ὕδατος ἔχεις καὶ χεῖρας αὐτοῦ. quæ habes hic Latine ab Enagrio expressa. Sed male hactenus in editis lectum, feci. Quod Baronius tomo iii. anno Christi cccxi. Eusebij Papa iii. Constantini vi. & an. Christi cccxxviii. Silvestri Papa xv. Constantini xxi. in errorem induxit, ut existimaret Athanasium S. Antonio inferuisse, & eidem aquam ferentem sedulo officio ministrasse.

Imò verò Athanasius à pueritiâ, degustato Grammaticæ studio, Alexandro episcopo Alexandrino cœpit conuivere, ut scribit Rufinus lib. i. cap. xiv. sue historię: Apud quem, inquit, Alexandrum velut Samuel quidam in templo Domini nutritur, & ab eo pergente ad Patres, in senectute bonâ, ad portandum post se ephod sacerdotale deligitur. Sozomenus quoque lib. ii. cap. xvi. ait, quod Alexandro ὁμοδίατον καὶ ἰσογεῖα τὸν Ἀθανάσιον εἶχεν, Athanasium & conuictorem suum & scribam constituit. Et Theodoretus lib. i. cap. xxvi. Σουλὸν δὲ Ἀλεξάνδρου τὸ πᾶν δόξου νέου μὲν ἂν τὴν ἡλικίαν. Qui cum adolescens esset, consuetudine illius excellentis Alexandri assidue usus est.

Quod autem hic dicitur, ad præbendam et aquam, Græce est: καὶ ὅτι χεῖρας ὕδατος ἔχεις καὶ χεῖρας αὐτοῦ. & qui lauant manus aquas affudit: simile Elisæi ministerium habetur iv. Regum cap. iii. ὅς ἐπέχευ ὕδατος ὅτι χεῖρας Ἠλίου, qui fundebat aquas super manus Elisæ.

5. ANTONIVS] Martyrologium Romanum, CAP. I. xvii. Ian. In Thebaide S. Antonij abbatis, qui multorum monachorum pater, vitâ & miraculis præclarissimus vixit: cuius gesta Athanasius insigni volumine profecutus est. Eius autem sacrum corpus sub Iustiniano Imperatore diuinâ reuelatione repertum, atque Alexandriam delatum, in ecclesiâ S. Ioannis Baptistæ humatum est. Dies hic in Menologio Græcorum è bibliothecâ Cardin. Sirleti Latine edino desideratur. Sed memoria Antonij titulo Magni occurrit hoc eodem die in Menais Græcorum. Et monachos olim natalem diem S. Antonij hoc die celebrare consuevisse, testis est Cyrillus monachus in Actis S. Euthymij xx. Ianuarij, quæ ante mille ducentos annos scripta.

Meminere S. Antonij veteres Græcorum patres & historici, Chrysostomus homil. viii. in Mattheum sub finem, Socrat. lib. iv. cap. xxv. Sozomen. lib. i. cap. xlii. Theodoret. lib. iv. cap. xxvii. Niceph. lib. viii. cap. xl. & alij. Ex Latinis Hieronymus in catal. Eccles. Script. cap. lxxxviii. & alibi. Rufinus lib. i. hist. sua cap. viii. Cassiodorus lib. i. Tripart. cap. xi. & lib. viii. cap. i. Augustinus lib. i. de doct. Christ. in Prologo, & lib. viii. Confession. cap. vi. & xii. aliique. Agit etiam de S. Antonio

F

Vim-

Vincentius in Spec. hist. lib. XIII. cap. XCII. XCIII. & lib. XIV. cap. XIV. Antoninus part. II. tit. XV. cap. III. per v. primos §. Petrus in Catalogo SS. lib. II. cap. XCII.

6. IN ÆGYPTO ORIVNDVS FVIT] Locum natalem exprimit Sozomenus lib. I. cap. XIII. Εγένετο ὁ ἅγιος Αἰγυπτίου, τὸ γένει δὲ πατρῶν, ἀπὸ Κομά. Κώμην δὲ αὐτὴν οὐκ Ἡρακλείας τῆς πρὸς Αἰγυπτίους Ἀρασί. Erat hic quidem ortus ex genere patriciorum, qui Comam (est is quidam pagus prope Heracleam apud Arcades Ægyptiis finitimos) incolebant. Græcus textus editus habet ἄρασι, montibus; pro Ἀρασί, Arcadibus. Sed ex versione Christophorsoni, quam exhibui, apparet eum legisse Ἀρασί, uti & interpret Nicephorus legit, ut mox parebit. Et sanè Heraclea seu Herculis magna ciuitas, ponitur in Heptanomia Ægypti, quæ Heptanomia etiam Arcadia dicta. Quare cum Heracleam hanc Arcadium vocat Sozomenus, distinguit ab aliis Heracleis, quæ plurimæ in variis regionibus: immò & in eadem Ægypto. Heracleopolis Stephano sunt tres in Ægypto. Prima, πόλις Αἰγυπτία, ἐξ ἧς Θεοφάνης ὁ φυσικός, ciuitas Ægyptia, vnde ortus Theophanes Physicus. Secunda, πλησίον Πηλυσίου, vicina Pelusio. Tertia, κατὰ τὸ Κανωβικὸν ὄρυγμά, versus Canobicum ostium. Ex his secunda describitur à Iosepho lib. I. cap. XIV. belli Iudaici, diciturque Parua Heraclea Ptolomeo, qui Magnam ponit in Nili insulâ, vnde Heracleotes Nomus dicitur. Eam existimo primam Stephani. Et apud hanc ortus videtur Antonius.

Scaliger legit Νομὸν Ἡρακλείας, quasi ex Nomo Heracleote. sed retinenda communis lectio, cui conformis Nicephorus lib. VIII. cap. XL. Οἰκὸς δὲ αὐτὴν Ἡρακλείας τῆς πρὸς Αἰγυπτίους Ἀρασίων, qui finitimus est Arcadium, quæ apud Ægyptios est, Heraclea.

Epiphanius Scholasticus apud Cassiodorum Trip. hist. lib. I. cap. XI. ex Sozomeno vertit hunc locum: Fuit autem Ægyptius genere, ortus insigni viro, in loco Heracleæ apud Ægyptios constituto. decurrate & minus distincte. Musculus magis deprauat: Erat Ægyptius, genere nobili, à pago natus Apoconia, quem apud Ægyptios intemperantes Heracleam vocant. quem vides ex ἀπὸ Κομά fecisse Ἀποκωνία, & pro Ἀρασί legisse ἀκράσι.

7. NON SE LITTERIS ERVDIRI] Infrà cap. XLIII. Et hoc in se mirabile habebat, quia cum litteras non didicisset, ingeniosissimus & prudentissimus erat. Sozomenus libro I. cap. XIII. Γράμματα δὲ οὐκ ἐπίστατο, ἢ δὲ ἐδάμασεν, ἀλλὰ νῦν ἀγαθὸν ὡς φησὶν ἄλλοι ἰσχυρῶς, καὶ αὐτὸν τῆν διὰ τὴν ἐπιτην. Litteras neque nouit, neque magni æstimauit, sed bonam mentem, utpote litteris antiquiorem, & earum inuentricem, laudauit plurimum. Vide infrà ad cap. XLV. Augustinus lib. I. de doct. Christ. in Prologo tradit Antonium fuisse Θεοδίδακτον: cui & simile exemplum adiungit. Nec propterea sibi ab Antonio, sancto & perfecto viro, Ægyptio monacho, insultari debere, qui sine vllâ scientiâ litterarum Scripturas diuinas & memoriter audiendo tenuisse, & prudenter cogitando intellexisse prædicatur. Aut ab illo seruo barbaro Christiano, de quo à grauissimis fideque dignis viris nuper accepimus, qui litteras quoque ipsas nullo docente homine, in plenam notitiam, orando ut sibi reuelarentur, accepit, triduanis precibus impetrans, ut etiam codicem oblatum, stupentibus qui aderant, legendo percurreret.

8. INNOCENTER HABITABAT DOMI] Græcè

hic est, ὡς ἀπῆσος δεικνύει ἐν τῇ ἀκρίᾳ αὐτῆ. Desumptum ex Genesi cap. XXV. ver. 27. Γαλιῶβ δὲ ὡς ἀπῆσος, δεικνύει δὲ ὡς ἀπῆσος. quod vulgatus interpret vertit: Iacob autem vir simplex, habitabat in tabernaculis. Loco ἀπῆσος, Aquila est ἀπῆσος, simplex; Symmacho, ἀσωμῆ, sine crimine. Euagrius videtur legisse ἀπῆσος, quia vertit, innocenter. De vocabuli huius ἀπῆσος significatione & versione agit D. Augustinus lib. I. Q. Q. in Genesi. q. 74. Quod Græcè, inquit, dicitur ἀπῆσος, hoc Latini simpliciter interpretati sunt. Propriè autem ἀπῆσος non fictus. vnde aliqui Latini interpretes, sine dolo, interpretati sunt, dicentes: Erat Iacob sine dolo, habitans in domo: ut magna sit quæstio, &c. Paria habet idem Augustinus lib. XVI. de ciu. Dei, cap. XXXVII.

Surius hic margini annotauerat, Psal. c. Nempè, quia ibi versu II. habetur: Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ. Sed respicit Athanasius ad locum Genescos, ut dixi.

9. ET ACCIDIT VT TUNC EVANGELIVM LE-CAP. II. GERETVR] Augustinus lib. VIII. Confess cap. XII. cum in ancipiti carnis & spiritus conflictu versaretur, hoc Antonij exemplo se metipsum exstimulauit ad fortuitam codicis lectionem, quæ illi salutis fuit. Babylas mimus audiens in Ecclesiâ legi versum hunc ex Euangelio, Pœnitentiam agite, appropinquat enim Matth. 4. regnum cælorum, à luxuriosâ vitâ ad continentem transit: Pratum spirituale Ioannis Moschi cap. XXXII. Doctor Moneta cum in festo S. Stephani audiret concionantem Fr. Reginaldum in ista verba, Ecce video Act. 7. cælum apertum, Ordini D. Dominici se addixit: Vita Fratrum Predicatorum parte IV. c. X. Guericus cum audiret legi in Ecclesiâ: Factum est omne tempus, Gen. 5. quod vixit Adam nongenti triginta anni, & mortuus est. Facti sunt dies Enoch nongenti quinque anni, & mortuus est: se quoque moriturum apprehendens, eidem Ordini se consecrauit: ibidem c. XII. Scholaris quidam Parisiis audito Responsorio in vigiliis defunctorum: Heu mihi Domine, quia peccavi nimis in vitâ meâ, quid faciam miser, ubi fugiam, nisi ad te Deus meus? in eandem religionem familiam se recepit: ibidem cap. X. Quæ tria Dominicani Ordinis exempla habes etiam in Speculo exemplorum dist. VII. ex. XLVII. XLVIII. XLIX. S. Franciscus cum ex Euangelio hæc verba in templo pronuntari audisset: Nolite possidere aurum, neque Matth. 10. argentum, neque pecuniam in zonis vestris; non peram in viâ, neque duas tunicas, neque calceamenta: eam sibi regulam, velut Dei monitu, seruandam proposuit. Nicolaus Tolentinus cum forte audisset Augustinianum concionatorem differentem super illo Ioannis dicto: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt; mundi rebus renuntiavit: Vita eius cap. III. Septembris X.

10. ARVRÆ AVTEM ERANT EI TRECENTÆ VBERES ET VALDE OPTIMÆ] Mirabitur hic quispiam nouitatem vocis, quæ hæcenus hic nunquam comparuit: sed ubi veram eam descriptionem probauero, mirari desinet. Aruræ est in manuscriptis Aud. & Camb. In textu Græco: Ἀρῦραι ἢ ἴσαν τετρακόσαι & φθοροὶ καὶ ταύτῃ καλεῖται. Vulgò est, Erant autem ei trecentæ palmæ vberes. Quod qui primus substituerit verâ lectione repudiatâ, equidem nescio: certè non oportuit. Prudenter Euagrius, interpret vetus, retinuit hic Græcæ vocem aruræ, quia commodè verti non poterat. Nec enim ἀρούρα hic campus est, ut Hesychelio nouitio interpreti visum, sed certum genus mensuræ interuallosum apud Ægyptios. Horapollus libro

libro I. cap. v. Ἐὶ τὸς τὸ ἐνιστάμενον χροῖοντες, τὰ τὰρ τὸν ἀρούρης χροῖον. ἔστι δὲ μέτρον γῆς ἢ ἀρούρης πηχῶν ἑκατόν. Instantem annum significantes, quartā aruræ partem pingunt. Est autem ἀρούρης terræ mensura, centum complectens cubitos. Vide & Eustathium variis locis ad Homerum. Fufius de hoc in Onomastico.

CAP. III. II. MEMORIAM PRO LIBRIS HABERET] Et natura rerum à Deo conditarum, Antonio instar libri erat. Socrates lib. IV. c. XVIII. & ex eo historia Tripart. lib. VIII. cap. I.

Τὸ δὲ μέτρον Ἀντωνίου περὶ τὴν ἀρούρης, ἢ τὴν διακαρτερῆς, εἶπεν, ὡς πάντες, ὅτι ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ Ἰουλιανῷ ἐστὶν ἐπισημασμένον; τὸ ἐμὸν βιβλίον, ἔφη ὁ Ἀντωνίου, ὡς φιλόσοφος, ἢ φύσις τῶν γεροντότων ἐστίν. ἢ παρέστιν, ὅτι βίβλαται, τοὺς λόγους ἀναγιγνώσκων τοὺς τῷ Θεοῦ. Cui-dam ex eorum numero, qui id temporis sapientes sunt habiti, ad Antonium illum iustum accedenti, quærentique, quo pacto vitam posset sustentare, solatio illo quod ex libris capi solet, orbatu? respondit: Meus liber, ὁ philosophæ, est natura rerum à Deo conditarum, quæ quotiescumque animo libitum sit meo, libros ipsius Dei legendos suppeditat. Optimus sanè liber & obuius, creatura omnis, eiusque usus sanctis viris semper fuit familiaris. Quippe cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum.

Pfal. 18.

12. QUIDAM VT FILIVM, ALII VT FRATREM DILIGEBANT] Pro fratrem, editi habent patrem. Sed Græcè est, ἀδελφόν, fratrem, quod magis quadrat in Antonij atatem, qui mox dicitur νεώτερος, adolescens: nam pro ratione atatis ista natura vocabula indulgebant. Sic & apud Spartianum in Didio Iuliano: Vbi verò primùm illuxit, Senatium & equestrem ordinem in palatium venientem admittit: atque vnumquemque, vt erat ætas, vel patrem, vel filium, vel parentem affatus blandissimè est. Vbi frustra Heraldus ad Tertull. Apolog. cap. xxxix. pro patrem, rescribit fratrem. deceptus, opinor, quod existimavit per parentem hinc patrem intelligi. Sed parens hic est cognatus, vt sæpè apud aui istius scriptores. Lampridius in Alexandro Seno: Iam verò ipsi milites iuuenem Imperatorem amabant vt fratrem, vt filium, vt parentem. Quod ait vt parentem, id est, vt cognatum, non verò vt patrem. Nec enim iuuenis Imperator à militibus vel atate paribus vel superioribus haberi poterat vt pater. Re-
 Etè Nerua parens habitus, quia senex. Ausonius:

Auson. de Cæsaribus, Tetrast. 13.

Proximus extincto moderatur sceptrā tyranno, Nerua senex, Princeps nomine, mente parens.

CAP. IV.

13. ILLE LVBRICVM ADOLESCENTIÆ ITER] Proprium hoc atatis eius epitheton. Ambrosius de obitu Valentiniani: Tanta enim fuit emendatio vitæ eius, in illo omnibus lubrico adolescentiæ tempore. Hieronymus ep. 111. ad Rusticum: Perfectæ quidem ætatis gradum scandere, sed lubricum iter esse, per quod ingrederis. Idem epist. XLIII. ad Chromatium: Scitis ipsi lubricum adolescentiæ iter.

14. HINC ET SPIRITVS FORNICATIONIS VOCOR] Sic πνεῦμα πορνείας, spiritus fornicationis, Osee IV. vt hic sequitur. Palladius cap. LXXXVI. Ei (Enagrio) aliquando grauem exhibuit molestiam dæmon fornicationis. In Vita Hilarionis capite XVI. Qui habebat collegam meum, amoris dæmonem. Venerea autem cohortis princeps Almodæus, de quo Tobia cap. III. & VI. Serarius noster copiosè. Certos dæmones certis vitiis incumbentes, ab iisque nomen sortientes, frequens apud Auctores asceticos mentio. Hic post cap. xv. Diuersa autem eorum & pattita nequitia est. Cassianus collat. V I I.

cap. xxxii. Quæ vocabula non casu, nec fortuitò indita illis debemus accipere. Porro de variâ dæmonum distinctione & differentiâ, vide Gallicum libellum Ioannis Maldonati nostri nomine editum, ubi eos distinguit ex nomine, ex naturâ, ex locis ubi versantur, ex tempore quo dominantur, ex officiis imperandi & obediendi, & ex vitiis quibus præsent.

CAP. V.

15. CVM OMNES INFATIGABLEM ADOLESCENTIS MIRARENTVR INSTANTIAM] Vsurpat hic instantiam, vt in Sacris litteris vsurpatur 2. Cor. II. Instantia mea quotidiana pro contentione, curâ, studioque magno. Sic autè in Prefatione ad hanc Vitam: aut superare nitentes virtutis instantiâ.

CAP. VII.

16. ET CVM IN VNA MEMORIA] Græcè μνήμα. paulò antè vertit sepulcrum. Sic Martyrum memoria Augustino lib. XXII. de Ciu. Dei, cap. VII. de reliquijs S. Stephani: Ad eius memoriam veniebat magnæ multitudinis concursus & accursus. & passim apud sacros scriptores.

CAP. VIII

17. PARDVS DISCOLORITER] Ita MSS. Coloniensis editio, discolor à tergo. alij simpliciter discolor. deest hoc de pardo in textu Græco.

CAP. IX.

18. NON OBLITVS IESVS] Thyrens de Apparitionibus impersonalibus Christi cap. VI. adfert exempla aliqua, quando auditus quidem, non autem visus est Christus. vt hoc Antonij, quando vox ad eum facta est, dicens: Ego, Antoni, hic eram. Sic & cap. LI. hic: Et facta est vox Domini, dicens: Abominabitur altarium meum. vide & XII. Augusti, in vita S. Clara cap. XIV. & VII. Marty, in vita S. Thoma Aquinatis, auctore Joanne Garzone.

CAP. XI.

19. VT THEBÆIS MOS EST] Non dubito hic per panes, qui per annum incorrupti durant, quos Thebæi sibi recondunt, intelligi paximates, seu buccellata. Suidas: Παξίμας, ὁ δίτυπος ἄρτος, Paxamas, panis bif-coctus. Vide Onomasticon nostrum.

CAP. XII.

20. QUÆ IAM MORTVVM EVM SE EXISTIMAVERANT REPERTVROS] Ita disertè MSS. Sed Colonienfis editio & Surius, quidam pro quæ iam. quod credo substitutum, ne videretur in Prisciani regulas peccatum; quia sequitur, reperturos.

CAP. XIII

21. NEC NON ET PATIENTIVM INFINITA SE CATERVA CONGLOMERARET] Deest hoc in Græco. Infrà cap. xxxvi. de demonioso: Aduersus patientis insaniam laboraret. Cape patientes, vel à morbis, vel à demonibus: nam mox sequitur: Plurimos ab immundis spiritibus, & infirmitatibus variis liberavit. ubi Græcè: Πολλὰς ῥόδον ἤδ' ἑπερὸν τὰ σώματα πάχοντας ἐδραπέυσεν ὁ Κύριος. ἢ αὐτῶν, ἢ ἄλλοις ἀπὸ δαιμόνων ἐκαθάεισε. Multorum itaque corpora ægrotā Dominus per ipsum sanavit; alios à dæmonibus impuris liberavit.

CAP. XIV.

22. QVASI EX ALIQVO CÆLESTI ADITV CONSECRATVS APPARVIT] Græcè, Προήλθεν ὁ Ἀντωνίου ὡς περ ἐκ πηροῦ ἀδύτου μεμυσταγωγημένος καὶ θεοφορέματος. Quare quod Græcis ἀδύτον, Latine Enagrio est cælestis aditus.

CAP. XV.

23. QVOD NEC PER QVIETEM INTVMVERAT] Colonienfis editio, inquietem. In Græco tantum est, μήτε πανθεν, neque obesum. Corpora & quiete, sine dum non exercentur, intumescunt; & inquiete, sine ἀρχμῖα.

CAP. XVI.

24. IN ARSENOITARVM OPPIDO.] Intelligit de Arfinoë, seu Crocodilorum oppido ad Nilum, in Nomō Arfinoite. Adiungit enim hic de crocodilis. Est & alia Arfinoë in Ægypto. Vide Onomasticon.

CAP. XVII.

25. RIVVLVM FLVMINIS NILI TRANSDARE ESSET NECESSE] Græcè: Χρησίος ἢ ἡσομένως

Δελεῖν αὐτὸν τὸν τῷ Ἀρσενίου διαύρα. Necessitate urgente, vt Arsenoiticæ præfecturæ fossam transiret. Vide Strabonem lib. xvii.

26. PLVRIMA FIERENT MONASTERIA] Baronijs tomo III. anno Christi CCCXVIII. Siluestri Papæ xv. Constantini xxiii. Cùm verò, ait, ex omni hominum genere ad Antonium inuisendum confluerent, & ab eodem ad contemptum sæculi, & perfectæ vitæ studium arripiendum sedulo inuitati, idem viuendi genus & institutum capesserent; complura Cœnobitica condidit monasteria, cœnobiticaque ipse primus vitæ Anto- iecit in eremo fundamenta: adeò vt cœnobitarum monachorum idem institutor sit habitus, vel potiùs restitutor, si Essenorum, qui in Aegypto sub Marco primo Alexandrinorum Episcopo floruerunt, ratio aliqua habenda esse videatur, quos Christianos fuisse, suo lo- Tomo I. anno Christi 64. co superius perspicuè demonstrauimus.

Porro grauioribus persecutionum procellis obortis, quibus non Christiani tantùm simul agentes, & conuentus publicè celebrantes, sed & latentes in penetrabilibus alijsque latibulis quæsi, abriperentur ad necem, intermitti illud celeste viuendi genus oportuit: quod S. Antonius non modò restituit, verùm longè lateque in Christianorum orbem copiosissimo fœuis propagauit.

Erant quidem ante Antonium, qui timore persecutionis, ciuitatibus derelictis, sine ruri, sine in desertis locis abditi, Angelis similem vitam ducebant; quorum nonnullus ex Eusebio diximus fuisse martyrio coronatos: reperit & horam aliquos ipsemet Antonius, cùm, vt illatam Ecclesiæ persecutionem vitaret (vt dictum est) in desertam locum secessit, & ab vno illorum prima rudimenta monastica institutionis accepit: qua perfecit delirefcens in solitudine: cùm postea diuino afflatus numine monachos in vnum collegit, & in diuersa loca, tamquam in diuersis alucarijs apum examina, distribuit; qui sub eius disciplinâ à sæculi abdicatione ad monasticam professionem amplexandam fuerant persuasi. De quibus in hac Vita cap. XXI. &c.

Qui igitur Antonium aduenies eidem se subiecere discipuli, ex iis alij in eisdem cum illo montibus monasticam exercuere disciplinam: alij verò eadem ex plantâ palmites succidentes, & in diuersis prouincijs complantantes, breui tempore factum est, nempe hoc ipso sæculo, vt replerint terrarum orbem tam sanctâ propagine, nimirum Palestinam, Syriam, Asiam minorem, Cappadociam, Pontum, Armeniam, Mesopotamiam, & Boreales regiones, vsque ad latrones Bessas & Dacos; de quibus S. Paulinus hæc cecinit in reditu S. Nicetæ viri sanctissimi, à quo accepit quod scribit:

O vices rerum benè verfa *fama!
Inuij montes priùs & cruenti,
Nunc tegunt verfos monachi latrones
Pacis alumnos.
Sanguinis quondam, modò terra vitæ est:
Vertitur cælo pia vis latronum,
Et fauet Christus supera occupanti
Regna rapinæ.
Mos vbi quondam fuerat ferarum,
Nunc ibi ritus viget Angelorum,
Et latet iustus, quibus ipse latro
Vixit in antris, &c.

Sed & de Bessis meminit S. Hieronymus, cùm scribens ad Heliodorum hæc ait: Indus, Persa, Gothus, Aegyptius philosophantur: Bessorum feritas, & pellitorum turba populorum, qui mortuorum quondam inferiis homines immolabant, strido-

Paulin. de reditu S. Nicetæ.

*forma!

Hier.ep. 3.

rem suum in dulce Crucis fregerunt melos. & ad Latam; De Indiâ, Perside, Æthiopiâ, monacho. Hier.ep. 7. rum quotidie turmas suscipimus. Eorum scilicet qui ad loca sancta visenda pietatis ergò ventitabant.

27. AD OMNEM QVIDEM MANDATORVM CAP. XV. DISCIPLINAM SCRIPTVRAS POSSE SVFFICERE] Quomodo Scriptura sufficiens dicatur, agit Bellarminus tom. I. Controv. I. general. lib. IV. cap. IX. de verbo Dei non scripto, ad secundum argumentum.

28. SI AVTEM MVLTVM] Ita hic MSS. & veteres editiones. Colonienfis, Si autem in potestatibus. Atque ita vulgatus noster interpret Ps. LXXXIX. ex Græco: Εὐχὴ ἐς δὲ δαυσταίς. Hieronymus epist. XXI. ad Paulum Concordiensem etiam citat: Si autem multum. & epist. XXXIV. ad Iulianum: Si autem amplius. Vide eundem epist. CXXXIX. ad Cyprianum, ubi etiam habet: Sin autem multum. citatque ex LX. Si autem in potentatibus; & ex Symmacho: Contra opinionem.

29. VT IN LIBRO ECCLESIASTIS SCRIPTVM EST] Colonienfis editio hic in textu addit: Quia nescit homo quid sit post eum in labore suo. quod deest manuscriptis & veteribus editionibus. Certum est, respici ad sensum Ecclesiastis II. vt in margine notatum est.

30. CVR ERGO NON FACIMVS DE NECES- SITATE VIRTVTEM] Prouerbialis vt apparet locutio, quam etiam Teutonismus frequentat. Vitiur B. Hieronymus ep. x. ad Furiam: Arripe, quæso, occasionem; & fac de necessitate virtutem. Et Apolog. III. aduersus Rufinum: Quin potiùs habeo gratiam, quòd facis de necessitate virtutem.

31. LVBRICÆ CARNIS INCENTIVA] Frequens hoc incentiui vocabulum de carnis vitio: Hieronymus epist. IV. ad Rusticum monachum: Et adolefcentiæ, immò pubertatis incentiua calcantem. Idem in Isaia cap. LVIII. Corporis me superauit ardor, adolefcentiæ incentiua vicerunt. Cassianus Collat. II. cap. XIII. carnalibus incentiuis inquietari. Sed idem nomen & aliis vitiis tributum. Vide Onomasticon.

32. ET RVNTEM ANIMAM QVASI EX ALI- QVA RVPE SVSTENTAT] Græcè est ἀνίστην, erigit: quod Enagrius interpret adagiali, vti videtur, formulâ exprimit: Quasi ex aliquâ rupe sustentat. Sic Ammianus lib. XXII. ait, quòd Eusebium altè spirantem, & summo apud Imperatorem loco, Adrastia reluctantem, præcipitem tamquam è rupe quadam egit excelsâ.

33. QVOD EX NOSTRO PENDET ARBITRIO] Editiones: Quod ex nostro, Dei gratiâ præcedente, pendet arbitrio. Quæ verba media quamuis absint à textu Latino MS. & Græco impresso, tamen hic ex verâ Theologiâ intelligenda.

34. HVIVS OPERIS HOMINI INSERTA NATVRA EST] Quomodo virtutis semina homini inserta sint, explicant Scholastici. Vide Onomasticon.

35. GRÆCI STVDIA TRANSMARINA SECTENTVR] Facit ad hunc locum, quod habet Persius Satyrâ VI. — Et Bestius vrget Doctores Graios. ita fit, postquam sapere vrbi Cum pipere & palmis venit nostrum hoc maris experts.

36. NOBIS VERO NVLLA PROFICISCENDI] Ex hoc loco Flaccus Illyricus Catalogo testium veritatis, veriùs varitatis & falsitatis, lib. I v. & ex eo moderni heretici improbant Peregrinationes. Sed præuè Antonij sensum detorquent. Negat Antonius pere-

Hier.ep. 7. CAP. XV.

peregrinationes ad Terram sanctam vel aliò, simpliciter ad salutem esse necessarias. quis Catholicorum non unà cum Antonio hoc negat? Scimus omnibus in terris regnum esse calorum, Deum ubique presentem. Sed cur Dei peculiaria munera certo loco praestita non amplectamur? qua cur illo loco potius quam alio praestet, quis ab eo rationem exquirat? Praclare Augustinus epist. cxxxvii. Ubique quidem Deus est, & nullo continetur vel includitur loco, qui condidit omnia, & eum à veris adoratoribus in spiritu & veritate oportet adorari, ut in occulto exaudiens, in occulto etiam iustificet & coronet. Verumtamen ad ista quae hominibus visibilibus nota sunt, quis potest eius consilium perscrutari, quare in aliis locis haec miracula fiant, in aliis non fiant?

Sermo quoque Antonio ad monachos est, quibus non ita peregrinationes competunt, quantumvis sanctae & laudabiles.

37. NIHIL DEVM FECISSE QVOD MALVM EST] Bene subiungit demones non naturâ, sed suo vitiomalos esse. Vetus apud Philosophos veteres quaestio de origine mali. Perplexus in eâ re Arnobius libro 11. contra Gentes. Breuiter Tertullianus explicat aduersus Marcionem lib. 11. cap. xiv. Nos autem adhibetâ distinctione vtriusque formae, separatis malis delicti, & malis supplicij; malis culpae, & malis poenae; suum cuique parti definitum auctorem: malorum quidem peccati & culpae, diabolum; malorum verò supplicij & poenae, Deum creatorem; ut illa pars malitiae deputetur, ista iustitiae, mala condentis iudicia aduersus mala delicti. Vide & Cassianum Collat. viii. cap. vi. quòd nihil à Deo malum creatum sit.

Mali verò originem à creaturâ esse, eleganti similitudine explicatur in vitâ S. Auxentij: Quomodo lux Solis est cõmuniter proposita omnibus quibus adest vis videndi; potest autem, si velit quispiam, claudens oculum separari à dono lucis; non quòd Sol in illo effecerit tenebras, sed quòd radij splendorem auersatus, tenebras suâ sponte attraxerit: & quomodo si quis domum sibi construens, nullum luci aditum præbeat intrinsecus, obscuram domum efficit: ita nos quoque in naturâ habentes bonum & honestum, nostro arbitratu innouamus quae sunt præter naturam, nostrâ sponte malorum experientiam, in boni & honesti auersione, electione nostrâ & instituto fabricantes. Malum enim extra propositum, propriâ substantiâ consideratum, nullum est in rerum naturâ. Quidquid enim à Deo creatum est, bonum est; & omnia quae fecit Deus, sunt valde bona.

38. DIVERSA AVTEM EORVM ET PARTITA NEQVITIA EST] Cassianus Collat. vii. cap. xvii. Hoc nosse debemus, non omnes demones vniuersas hominibus inutere passiones, sed vnicuique vitio certos spiritus incubare, & alios quidem immunditiis ac libidinum sordibus inquinari, &c. & eadem Collat. c. xx. Illud etiam nequaquam ignorare debemus, non esse omnes eiusdem ferocitatis & desiderij, sed ne vnius quidem fortitudinis atque nequitiae. De quo idem fusiùs eadem Collat. capite xxxii. ubi dicit: Tot esse in immundis spiritibus, quot in hominibus studia, non dubiè comprobatur. Vide Augustinum libro x. cap. xi. de Civ. Dei, de variis demonum affectibus ex Porphyrio & Iamblichò. Palladius cap. xix. & xx. in Macario Aegyptio: Est enim ordo quoque dæmonum, qui dicitur igneus. Sunt enim dæmonum quoque,

sicut hominum differentiae, non mutatâ essentiâ, verum mente diuersâ. Vide dicta ad cap. iv. n. 14.

39. AD PRIMVM QVODQVE CRVCIS SIGNVM EVANESCUNT] Nota, haereticæ, signi Crucis efficaciam, cuius exempla manifesta in hac Antonio vitâ habes etiam cap. xviii. & cap. xxvi. & capite xlix. Plura de his in operosis Grezzeri nostri de Cruce libris. Vel ex hoc loco Flacci Illyrici redarguitur mendacium, qui in Catalogo testium veritatis libro 11. non veritus est scribere: Multa de Antonio luctis cum satanâ lego: sed nusquam de aquâ benedictâ, Cruce, cerâ, & herbis sacratiss. Nempe tam oculus fuit Illyricus, ut cum variis capitibus Antonius Crucis efficaciam deprædicarit, eiusque vexillum extulerit, ne unum quidem perspexerit.

40. HAMO CRVCIS VT DRACO, ADVNCATVS A DOMINO EST] Alludit ad Iobi cap. xl. v. 20. An extrahere poteris Leuiathan hamo? ubi in Græco: ἄγεις ὃ δὲ δράκοντα ἐν ἀγκύλῳ; Duces autem draconem in hamo? Gregorius Nyssenus orat. 1. de resurrectione Domini, per hamum diuinitatem Christi quâ diabolus captus est, intelligit: Dum inhians, inquit, ad carnis escam aspirat, diuinitatis hamo transfixus est, atque ita draco per hamum ductus est, ut ait Iob, qui per se, quod futurum erat, prænantians; Hamo, inquit, draconem duces. Nec aliter Magnus Gregorius: Leuiathan iste hamo captus est, quia in Redemptore nostro dum per satellites suos escam corporis momordit, diuinitatis illum aculeus perforauit. Quasi hamus quippe fauces glutientis tenuit, dum in illo & esca carnis patuit, quam deuorator appeteret; & diuinitas passionis tempore latuit, quæ necaret. qui deinde huius hamilincam per antiquorum propaginem tortam docet. Vide eundem de hamo ad versum Iobi præcedentem. S. Antonius hamo crucem comparat; Olympiodorus in Catenâ Græcorum clauos ei aptat: Is enim, ait, carne suâ quasi quadam escâ obiectâ, clauis suis, quasi hamis, piscem captauit.

41. NVNC MISERABILIS VT PASSER AD LVDVM IRRETITVS A CHRISTO EST] Ex eodem Iobi capite desumptum: Numquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis? Hoc queruntur demones in vitâ S. Pachomij cap. xlix. Ex quo mirabilis incarnatio Christi facta est in terris, nos sine viribus profus existere cœpimus: ita ut ab his, qui credunt in nomine eius, illudamur ut passeris. Apud Clementem libro viii. Constit. Apostol. capite vii. in obsecratione pro energumenis, respiciendo ad vim exorcismorum: Ὁ ἄ ἀνδραποκτόνον ὄντι δεισιπύτῳ ἔργου ἡμῶν, ὡς σπουδίον παιδίοις. Qui dedisti nobis homicidam serpentem vinculis constrictum, sicut passerem pueris. Quam exorcismi vim contra diabolos, deos Gentilium, egregiè urget Tertullianus Apolog. cap. xxxii. Subiecta est Christianis diuinitas vestra. & Cyprianus contra Demetrianum capite vi. Videbis nos rogari ab eis, quos tu rogas. Augustinus in Psalmum ciii. v. 27. de diabolo virtute Christi eneruato hunc versiculum accipit: Draco hic quem finxisti ad illudendum ei. Iam tu illud draconi: ad hoc enim hic factus est draco. de quâ illusionem consule Magistr. ii. sent. dist. iii. §. Ideoque. Idem Augustinus serm. cxcvii. de Tempore, qui est 11. Dominica prima post festum S. Trinitatis, aliâ similitudine canis alligati diaboli impotentiam explicat: Alligatus est tamquam canis innexus catenis, & neminem potest mordere, nisi eum, qui se illi mortiferâ securitate coniunxerit. Iam videte,

Vita sancti
Auxentij
per Meta-
phrast.
14. Feb.

Gen. i.

NIVS.

fratres, quàm stultus est homo ille, quem canis in catenâ positus mordet. Tu te illi per voluntates & cupiditates sæculi noli coniungere, & ille ad te non præsumit accedere. Latrare potest, follicitare potest: mordere omnino non potest nisi volentem.

42. ADVENIENTE DOMINO DESTRUCTVS EST INIMICVS] *Mox: quia infirmatus es à Domino. Infra in vitâ S. Pachomij cap. XLIX. Ex quo mirabilis incarnatio Christi facta est in terris, nos sine viribus profus existeret cœpimus. Cassianus Collat. VII. cap. XXI. Virtute Crucis etiam deserta penetrante, & vbique eius gratiâ coruscante, re-tusa est nequitia dæmonum. Vide dicta ad numerum præcedentem.*

43. QVIA CLAVSO OSTIO INTERIORE] *In eâ opinione fuit aliquando Alexander ab Alexandro, ut ipse refert Genial. dier. lib. V. cap. II. nullum videlicet à lemuribus periculum esse ostiis obseratis. Sed quàm eum sua fefellerit opinio, narrat ipse eodem loco. Vide sis Thyræum nostrum de Locis infestis, parte III. cap. LX.*

44. DVM THEATRALI MUTATIONE FORMARVM] *Obviâ similitudine diuersas demonum species & apparitiones illustrat. Notus theatri scenæque mos, cum quis diuersam formam induit, personamque sustinet.*

CAP. XVII 45. MAGNA ADVERSVS DÆMONEM ARMA SVNT VITA SINCERA, ET INTEMERATA IN DEVM FIDES] *Delrio noster tom. III. Disquis. Magic. libro VI. cap. II. sect. III. q. III. agens de remediis supernaturalibus diuinis seu Ecclesiasticis contra maleficia, duo hæc remedia ponit.*

Primum, inquit, remedium in hoc genere VERA ET VIVA FIDES, hoc est, charitate Dei & proximi vallata. Hoc scutum nobis præfert & præbet D. Paulus ad Ephesios scribens: hanc lorica[m] ut Thessalonicenses induant, urget: hanc suis discipulis commendat magnus ille Antonius. Sic Cypriano mago dæmon respondit, se Christi fide munitis nocere non posse. Sic apud Cassianum duo philosophi cum dæmonum præstigiis Antonium perturbare non possent, comprobarunt magnam professioni Christianorum inesse virtutem. Sic apud Cornelium Kempensem libro III. de origine & situ Frisia cap. XXXI. Albarum nympharum præstigiæ post agnitionem sincerum Dei Euangelium euauerunt in Frisiâ per chartam sancti Odulphi de Trinitate scriptam, & per paræcias missam & lectam.

Ephes. 6. 1. Thess. 5.

Nazianz. orat. in Cypr. Cassian. collat. 8. cap. 18.

Secundum est, VITA SINCERA. De mandatorum Dei obseruantia & vita innocentia, quàm sit efficax remedium, docere possunt D. Cyprianus ad Fortunatum de exhortatione Martyrii, Lactantius lib. II. capite XVI. & Ambrosius Ansbertus libro V. in Apocalyp. cap. XI.

46. ITA ET DE NILI INUNDATIONE SOLLENNI] *Infra cap. XX. quoties augmenta Nili fluminis futura dixerunt. De prædictione demonum, vide Onomasticon.*

47. INDICTO SIBI SILENTIO] *Luce Euangelij coruscante, idolorum defecere oracula. Prudentius Apoth. v. 503.*

Ex quo mortalem præstrinxit Spiritus aluum, Spiritus illè Dei, Deus; & se corpore Matris Induit, atque hominem de virginitate creauit, Delphica damnatis tacuerunt fortibus antra. Vide Eusebium de preparat. Euangel. lib. V. c. VI. II. qui Plutarchi librum citat de Oraculorum defectu. vide & Suidam in Augusto, Niceph. lib. I. cap. XVII.

Cedrenum in Compend. hist. Quò illud Job cap. XL. ver. 20. facere volunt interpretes: An extrahere poteris Leuiathan hamo, & fune ligabis linguâ eius?

48. INTEGRITATE QVA NATA EST] *Ita MS. & Græcus textus. Editi, renata.*

49. BONORVM SPIRITVVM MALORVMQVE CAP. XIII DISCRETIO] *Delrio noster tomo II. Disquis. Magic. lib. IV. cap. I. q. III. sect. VI. de indicibus peccatis à reuelationum circumstantiis ex hac Antonij doctrinâ docet, aduertendum an que initio mentem lætitiâ demulserat, ea sit postea in horrorem & mœrorem versa. Item num qui cœpit à principio, sensim horror amotus non fuerit, sed constans permanserit. Dua enim sunt hæc reuelationum falsarum nota. Sin autem initio quidem homo perturbetur, & horrorem aliquid persentiscat, sed postmodum hac molestia & anxietate animi deteresa, dulcedine quadam internâ perfundatur, signum esse diuinæ consolationis. Cuius rei naturalis causa esse videtur antipathia, quæ est homini cum dæmone homicidâ; & sympathia, quæ homini cum Angelis intercedit.*

Ceterum documentum illud Antonij est accipiendum de verâ internâ dulcedine, quæ famem ac desiderium virtutum adfert & adauget, præcipue charitatis & humilitatis. Quam limitationem merito beata Catharina Senensis adiecit: quod confirmat attestatio B. Angela Fulginatis, sibi ex visione in animo mansisse vehementius desiderium, cruciatus omnes & iniurias pro Deo sustinendi.

50. MALEDICTA RECIPERENT] *Verborum contumeliis & conuitiis incessere demones, sanctis viris olim vsitatum. Sulpicius epist. ad Bassulam de sancto Martino: Quid hîc, inquit, adstas cruenta bestia? nihil in me, funeste, reperies. Etiam in exorcismorum formulis conuitia adhibita. Prudentius Apotheosi, versu 474.*

Intonat antistes Domini: Fuge callide serpens, Exue te membris, & spiras solue latentes:

Mancipium Christi fur corruptissime vexas.

Vide Flagellum demonum exorcismo IV. ubi larga conuitiorum seges. Etiam Ethnicis diris imprecationibus demones excipiebant, & ita se pellere posse credebant. Ita Apollonius Tyaneus apud Philostratum libro II. cap. II. Caucasus iuga transiens, diabolicum phasma conuitiis pepulit. De quo vide Thyræum nostrum de Locis infestis, parte III. cap. LXI.

51. COMMOVERVNT ALIQVANDO MONASTERIVM MEVM] *Crebra huius diabolice machinationis in Actis SS. memoria. Gregorius Nyssenus in vitâ Gregorij Thaumaturgi de conclauis terramotu concusso. Vita B. P. N. Ignatii libro I. cap. II. Ribadineira auctore. De toto genere infestationis demonum vide Thyræum nostrum de Locis infestis.*

52. SPVTACVLVM] *Plerique editi spectaculum, malè. In Græco est: Εγὼ ἢ τότε μᾶλλον ἐνεφύσησα κατ' αὐτῶν: cui ego tum magis insufflaui. Ubi quidam Græci codices habent, ἐνεφώνησα, in clamaui. noster interpres videtur legisse ἐνεπύσησα, insputaui. Demones & insufflari, & exsufflari, & insputari soliti. Vide Onomasticon.*

53. MONASTERIA TAMQVAM TABERNACVLA PLENA DIVINIS CHORIS PSALLEMENTIVM] *Antè cap. XX. Solitudines quoque monachorum stipantur choris. Quàm illustrata esset Aegypti eremus sanctorum monachorum classibus, S. Joannes Chrysostomus narrat homil. VIII. in Matth. cap. II. Καὶ τῶν ἐλθόντων εἰς τὴν ἔρημον τῆς Αἰγύπτου, ὁ Θεὸς πάντος βελτίω τῶν ἐρημῶν ταύτων ὁ τῆς γρηγορίας, ἢ τοῦ ἁγίου*

λαῶν

των μυστικῶν ἐν ἀνθρωπίνῳ χημάτι Si quis nunc ad Ægypti veniat solitudines, paradiso quouis omnem illam videbit eremum digniorem, & innumerabiles Angelorum cœtus in corporibus fulgere mortalibus. *Qui ibidem proficitur & feminas hoc philosophia genere excelluisse. Epiphanius quoque lib. III. hæc. LXXX. contra Massalianos Martyrianos: Καθὼς ἢ ἐν ἐκάστῳ μοναστηρίῳ, ἐν τῇ τῆς Αἰγυπτίων χώρα, ἢ ἐν πάσαις χώραις οὐ το κάμνητον εἰς δικαιοσύνην, ὡς ἡ μέλιτις χερσὶ μὲν ἐρχομα ἢ κηρὸν ἢ ἐργασίας, ἢ ἢ ἢ ἐκάδα ἢ μέλιτος ἐν τῷ στόματι, μὲν ἢ ἰδίαν ὑμνηγῶρον φωνῆς ἢ τῆς πάντων δεσποτικῶν ἢ ἢ ἰδίαν αἰθῆρον ὑμνοδοσα. Quemadmodum etiam in singulis monasteriis, tum in Ægyptiorum regione, tum in aliis omnibus sic laborant ad iustitiam, velut apes in manibus quidem habens ceram opificij, in ore verò guttas mellis, cum propriâ hymniferâ voce vniuersorum Dominum, iuxta proprium sensum laudat.*

CAP. XXIII 54. CVM PERSECVTIO IMPISSIMA MAXIMIANI] *Baronius tomo III. anno Christi CCCX. Eusebij Papæ II. Constantini Imperat. v. ait multos Ægyptios Martyres passos hac persecutione; annum tamen certum, quo quisque passus sit, incertum haberi. Inter quos & Potamena virgo, de qua Palladius in Lausiæ. bist. cap. I. narrante Isidoro, qui ab Antonio, rei forsitan inspectore, cum Alexandria verfaretur, accepit.*

55. LAVIT EPENDYTEN SVVM] *Addunt editiones, id est, scapulare, quod manuscriptis deest. Proba tamen est interpretatio. Vide Onomasticon.*

56. CANDENTE PRÆCINCTVS VESTE] *Baronius tomo II. ad annum Christi CCLVI. Lucij Papæ I. Galli & Volusiani Imp. III. agens de nigrâ & albâ veste, priorem quidem vult fuisse reliquorum Christianorum, posteriorem verò Ægyptiorum. Nam, inquit, Clemens Alexandrinus, Christianus Pædagogus, qui Ægypti optimis moribus imbueri curauit Ecclesiam, magnopere suadet, vt fideles candidis vestimentis vtantur. Cuius quidem institutione Christianos in Ægypto candidis vsos esse vestibus existimamus. Hinc illud accidit, cum S. Antonius, martyrii subeundi immenso ardens desiderio, vt cognosceretur esse Christianus, alba induit indumenta. Hætenus Baronius. Quamquam verius fortasse dixeris Antonium alba induisse vestimenta, non vt cognosceretur esse Christianus, qui vel monachi habitu talis cognitus erat: sed vt ad iudicem Ægyptiis albâ indutis mixtus securius procederet; quod monachis, qui pullâ veste dignoscebantur, ciuitate esset interdictum, vt hoc ipso capite habes. Illud certum, pullam vestem monachorum fuisse. Apud Metaphrastem v. Nouembris in vitâ Galactionis & Epistemes c. II. de Honofrio monacho: Albâ veste tegens monasticam, erat animo verè monachus. Et cap. 9. Quorum vnus chorus habebat viros visu honestos, & veste nigrâ indutos, qui esse dicuntur, qui se à mundo separant, id est, monachi. Synesius epist. CXLVI. ad Ioannem monachicum institutum arripientem: καὶ φωνὴν τριβῶνιον ἀμπέχεται σέ φωνῶν. & pullam te lacernam induere narrat. Athanasius lib. de Virgin. siue Asceticâ, ὁ ἐπειδύθη σε μέλας, Niger tibi pendytes. Clemens Alexandrinus Pædagogi libro II. cap. X. & libro III. cap. XI. Christianos ad albam vestem, relictis diuersicoloribus, hortatur.*

57. EPISCOPO PETRO IAM OB MARTYRII GLORIAM CORONATO] *Petri Alexandrini Episcopi & Martyris anniuersaria memoria in Ecclesiâ Latinâ celebratur XXVI. Nouemb. in Gracâ XXIV. eiusf-*

dem. De coronâ, id est martyrio, vide Onomasticon.

58. ACRIORIBVS SE IEIUNIIS VIGILIIS QVE CONFICIENS] *Ad verbum periodum hanc ex hac vitâ Antonij Athanasio auctore citat B. Ephraim serm. Ascetico in illud: Attende tibi ipsi. cap. X. Vbi quod in Graco Athanasij est, & hic Latino textui deest, ὁ καὶ ἕως τελευτῆς τετήρηκε, idque ad mortem vsque seruauit, gestamen videlicet vestis cilicina & pellicea, etiam Ephraim expressit, vt patet ex Latinâ Gerardi Vossij interpretis versione.*

59. MARTINIANVS MILITVM PRÆPOSITVS] *Sic apud Ammianum lib. XXVI. Petronius ex præposito Martensium militum.*

60. AD PASTORALIA] *Gracè Βουκολία. Hæschelinus vertit, armenta bouum. non rectè. Nam Bucola, vel Bucolia locus certus in Ægypto, vel apud Alexandriam iuxta mare sub rupibus, vt in vitâ sancti Marci post Abdiam anonymo auctore; vel alibi in Thebaide superiore, vt ex hac vitâ videtur colligi. Vide Onomasticon.*

61. INVENIT MONTEM] *Secundus hic mons, ad quem secessit Antonius: cuius descriptio amplior extat capite XXVI. vitâ Hilarionis.*

62. VT SARCVLVM SIBI BIS ACVTVM CVM FRUMENTO DEFERRET] *Ita Colonienfis editio, & Surius. M S. Sarculum sibi cum bis acuto ferramento deferret. Gracè δίκων καὶ πέλεκυ καὶ στόν ὄλιρον, ligonem bipennem, & modicum frumenti. quare proba vulgata lectio, modo ita distinguas: sarculum sibi, bis-acutum, cum frumento deferret. Non dubium est, bis-acutum hic absolute positum pro bipenni. Nec enim aliud est bis-acutum seu bipennis, quam anceps securis, seu ferramentum aliquod rusticorum utrimque incidens. In vitâ Frontony infra cap. I. Deferentisque ad eremum secum parua olerum semina, & bis-acutos, paruosque sarculos. Vide Onomasticon.*

63. BELLVAS] *Gracè δάλνας, hyenas. Vide Onomasticon.*

64. TRICINAM SIVE FVNICVLVM] *Gracè, σπινθὴν τῆς ἐργῶν, funiculum operis. Si quid de tricinâ inuenero, dicam in Onomastico. An trichina τριχύν, quasi è pilis textus funiculus? Editi exhibent tritiam, vel triciam. forte à triciis dicta tricina.*

65. QVASI XENIA] *Gracè, καὶ αὐτὸς ἢ ὡς περ ἐφοδία φέρων ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ἐξένιζεν αὐτοῦς τοῖς λόγοις. Ipse quasi viatica de monte ferens, ipsos spiritualibus muneratur sermonibus. Quidam M S S. lib. habent xenia, vt & veteres editiones. Vide Onomasticon. Sic Ambrosio initio exhortationis ad Virgines, apophoreta sanctitatis.*

66. SI TIMEBIMVS PECCATI CERAS CONSCIAS] *Ita rectè MSS. Colonienfis editio cum antiquioribus exhibet, maculas conscientia, &c. Eadem Antonij monitionem habet Sozomenus libro I. cap. XIII.*

67. BVSIRIS TRIPOLITANÆ REGIONIS] *Ægypti ciuitas est in Busiritico Nomo regionis Tripolitana. Quod postremum rectè distinctionis causâ additum; quia & alia ciuitas Busiris in Ægypto, extra regionem Tripolitana, quam volunt eandem esse cum Thebis seu Diospoli magnâ, in Thebarum seu Diospolite Nomo.*

68. PAPHNVTIVM] *Huius memoria celebris in Martyrologio Romano IV. Septemb. de quo Rufinus lib. I. sua historia cap. IV. & XVII. Socrates lib. I. capite VIII. Theodoretus libro I. cap. VII. Sozomenus libro I. cap. XXI. Nicephorus libro VIII. cap. XIV.*

Clemens Alexand. Pædag. I. 2.

N I V S.

& XIX. ubi superiorum Thebarum Episcopum vocat. Idem de eo cap. XLIX. eodem libro. De aliis variis Paphnutius vide hic Notation. ad Ruffin. libro II. cap. XIII.

69. DEHONESTAMENTO] *Rarius verbum, seculo tamen eo vsitatum. sic hic cap. XXXVII, probamentū. Vera ea Martyrum gloria, vulneribus decorari, quæ seculo dehonesta sunt. Illustre exemplum apud Nazianzenū Inuocinā II. in Iulianum.*

CAP. XXX-
II. 70. AMMONIS MONACHI ANIMAM] *Etiā meminit Sozomenus lib. I. cap. XIV. Socrates lib. IV. cap. XVIII. manuscripti ferē semper Amon, non declinando. sic & Græcè Ἀμόν.*

71. ITINERE QVOQUE DIERV TREDECIM] *Credo locum Antonij, qui à Nitriā XIII. dierum itinere distat, intelligi de monte secundo, in quo postremū habitauit. de quo supra cap. XXIV.*

72. FLYMEN NOMINE LYCV] *Palladius capite VIII. ait Lycum fluium esse fossam magni Nili.*

CAP. XXX-
III. 73. IN EXTERIORI MONTE] *Infrā cap. LVI. qui in exteriori monte erant. Opponit exteriorem montem interiori & superiori. cap. LI. Ad interiorem montem regressus est. cap. XLV. Erat in superiori monte.*

74. POLYCRATIA] *Coloniensis editio & Surius addunt, Publij filiā. quod vnde hausserint, nescio. deest MSS. & Græcè textui.*

75. QVÆ IN LAODICEA ERAT.] *Cum multa sint Laodicea, existimo hanc Cœlesyria esse, quæ Agypto, in quā Antonius versabatur, vicinior.*

CAP. XXXV
76. TARICHORVM] *Ita MSS. & Græcè textus. Non recte Coloniensis editio carixarum. veteres editiones cum Surio caricarum. Nota veterum tarichopolia. Vide Onomasticum.*

CAP. XXX-
VII. 77. HORA CIRCITER NONA] *Horā nonā ieiunium resignari solitum nimis nunc notum. Si quis plura desiderat, consulat Onomasticum.*

78. QVO FACTVS ESSET MONACHVS] *Ex hoc loco Bellarminus tomo I V. in Iudicio de libro Concordiæ Lutheranorum, mendacio XXI. colligit aliquam inter Baptismum & monachorum religionem esse similitudinem: quod sicut in Baptismo remittitur omnis pœna peccatis debita, ita quoque in susceptione vitæ monastica fieri credibile est. quod sanè & sanctorum Patrum testimoniis, & sanctorum virorum exemplis, & Scholasticorum doctrinā egregiè firmatur.*

Et quidem ad Patrum auctoritatem quod attinet, Hieronymus epist. XXV. ita Paulam de obitu Bleilla filie solatur: Reuera, inquit, si sæculare desiderium, & (quod Deus à suis auertat) delicias huius vitæ cogitantem mors immatura rapuisset, plangenda erat: nunc verò cum propitio Christo, ante quatuor ferè menses, secundo quodammodò se propositi Baptismo lauerit, & ita deinceps vixerit, vt calcato mundo semper monasterium cogitauerit, non vereris ne tibi Saluator dicat: Irasceris Paula, quia filia tua facta est filia mea? Eandem vim habet etiam illa eiusdem Hieronymi cohortatio ad Demetriadem, epist. VIII. Nunc, inquit, quia sæculum reliquisti, & secundo post Baptismum gradu inisti pactum cum aduersario tuo, dicens ei, Renuntio tibi diabole, & sæculo tuo, & pompæ tuæ, & operibus tuis: serua fœdus quod pepigisti. S. Bernardus lib. de precepto & dispensatione, non procul à fine, non solum id docet, sed duplicem etiam à quibusdam de hoc ipso rogatus causam adfert: Audire, inquit, & hoc vultis à me, vnde præter cetera pœnitentiæ instituta, monasterialis disciplina me-

ruerit hanc prærogatiuam, vt secundum Baptisma nuncupetur.

Arbitror ob perfectam mundi renuntiationem, ac singularem excellentiam vitæ spiritualis, quæ præeminens vniuersis humanæ vitæ generibus huiuscemodi conuersatio, professores & amatores suos Angelis similes, dissimiles hominibus facit; imò diuinam in homine reformat imaginem, configurans nos Christo, instar Baptismi; & quasi deniq; secundò baptizatur, dum per id quod mortificamus membra nostra, quæ sunt super terram, rursum Christum induimus, complantati denud similitudini mortis eius.

Sed & quo modo in Baptismo eruiamur de potestate tenebrarum, & in regnum transferimur charitatis æternæ; ita & in sancti huius secundā quadam regeneratione propositi, de tenebris equè non vnius originalis, sed multorum actualium delictorum, in lumen virtutum euadimus, redaptantes nobis illud Apostoli: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Rom. 13.

Atque hæc ex sanctis Patribus nunc sufficient. Non desunt quoque Sanctorum visiones. Infra apud Ioannem Subdiaconum libello I. de contempl. num. 9. Fuit quidam magnus inter præuidentes. Hic affirmabat dicens: Quia virtutem, quam vidi stare super Baptisma, vidi etiam super vestimentum monachi, quando accipit habitum spiritualem. Leontius Neapoleos insula Cypri Episcopus in vitā Simeonis Sali apud Metaphrastem I. Iulij narrat quomodo Simeon & Ioannes sancto habitu velut regenerandi erant; & quantum ipsi primis septem diebus in sic regenerato gloriam viderint. S. Anselmus lib. De similitud. cap. CXCI. narrat de Osberno monacho, quomodo eum in extremis Angelus contra diabolum peccata ante ingressum religionis commissa obiciuentem defenderit, quod ea fuerant professione monastica abolita. Vide & Annales Francisc. de Christophoro religioso, & Angeli responso.

Inter Scholasticos consulendus D. Thomas II. II. q. CLXXXIX. artic. III. ad. III. & in IV. Sent. dist. IV. q. III. art. III. quaestiuicula III. ad. III. ubi quod ex Vitis Patrum virobique exemplum non assignato loco citat, est illud ipsum quod iam ex Ioanne Subdiacono produxi, quod etiam producit Thomas Waldensis tomo III. de Sacrament. Tit. IX. cap. LXXX. quem vide egregiè de hac re differentem. Vide & Antoninum Summa parte III. Tit. XVI. cap. III. §. III. & Paludanum in IV. dist. XXXVIII. q. III. Siluest. verb. Religio. dub. XXIII. & Platium nostrum lib. I. De bono status relig. c. XIII.

Quid nunc habent heretici, quod tantorum Patrum auctoritati, quod testatissimis historiis, quod Scholasticorum receptissima doctrinā opponant?

Quod autem Philippus Melanchthon in lib. Concordiæ Lutheranorum affirmat, docere Catholicos, monasticam vitam esse meliorem Baptismo, mendacium & quidem spissum est, vt ex iam dictis patet.

CAP. XXX-
VIII. 79. VIDIT QVEMDAM LONGVM ATQVE TERRIBILEM] *Visionis huius meminit Palladius hist. Lausiac. cap. XXVII. narrante Cronio. Non valde absimilis visio in vitā Macarij Romani cap. IX. Apparuit nobis homo longâ staturâ, quasi centum cubitorum.*

80. VIDIT ETIAM PENNATOS QVOSDAM] *Idem apud Palladium loco iam citato. In vitā Macarij Romani cap. XI. In ramis autem ipsis volatilia multa, similia aibus cæli. Quod verò attinet ad*

ans-

Scholion in manuscripti Medici codicis margine obscura hec Synesij ita illustrat: Ερμένε τινός αυτών ει αναγκαια τα γραμματα, εφη, ει ο νοός ερρωται, τις χρεια γεσμιατων; το β, ει εξειδεν αλλ' εκεινε χρεια γεσμιατων, αυτη τα, ει ε χρεια αυτος γραμμασιον, αλλ' απειρωτο του- τοις δειδαι γεσμιατων, οι, πινες ε μεγιστος διτυχησαν νοός, ινα η τα νοός ενδειαν εντεδωκ εν παροδων. Cum quidam eum interrogaret, si litteræ necessariæ essent? inquit: Si mens sana est, quis litterarum vsus? hoc verò, quod hic dicitur, Litterarum vsum non acquisiuit, sed iudicauit, ideò dicitur, quòd ipse non vsus sit litteris, sed manifestauerit eos litteris indigere, quibus parum mentis obrigit, vt inde mentis defectum supplere & corrigere possint.

CAP. XLVI 90. DIVINÆ MENTIS HAVSTVM] Mox ait: animam ex splendidissimo Dei fonte manantem. Baronius tom. III. anno Christi CCCXXVIII. Siluestri Papa xv. Constantini Imp. XIII. ait: Erant hi, vt apparet, Platonici Philosophi, qui aiebant animam esse diuina mentis manationem atque substantiam. Vide Conimbricenses nostros ad Aristotelis libros de Animâ.

91. QVO ORE CHRISTIANORVM CREDVLITATEM AVDETIS IRRIDERE] Baronius ibidem: Arguè quidem retorquet illorum de Verbi incarnatione derisionem: nam cum vnâ tantum Christiani credant Dei incarnationem, & eandem absque Verbi aliquâ mutatione vel iniuriâ; illi verò, quot homines quotque bestia vquam fuerint, tot Dei factas esse fateri cogebantur incarnationes; cum dicerent animas diuinam esse substantiam, easdemque turpes fieri & ignominiosas, atque peccatis obnoxias.

92. PECVDVM SOLEATIS SEPELIRE CORPORIBVS] Ridet Pythagoram metempsychosim. de quâ vide Conimbricenses ad libros Aristotelis de Animâ.

93. ISIDIS] Isis notissima Egyptiorum Dea. Nolo hic notissimas veterum fabulas veterum auctoritatibus firmare. Recentiorum omnium vnus exequentissimè de is agit Lilius Gregorius Giraldu in: Deorum Gentilium historiâ: quem de Iside videsis Syntagmate XII.

94. OSIRIM] Osiris Egyptiis fuit Dionysius seu Bacchus, frater & maritus Isidis. Vide Giraldu Syntagmate VIII.

95. TYPHONIS] Fuit Typhon Osridis frater, qui Osridem discerpfit. Giraldu ibidem.

96. SATVRNI] Notissimus hic pseudotheus. de quo Giraldu Syntagm. IV.

97. IOVIS] De Iouis parricidio & incesto passim Poëta. Giraldu Syntagm. II.

98. IN DANAES] Arnobius lib. v. & VII.

99. LEDÆOS] Giraldu Syntagmate v. vbi de Castoribus seu Dioscuris agit Ledâ genitis.

CAP. XLVII 100. TEGENTES EAS ALLEGORICIS VELAMINIBVS] Baronius to. III. anno Christi CCCXXVIII. Siluestri Papa xv. Constantini Imp. XIII. ait: Et illa confutauit Antonius, qua Philosophi dicere potuissent de allegoriis, quibus iudem contegere solerent, pudenda deorum, & cuncta referre ad caelestia corpora, & natura diuersos motus: ostendens magnâ affici ignominia Creatorem, si debitum sibi honorem & gloriam, non ipsi, sed impendant homines creaturis. Haëtenu Baronius. Porro de allegoricis deorum velaminibus agit Arnobius lib. III. & v. Clemens Recognit. lib. x. cap. VII. Iulius Firmicus de errore Prof. Relig. Fulgentius Mythologiis, Augustinus de Ciu. Dei lib. IV. & VII. & ex recentioribus copiose Natalis Comes lib. Mythologiarum.

101. LIBERÆ RAPTVM, TERRAM] Gracè: ἄρπασιν Κόρης εις ἡλίου. vt rectè Anglicanus codex Augustanum supplet. Variè Latina editiones. quaedam, Librum raptum terrâ Proserpinæ. Colonienfis, Liberum raptum terram Proserpinæ. Sed intelligitur hic de Proserpina raptu, qua & Libera dicta. vnde Proserpina interpretamentum in textum irrepfit. Vide Ciceronem VI. Verrinâ. Iulius Firmicus de errore. Prof. Relig. Proserpinam verò Liberam dicentes. Vide Augustinum lib. IV. de Ciu. Dei, cap. x. & libro VII. c. XXIV. & Giraldu Syntagm. VI. & VIII.

102. VVLCANVM ET DEBILEM IGNEM] Veteres editiones: Vulcanum & cibilem ignem, manifesto errore. Gracè: Καὶ Ἡραίου χαλότητι εις τὸ πῶρ ἀλλυρορεῖται. Et Vulcani claudicationem allegoricè ignem explicatis, cuius claudicationem duplici epitheto exprimit noster: Semiclaudum Vulcanum & debilem ignem. Minutius Felix Octanio: Vulcanus claudus deus & debilis. Vide Augustinum. lib. VII. de Ciu. Dei cap. XVI.

103. IVNONEM AEREM] Cicero lib. II. de Nat. Deorum, Augustinus libro IV. de Ciu. Dei cap. x. & lib. VII. cap. XVI.

104. APOLLINEM SOLEM] Augustinus lib. VII. de Ciu. Dei cap. XVI.

105. DIANAM LYNAM] Augustinus lib. VII. de Ciu. Dei cap. XVI.

106. NEPTVNVM MARIA] Augustinus lib. IV. de Ciu. Dei c. x. & lib. VII. c. XVI.

107. IOVEM ÆTHEREM] Cicero lib. II. de Nat. Deor. Augustinus libro IV. de Ciuitate Dei cap. x. & libro VII. cap. XVI.

108. PRÆDVRYM, & c.] Tota hac sententia deest Græco, vsque ad Elementa. CAP. XLVIII.

109. QVID ANTIQVIVS] Baronius tomo III. anno Christi CCCXXVIII. Siluestri Papa xv. Constantini Imp. XIII. Ab opere, inquit, & experimento ipso, vera fidei atque religionis probationem adducit, consentientibus illis (Philosophis) ipsâ facta esse verbis potentiora.

110. VBI ÆGYPTIORVM INCANTATIONES] CAP. XLIX Exo. VII. v. 11. Fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptiacas. ver. 22. Feceruntque similiter malefici Ægyptiorum incantationibus suis.

111. QVO MAGORVM PROFECERE CARMINA] Ouidio Fastorum libro II. Magicum carmen. Iuuenali Satyrâ VI. v. 608. Magici cantus. Columella libro x. Cantus magici. Prudentio cæci sephâron hymno v. v. 23. Magicum cantamen.

112. CONTINENTIA IN MATRIMONIO] Huius rei exempla aliquot exstant in his libris de Vitis Patrum. sed & alia Sanctorum vita alia suggerunt. quorum catalogum aliquem texam in Onomastico.

113. CONSTANTINVS AVGVSTVS] Baronius CAP. L. tomo III. anno Christi CCCXXVIII. Siluestri Papa xv. Constantini Imp. XIII. His, inquit, temporibus Antonij percelebris fama adeò percrebuerat, vt esset vbique terrarum diffusa. Nam cum Alexandria existeret (vt ex Dione diximus) totius Orbis imperium: que natio potuit ignorasse, que ibidem fuissent ore omnium peruulgata? Sed & quòd Constantino- polim eiusdem fama peruasit, & in ipsâ regiâ Constantini summo honore nomen Antonij haberetur, aliis quoque colendi vbique hominem amplissimus patuit omnibus aditus, vt habes hic in fine Vita cap. LXI. Antonij igitur virtutum vehementi famâ commotus, atque in omnibus persuasus Constantinus Imperator religiosissimus, atque filij eius Casares, ad eum pietatis

Tomo I. ad annum Christi 64.

is ergo officij & amoris plenas litteras dedere; ut quem tam longè positum non liceret adspicere, atque presentem alloqui, internuntio litterarum inuiserent, & cum eo pariter loquerentur.

Baronius quoque anno Christi CCCXXXV. Marci Papa I. Constantini Imp. XXXI. notat ex Sozom. libro II. cap. XXIX. Antonium per sepe ad Constantinum Imp. scripsisse pro causâ Athanasij.

114. AD INTERIOREM MONTEM] *Suprà* cap. XLVII. in superiori monte. Interior seu superior mons opponitur exteriori seu inferiori. Vide *suprà* cap. XXXIII.

CAP. LI.

115. EPISCOPÒ SERAPIONI] *Thmucos hic fuit antistes, confessione celebris & scriptione. de quo D Hieronymus in Catal. illustr. Eccl. Script. c. XCIX.* Serapion Θεωδέως episcopus, qui ob elegantiam ingenij, cognomen Scholastici meruit, charus Antonij monachi, edidit aduersus Manichæum egregium librum, & de Psalmorum titulis alium. & ad diuersos vtilis epistolas, & sub Constantio Principe etiam in confessione inclutus fuit.

116. LAMENTABILIS SEQUITUR VISIO] *Baronius tomo I. I. anno Christi CCCXXXIX. Iulij Papa III. Constantij, & Constantis Imperatorum III. Hic ipse, inquit, annus est, quo sanctus Antonius ille Magnus, monachorum Pater, diuino elementis spiritu, horribilem visionem illam, de immensâ Ecclesiæ clade ab Arianis inferendâ, præuidit atque prædixit, biennio scilicet, antequam fieret.*

Chrysoft. hom. 8. in Mat. c. 2.

Meminit quoque huius magna visionis Antonio demonstrata S. Ioannes Chrysostomus, cum primum huiusmodi laudum preconio virum exornat: *Ευνοείται ἡ μέγιστος ἐν τοῖς ἀπάντων σόμασιν ὄντα, ἢν μὲν τοὺς ἀποστόλους ἢ ἀγγέλους, ἢ ἁγίους, τὸν μακάριον καὶ μέγαν Ἀντώνιον, καὶ λογίζεσθαι ὅτι καὶ ἄλλοι ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ γέροντες, ἢ καὶ Φαραῶ. ἀλλ' ὁμῶς ἐδὲν παρεβλάβη, ἀλλὰ καὶ θεῖας ὁφείας κατηξιώθη, καὶ τῶν ἐπεδειξάτο βίον, οἷον οἱ τὰ Χριστοῦ νόμοι ζητοῦσι. καὶ τὸτο εἶπεν αὐτῷ πρὸς αὐτὸν τὸν βιβλίον τῶν πλὴν ἱστορίων ἔγραπται ἡ ἐκείνη ζωὴς, ἐν ᾗ καὶ πολλὰ ἔτι πλὴν περιητήσαν. καὶ ἴδ' ὅτι τὰ ἄρτια νοσησάντων περιεφρόνησέ τε καὶ εἶπε πλὴν ἐξ ἐκείνων μέλλουσιν βλάβη γίνεσθαι, τὰ Θεοῦ δειξάντος αὐτῷ τότε, καὶ ὅτι ἡ ὄραση τὰ μέλλοντα ὑπογράψαντος ἀπάντα. Consideret virum, per cunctorum usque hodie ora volitantem, quem Apostolis proximum Ægyptus protulit: beatum dico & magnum illum, de quo sæpè audistis, Antonium: & respiciat, quod hic quoque illius fuerit regionis indigena, cuius etiam Pharao, sed nihil sit inde vitiatum. Nam & visione Dei dignus est habitus, & talem vitam prorsus ostendit, qualem leges Christi requirunt. Hoc autem facile cognouerit, quisquis eum legerit librum, qui vitæ eius textit historiam, in quo etiam prophetiam lucentem videbit. De his enim, quos Ariana pestis inuasit, manifestissime prophetauit; quantaque Ecclesiæ labe ab illis immineret, docuit, Deo utique reuelante hæc, & cuncta ante oculos eius figurâ pingente.*

Sed rursum (subdit Baronius) quod ad eam visionem magno S. Antonio demonstratam spectat, illud etiam admonendum, errare eos, qui ipsam illi ostensam putarunt, antequam Ariæ hæresis exoriretur. Non enim emergentis hæresis, sed futurae cladis per Arianos infligendæ, ea fuit illi visio præmonstrata. Nam longè post exortam Ariæ hæresim id fieri contigit, cum iam antea de camendis atque vitandis Arianis sæpè suos admonisset, atque ante hæc quoque scripsisset olim ad Constantinum ac filios, & secessisset in montis in-

teriore solitudinem: que quidem omnia longè post ortam hæresim Arianam acciderunt.

117. ALTARE DOMINI MVLTORVM CIRCVMDATVM MVLTITVDINE] *Sozomenus lib. VI. cap. V. λέγει ὅτι ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀπὸ τῆς Ἀρείου αἵρέσεως, ὅτι ἡ Κοινὴ αὐτοῦ βασιλείας, ὅσα ἰδέειν Ἀντώνιον, ἡμῖνοις τὸ διπλάσιον λέγει ζῶντας, καὶ τὴν ἱεράν τράπεζαν ἀναβέποντας, καὶ αὐτῶν περιεπεῖν, ὡς ἐπὶ ὄραν καὶ ἐπιπέτων ὁδοματων καὶ παλῆς. καὶ τὴν ἐκκλησίαν ταρσῶν, καὶ ἐπεροδῶν ἐπαύσασι. ἀλλὰ ταῦτα ἔτι ἀπὸ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ εἰρηθῶν ἀπὸ εἰς τὰ ὅρα, καὶ μὲν ταῦτα γενησόμενα. Traditum est, Antonium, priusquam Ariani essent ecclesiarum potiti gubernaculis, regnante Constantio, secundum quietem mulos astare insultantes calcibus, & sacram mensam euercentes vidisse: illicoque prædixisse, tumultum ex adulterinis permixtisque doctrinis ortum, & rebellionem ex illis, qui alienam ab Ecclesiâ Catholicâ opinionem tenerent, excitatam, Ecclesiam Dei postea occupaturam. Atque hæc quidem verè ab eo & visa esse & prædicta, res, cum quæ ante hoc tempus, tum quæ post accidebant, manifestè declararunt.*

118. NAM POST DVOS ANNOS] *Fuit hic annus Christi CCCXLII. Iulij Papa VI. Constantij & Constantis Impp. VI (ut hoc anno notat Baronius) quo Gregorius Arianus Alexandrinam cathedram inuasit manū militari, ope Philagrij Prefecti. Clades autem tunc illatas describit Athanasius in epist. ad Orthodoxos: Ἡ μὲν ἐκκλησία καὶ τὸ ἄγιον Ἐκκλησίαν περιπολεῖται. Ecclesiis & baptisterijs flammæ iniectæ. Pluraque alia addit planè cum his quæ in hac Vita describuntur conformia. Quamquam quod Baronius hic cladem hanc & persecutionem Arianorum ab Antonio prædictam anno Christi CCCXLII. assignat, nescio an omnino certum sit. De hoc fortè in Onomastico fufius.*

119. CVM ASSVMPTIONE PALMARVM (QVOD IDOLOLATRIÆ APVD ALEXANDRIAM INSIGNE EST) AD ECCLESIAM PERGERE COMPELLEBANTVR CHRISTIANI, VT ARIANORVM POPVLI CREDERENTVR] *Nihil horum in Græco textu comparet. Apud Athanasium Epist. ad solitariam vitam agentes: Ἐπεὶ ὁ μὲν ἑαυτὸν εἰσελάθων, καὶ ὡς Ἕλληνας κινῶν αὐτὰ τῇ χερσὶ καὶ χλαῖνῶν, ἀδύς ἐποτάσθη, καὶ ἐκ ἔλαπεν. Alius cum frondibus ingressus, & ut Ethnicus eas manu per ludibrium agitans, statim obortis tenebris, oculis caligavit.*

*Sed quomodo habiti sunt Ariani, qui palmas portarent, cum id sit signum idololatriæ? Quia videlicet Ariani Ethnicorum moribus se accommodabant, ut eos adiutores contra Catholicos haberent. Apud Athanasium *suprà*: Τάτερον εἶδωλα ἑαυτῶν δὲ θέλω, καὶ ἕτερον Ἕλληνας γέροντες Κοινῶν, καὶ οἱ ἄριστοι τὰ ἡμῶν ἐπέγνωσαν. Idola igitur sua laudibus ferebant, dicebantque: Constantius Ethnicus factus est, & Ariani nostra agnoscunt. *Mox de Arianis cum Ethnicis ad immolationem buccula propensis: Τοιαῦτα μὲν οὐδ' ἀσέβειας οἱ Ἀρειανοὶ, νομίζοντες εἰς ἡμῶν ὄψιν ταῦτα φθάνειν, καὶ ἡ Ἕλληνων ἐπερῶν. Hæc irreligiosi Ariani, quia existimabant in nostram ignominiam redundare, vnâ cum Ethnicis faciebant.**

CAP. LII.

120. ORATIONIBVS NON PRÆCEPTIS] *Rectè monet, Christum non oratione, sed præcepto seu iussione sanasse; Sanctos oratione & precibus. Oravit quidem aliquando Christus, at non suâ, sed populi causâ, ut præclare docet Basilius Seleuciensis oratione de suscitatione Lazari, in illud Ioannis XI. Iesus autem eleuatis sursum oculis. Iussione aliquando visi Apostoli,*

ut

N I V S.

ut Petrus Actorum IX. Et conuersus ad corpus, dixit: Tabitha surge. sed preces precesserant: Petrus ponens genua orauit. Vel etiam vocato IESV nomine miracula patrabant, ut ibidem habet Basilus. Breuiter Arnobius libro I. ait Christum omnia illa quae fecit nominis sui possibilitate fecisse. quod post dicit: perfecit vi sua. alios vero eadem facere sui nominis cum affectione permittit.

Quod vero idem Basilus oratione in Eliseum & Sunamitidem habet, quod Eliseus τὸν υἱὸν τῆς Συναμιτιδὸς καὶ τὴν διαπεσοδύχης, ὡς ὁ Πέτρος ἀνέστη τῷ Δορκάδῃ, ἀλλὰ τῷ νεκρῷ τῆς παιδὸς αὐτοῦ ἐφήλωσεν σώματι: Sunamitidis filium non ad vitam exerit oratione, ut Dorcadem Petrus, sed pueri cadueri seipsum instratum applicauerit: intellige Eliseum figuram gessisse Christi, qui oratione non indigebat, etsi eam Eliseus adhibuerit, ut patet IV. Reg. cap. IV. v. 33. vult tamen Basilus, non vi orationis illius puerum exsuscitatum, sed potius accorporatione ipsa, quae incarnationis Christi figura erat. Vide D. Augustinum in Psalmum LXX. & Bernardum sermone II. in Cantica. quare nil necesse ad ellipsin confugere, & quasi semiplena esset, locutionem explere, μὴ μόνον διὰ πεσοδύχης. Non ignorauit Basilus orationem ab Eliseo adhibitam, sed negat orationis vi puerum vita redditum (quo ferè modo Sancti miracula patrabant,) sed potius corporis adaequatione, quod Christus incarnatione humanum genus erat exsuscitaturus.

CAP. LIII. 121. AD EXTERIOREM MONTEM] Suprà capite XXXI II. in exteriori monte. opponitur interiori seu superiori. Vide ibi dicta.

122. INTERIUS ARCHISTERIUM] Intelligitur interior & princeps Antonij locus, in quo ipse versabatur.

123. PROPOSITI SVGCEDAT OBLIVIO] Græcè: μὴ ἐπιδαδόμεθα τῷ ἐνδοῦ. ne eorum quæ sunt inrus obliuiscamur. Frequens propositi usurpatio pro animi obfurmatione in recto vite instituto & voto. Suprà cap. XXV II. Proposito feruenti gaudet Antonius. Sic infrà cap. LVI. desidiã in instituto non debere subreperere. Acta Clementis Papæ Martyris de S. Theodorâ: Deo castitatis propositum profiteri persuasisset. Hieronymus epist. VII. ad Latam: vincere cupiens & virginis propositum, & matris desiderium. ubi propositum planè est votum, ut patet ex punitione.

CAP. LIV. 124. PRÆTEREA CVM BALACIVS] Eadem historiam de Balacio habes breuiter expressam in epistola Athanasij, ad solitariam vitam agentes: Ἀντωνίου δὲ ποτὲ χεῖραυτος πεποίηκε τὸ δοῦνα Βαλάκιον καταπίσσαι τὸ ὄπισθός, καὶ ταύτην ἀπορίσαι. ἀλλ' οὐ παρέδωκε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ἐπὶ τὸν λεγόμενον δοῦνα ἐπὶ καθεμένον ἴππῳ, καὶ ἀποχόμενον εἰς τὴν πρῶτην μὴν, ἐπὶ ἐσφραδὶς ὁ ἴππος, καὶ δακνὸν εἰς τὴν μὴν κατέβαλε, καὶ τριῶν ἡμερῶν ἀπέθανεν. Antonij aliquando epistolam duci Balacio confluendam abiiciendamque tradidit (Gregorius Arianus Alexandrina Ecclesie inuasor.) Sed hoc diuina vindicta inultum non prætermisit. Siquidem non diu postea Balacij femur proficiscentis ad primam mansionem equus, cui infidebat, cervicibus retortis ita momordit, atque è dorso excussum humi afflixit, ut intra triduum proximum periret. ubi vides diuersitatem aliquam in narratione. Nam in hac epistola dicitur Balacius lesus ab equo, cui infidebat, in Vtâ hac Antonij ab equo, quo Nestorius vehebatur. quod fortassis (inquit Baronius anno Christi CCCXLII.) accidit vitio librarium. Quamquam alij fortasse asserent eam epistolam

non esse Athanasij, cum ipse Athanasius in eâ passim citetur & interloquatur. quod tamen non obflare, quin Athanasij ea sit epistola, opinatur Baronius.

125. AD PRIMAM MANSIONEM ALEXANDRIÆ, QUÆ APPELLATUR CHÆREVM] De Chæreo Gregorius Nazianzenus Orat. XXI. in laudem Athanasij: Ποιῶν τὴν ἑὴν ἀρετὴν καὶ Νεῖλον εἰπεῖν, τὸν χροσφόρον ὄντως καὶ εὐσαχῶν, ἐμπαινεῖν καὶ πόλεως ὄπῃ τῷ Χερεῖου ῥέοντα, ἡμερησίαν ὁδὸν ὀμιλεῖ καὶ ἀραιῆρα. Nilum etiam poetâ quispiam diceret, illū verè aurifluum & spicis vberem, ab vrbe ad Chæreum retracto cursu fluentem, diei vnus itineris atque amplius. Pro mansione, Græcè est μὴν. ita & apud Athanasium epist. ad solitariam vitam agentes; Hæschelius diuinabat vobis, præfecturam. nil necesse. Vide Onomasticon.

126. MULTÆ QUOQUE DESPONSATÆ PVBLICÆ] Quod olim Thecla contigit, dum S. Paulum concionantem audiret, ut relicto sponso terreno, celesti se sponso dedicaret, idem plurimis virginibus ad Antonij exhortationes euenit. Suprà cap. XLIX. Continentia in matrimonio, virginitas in Ecclesiâ, quæ virginitas ita post in Ecclesiâ floruit, ut vna familia Anciana plures Christo virgines, quam mundo consules dederit. Augustinus epist. CLXXIX. ad Probam, & Iulianum de conuersione neptis Demetriadis: Quis verbis explicet, quis digno præconio prosequatur, quàm incomparabiliter gloriosas atque fructuosas habeat ex vestro sanguine feminas virgines Christus, quàm viros consules mundus? Nam volumina temporum si magnum atque præclarum est nominis dignitate signate, quanto est maius atque præclarior, cordis & corporis integritate transcendere? Magis itaque gaudeat puella nobilis genere, nobilior sanctitate, quodd sit per diuinum consortium præcipuam in cælis consecutura sublimitatem, quàm si esset per humanum connubium prolem propagatura sublimem. Generosius quippe elegit Anciana posteritas tam illustrem familiam beare nuptias nesciendo, quàm multiplicare pariendo; & in carne iam imitari vitam Angelorum, quàm ex carne numerum adhuc augere mortalium. Hæc est vberior fecundiorque felicitas, non ventre grauescere, sed mente grandescere; non lactescere pectore, sed corde candescere; non visceribus terram, sed cælum orationibus parturire.

127. QUÆ ANNIS QUINQUE SVPERGRE- CAP. LVI. DIOR] Græcè: Εἰμι τῷ ἐγγύς ἐτῶν πέντε καὶ ἑκατὶν. Annorum scilicet centum & quinque. In multis annis olim eremita & monachi vitam producebant; ut frustra hæretici contra austeram vitæ rationem, quasi ita vinacitas imminuatur, deblaterent.

128. MELETIANORVM] Dicti Meletiani à Meletio in Ægypto episcopo. Vide Epiphanium lib. LXVIII. Theodoretum libro IV. hæret. fab. c. x. Historiam Tripartitam lib. I. cap. XVIII.

129. CVSTODIENDA EST PIA FIDES IN CHRISTO, ET PATRVM RELIGIOSA TRADITIO] Baronius tomo III. anno Christi CCCLVIII. Liberij Papæ VI. Constantij Imperatoris XXI. Moriurus, ait, Antonius nihil antiquius habuit, quàm fidem Catholicam suis præclare testatam relinquere; de cuius fidei custodia eosdem sapiens antè admonuisset. Hoc enim elogio fidem suis discipulis adstantibus, quasi nobile depositum commendauit.

Sed & præter fidem in Christum, religiosam Patrum traditionem custodiendam monet.

CAP. LVII 130. ET PRÆCIPVE BEATORVM MARTY-
RVM CORPORA LINTEAMINE QVIDEM OB-
VOLVERE] Prudentius hymno x. Cathemer. qui est
de defunctis :

Candore nitentia claro
Prætendere linteæ mos est.

Et passim in Actis Martyrum. Vide Onomasticon.

131. SVPER DËCTVLOS DOMI POSITA RE-
SERVARE] Vetus Ægyptiorum gentiliū fuit con-
suetudo, vt cadauera medicata domi seruantur. Ci-
cero 1. Tusc. Condiunt Ægyptij mortuos, & eos
domi seruant. Pomponius Mela lib. 1. cap. ix. Mor-
tuos nec cremare nec fodere fas putant : verum
arte medicatos intra penetralia collocant. Sextus
philosophus libro 111. Pyrrhon. hypotes. cap. xxiv.
Ægyptij intestina extrahentes condiunt defun-
ctos, & secum super terram habent.

Sed & mortuos suos mensis velut conuiuas adhi-
bebant. Lucianus de luctu : Ταρχίδης δὲ ὁ Αἰγύπτιος
ἔπος μὲν τοι, λέγω ἢ ἰδῶν, ἔπραξας τὸν νεκρὸν, σῶιδειπνον καὶ
συμπότιον ἐποίησας. Muriâ condit Ægyptius. Atque
hic quidem (rem à me visam narro) desiccatum
cadauer conuiuiam & compotorem adhibet. Silius
Italicus libro x 111.

— Ægyptia tellus

Claudit odorato post funus stantia saxo
Corpora, & à mensis exanguem haud separat
vmbra.

Vbi forte quis hæreat, quid hic sit saxum odoratum;
& legat, odorato succo. Corippus libro 111. de fu-
nere Iustiniani Imp.

— & odoro balsama succo

Tempus in æternum sacrum seruantia corpus.
Sed non temerè Siliij lectionem sollicitem. Capió igitur
odoratum saxum de vnguento ipso, cui corpus velut
includitur, quodque una cum corpore ipso saxescit &
lapidescit, & velut anemum redditur. qua Ægyptij
Gabbaras vocant, vt habet mox citandus S. Augu-
stinus sermone cxx. de diuersis, cap. xii. Vnde rectè
Orientio in Commonitorio puluis solidans :

Non modò quæ tumulis benè condita saxa re-
seruant,

Aut Arabum solidans puluis odorq; tenet.

Ita rectè quoque Arabum pro aruum legit Sirmon-
dus noster ad Sidonium lib. ix. epist. xlii.

Dignum notatu, quod est apud Cassianum Collat. xv.
cap. 111. ex relatione Nesterotis Abbatis, qui, cur
Ægyptij cadauera condirent, & in editioribus cellu-
lis conderent, hanc originem & causam refert.
Hunc Ægyptiis morem Nili fluminis inuexit elu-
uies, vt quoniam vniuersa terræ illius latitudo, in-
star immensis pelagi, nõ paruo anni tempore solitâ
aquare eruptione contegitur, ita vt nulla tunc cui-
quam viandi copia nisi lemborum transfuccionem
tribuat, corpora mortuorum pigmentis condita
redolentibus, in editioribus cellulis recondantur.

CAP. LVIII 132. VITIVM CIRCA DEFVNCTOS ÆGYPTI]
Sanctorum Antonij & Athanasij mentem, quantum
ad locum hunc attinet, iam olim explicuit Damasce-
nus Orat. 1. de Imagin. Ἰσμεν τὸν μακάριον Ἀθανά-
σιον, ἀπερὸς δὲ τὸ ἐν λάρναξιν πένθει τὰ τῶν ἁγίων λεί-
ψανα, μᾶλλον δὲ προσάπτοντα ἑαυτῶν τὰ ὄντα καλύπτειν,
τὸ ἀποπενέδος τῶν Αἰγυπτίων χεταργήσα βουλομένων, οἱ τοὺς
ἑαυτῶν νεκρούς, ἔχοντες ἑαυτῶν ἑκρυπτοῦν, εἰλλ' ὅτι κλειῶν καὶ
σκιμποδίων ἐτίθειν. Scimus sanctum Athanasium San-
ctorum reliquias, non in vrnis collocandas, sed
humi condendas esse eo consilio censuisse, vt ab-
surdum Ægyptiorum morem abrogaret, qui mor-

tuos suos non sub terrâ condebant, sed in lectulis
& scimpodiis collocabant. Sic Arsenius apud Rus-
sinum lib. 11. n. 163. alloquens discipulos sub inter-
minatione diuini iudicij ait : Si alicui de meo cor-
pusculo aliquid velut reliquias dederitis. quod a-
pud Pelagium libello xv. n. 9 est : Si permiseritis
cuiquam de corpore meo aliquid facere. Subiun-
gam & recentiorum explicationem.

Baronius anno Christi ccclviii. Liberij Pa-
pe xv. Constantij Imperatoris xxii. Ob quam etiam,
inquit, causam Antonius (ne scilicet equalis Sanctis
in terris honor sibi impertiretur) antiquum illum in-
Ægypto morem inolitum, & ad Christianos propa-
gatum, detestatus est; quo charorum corpora nequa-
quam sepultura traderentur, sed pollinctorum arte
delibuta, ita arida reddebantur, vt absque corruptio-
ne integra seruantur : que sic reddita quasi ænea ab
Ægyptiis (vt auctor est Augustinus) Gabbaras di-
cebantur: id, inquam, adeo displicuit Antonio, vt nec
Sanctorum cadaueribus id officij exhibendum esse di-
ceret; cum exemplo corporis Christi, Sanctorum quo-
que corpora essent recondenda sepulcro quod prestare
Ecclesia Catholica consuevit, vt Beatorum cadauera
sepulcris clauderet, sed honorificentissimis tamen,
nempe sacris altaribus. Hactenus Baronius.

David Hæschelius Notis ad hanc Vitiam: Mirum
(inquit vir magni nominis, & iudicio eruditissimus)
si Antonius humationem prorsus esse necessariam abs-
cisè docuit: cum profecto Iosephus Genes. 1. se non
terrâ obrui, sed loculo recondi, & ex Ægypto ali-
quando asportari preceperit. Verius ergo Antonium
hoc tantum voluisse, mortuos longè rectius humo com-
mitti, quàm, quod Ægyptij faciebant, domi conditos
asseruari; idque Patriarcharum & Christi exemplo
confirmasse.

In describendâ Ægyptiorum conditurâ multi
sunt Herodotus lib. 11. & Diodorus lib. 1. ex quibus
obserues, cadauera olim domi subrecta, in loculo ad pa-
rietem statuta, quod Antonij etate mutauerat. Atha-
nasia quippe disertè scribit, lectulo imponi consue-
uisse. Credo, quò commodius mensa accumberent. huc
enim inepiarum Ægyptus descendit. Lucianus
in De luctu, se bellis huius generis conuiujs & compo-
toribus interfuisse narrat, stantibus an cubantibus,
non explicat. Paulo antiquior Silius libro xlii. stan-
tes habet:

— Ægyptia tellus

Claudit odorato post funus stantia saxo
Corpora. —

Alia addi poterant, sed hæc satis superque eui-
cunt, Antonium tantam stultitiam verius quàm su-
perstitionem ferre non debuisse.

Ex S. Augustino serm. de diuersis cxx. qui est
prior tractatus de resurrectione mortuorum cap. xii.
nomen, quo cadauera sic curata appellarentur, didi-
cimus: Ægyptij ergo soli credunt resurrectionem,
quia diligenter curant cadauera mortuorum: mo-
rem enim habent siccare corpora, & quasi ænea
reddere, GABBARAS ea vocant. Quæ mox irridens
scribit: Soli Ægyptij benè credunt resurrectio-
nem mortuorum suorum, aliorum verò Christiano-
rum spes in angusto est. ostendunt, apud Christianos
morem, quantumuis vetitum, etiam post Antonium
perseuerasse. Hactenus O megalonuios, καὶ τὸν τοῦ δὲ
δερκέστατος. Atque hæctenus quoque ex ore calamoque
magni viri Hæschelius: quem virum magnum
Marcum Velsorum 11. virum P P. Augustanum
esse, nullus dubito. adeo vir ille ubique doctrinæ suæ
radiis se prodat.

G

Quare

Quare non improbat Antonius Reliquiarum obseruationem & cultum, sed Egyptiam consuetudinem, de qua iam supra ex Cicerone, Melâ, Sexto Empyrico, & alijs Auctoribus dictum. Vide Grezerum nostrum de sin. Christ. lib. I. cap. VII. & Apolog. II. contra Luthum Misenum lib. II. cap. II.

CAP. LVII 133. **DVOBVS FRATRIBVS**] *Intelligit, opinor, Amatham & Macarium, Antonij discipulos, quorum alter etiam Antonij corpus sepeliuit: de quibus actum ad Prologum Vitæ S. Pauli, primi eremita. nisi forte intelligantur Isaac & Pelusianus, de quibus in Vitâ Hilarionis cap. xxv. quos statim à morte Antonij Hilarion in monte inuenit: Repertis ibi duobus fratribus Isaac & Pelusiano, quorum Isaac interpres Antonij fuerat.*

134. **REPRÆSTATIS AFFECTVM**] *Editi libri, rependatis, quod subdititium est. Proba & vera lectio, repræstatis, nec ubique obuim verbum. Habes in Pandectis Florentinis, lib. XIX. Tit. I. de action. empt. & vend. L. XLVII. Lucius: Ita vt si non integras (materias) repræstauerit. ubi vulgò: Ita vt si non integras præstiterit. Item libro xxxv. Tit. I. ad S. C. Trebell. L. xxii. Mulier: Deceuisse diuum Marcum refert fideicommissum eis repræstandum. Viroque loco Cuiacius lib. III. Obseruat. cap. xv. corrigebat, repræstauerit. sed lib. XIII. Obseru. cap. xxxv. retractat suam correctionem, & retinet, repræstat.*

CA. LVIII 135. **VESTIMENTORVM AVTEM MEORVM SIT ISTA DIVISIO**] *Baronius tomo I I. anno Christi CCCLV III. Liberij Papa VII. Constantij Imp. xxii. ait: Sed & qui fidem Catholicam suis tantopere commendauit, eius defensores gloriosissimos Confessores fidei suis exuniis honorare, dum ad testamentum voluit eiusmodi apposuit codicillum.*

136. **QVOD NOVVM IPSE DETVLERAT**] *Baronius anno Christi CCCXXV I I. Siluestri Papa xv. Constantini Imp. xxxiii. existimat Athanasium, cum tertius eius episcopatus annus agebatur, visitasse ecclesias Egypti, Alexandrina subiectas Ecclesie. Asferit porro, quòd tunc simul Antonium visitauit, ad eumque benedictionis gratiâ duo pallia attulit, quorum altero (vt auctor est S. Hieronymus) Pauli primi eremita corpus, cum ex hac vitâ migrasset, eius rogatu, festinè allatum inuoluit: alterum idem Antonius moriens, eidem, qui dederat, Athanasio, ultimo legauit elogio, dicens: Meloten & pallium tritum, cui superiaceo, Athanasio episcopo date, quod nouum ipse detulerat. Cum verò illud ab eo ad se allatum, non missum, dicat; planè significat, Athanasium S. Antonium visitasse; nec ipsum modò, sed & monachos eius discipulos, ecclesias atque monasteria in eremo posita, episcopali munere perlustrasse.*

Hieron. in Vitâ Pauli.

137. **SERAPION EPISCOPVS**] *Thmucos videlicet in Egypto, vt iam dictum ad cap. LI.*

CAP. LIX 138. **MORTEM LÆTVS ASPEXIT**] *Baronius to. III. anno Christi CCCLVIII. Liberij Papa VII. Constantij Imp. xxii. Hoc eodem, inquit, anno sanctus ille toto orbe conspicuus, Antonius Magnus, xvi. Kal. Febr. ex hac vitâ in calum migravit, cum iam quintum supra centesimum vixisset annum. Hac quidem cum Athanasius tum Hieronymus affirmat in Chronico.*

Sed in emendato Chronico vsus Baronium, dixi in Preludius ad hanc Vitam. Emendatum Chronicon obitum Antonij ponit anno xix. Constantij, cui pro vario cuiusque calculo varius Christi annus assignatur. Vide in dictis Preludijs.

139. **SERVAVERVNT MANDATA DISCIPVLI**] *Caroculto Baronius supra: Sepultus est autem, ait, Antonius incognito loco, eâ nimirum ex causâ, quòd id ipsemet præcepisset, vt S. Hieronymus testatur in Hilarione; ne scilicet Pergamius quidâ, ipsius studiosissimus, qui in illis locis distissimus erat, sublato ad villam suam Sancti corpore, Martyrium fabricaret: non enim tanti se meriti esse rebatur, vt æqualem Sanctis in terris honorem sibi impertiri vellent.*

Caroculto loco sepul- tus Anto- nius. Hieron. in Vitâ Hila- rion. c. 26.

Verùm quantumlibet id magnis contestationibus discipulos suos admonens fuerit consecutus, vt corpus suum mandaretur occulto loco sepulcro: haud tamen voluit prohibere, quin honoris Sanctis & Deo dilectis impertiri soliti particeps fieret, vt nempe natalis eius migrationis dies, ex antiquo Ecclesia more, per uigilio & sacris ceteris ritibus coleretur. Nam de S. Hilarione scribit Hieronymus, quòd cognito, licet longè absens, Antonij obitu, illuc magno labore se contulit, eâ nimirum ex causâ, vt annueret sariam illius dormitionis diem, eodem in quo defunctus erat loco, prænus nocturnis uigijs celebraret: quod pius officium cum ceteris in Egypto Catholicis, tum etiam uniuersa Ecclesia Catholica præstare hæctenus non pratermisit. Vide ad caput xxvi. Vita S. Hilarionis.

140. **LÆTANTER PER VESTIMENTVM RECORDATVR IMAGINEM SANCTITATIS**] *In Vitâ S. Pauli primi eremita habes, quam grata Antonio fuerit palmea Pauli uestis, omni Romanorum palmea potior. Nunc Athanasius Antonij legatarius in exuniis Antonij Antonium amplectitur.*

141. **ÆQUALITATEM PROPOSITI TENENS**] *Sequentia omnia de integritate corporis S. Antonij habes ex hoc Athanasij scripto expressa apud beatum Ephraem supra in Elogijs. Ubi Vossius eius interpres videtur in vitiosum codicem incidisse, dum verit: aut si fortè pedes aquâ tingeret, pro, nec pedes lauir. Omittitur quoque apud Ephraem de dentium numero ad extremum vsque seruato.*

CAP. LX.

142. **QVEM NEC LIBRORVM DISSEMINATORVM ORATIO LVCVLENTA**] *Petrus Damianus libro VI. ep. xvii. ad Aripandum monachum: Antonius non rhetoricatur, sed toto cõspicuo orbe, literis, vt ita dicâ, vitalibus legitur. quem vide egregiè de stultè doctis, & sapienter indoctis pertractantem.*

CAP. LXI.

Baronius tom. III. anno Christi CCCLV III. Liberij Papa VII. Constantij Imp. xxii. ait: Licet de Antonio S. Athanasius tradat, nequaquam eum clariuisse scriptorum librorum memoriâ, multas tamen ex munere constat scripsisse epistolas, patriâ linguâ; ex quibus septem in Græcum translatis fuisse, auctor est S. Hieronymus. Vide Preludia ad hanc Vitam.

Hieron. de Script. Eccl. c. 88.

143. **QVÆ VRBIVM CAPVT EST ROMÆ**] *Vide aureolos Lipsij libros De magnitudine Romanâ.*

Atque hæc nunc ad Vitam S. Antonij dicta sufficiant; cuius mortem etiam elementa ipsa clauso calo luxere, teste Hieronymo: Porro iam triennium erat, Hier. Vitæ quòd clausum celum terras illas arefecerat; vt vulgò dicerent, Antonij mortè etiam elementa lugere.

Hier. Vitæ Hilar. c. 27.

In Colonienfi editione post vitam Antonij adactatur exemplum de D. Antonij insuperabili castitate, ex Germanico libro exceptum. quod quia in nullo manuscriptorum libro repperi, & fabulam potius præfert, omittendum duxi.

Quem hic Epilogum Enagrij interpretis nomine habes, suggessit vnus è M. S. quamquam vereor vt Enagrij nomen agrè tueri possit; maxime si cum Prologo comparetur.

V I T A
 SANCTI HILARIONIS OCT. 21.
 MONACHI
 A V C T O R E
 DIVO HIERONYMO
 P R E S B Y T E R O.

P R O L O G V S.

In sanctis orationibus tuis memento mei, decus ac dignitas virginum ² nonna ³ Afella. Scripturus vitam B. Hilarionis, habitatorem eius inuoco Spiritum sanctum, ut qui illi

virtutes largitus est, mihi ad narrandas eas sermonem tribuat, ut facta dictis exaquentur. ⁴ Eorum enim, qui fecerunt virtutes (ut ait Crispus) tanta habetur laus, quantum eas verbis potuerunt extollere præclara ingenia.

⁵ Alexander Magnus Macedo (⁶ quæ vel æs, vel pardum, vel hircum caprarum Daniel vocat) cum ad Achillis tumultum peruenisset: Felicem te (ait) o iuuenis, qui magno frueris præcone meritorum, Homerum videlicet significans. Porro mihi tanti ac talis viri conuersatio vitæque dicenda est, ut Homerus quoque si adesset, vel inuideret matrem, vel succumberet.

Quamquam enim S. ⁷ Epiphanius, Salaminæ Cypri episcopus, qui cum Hilarione plurimum versatus est, laudem eius breui epistolâ scripserit, quæ vulgò legitur, tamen aliud est locis communibus laudare defunctum, aliud defuncti proprias narrare virtutes. Vnde & nos fauore magis illius quam iniuriâ cœptum ab eo opus aggredientes, maledicorum voces contemnimus, ⁸ qui olim detrahentes Paulo meo, nunc fortè detrahent & Hilarioni; illum solitudinis calumniati, huic obiicientes frequentiam: ut qui semper latuit, non fuisse; qui à multis visus est, vilis existimetur. Fecerunt hoc & maiores eorum quondam Pharisei, quibus nec Ioannis eremus atque ieiunium, nec Domini Saluatoris turba, cibipotusque pla-

cuere. Verum destinato operi imponam manum, & Scylleos canes obturatâ aure transibo. Opto ut in Christo permanear, & memor in orationibus tuis sis mei Virgo sacratissima.

V I T A.

HILARION ortus vico ⁹ Thabathâ, CAP. I.
 qui circiter quinque millia à ¹⁰ Gazâ S. Hilarionis patria.
 vrbe Palæstinæ ad Austrum situs est; cum haberet parentes idolis deditos, ¹¹ rosa (ut dicitur) de spinis floruit. A quibus missus Alexandriam, Grammatico traditus est: ibique, quantum illa patiebatur ætas, magni ingenij & morum documenta præbuit; in breui charus omnibus, & loquendi arte gnarus. Quodque his maius est omnibus, credens in Dominum Iesum, non circi foribus, non arenæ sanguine, non theatri luxuriâ delectabatur; sed tota illi voluntas in Ecclesiæ erat congregatione. Scholista traditur.

Audiens autem tunc celebre nomen Antonij, quod per omnes Ægypti populos ferebatur, incensus visendi eius studio, perrexit ad eremum. Et statim ut eum vidit, mutato pristino habitu, duobus ferè mensibus iuxta eum mansit, contemplans ordinem vitæ eius, morumque grauitatem. Quàm creber in oratione, quam humilis in suscipiendis Fratibus, seuerus in corripiendis, alacer in exhortandis esset: & ut continentiam, cibi que eius asperitatem nulla vniquam infirmitas frangeret. Porro frequentiam eorum, qui ad eum ob varias passionibus & impetus demonum concurrebant, vltra non ferens, nec congruum esse dicens, pati in eremo populos ciuitatum, sicque sibi magis incipiendum esse, ut cœpisset Antonius, illum quasi virum fortem victoriæ præmia accipere, se necdum militare cœ-

Substantiã
suis fratri-
bus expati-
peribus di-
uidit.
A. 5.

Lucæ 14.

Solitudi-
nem petit.

Corporis
habitus.

CAP. III.

Isaia 14.

Tendatur
libidinibus

Domat eas
variis mo-
dis.

Post triduum
vel quadri-
dium cibum
sumit.

Operatur
manibus.

pisse, reuersus est cum quibusdam monachis ad patriam: & parentibus iam defunctis, partem substantiæ fratribus, partem pauperibus erogauit, nihil sibi omnino reſeruans, & timens illud de Actibus Apostolorum, Ananiæ & Sapphiræ vel exemplum, vel supplicium, maximeque Dominicę sententię memor, dicentis: Qui non renuntiauerit omnibus quę habet, non potest meus esse discipulus. Erat autem tunc annorum quindecim. Sic nudus & armatus in Christo, solitudinem, quę in septimo miliario à ¹² Maiumã Gazæ emporio per litus euntibus Ægyptum ad læuam flectitur, ingressus est. Cumque essent cruenta latrocinii loca, & propinqui amicique eius imminens periculum denuntiarent, contempsit mortem, vt mortem euaderet. Mirabantur omnes animum, mirabantur ætatem, nisi quod flamma quadam pectoris, & scintillæ fidei in oculis relucebant. Læues erant genę, delicatum corpus & tenue, & ad omnem iniuriam impatiens, quod læui vel frigore vel æstu posset affligi.

Igitur sacco tantum membra coopertus, ¹³ & pelliceum habens ependyten, quem illi beatus Antonius proficiscenti dederat, sagumque rusticum, ¹⁴ inter mare & paludem, vastã & terribili solitudine fruebatur, quindecim tantum ¹⁵ caricas post solis occasum comedens: & quia regio latrocinii, vt supra iam dictum est, infamis erat, numquam in eodem loco homo commanferat. Videns hoc diabolus, quid faceret, quò se verteret, torquebatur. Et qui ante gloriabatur, dicens: In cælum ascendam, super sidera cæli ponam thronum meum, & ero similis Altissimo: cernebat se vinci à puero, & prius ab eò calcatum fuisse, quàm per ætatem peccare potuisset. Titillabat itaque sensus eius, & pubescenti corpori insolita voluptatum incendia suggerebat. Cogebatur tirunculus Christi cogitare quod nesciebat, & eius rei animo pompam voluere, cuius experimenta non nouerat. Iratus itaque sibi, & pectus pugnis verberans, quasi cogitationes eadẽ manus posset excludere: Ego te, inquit, aselle, faciam vt non calcitres, nec te hordeo alam, sed paleis: fame te conficiam & siti, graui onerabo pondere, per æstus indagabo & frigora, vt cibum potius quàm lasciuiam cogites. Herbarum ergo succo & paucis caricis post triduum vel quadriduum deficientem animam sustentabat, orans frequenter & psallens, & rastro humum fodiens, vt ieiuniorum laborem labor operis duplicaret. Simulque ¹⁶ fiscellas iunco texens, æmulabatur Ægyptiorum monachorũ disciplinam,

& Apostoli sententiam, dicentis: Qui autem non operatur, nec manducet: sic attenuatus, & intantum exhausto corpore, vt ossibus vix hæreret.

Quadam nocte cœpit infantum audire vagitus, balatus pecorum, mugitus boum, planctus quasi muliercularum, leonum rugitus, murmur exercitus, & prorsus barbararum porteta vocum, vt ante sonitu quàm aspectu territus cederet. Intellexit hæc demonum esse ludibria: & prouolutus genibus, Christi crucem signauit in fronte: taliq; armatus casside, & loricã fidei circumdatus, iacens fortius præliabatur, quodammodo videre desiderans, quos horrebat audire, & sollicitis oculis huc illucq; circumspiciens: cum interim ex improviso, splendente lunã, cernit rhedam feruētibus equis super se irruere: cumq; inclamasset Iesum, ante oculos eius repentino terre hiatu pompa omnis absorpta est. Tunc ille ait: Equum & ascensorem proiecit in mare. Et hi in curribus, & hi in equis; nos autem in nomine Dei nostri magnificabimur. Multæ sunt tentationes eius, & die noctuque variæ demonum insidiæ; quas si omnes narrare velim, modum excedam voluminis. Quoties illi nudæ mulieres cubitanti, quoties esuriienti largissimæ apparuere dapes? Interdum orantem lupus ululans, & vulpecula ganniens transiliuit, psallentiq; gladiatorum pugna spectaculum præbuit, & vnus quasi interfectus, & ante pedes eius corruens, sepulturam rogauit. Orauit semel fixo in terram capite, & vt natura fert hominum, abducta ab oratione mens nescio quid aliud cogitabat: iniliuit dorso eius festinus ¹⁷ agitator, & latera calcibus, ceruicem flagello verberans, Eia, inquit, eia curre, cur dormitas? cachinnansque desuper, si defecisset, an hordeum vellet accipere, sciscitabatur.

Igitur à sexto decimo vsque ad vigesimum suæ ætatis annum, æstus & pluuias breui tuguriunculo declinauit, quod iunco & ¹⁸ carice texerat. Extructã deinceps breui cellulã, quæ vsque hodie permanet, latitudine pedum quatuor, altitudine pedum quinque, hoc est, staturã suã humiliore; porro longitudine paulò ampliore, quàm eius corpusculum patiebatur, vt sepulchrum potius quàm domum crederes. Capillum sanè semel in anno Paschæ die totondit, super nudam humum stratumque iunceum vsque ad mortem cubitauit; sacco, quo semel fuerat indutus, numquam lauans; & superfluum esse dicens, munditias in cilicio quærere. Nec mutauit alteram tunicam, nisi cum prior penitus scissa esset. Scripturas quo-

2. Thess. 3.

CAP. IV.

Cruce
Christi
frontem si-
gnat contra
demonum
ludibria.Iesum in-
clamat.Exodi 15.
Psal. 19.

CAP. V.

Tuguriun-
culum eius.Cellula eius
amplius.Cubile nu-
da humus,
& stratus
iunceus.

quo-

Scripturas memoriter tenet.

quoque sanctas memoriter tenens, post orationes & psalmos, quasi Deo præsente recitabat. Et quia longum est, per diuersa tempora magnalia eius dicere; comprehendam breuiter, ante Lectoris oculos vitam eius pariter exponens, & deinceps ad narrandi ordinem regrediar.

CAP. VI.

Sobrietas victus toto vita decursu.

A vigesimoprimo itaque anno vsque ad vigesimumseptimum; tribus annis dimidium lentis sextarium madefactum aquâ frigidâ comedit, & aliis tribus panem aridum cum sale & aquâ. Porrò à vigesimoseptimo vsque ad trigésimum, herbis agrestibus, & virgultorum quorundam radicibus crudis sustentatus est. A trigésimo autem primo vsque ad trigésimumquintum; sex vncias hordeacei panis, & coctum modice olus absque oleo in cibo habuit. Sentiens autem caliginare oculos suos, & totum corpus ¹⁹ impetigine vri, & pumiceâ quadam scabredine contrahi, ad superiorem victum adiecit oleum, & vsque ad sexagesimum tertium vitæ suæ annum hoc continentia cucurrit gradu, nihil omnino extrinsecus aut pomorum, aut leguminis, aut cuiuslibet rei gustans. Inde cum se videret corpore defatigatum, & propinquam putaret imminere mortem, à sexagesimo quarto rursus anno vsque ad octogésimum pane abstinuit, incredibili feruore mentis; vt eo tempore quasi nouus accederet ad seruitutem Domini, quo ceteri solent remissius viuere. Fiebat autem ei de farinâ & comminuto olere sorbitiuncula, cibo & potu vix quinque vncias appendentibus: sicq; complens ordinem vitæ, numquam ante solis occasum, nec diebus festis, nec in grauissimâ valetudine soluit ieiunium.

Continuū ieiunium.

CAP. VII.

*Error latronum totâ nocte.**Nudus latrones non timet.**Contemnit mortē ad huc puer.*

Sed iam tempus est vt ad ordinem reuertamur. Cum habitaret adhuc in tuguriunculo annos natus decem & octo, latrones ad eum nocte venerunt, vel æstimantes habere aliquid quod tollerent, vel in contemptum sui reputantes fieri, si puer solitarius eorum impetus non pertimesceret. Itaque inter mare & paludem à vespere vsque ad solis ortum discurrentes, numquam locum cubilis eius inuenire potuerunt. Porrò clarâ luce reperto puero, quasi per iocum, Quid, inquiunt, faceres, si latrones ad te venirent? Quibus ille respondit: Nudus latrones non timet. Et illi: Certè, aiunt, occidi potest. Possum, inquit, possum: & ideo latrones non timeo, quia mori paratus sum. Tunc admirati constantiam eius & fidem, confessi sunt noctis errorem, cæcosq; oculos, correctiorem deinceps vitâ pollicentes.

CAP. VIII.

Viginti & duos iam in solitudine habebat annos, famâ tantum notus omnibus, &

per totas Palæstinæ vulgatus vrbes, cum interim mulier quædam ²⁰ Eleutheropolitana cernens despectui se haberi à viro ob sterilitatem (iam enim per annos quindecim nullos coniugij fructus dederat) prima irumpere aula est ad beatum Hilarionem, & nihil tale suspicanti, repente genibus eius aduoluta; Ignosce, inquit, audaciæ, ignosce necessitati meæ. Quid auertis oculos? quid rogantē fugis? Noli me mulierem aspicere, sed miseram. Hic sexus genuit Saluatorem. Non habent sani opus medico, sed qui male habent. Tandem substitit, & post tantum temporis visâ muliere, interrogauit causas aduentus eius, ac fletuum. Et postquam didicit, leuatis ad cælum oculis, fidere eam iussit, euntemque lacrymis profecutus, exacto anno vidit cum filio.

Marci 4.

Impetrat parium sterili.

CAP. IX.

Hoc signorum eius principium, maius aliud signum nobilitauit. ²¹ Aristaneta Elpidij, qui postea Præfectus prætorio fuit, vxor, valde nobilis inter suos, & inter Christianos nobilior, reuertens cum marito & tribus liberis à beato Antonio, Gazæ propter eorum infirmitatem remorata est. Ibi enim siue ob corruptum aërem, siue (vt postea claruit) propter gloriam Hilarionis serui Dei, ²² hemitritæo pariter arrepti, omnes à Medicis desperati sunt. Iacebat vlulans mater, & quasi inter tria filiorum discurrens cadauera, quem primum plangeret nesciebat. Agnito autè, quod esset quidam monachus in vicinâ solitudine, oblita matronalis pompæ, tantum se matrem nouerat: vadit comitata ancillulis & eunuchis, vixque ei à viro suo persuasum est, vt a sellâ sedens pergeret. Ad quæ cum peruenisset: Per Deum te, ait, Iesum clementissimum Deum nostrum, obtestor, per Crucem eius & Sanguinem, vt reddas mihi tres filios, & glorificetur in vrbe gentiliū nomen Dñi Saluatoris, & ingrediatur seruus eius Gazam, & ²³ Marinas corruat. Renuente illo, & dicente, numquã se egressum de cellulâ: nec habere consuetudinem, vt non modò ciuitates, sed ne villas quidem ingrederetur, prostrauit se humo crebrò clamitâs: Hilarion serue Dei, redde mihi liberos meos. Quos Antonius tenuit in Ægypto, à te seruentur in Syriâ. Flebant cuncti qui aderant, sed & ipse negans flebat. Quid multa? Non prius mulier recessit, quàm ille pollicitus est, se post solis occasum Gazam introiturum. Quò postquam venit, singulorum lectulos & ardētia membra considerans, inuocauit Iesum. Et, ô mira virtus, statim quasi de tribus fontibus sudor pariter erupit: eâdem horâ acceperunt cibos, lugentemque matrem cognoscentes, & benedicentes Deum, ²⁴ Sancti

Tres pueros à Medicis desperatos sanati.

osculati sunt manus. Quod postquam auditum est, & longè lateque percrebuit, certim ad eum de Syriâ & Ægypto populi confluebant, ita vt multi crederet in Christum, & se monachos profiterentur. Necdum enim tunc monasteria erant in Palæstinâ, nec quisquam monachum ante sanctû Hilarionem in Syriâ nouerat. ille fundator & eruditor huius conuersationis & studij in hac prouinciâ primùm fuit. Habebat Dominus Iesus in Ægypto senem Antonium: habebat in Palæstinâ Hilarionem iuniorem.

Hilarion primus in Syriâ monasteriorû fundator.

CAP. X.

Facidia viculus est ²⁵ Rhinocoruræ, vrbis Ægypti. De hoc ergo vico decem iam annis cæca mulier adducta est ad beatum Hilarionem: oblataque ei à Fratribus (iam enim multi cum eo monachi erât) omnem substantiam se expendisse ait in Medicos. Cui Sanctus respondit: Si quæ in Medicos perdidisti, dedisses pauperibus, curasset te verus medicus Iesus. Clamante autem illâ, & misericordiam deprecante, exspuit in oculos eius: statimque Saluatoris exemplum virtus eadem secuta est sanitatis.

Cæca mulieri visum spuro restituit.

Marci 8.
Ioân. 9.

CAP. XI.

Aurigam percussam à damone sanitati restituit.

Auriga quoque Gazensis in curru percussus à dæmone, totus obrigit, ita vt nec manus agitare, nec ceruicem posset reflectere. Delatus ergo in lecto, cum solam linguam moueret ad preces, audit non prius se posse sanari, quàm crederet in Iesum, & sponderet arti pristinæ renuntiaturum. Credidit, spondit, sanatus est, magisque de animæ, quàm de corporis salute exultauit.

CAP. XII.

A Maritâ dæmonem extorquet.

Præterea fortissimus iuuenis, nomine Marfitas, de territorio Ierosolymæ, tantum sibi plaudebat in viribus, vt quindecim frumenti modios diu longè portaret: & hanc haberet palmam fortitudinis suæ, si asinos vinceret. Hic afflatus pessimo dæmone, non catenas, non compedes, non claustra ostiorum integra patiebatur, multorum etiam nasum & aures mordicus amputauerat: horum pedes, illorum gulam fregerat, tantumque sui terrorem omnibus incusserat, vt oneratus catenis & funibus in diuersa nitentium, quasi ferocissimus taurus ad monasterium pertraheretur: quem postquam Fratres videre, perterriti (erat enim miræ magnitudinis) nuntiauerunt Patri. Ille, sicut sedebat, iussit eum ad se pertrahi & dimitti. Solutoque, Inclina, ait, caput, & veni. Tremere ille miser cœpit, & ceruicem flectere, nec aspicere contrâ ausus: omni que ferocitate depositâ, pedes sedentis lambere cœpit. Adiuratus itaque, & extortus dæmon qui iuuenem possederat, septimâ die egressus est.

Adiuratio dæmonium vetus Ecclesiasticus.

CAP. XIII

Sed nec illud tacendum est, quòd Orion, vir primarius & ditissimus vrbis ²⁶ Hai-

læ, quæ mari Rubro imminet, à legione possessus dæmonum, ad eum adductus est. Manus, ceruix, latera, pedes ferro onerati erant, furorisque sæuitiam torui oculi minabantur. Cumque deambulet Sanctus cum Fratribus, & de Scripturis nescio quid interpretaretur, erupit ille de manibus se tenētium, & dum peruenisset ad sanctû Hilarionem, statim amplexus eum post tergum, in sublime leuauit. Clamor ingens ortus est ab omnibus: timebant enim, ne confecta ieiunius membra collideret. Et Sanctus arridens: Sinite (inquit) & mihi meum palæstritam dimitte. Ac sic reflexâ super humeros manu, caput eius tetigit, apprehensoque crine, ante pedes adduxit, stringens è regione ambas manus eius, & plantas utroque calcans pede, simulque ingeminans, Torquere, ait, dæmonum turba, torquere. Cumque ille ciularer, & reflexâ ceruice terram vertice tangeret: Domine, inquit, Iesu, ô me miserum, solue captiuum. Et vnum, & plures vincere tuum est. Rem loquor inauditam. Ex vno hominis ore diuersæ voces, & confusus populi clamor audiebatur. Curatus itaque & hic non post multum temporis, cum vxore & liberis venit ad monasterium, plurima, quasi gratiam redditurus, dona afferens. Cui Sanctus, Non legisti, inquit, quid Giezi, quid Simon passi sunt: quorum alter accepit pretium, alter obtulit: ille, vt venderet gratiam Spiritus sancti, hic vt mercaretur? Cumque Orion flens diceret: Accipe, & da pauperibus. Respondit: Tu melius tua potes distribuere, qui per vrbes ambulas, & nosti pauperes. Ego, qui mea reliqui, cur aliena appetam? Multis nomen pauperum, occasio auaritiæ est: misericordia artem non habet. Nemo melius erogat, quàm qui sibi nihil reseruat. Tristi autem & in arenis iacenti, Noli, inquit, contristari fili: quod facio, pro me & pro te facio. Si enim hæc acceperò, & ego offendam Deum, & ad te legio reuertetur.

Legionem dæmonum ab Orione pellit.

4. Reg. 5.
Act. 8.

Munera respuit.

Quis verò possit silentio præterire, quod ²⁷ Zananus Maiumites haud longè à monasterio eius lapides ad ædificandum de orâ maris cædens, totus paralyti solutus est, & ab operû sociis delatus ad Sanctum, statim ad opus reuersus est? Etenim littus, quod Palæstinæ Ægyptoq; præteditur, per naturam molle, arenis in laxa durefcētibus asperatur: paulatimque cohærens sibi, glareæ perdit tactum, cum non perdat aspectum.

CAP. XIV.
Zanatum Maiumitem paralyticum sanat.

Sed & Italicus, eiusdem oppidi muni-
ceps, Christianus, ²⁸ aduersum Gazensem duumuirum, Marnæ idolo deditum, Circi equos curules nutrebat. Hoc siquidè in Romanis vrbibus iam exinde seruabatur à Romulo,

CAP. XV.

mulo, vt propter felicem Sabinarū raptum, ²⁹ Conſo, quaſi conſiliorum Deo, quadrigæ ſepteno currant circuitu: & equos partis aduerſæ fregiſſe, victorię ſit. Hic itaq; æmulo ſuo habente maleficum, qui dæmonicis quibuſdam præcantationibus & huius præpediret equos, & illius incitaret ad curſum, venit ad beatum Hilarionem, & non tam aduerſarium lædi, quàm ſe defendi obſecrauit. Ineptum viſum eſt venerando ſeni, in huiusmodi nugis orationem perdere. Cumque ſubrideret & diceret: Cur enim non magis equorum pretium pro ſalute animæ tuæ pauperibus erogas? Ille reſpondit, functionem eſſe publicam, & hoc non tam ſe velle, quàm cogi: nec poſſe hominem Chriſtianum vti magicis artibus, ſed à ſeruo Chriſti potiùs auxilium petere, maximè contra Gazenſes aduerſarios Dei, non tam ſibi, quàm Eccleſiæ Chriſti inſultantes. Rogatus ergo à Fratribus, qui aderant, ³⁰ ſcyphum fictilem, quo bibere conſueverat, aquā iuſſit impleri, ei que tradi. Quem cum accepiffet Italicus, & ſtabulum, & equos, & aurigas ſuos, rhedam, carcerumque repagula aſperſit. Mira vulgi expectatio: nam & aduerſarius hoc ipſum irridens difſamauerat, & fautores Italici ſibi certam victoriam pollicentes exultabant. Igitur dato ſigno hi auolant, iſti præpediuntur. Sub horum curru rotæ feruent, illi præteruolantium terga vix cernunt. Clamor vulgi nimius attollitur, ita vt & inimici quoque ipſi concreparent, **MARNAS VICTVS A CHRISTO EST.** Porrò furentes aduerſarij Hilarionem maleficum Chriſtianorum ad ſupplicium poſcunt. Indubitata ergo victoria, & illis, & multis dehinc Circenſibus plurima fidei occaſio fuit.

CAP. XVI.

Tactus, iocis, nutus, fibili, mortura virginis principia.

Eiuſdem Gazenſis emporij oppido, virginem Dei vicinus iuuenis deperibat. Qui cum frequenter tactu, iocis, nutibus, fibilibus, & ceteris huiusmodi, quæ ſolent morturæ virginis eſſe principia, nihil profeciſſet, perrexit Memphim, vt conſeſſo vulnere ſuo, magicis artibus rediret armatus ad virginem. Igitur poſt annum doctus ab Æſculapij vatibus, non remediantis animas, ſed perdentis, venit præſumptum animo ſtuprum geſtiens, & ſubter limen domus puellæ ³¹ tormenta quædam verborum, & portentofas figuras ſculptas in æris Cyprij lamina defodit. Illicò inſanire virgo, & amictu capitis abiecto, rotare crinem, ſtridere dentibus, inclamare nomen adoleſcentis. Magnitudo quippe amoris ſe in furorem verterat. Perducta ergo à parentibus ad monaſterium, ſeni traditur, vlulante ſtatim & conſtente dæmone: Vim ſuſtinui,

inuitus abductus ſum. quàm benè Memphis ſomniis homines deludebam! O crucis, o tormenta quæ patior! Exire me cogis, & ligatus ſubter limen licio & laminâ tener. Non exeo, niſi me adoleſcens qui detinet, dimiſerit. Tunc ſenex: Grandis, ait, fortitudo tua, ³² qui licio & laminâ ſtrictus teneris. Dic, cur auſus eſ ingredi puellam Dei? ³³ Vt ſeruarem, inquit, eam virginem. Tu, inquit, ſeruares, proditor caltatis? Cur non potiùs in eum, ³⁴ qui te mittebat, eſ ingreſſus? Vt quid, reſpondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum, ³⁵ amoris dæmonem? ³⁶ Noluit autem Sanctus, antequam purgaret virginem, vel adoleſcentem, vel ſigna iubere perquiri, ne aut ſolutus incantationibus reſeſſiſſe dæmon videretur, aut ipſe ſermoni eius accommodaſſe fidem: aſſerens, ſemper fallaces eſſe dæmones, & ad ſimulandum eſſe callidos: ſed magis redditam ſanitati increpauit virginem, cur feciſſet talia, per quæ in eam dæmon intrare potuiſſet.

Non ſolùm autem in Palæſtinâ, & in vicinis vrribus Ægypti vel Syriæ, ſed etiam in longinquis prouinciis fama eius percrebuerat. Namque ³⁷ candidatus Conſtantij Imperatoris, rutilus comâ, & candore corporis indicans prouinciam, (inter Saxones quippe & Alamannos gens eſt non tam lata, quàm valida, apud Hiſtoricos Germania, nunc verò Francia vocatur) antiquo ab infantia poſſeſſus dæmone, qui noctibus eum vlulare, ingemiſcere, fremere dētibus compellebat, ſecretò ab Imperatore ³⁸ euectionem petiit, cauſſam ei ſimpliciter indicans. Et acceptis ³⁹ ad Conſularem quoque Palæſtinæ litteris, cum ingenti honore & comitatu Gazam deductus eſt. Qui cum à ⁴⁰ decurionibus illius loci quæſiſſet, vbi habitaret Hilarion monachus, territi Gazenſes, & putantes eum ab Imperatore miſſum, ad monaſterium adduxerunt: vt & honorem commendato exhiberent, & ſi quid ex præteritis iniuriis in Hilarionem eſſet offeſſæ, nouo officio deleretur. Deambulabat tunc ſenex in arenis mollibus, & ſecū de psalmis neſcio quid ſubmurmurabat. Vidensque tantam turbam venientem, ſubſtitit. Et reſalutatis omnibus, ⁴¹ manuque eis benedicens, poſt horam ceteros abire præcepit, illum verò cum ſeruis ſuis & apparitoribus remanere. Ex oculis enim eius & vultu, cur veniſſet, agnouerat. Statim ergo ad interrogationem Sancti ſuſpenſus homo, vix terram pedibus tangens, & immanè rugiens, Syro, quo interrogatus fuerat ſermone, reſpondit. Videres de ore barbaro, & qui Francam tantum & Latinam linguam nouerat,

Liberat virginem à maleficio.

CAP. XVII.

Francum Conſtantij candidatum à dæmonio expurgat.

Diabolus per obſeſſes diuerſoſque idiomate.

Syra ad purum verba resonare, vt non stridor, non aspiratio, non idioma aliquod Palaestini deesset eloquij. Confessus est itaque immundus spiritus, quo in eum intrasset ordine. Et vt interpretes eius intelligerent, qui Græcam tantum & Latinam linguam noverant, Græcè quoque eum interrogauit. Quo similiter & in verba eadem respondente, multasque incantationum occasiones, & necessitates magicarum artium obtendente: Non curo, ait, quomodo intraueris, sed vt ex eas, in nomine Domini nostri Iesu Christi impero. Cumque curatus esset, simplicitate rusticâ decem auri libras offerens, hordeaceum ab eo panem accepit, audiens quod qui tali cibo alerentur, aurum pro luto ducerent.

Munera
oblata re-
spuit Hi-
lariion.

CA. XVIII.

Parum est de hominibus loqui, bruta quoque animalia quotidie ad eum furentia pertrahebantur, in quibus ⁴² Bactriacum camelum enormis magnitudinis, qui iam multos obtriuera, triginta & eo amplius viri distentum solidissimis funibus cum clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi, spumabat os, volubilis lingua turgebat, & super omnem terrorem rugitus personabat immanis. Iussit igitur eum dimitti senex. Statim verò & qui adduxerant, & qui cum fene erant, vsque ad vnum omnes diffugere. Porrò ille solus perrexit obuiam, & sermone Syro, Non me, inquit, terres diabole tantâ mole corporeâ. Nam & in vulpeculâ, & in camelo vnus atque idem es. Et interim porrectâ stabat manu. Ad quem dum furens, & quasi eum deuoratura belua peruenisset, statim corruit, submissumque caput terræ coæquauit, mirantibus cunctis qui aderant, post tantam ferociam tantam subito mansuetudinem. Docebat autem senex, hominum causâ diabolum etiam iumenta corripere: & tanto eorum ardere odio, vt non solum ipsos, sed & ea quæ ipsorum essent, cuperet interire. Huiusque rei proponebat exemplum, quod antequam beatum Iob tentare permetteretur, omnem substantiam eius interfecerit. Nec mouere quempiam debere, quod Domini iussione duo millia porcorum à dæmonibus interfecta sunt: siquidem eos, qui viderant, non potuisse aliter credere, exisse de homine tantam dæmonum multitudinem, nisi grandis porcorum numerus, & quasi à multis actus, pariter corruisset.

Camelum
à dæmone
exagita-
tum curat.

Cur iumē-
ta diabolus
corripit.

Iob 1.

Luca 8.

Marci 5.

CA. XIX.

Tempus me deficiet, si voluero vniuersa signa, quæ ab eo perpetrata sunt, dicere. In tãtam enim à Domino fuerat eleuatus gloriam, vt beatus quoque Antonius audiens conuersationem eius, scriberet ei, libenterque eius epistolas sumeret. Et si quando de Syriæ

Antonius
Hilariion
scribit.

partibus ad se languentes perrexisse, diceret eis: Quare vos tam longè vexare voluistis, cum habeatis ibi filium meum Hilariionem? Exemplo itaque eius per totam Palaestinam innumerabilia monasteria esse cœperunt, & omnes ad eum monachi certatim cucurrere. Quod ille cernens, laudabat Domini gratiam: & ad profectum animæ singulos cohortabatur, dicens, præterire figuram huius mudi, & illam esse veram vitam, quæ vitæ præsentis mercaretur incommodo. Volens autem exemplum eis dare & humilitatis, & officij, statutis diebus ante vindemiam lustrabat cellulas monachorum. Quod postquam cognitum est à Fratibus, omnes ad eum confluebant: & comitati tali duce, circumibant monasteria, habentes viaticum suum: quia interdum vsque ad duo millia hominum congregabantur. Sed & procedente tempore vnaqueque villa vicinis monachis ad susceptionem Sanctorum gaudens cibos offerebat.

Innumera
monasteria
in Palaesti-
nâ.

1. Cor. 7.

Quantum autem fuerit in eo studij, vt nullum fratrem quamuis humilem, quamuis pauperem præteriret, vel illud indicio est, quod vadens in ⁴³ desertum Cades ad vnum de discipulis suis visendum, cum infinito agmine monachorum peruenit ⁴⁴ Elusam, eo fortè die, quo anniuersaria sollempnitas omnem oppidi populû in templum Veneris congregauerat. ⁴⁵ Colunt autem illam ob Luciferum, cuius cultui Saracenorum natio dedita est. Sed & ipsum oppidum ex magnâ parte semibarbarum esse, propter loci sitû dicitur. Igitur audito quod sanctus Hilariion præteriret, (multos enim Saracenorum arreptos à dæmone frequenter curauerat) gregatim ei cû vxoribus & liberis obuiam processere, submittentes colla, & voce Syrâ, Barech, id est, Benedic, inclamantes. Quos ille blandè humiliterque suscipiens, obsecrabat, vt Deum magis quam lapides colerent: simulque vbertim flebat, cælum spectans, & pollicens, si Christo crederent, ad eos se crebrò esse venturum. Mira Domini gratia: non prius abire passi sunt, ⁴⁶ quam futuræ ecclesiæ lineam mitteret, & Sacerdos eorum, vt ⁴⁷ erat coronatus, Christi signo denotaretur.

Neminem
Fratrum
præterit
Hilariion.

Venerem
colunt Sa-
raceni.

Elusamita
Saraceni
ab Hilario-
ne benedi-
ctionem
petunt, &
conuertuntur.

Alio quoque anno cum exiturus esset ad visenda monasteria, ⁴⁸ & digereret in schedulâ, apud quos manere, quos in transitu visitare deberet: scientes monachi quemdam de Fratibus parciolem, simulque cupientes vitio eius mederi, rogabant vt apud eum maneret. Et ille: Quid, inquit, vultis & vobis iniuriam, & Fratri vexationem facere? Quod postquam Frater ille parcus audiuit, erubuit, & annitentibus cunctis, vix ab inuito

CA. XXI.
Monaste-
ria visitat.

inuito

inuito impetrauit, vt suum quoque monasterium in mansionum ordine poneret. Post diem ergo decimū venerunt ad eum, custodibus iam in vineā, 4° quasi villa esset aliena, ab eo dispositis: qui cum lapidibus & glebarum iactu fundæq; vertigine accedentes deterrere: sine esu viæ manē omnes profecti sunt, ridente sene, & dissimulante scire quod euenerat. Porro suscepti ab alio monacho, cui Sabas vocabulum est (debemus quippe parci tacere vocabulum, largi dicere) quia Dominicus erat dies, inuitabantur ab eo vniuersi in vineam, vt ante horam cibi vuarum pastu laborem viæ subleuarent. Et Sanctus, Maledictus, ait, qui prius refectio- nem corporis, quam animæ quæsierit. Oremus, psallamus, reddamus Domino officium, & sic ad vineam properabitis. Completo itaque ministerio, in sublimi stans benedixit vineæ, & suas ad pascendum dimisit oues. Erant autem qui vescebantur, non minus tribus millibus. Cumque centum lagenis æstimata fuisset integra adhuc vinea, post dies viginti trecentas fecit. Porro ille parcus frater multo minus solito colligans, etiam id quod habuerat versum in acetum serò doluit. Hoc multis fratribus senex ante futurum prædixerat.

fratrum secum habitantium, turbasque eorum, qui diuersis languoribus & immundis spiritibus occupatos ad se deducebant, ita vt omni genere hominum solitudo per circuitum repleretur, flebat quotidie, & incredibili desiderio conuersationis antiquæ recordabatur. Interrogatus à fratribus quid haberet, cur se conficeret, ait: Rursum ad sæculum redij, & recepi mercedem meam in vitā meā. En omnis Palæstina & vicinæ prouinciæ æstimant me alicuius esse momenti, & ego sub prætextu monasterij ad dispensationem fratrum, villæ possessiones & supellectilem habeo. Seruabatur ergo in tēte à fratribus, maximeq; ab Hefychio, qui miro amore venerationi senis dedituserat.

Cumq; ita vixisset lugens biennium, Antiochianera illa, cuius supra fecimus mentionem, Præfecti vxor, sed nihil de Præfecti ambitu habens, venit ad eum, volens etiam ad Antonium pergere. Cui ille flens, Vellem, ait, ipse quoque ire, si non carcere huius monasterij clausus tenerer, & si eundi fractus esset. Biduum enim hodie est, quod totus mundus tali parente orbatus est. Credit illa, & substitit. Et post paucos dies veniente nuntio, Antonij dormitionē audiuit.

Mirentur alij signa eius & portenta quæ fecit, mirentur incredibilem abstinentiam, scientiam, humilitatem: ego nihil ita stupeo, quam gloriam illum & honorem calcare potuisse. Concurrerant episcopi, presbyteri, clericorum & monachorum greges, matronæ quoque Christianorum (grandis tentatio) & hinc inde ex urbibus & agris vulgus ignobile, sed & potentes viri & iudices, vt benedictum ab eo panem vel oleum acciperent. At ille nihil aliud nisi solitudinem meditabatur, intantum, vt quadam die proficisci statuerit: & adducto arello (nimis quippe exesus ieiuniis vix ingredi poterat) iter arripere conareretur. Quod cum percubisset, & quasi vastitas & exitiū Palæstine indiceretur, plus quam decem millia hominum diuersæ ætatis & sexus, ad retinendum eum congregata sunt. Immobilis ille ad preces, & bacillo arenas discutens, loquebatur: Fallacem Deum meum non facio: nec possum videre subuersas Ecclesias, calcata Christi altaria, filiorum meorum sanguinem. Vniuersi autem qui aderant, intelligebant reuelatum ei quiddam esse secreti, quod nollet confiteri: & nihilominus custodiebant eum, ne proficeretur. Decreuit ergo, publicā omnes voce contestans, non cibi se, non potus quidquam sumere, nisi dimitteretur. Et post septem dies, inediæ tandem causā relaxatus, ac valedicens plurimis, cum infinito agmine profe-

Oratio cibo pramittenda.

Vinea à Sancto benedicta fecundior.

Auari vinea infecunda.

CAP. XXII.

Auaros & curiosos monachos detestatur.

Hefychius Hilarioni charissimus.

Auaritia fator.

Ex prætere damones vitiaq; discernit Hilarion.

CA. XXIII

Igitur sexagesimo tertio vitæ suæ anno cernens grāde monasterium, & multitudinem

Dolet se honorari.

CAP. XXIV

S. Antonij obitum absens diuinitus discit.

CAP. XXV.

Gloria contemptior.

Benedicit panem & oleum.

Mala Ecclesia & suis imminentia prouidet.

Maioris solitudinis gratiā alio migrat.

RION.

prosequentium venit ⁵³ Betheliam: vbi persuasis turbis vt reuerterentur, elegit quadraginta monachos, qui haberēt viaticum, & possent ieiunantes ingredi, id est, post solis occasum cibum sumere. ⁵⁴ Quinto igitur die venit Pelusium, visitatisq; Fratribus, qui in vicinâ eremo erant, & in loco, qui dicitur ⁵⁵ Lychnos, morabantur, perrexit triduo ad castrum ⁵⁶ Thebatum, vt videret ⁵⁷ Dracontium episcopum & confessorum, qui ibi exulabat. Quo incredibiliter consolato tanti viri præsentia, post aliud triduum multo labore ⁵⁸ Babylonem peruenit, vt inuideret ⁵⁹ Philonem episcopum & ipsum confessorum. Constantius enim Rex, Arianorū fauens hæresi, vtrumque in ea loca deportauerat. Inde egrediens post biduum venit ad oppidum ⁶⁰ Aphroditon: vbi conuento diacono ⁶¹ Baifane, qui locatis ⁶² dromadibus camelis, ob aquæ in eremo penuriam consueuerat euntes ad Antonium ducere, confessus est fratribus, instare diem dormitionis beati Antonij; & peruigilem noctem in ipso quo defunctus fuerat loco, à se illi debere celebrari. Tribus igitur diebus per vastam & horribilem solitudinem, tandem ad montē altissimum peruenerunt, repertis ibi duobus monachis, ⁶³ Isaac & Peluitiano, quorum Isaac interpretes Antonij fuerat.

Et quia se præbet occasio, & ad id loci venimus, dignum videtur breui sermone habitaculum tanti viri describere. Saxeus & sublimis mons per mille circiter passus, ad radices suas aquas exprimit; quarū alias arenæ ebibunt, aliæ ad inferiora delapsæ, paulatim riuum efficiunt: super quem ex vtraque ripâ palmæ innumerabiles, multum loco & amoenitatis & commodi tribuunt. Videres senem huc atque illuc cum discipulis beati Antonij discurrere. Hic, aiebant, psallere, hic orare, hic operari, hic fessus residere solitus erat. Has vites, has arbusculas ipse plantauit: illam areolam manibus suis ipse composuit. Hanc piscinam ad irrigandum hortulum multo sudore fabricatus est. Istum sarculum ad fodiendum terram pluribus annis habuit. Iacebat in stratu eius, & quasi calens adhuc cubile desculabatur. Erat autem cellula non plus mensuræ per quadrum tenens, quàm homo dormiens extendi poterat. Præterea in sublimi montis vertice, quasi per cochleam ascendentibus arduo valde nisu, duæ eiusdem mensuræ cellulæ visabantur, in quibus venientium frequentiam, & discipulorum suorum contubernium fugiens, commoratus est. Verùm hæc in viuo excisæ saxo, ostia tantum addita habebant. Postquam autem

Stratum Antonij osculatur Hilarion.

Cellula Antonij ad huiusmodi corporis mensuram.

ad hortulū venerant: Videris, inquit Isaac, hoc pomarium arbusculis consitum, & oleibus vitens? Ante hoc fermè triennium cum onagrorum grex hoc vastaret, vnum è ductoribus eorum stare iussit, bacilloquetundens latera, Quare, inquit, comeditis quod non seminastis? Et exinde, exceptis aquis, ad quas potandas ventitabant, numquam eos nec arbusculas, nec olera contigisse. Præterea rogabat senex, vt sibi locum tumuli eius ostenderent. Qui cum seorsum eum abduxissent, vtrum monstrauerint, nec ne, ignoratur: causam occultandi iuxta præceptum Antonij fuisse referentes, ne ⁶⁴ Pergamius, qui in illis locis ditissimus erat, sublato ad villam suam Sancti corpore, ⁶⁵ martyrium fabricaret.

Igitur reuersus Aphroditon, duobus secum tantum retentis Fratribus, in vicinâ eremo moratus est: tantâ abstinentiâ & silentio, vt tunc primum se cœpisse Christo seruire diceret. Porro iam triennium erat, quod clausum cælum terras illas arefecerat: vt vulgò dicerent, Antonij mortem etiam elementa lugere. Non latuit fama Hilarionis accolæ quoque illius loci: & certatim virilis ac muliebris sexus, ora luridi & attenuati fame, pluias à seruo Christi, id est, à beati Antonij successore deprecabantur. Quos ille cernens, mirè doluit: eleuatisque in cælum oculis, & vtrasque in sublimem erigens palmas, statim impetrauit quod roga- uerat. Ecce autem sitiens arenaeque regio, postquam pluuiis irrigata est, tantam serpentum & venenatorum animalium ex improviso ebulliuit multitudinem, vt percussi innumerabiles, nisi ad Hilarionem concurrissent, statim interirent. Benedicto itaque oleo vniuersi agricolæ atque pastores tangentes vulnera, certam salutem resumebant.

Videns etiam ibi se miris honoribus affici, perrexit Alexandriam, inde ⁶⁶ ad vltiorem Oasim eremum transiturus: Et quia numquam, ex quo cœperat esse monachus, in vrbibus manserat, diuertit ad quosdam Fratres sibi notos in ⁶⁷ Bruchio, haud procul ab Alexandria: qui cum miro gaudio suscepissent senem, & iam vicina nox esset, repente audiunt discipulos eius asinum sternere, illumque parare proficisci. Itaque aduoluti pedibus eius, rogabant ne hoc faceret: & ante limen prostrati, citius se mori, quàm tanto carere hospite testabatur. Quibus ille respondit: Idcirco abire festino, ne vobis molestiam generem. Certè ex posterioribus cognoscetis, non frustra me subito recessisse. Igitur alterâ die ⁶⁸ Gazenses cum lictoribus Præfecti (nam pridie eum venisse cognouerant) intrantes monasterium, cum illum

Onagri obediunt S. Antonio.

CAP. XXVII.

Triennio clausum cælum luxit mortem S. Antonij.

Precibus pluuiam impetrat S. Hilarion.

Oleo benedicto sanat à serpente percussos.

CAP. XXVIII.

Fugit, vt gloriam declinet.

illum minimè inuenissent, inuicem loquebantur: Nónne vera sunt quæ audiuimus? magus est, & futura cognoscit. Vrbs enim Gaza, postquam profecto de Palæstinâ Hilarione, Iulianus in imperium successerat, destructo monasterio eius, precibus ad Imperatorem datis, & Hilarionis & Hefychij mortem impetrauerat: amboque vt quærentur, toto orbe scriptum erat. Egressus ergo de Bruchio, per inuiam solitudinem intrauit Oasim: ibique anno plus minùs exacto, quia illuc quoque sui fama præuenerat, quasi iam in Oriente latère non posset, vbi multi illum & opinione & vultu nouerant, ad solas nauigare insulas cogitabat: vt quem terra vulgauerat, saltem maria celarent.

stuti erant, ampliùs nihil habere, ad extremum iurat se non accepturum. Sed & senex assensus est fiduciâ pauperis conscientia, & in eo magis lætabatur, quòd nihil haberet sæculi, & ab accolis illius loci mendicus putaretur. Porro recogirans, ne negotiatores de Oriente veniètes se notum facerent, ad mediterranea fugit loca, id est, vigesimo à mari miliario; ibique in quodam deserto agello, lignorum quotidie fascem colligans, imponebat dorso discipuli. Quo in proximâ villâ venundato, & sibi alimoniam, & his qui fortè ad eos veniebant, pauxillum panis coëmebant.

Sed verè iuxta quod scriptum est, Non potest ciuitas latère super montem posita. Scutarius quidam cum in basilicâ beati Petri Romæ torqueretur, clamauit in eo immundus spiritus: Ante paucos dies Siciliam ingressus est Hilarion seruus Christi, & nemo eum nouit, & putat se esse secretum, ego vadam & prodam illum. Statimque cum seruulis suis ascensâ in portu nauæ, appulsus est Pachynum, & ducente dæmone, ante tugurium senis se prostrauit, illicoque curatus est.

Hoc initium signorum eius in Siciliâ, innumerabilem ad eum deinceps ægrotantium, sed & religiosorum hominum adduxit multitudinem: intantum, vt de primoribus quidam, tumens morbo aquæ intercutis, eodem die, quo ad eum venerat, curatus sit. Qui postea offerens ei infinita munera, audiuit dictum Saluatoris ad discipulos: Gratis accepistis, gratis date.

Dum hæc ita geruntur in Siciliâ, Hefychius discipulus eius, toto senem orbe querebat, lustrans littora, deserta penetrans: & hanc tantum habens fiduciam, quia vbi cumque esset, diu latère non posset. Transacto igitur iam triennio, audiuit Methonæ à quodam Iudæo, vilia populis scruta vendente, prophetam Christianorum apparuisse in Siciliâ, tanta miracula & signa facientem, vt de veteribus Sanctis putaretur. Interrogans itaque habitum eius, incessum, & linguam, maximeque æratem; nihil discere potuit. Ille enim qui referebat, famam ad se venisse tantum hominis testabatur. Ingressus igitur Adriam, prospero cursu venit Pachynum, & in quadam curui littoris villulâ famam senis sciscitatus, consonâ voce omnium cognouit vbi esset, quid ageret: nihil in eo ita cunctis admirantibus, quàm quòd post tanta signa atque miracula, ne fragmen quidem panis à quoquam in illis locis accepisset.

Et ne longum faciam, sanctus vir Hefychius ad Magistri genua prouolutus, plan-

Mediterranea Sicilia petit Hilarion.

CAP. XXXI
Marth. 5.
A dæmone proditur.

Curat scutarium dæmoniacum.

Tumentem aquâ intercute liberat.

Reiicit munera.

Mat. 10.
CAP. XXXII.

Hefychius Hilarionis discipulus.

Hilarion mirandus omnibus ob reiecta munera.

CAP. XXXIII.

tasq;

Oasim petit.

CAP. XXIX

Eodem fermè tempore Hadrianus discipulus eius de Palæstinâ superuenit, dicens Iulianum occisum, Christianum Imperatorem regnare cœpisse, reuerti eum debere ad monasterij sui reliquias. Quod ille audiens detestatus est: & conducto camelo per vastam solitudinem peruenit ad maritimam urbem Libyæ Paretonium: vbi Hadrianus infelix volens Palæstinam reuerti, & pristinam sub nomine magistri quærens gloriam, multas ei fecit iniurias. Ad extremum, conuasatis, quæ à fratribus ei missa detulerat, nesciente illo profectus est. Super hoc sanè quia alter locus referendi non est, hoc tantum dixerim in terrorem eorum, qui magistrum despiciunt, quòd post aliquantulum temporis computruerit morbo regio.

Hadrianus magistri contemptor perit morbo regio.

CAP. XXX.

Habens igitur senex Zanatum secum, ascendit classem, quæ Siciliam nauigabat. Cumque venundato Euangeliorum codice, quem manu suâ adolescens scripserat, dare naulum disponderet, in medio fermè Adriâ, naucleri filius arreptus à dæmone, clamare cœpit & dicere: Hilarion serue Dei, cur nobis per te & in pelago tutos esse non licet? Da mihi spatium donec ad terram veniam, ne hîc eiectus præcipiter in abyssos. Cui ille: Si Deus meus, ait, tibi concedit vt maneat, mane. Sin autem ille te eiicit, quid mihi inuidiam facis, homini peccatori atque mendico? Hoc autem dicebat, ne nauæ & negotiatores, qui in nauis erant, se, cum ad terram peruenissent, proderent. Nec multo post purgatus est puer, patre fidem dante, & ceteris qui aderant, nulli se super eius nomine locuturos. Ingressus autem Pachynum promontorium Siciliæ, obrulit nauclero Euangelium pro subuectione suâ & Zanani. Qui nolens accipere, maximè cum videret illos, excepto illo codice, & his quibus ve-

Arreptus naucleri filius ab Hilarione purgatur.

Euangelium pro nauulo offert.

RION.

rasque eius lacrymis rigans, tandem ab eo subleuatus, post bidui triduique sermonem audit à Zanano, non posse senem iam in illis habitare regionibus, sed velle ad barbaras quasdam pergere nationes, vbi & nomen & sermo eius ignotus foret. Duxit itaque illum ⁷⁴ ad Epidaurum Dalmatiæ oppidum, vbi paucis diebus in vicino agello mansitans, non potuit abscondi. Siquidem draco miræ magnitudinis, ex his quos gentili sermone ⁷⁵ boas vocant, eo quòd tam grandes sint, vt boues glutire soleant, omnem latè vastabat prouinciam, & nõ solum armenta & pecudes, sed agricolas quoque & pastores tractos ad se vi spiritus absorbebat. Cui cum pyram iussisset præparari, & oratione ad Christum missa, ⁷⁶ euocato præcepisset struem lignorum scandere, ignem supposuit. Tum itaque cuncta spectante plebe, immanem bestiam concremauit. Vnde æstuans, quid faceret, quò se verteret, aliam parabat fugam, & solitarius terram mente perlustrans, mœrebat quòd tacente de se linguâ, miracula loquerentur.

In Dalmatiam redit, vt lateat.

Boam draconem concremat.

Miracula Hilarionis produunt.

Tribus crucis signis in fabulo pictis diluuium ab Epidauritanis auertit.

⁷⁷ Eâ tempestate terræmotu totius orbis, qui post Iuliani mortem accidit, maria egressa sunt terminos suos: & quasi rursus Deus diluuium minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, naues ad prærupta delatæ montium pependerunt. Quod cum viderent Epidauritani, frementes fluctus & vndarum moles, & montes gurgitum littoribus inferri, verentes, quod iam euenisse cernebant, ne oppidum funditus subuerteretur, egressi sunt ad senem, & quasi ad prælium proficiscentes, posuerunt eum in littore. Qui cum tria crucis signa pinxisset in ⁷⁸ fabulo, manusque contra tenderet, incredibile dictu est, in quantam altitudinem intumescens mare ante eum steterit: ac diu fremens, & quasi ad obicem indignans, paulatim in semetipsum relapsus est. Hoc Epidaurus & omnis illa regio vsque hodie prædicat, matresque docent liberos suos, ad memoriam in posteros transmittendam. Verè illud, quod ad Apostolos dictum est:

Matth. 17. Si credideritis, dicetis huic monti: Transi in mare, & fiet: etiam iuxta litteram impleri potest, si tamen quis habuerit Apostolorum fidem, & talem qualem illis habendam Dominus imperauit. Quid enim interest, vtrum mons descendat in mare, an immensi vndarum montes repente obruerint, & ante senis tantum pedes saxei, ex aliâ parte molliter fluxerint. Mirabatur omnis ciuitas, & magnitudo signi ⁷⁹ Salonis quoque percrebuerat.

CAP. XXXIII. Quod intelligens senex, ⁸⁰ in breui lembo clam nocte fugit, & inuentâ post bi-

duum onerariâ naui, perrexit Cyprum. Cumque inter Maleas & Cytheram piratæ, derelictâ classe in littore, quæ non antemna sed conto regitur, ⁸¹ duobus haud paruis myoparonibus occurrissent, denuo hinc inde fluctus verrente remige, omnes qui in nauî erant trepidare, flere, discurrere, præparare contos, & quasi non sufficeret vnus nuntius, certatim seni piratas adesse dicebant. Quos ille procul intuens, subrisit. Et conuersus ad discipulos, dixit: Modicæ, inquit, fidei, quare trepidatis? Numquid plures sunt hi, quàm Pharaonis exercitus? tamen omnes Deo volente submersi sunt. Loquebatur; & nihilominus spumantibus rostris, hostiles imminabant carinæ, iactu tantum lapidis medio. Stetit ergo in prorâ nauis, & porrectâ ^{Extensione manus piratarum nauis repellit.} contra venientes manu, Hucusque, ait, venisse sufficiat. O mira rerum fides! statim resiliuere nauiculæ, & impellentibus contrâ remis ad puppim impetus redit. Mirabantur piratæ, post tergum se redire nolentes, totoque corporis nisu, vt ad nauigium peruenirent laborantes, velocius multo, quàm venerant, ad littus ferebantur.

Prætermitto cetera, ne videar in narratione singulorum volumen extendere. Hoc solum dicam, quòd prospero cursu inter Cycladas nauigans, hinc inde clamantium de vrbibus & vicis, & ad littora concurrentium, immundorum spirituum voces audiebat. Ingressus ergo ⁸² Paphum urbem Cypri, nobilem carminibus poetarum, quæ frequenti terræmotu lapsa, nunc ruinarum tantum vestigiis, quid olim fuerit, ostendit, in secundo ab vrbe milliario habitabat ignobilis, gaudens vehementer quòd paucis diebus quietus viueret. Verum non pleni viginti transiere dies, cum per omnem illam insulam quicumque immundos habebant spiritus clamare cœperunt, venisse Hilarionem seruum Christi, & ad eum se ^{A demoniacis prodicitur.} debere properare. Hoc ⁸³ Salamina, hoc Curium, hoc Lapetha, & vrbes reliquæ conclamabant: plerisque asserentibus, scire se quidem Hilarionem, & verè illum esse famulum Dei, sed vbi esset ignorare. Intra triginta igitur nec multo amplius dies, ducenti ferme, tam viri quàm mulieres, ad eum congregati sunt. Quos cum vidisset, dolens quòd se non paterentur quiescere, & quodammodo in vltionem sui læuiens, tantâ eos orationum instantiâ flagellauit, vt quidam statim, alij post biduum triduumve, omnes verò intra vnâ hebdomadam curarentur.

Manens itaque biennio, & semper de fugâ cogitans, Hefychium ad se veris tempore

Gloriam fugiens, nauigat Cyprum.

Extensione manus piratarum nauis repellit.

CAP. XXXV

Secundo à Paphi vrbe milliario quiescit.

A demoniacis prodicitur.

Ferme ducentos demoniacos curat in insulâ Papho.

CAP. XXXVI

pore reuersurum, Palæstinam ad salutationem fratrum, & monasterij sui cineres visendos misit. Qui cum reuertisset, cupienti rursus ad Ægyptum nauigare, hoc est, ad ea loca, ⁸⁴ quæ vocantur Bucolia, eò quòd nullus ibi Christianorum esset, sed barbara tantum & ferox natio, suasilit vt in ipsâ magis insulâ ad secretiorem locum secederet. Quem cum diu lustrans omnia reperisset, perduxit eum duodecim milibus à mari procul inter secretos asperosque montes, & quòd vix reptando manibus genibusque posset ascendi. Qui introgressus, contemplatus quidem est terribilem valdè & remotum locum, arboribusque hincinde circumdatum, habentem etiam aquas de supercilio collis irriguas, & hortulum peramœnum, & pomaria plurima, quorum tamen fructum numquam in cibum sumpsit: iuxta quem erat antiquissimi templi ruina, ex quo (vt ipse referebat, & eius discipuli testantur) tam innumerabilium per noctes & dies dæmonum voces resonabant, vt exercitum crederes. Quo ille valdè delectatus, quòd scilicet ⁸⁵ antagonistas haberet in proximo, habitauit ibi per annos quinque: & læpe inuisente se Hesychio, in hoc extremo iam vitæ suæ tempore refocillatus est, quòd propter asperitatem difficultatemque loci, & Vmbrarum (vt ferebatur vulgò) multitudinem, aut nullus, aut rarus ad se vel posset vel auderet ascendere.

Dæmonibus antagonistas Hilarion.

CAP. XXXVII.

Quodam autem die egressus hortulum, vidit hominem toto corpore paralyticum, iacentem ante fores. Interrogauitque Hesychium quisnam esset, & quomodo fuisset adductus. Qui respondens, ait: Procuratorem eum fuisse villulæ, ad quem hortulus quoque, in quo ipsi erant, pertineret. Et ille collacrymans, tendensque ad iacentem manum: Tibi, inquit, dico, In nomine Domini nostri Iesu Christi surge & ambula. Mira velocitas. Adhuc verba in ore loquentis voluebantur, & iam membra solidata ad standum hominem surrigebant. Quod postquam auditum est, etiam difficultatem loci, & iter inuium plurimorum vicit necessitas: nihil per circuitum cunctis validius obseruantibus, quàm ne quo modo elaberetur. Disseminauerat enim hoc de eo rumor, diu eum in eodem loco manere non posse. Quod tamen ille non leuitate quadam, aut puerili sensu victus faciebat, sed honorem fugiens & importunitatem: semper enim silentium &

Paralyticum erigit.

Cui sedem frequenter mutauit.

vitam ignobilem desiderabat.

Igitur octogesimo ætatis suæ anno, cum absens esset Hesychius, quasi testamenti vice breuem manu propriâ scripsit epistolam, omnes diuitias suas ei derelinquens. Euangelium scilicet, & ⁸⁶ tunicam faccinæ, cucullam, & palliolum. Nam minister eius ante paucos dies obierat. Venerunt itaque ad ægrotantem de Papho multi religiosi viri: & maxime quòd eum dixisse audierant, iam se ad Dominum migraturum, & de corporis vinculis liberandum. Sed & Constantia quædam sancta femina, cuius generum & filiam vntione olei de morte liberauerat: quos omnes adiurauit, vt ne puncto quidem horæ post mortem reseruaretur, sed statim eum in eodem hortulo terrâ operirent, sicut vestitus erat in tunicâ cilicinâ, & cucullâ, & fago rustico. Iamque modicus calor tepibat in corpore, nec præter sensum quidquam viui hominis supererat, & tamen apertis oculis loquebatur: Egredere, quid times? egredere animâ mea, quid dubitas? Septuaginta propè annis seruisti Christo, & mortem times? In hæc verba exhalauit spiritum. Statimque humo obrutum, antè vrbi sepultum quàm mortuum nuntiauerunt. Quod postquam Palæstinæ sanctus vir audiuit Hesychius, perrexit ad Cyprum, & simulans se velle habitare in eodem hortulo, vt diligentis custodiæ suspicionem accolis tolleret, cum ingenti vitæ suæ periculo post decem ferè menses corpus eius furatus est. Quod Maiumam deferens, totis monachorum & oppidorum turbis prosequentibus, in antiquo monasterio condidit, illæsa tunicâ, cucullâ & pallio: ⁸⁷ & toto corpore, quasi adhuc viueret, integro: tantisque fragrante odoribus, vt delibutum vnguentis putaretur.

CAP. XXXVIII. Testamentum Hilarionis Euangelium, faccus, cuculla, palliolum.

Prædicis mortem.

Octogenarius moritur post lxxiii annos in eremo seruatum.

Mortuum corpus perdrat intergrum cum vestibus, & odore fragrans.

Non mihi videtur in calce libri tacenda Constantiæ illius sanctissimæ mulieris deuotio, quæ perlato ad se nuntio, quòd corpusculum Hilarionis Palæstinæ esset, statim exanimata est, veram in seruum Dei dilectionem etiam morte comprobans. Erat enim solita peruigiles in sepulcro eius noctes ducere, & quasi cū præsentè ⁸⁸ ad adiuvandas orationes suas sermocinari. Cernas usque hodie miram inter Palæstinos & Cyprios contentionem, his corpus Hilarionis, illis spiritum se habere certantibus. Et tamen in vtrisque locis magna quotidie signa fiunt, sed magis in hortulo Cypri, forsitan quia plus illum locum dilexerit.

CAP. XXXIX.

Constantia ad sepulcrum eius exanimata. eo ablato exanimatur.

Inter Palæstinos & Cyprios de corpore eius contentio.

NOTATIO.

HILARIONIS] Martyrologium Romanum XXI. Octobr. In Cypro natalis S. Hilarionis Abbatis, cuius vitam virtutibus atque miraculis plenam S. Hieronymus scripsit. *Menologium*

Græcorum eodem die: Commemoratio S. Patris nostri Hilarionis. De quo fufius in Menais eodem die. ubi Μεγάλου, Magnus nominatur, ad distinctionem puto aliorum. Nam IV. Maij habetur Hilarion Thaumaturgus. xxviii. Martij Hilarion Junior, Abbas monasterij Peleceti. v. I. Junij Hilarion Junior, Abbas Dalmatarum.

De hoc nostro Hieronymus epist. xiiii. ad Paulinum: Beatus Hilarion cum Palæstinus esset, & in Palæstinâ viueret, vno tantum die vidit Ierofolyimam, vt nec contemnere loca sancta propter viciniam, nec rursus Dominum loco diuidere videretur. Sozomenus quoque libro v. histor. Ecclesiast. cap. x. i. v. scribit Alaphionem animum suum ab Hilarione Christi nomine inuocato à demonio liberatum. quod vtrumque Hieronymus hic in Vita non attingit.

De hoc eodem Hilarione Sozomenus libro i. i. cap. xiiii. & lib. v. cap. ix. Nicephorus libro ix. cap. xv. & libro x. cap. viii. & libro xi. cap. xxix. De eodem breuiter Petrus Damianus lib. vi. ep. xvii. Hilarion Platones & Pythagoras proicit, vnoque contentus Euangelio, in sepulchrali se cellulæ antro concludit. sed ecce dæmonibus imperat, quem philosophorum studia non exornant.

Vitam hanc Hilarionis ex Latino textu Hieronymi in Græcam linguam transtulit Sophronius, vt testatur ipse Hieronymus Catalogo illustrium Ecclesiæ Scriptorum cap. cxxxiv. Exstat inter vitas Metaphrasta nomine editas à Lipomano Hilarionis Vita e Græca per Gentianum Heructum translata. Sed ea Sophronij nomen non præferi. Accepi eam Græce Parisiis beneficio Sirmondi nostri, ubi nullus vel auctor vel interpret assignatur. Existimo tamen eam esse, quam Sophronius ex Hieronymi textu vertit. Eodem enim ordine procedit, est in quibusdam subinde variet, & quedam etiam addat.

PROLOG. 2. **NONNA] Hanc allocutionem seu salutationem ante Scripturas præmittunt veteres editiones, & quidam manuscripti. De Nonnâ Vide Onomast.**

3. **ASELLA] Ad Asellam habet epistolam diuini Hieronymus tomo ii. epist. xcix. De eiusdem laudibus habes apud eundem tomo i. epist. xv. ad Marcellam. Eiusdem quoque idem meminuit tomo iii. epistolâ cxiv. ad Principiam.**

4. **EURVM ENIM QVI FECERE VIRTVTES, &c.] Mira hic differentia tum editorum, tum manuscriptorum. Quidam, Huius namque conuersatio & abstinentia, ac præclara dona mirabilium, quæ operatus est (vt ait Crispus) tanta ac talia habentur, quantum ea vel ex paruulis verbis potuere extollere cuiuscumque præclara ingenia. alij, vt expressi. Crispus in Catilinario: Eorum, qui ea fecere, virtus tanta habetur, quantum verbis ea potuere extollere præclara ingenia. quem etiam emulatur Flauus Vopiscus in Probo: Certum est, quod Sallustius Crispus, quodque M. Cato & Gellius**

historicæ sententiæ modo in litteras retulerunt: omnes omnium virtutes tantas esse, quantas videri eas voluerunt eorum ingenia, qui vniuscuiusque facta descriperint.

5. **ALEXANDER MAGNVS] Expressum ex Flauio Vopisco in Probo: qui superioribus subnectit: Inde est quod Alexander Magnus Macedo, cum ad Achillis sepulchrum venisset, grauiter ingemiscens: Felicem te, inquit, iuuenis, qui talem præconem tuarum virtutum reperisti; Homerum intelligi volens, qui Achillem tantum in virtutum studio finxit, quantum ipse valebat ingenio.**

6. **QVEM VEL ÆS, VEL PARDVM, VEL HIRCV M CAPRARVM] Nemirere, Lector, de lectio- nis nouitate. Vetus est lectio, quam exhibeo, ex manuscriptis de prompta, qui æs, & non arietem, exhibent. Et verò ea lectio & Sacris litteris, & Hieronymiana menti respondet.**

Nam quod habetur Danielis cap. ii. v. 32. de statuâ: Venter & femora ex ære. & v. 39. Regnum tertium aliud æreum; Hieronymus in Commentario interpretatur de Alexandro & regno Macedoni.

Quod verò habetur Danielis cap. vii. v. 6. Et ecce alia (bestia) quasi pardus. Idem Hieronymus de regno Macedonum interpretatur; De quo, inquit, in statuâ legimus: venter & femora eius ex ære.

Quod autem Daniel habet cap. viii. v. 5. Ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente, angelus Gabriël interpretatur v. 21. Hircus caprarum Rex Græcorum est. & ibidem Hieronymus: Hircus caprarum Alexander est Rex Græcorum.

Editores, quia sequebatur de pardo & hirco, existimarunt & tertium animal hic iungendum; quare æs in arietem verterunt. Sed Daniel & Hieronymus per arietem non Alexandrum Magnum, sed Darium Regem Persarum & Medorum intelligunt.

7. **EPHANIVS] Huius epistola de laude Hilarionis hodie, quod sciam, non exstat. De hoc Sozomenus libro vi. cap. xxxii. Επιστολή ἡ ἀπὸ Βισσαδύκλω καὶ ἡλίου, ὁθεν τὸ Νόμον Ἐλευθεροπόλεως ἐπιλοσόφησι. Epiphanius autem circiter Befanducem vicum, in Nomo Eleutheropolitano situm, vitam monasticam exercuit. Eadem apud Nicephorum lib. xi. capite xxxix. De Epiphanio & Hilarione se inuisentibus habes apophthegma apud Pelagium libell. iv. n. 15.**

8. **QVI OLIM DETRAHENTES PAVLO MEO] Vide dicta ad Vitam Pauli in Prælu- diis n. 4.**

9. **THABATHA] Veteres editiones Thabacha. CAP. I. MS. S. Floriani Thauthac. Sozomeno lib. iiii. capite xiv. Θαβὰθ, aliàs Θαυαθά. Nicephoro libro ix. cap. xv. Thabasa.**

10. **GAZA] Palaestina vrbs notissima.**

11. **ROSA VT DICTVR DE SPINIS FLO- RVII] Græce est, Ρῶδ ἢ ἀκάρδων τὸ τὸ λόγου. Pro- uerbialis forma. Ammianus lib. xvi. de Eutherio eunucho: Sed inter vepres rosæ nascuntur, & inter feras nonnullæ mitescunt.**

12. **MAIVMA] Emporium Gaza hic dicitur CAP. II. Hieronymo, quod Ptolomeo & Sozomeno libro v. capite iiii. Ἐμπόριον Γαζαίων, Gazæorum nauale, in Palaestinâ, viginti stadiis à Gazâ distans.**

13. **ET PELLICEVM HABENS EPENDYTEN] CAP. III. In Vita Antonij cap. xxi. i. Lauit ependyten suum.**

suum. Vide ibi ad n. 55. Ioannes Andreas, epistolarum Hieronymi vetus editor, post ependyten in Vita Hilarionis addit, & eraciensem; cuius loco apud Adonem in Martyrologio XXI. Octobris habes, & tenattem. De quibus inquiremus in Onomastico.

14. INTER MARE ET PALVDEM VASTA SOLITVDINE] Sic & infra cap. VII. de latronibus inter mare & paludem discurrentibus. Plura de eremis & solitudinibus in Onomastico.

15. CARICAS] Sunt caricæ Plinio libro XII. cap. v. ex ficorum genere, quas Syria esse peculiare ait. Cassianus Collat. VII. cap. i. caricæ inter eremitarum edulia refert. Suprà in Vita S. Pauli eremita cap. v. quinque caricis per dies sustentabatur.

16. FISCELLAS] Manuscripti quidam & veteres editiones addunt, hoc est sportellas. sit interpretationis vice. Est enim fiscella viminea sporta ad varium usum.

CAP. IV. 17. AGITATOR] Editi plerique, gladiator. Male, quod irrepit, quia præcessit de gladiatorum pugna. Cicero Academicâ IV. Ego enim ut agitator callidus, priusquam ad finem veniam, equos sustinebo.

CAP. V. 18. CARICE] Editi quidam addunt, id est, herbâ agresti & spinosâ, quod haud dubiè ex marginali interpretamento in textum irrepit. Est enim iunci genus acuti & durissimi, simile sparto.

CAP. VI. 19. IMPETIGINE] Impetigo infectio est & asperitas summa cutis cum non leui pruritu. qua Lucillio libro xxx. Satyr. depetigo dicitur. De remediis contra eam vide Plinium lib. xx. cap. ix. & libro xxii. cap. xxv. & lib. xxiii. in proem. & cap. vii.

CAP. VIII. 20. ELEUTHEROPOLITANA] Eleutheropolis, Palestina vrbs, inter Ierosolymam & Ascalonem, vtrunque ferè vnius diei itinere distita.

CAP. IX. 21. ARISTÆNETA ELPIDII, QUI POSTEA PRÆFECTVS PRÆTORIO FVIT, VXOR] Infra cap. XXI. Aristæneta illa, cuius supra fecimus mentionem, præfecti vxor. De Elpidio Ammianus lib. XXI. Inter tot vrgentia Hermogene defuncto, ad præfecturam promouetur Elpidius, ortus in Paphlagoniâ, aspectu vilis & linguâ, sed simplicioris ingenij, incruentus & mitis.

22. HEMITRITÆO] Coloniensis editio addit (morbo videlicet imperfecte febris tertianæ) quod prioris glossema est. Frequens hoc Græcum vocabulum etiam apud Latinos scriptores. Vide Onomasticon.

23. ET MARNAS CORR VAT] Hieronymus epist. VI. ad Latam: Iam & Ægyptius Serapis Christianus factus est. Marnas Gazæ luget inclusus, & euerfionem templi iugiter contremiscit. Idem in caput xv. Iſaia: Scrapium Alexandriæ, & Marnæ templum Gazæ in ecclesias Domini surrexerunt.

24. SANCTI DEOSCVLATI SVNT MANVS] Et manus & pedes sanctorum virorum, martyrurum, episcoporum, sacerdotum osculabantur olim Christiani venerationis ergo. Vide Onomasticon.

CAP. X. 25. RHINOCORVRA] Hieronymus de locis Hebraicis: Rhinocorura ciuitas Ægypti, cuius meminit Iſaias. Sciendum autem, quod hoc vocabulum in libris Hebraicis non habetur: sed à LXX. Interpretibus propter notitiam loci additum est. quod in libro Hebraicorum nominum diximus. Idem in caput xxv. Iſaia: Pro torrente Ægypti, LXX. Rhinocoruram transtulerunt, quod est oppidum in Ægypti Palæstinæque confinio, non tam verba Scripturarum, quàm sensum verborum exprimentes.

26. HAILÆ] Vetus editio Achile. Hieronymus de locis Hebraicis: Ailat in extremis finibus Palæstine iuncta Meridianæ solitudini, & mari Rubro: vnde ex Ægypto Indiam, & inde ad Ægyptum nauigatur. Sedit autem ibi legio Romana cognomento Decima: & olim quidem Ailat à veteribus dicebatur, nunc verò appellatur Aila.

27. ZANANVS] Ita hic & cap. xxx. & xxxiii. in manuscriptis, ita & Sophronius Græce apud Metaphrastem. etsi Heruetus Gazanus vertit & edidit, secutus, opinor, vulgatam lectionem Hieronymi. Sed Zanantum habent MSS. ut dixi.

28. ADVERSVS GAZENSEM DVVMVIRVM] Erant Duumviri in municipiis instar Consulurum. ad hos editio Circensium spectabat, qua refertur inter personalia munera libro L. D. tit. iv. de muner. & honor. Leg. i. ubi habes, equorum Circensium spectacula. Gaza autem municipium erat, vnde Hieronymus Italicum municipem vocat.

29. CONSO QVASI CONSILIORVM DEO] Cyprianus lib. de Idolor. vanitate cap. ii. Confus, quem Deum fraudis, velut consiliorum Deum, coli Romulus voluit, postquam in raptum Sabinarum perfidia prouenit. Idem libro de Spectaculis cap. iv. Romulus Conso quasi consilij Deo, ob rapiendas Sabinas, Circenses primus consecrauit. qua expressa sunt ex Tertulliani libro de Spectaculis cap. x. Quamquam & Consualia Romulo defendunt, quod ea Conso dicauerit, Deo (vt volunt) consilij. Augustinus libro I v. de C. D. cap. x i. Ipse sit & Deus Confus, præbendo consilia. Varro de L. L. libro v. Consualia dicta à Conso, quod tum ferix publicæ ei Deo, & in Circo ad aram eius ab sacerdotibus fiant ludi illi, quibus virgines Sabinæ raptæ.

30. SCYPHV M FICTILEM] Isaacus Casaubonus ad Spartiani Iulianum post dicta quadam de εὐσπρωμαντικῆς speciebus, ὑδρομαντεία, κωλομαντεία, & aliis, Miratus sum, inquit, persæpe antiquissimum monachum Hilarionem, conclamatissimæ virtutis virum, cum in Christi nomine miraculum esset editurus, curiosorum hominum artes hoc genus esse amulatum. Historiam narrat Hieronymus: Eadem in Græcorum Martyrologis fusè descripta. vnde hæc pauca hic descripsimus: Ο ἱ Ἱλαρίων τοῦς παρόντας δυσωπιδεῖς, ἐδέοντο γὰρ καὶ αὐτοὶ μὴ πεῖν εἶν ἕως ἔρχοιτο τὸν Ἰταλικὸν (Christianus hic erat: qui in ludicro Circensi victus à contrariâ factione, non equorum virtute, sed magicis artibus, opem ab Hilarione fletus petierat) πηδύλωσι καὶ δεινὸν τὸ ποτήριον ὕδατος, ἐν ᾧ πίνουσι αὐτῶν σὺν ἰδῶν καὶ Θεῶν χάριτι ὁμολογίαις καὶ Ἱλαρίωνι, αὐτῆς μὲν εἰς τὸν οἶκον ἐπαυκῆς λαβῶν δ' ἐκέλευεν τὸ ὕδωρ, εἶν τὸ ποτήριον ἰπποῖς σπετεδμημένοις εἶδῃ, διαφραίνῃ πάντας εἶτα καὶ τὸ σθεασμῖον τῷ σκυρὸς τύπῳ ὅπως ἐργάζει' καὶ ἀπ' ἐκείνου μεταβαίει μὲν δὲ ἱταλικὸν ἢ νῆον αἰχμῆν ἢ λαμβάνει τοὺς ἀντιπάλους ἐχθροῦ. Quis neget καποτῆμαντείας his verbis describi illam speciem, qua cum aquâ & cyatho perficiebatur? Hactenus Casaubonus.

Imò verò quis non neget, hic vllam καποτῆμαντείας esse speciem, cum ea non nisi malo demone, maloque carmine & diabolicâ pactione perficiatur? Sed quem Græce dedit locum Casaubonus, ante Latine ex Herueti versione dabo: Hilarion reueritus eos, qui aderant (nam ipsi quoque rogabant, ne despiceret sic

affectum Italicum) iubet aquâ impleri poculum, in quo ipse solitus erat bibere (erat autem testaceum) & poni in manus Italici. Id cum ille accepisset, simul & equos & stabulum, quin etiam ipsos quoque aurigas cum curribus in aquâ purè aspicit: erant autem omnes ligati præstigiis aduersariorum. Hoc cum vidisset, & Deo egisset gratias & Hilarioni, statim quidem domum reuertitur; illâ autem aquâ acceptâ, quos in poculo vidit equos impeditos, omnes adspersit, deinde etiam venerandâ signat Crucis figurâ. Et ab illo quidê tempore victoria transit ad Italicum, summo autem dedecore afficiuntur aduersarij. *Quis hic dæmon inuocatur? quod malum carmen occentatur? quæ diabolica fraudes adhibentur, ut Hilarion dici possit curiosorum hominum artes emulatus? Fors erit, ut malessolus Casaubonus prophetiam per Vrim & Thummim, quæ ex splendore lapidum Rationis colligebatur, ex multorum sententiâ, ad τὸν Ἰουαρίαν referat.*

Quid? Hilarion maleficio soluat dæmonum maleficia, qui hic apud D. Hieronymum cap. iv. contra dæmonum ludibria Christi crucem signauit in fronte? Sed & ipse Italicus procestat apud Hilarionem, non esse Christiani hominis, uti magicis artibus, atque idè ad eum se confugisse: & iis tamen utatur Hilarion? Addo, quod noluit Sanctus antequam purgaret (à dæmone) virginem vel adolescentem, signa iubere perquiri, ne aut solitis incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermoni eius accomodasse fidem: & hic diabolus diabolus pellat?

Non ita verè Christiani, qui inimicâ potius scientiâ, quàm sociâ conscientiâ dæmones pellere, maleficia soluere sucti. Tertullianus libro de Anima, capite lvii. Ratio fallaciæ (magica) solos non fugit Christianos, qui spiritalia nequitiae non quidem sociâ conscientiâ, sed inimicâ scientiâ nouimus: nec inuitatoriâ operatione, sed expugnatoriâ dominatione tractamus multiformem luem mentis humane, totius erroris artificè, salutis pariter animæq; vastatorem. Augustinus lib. x. de C. D. c. xxii. Verâ pietate homines Dei aëream potestatem, inimicam contrariamque pietati, exorcizando eiiciunt, non placando: omnes tentationes aduersitatesque eius vincunt orando non ipsam, sed suum Deum aduersus ipsam. & cap. xx i. ait: Heroas martyres non supplicibus donis, sed virtutibus diuinis Heram & aëreas potestates superasse.

Sed maluit videlicet hereticus Hilarionem videre maleficum quàm beneficium, apostaticum quàm Apostolicum, malum Ethnicum quàm bonum Christianum. Mirum, ni & Christum magum facturum sit, qui spuro curandis oculis vsus, quia crebra veteris superstitionis in magicis desputatio.

Fuerit igitur aqua scyphi fictilis ab Hilarione vel Cruce signata & benedicta, quo modo benedictum ab eodem panem & oleum non vnus in medelam accepit, teste D. Hieronymo; vel certè ab Hilarionis poculo, quo ipse uti solitus, omnis aquæ vis: qualia exempla non pauca exstant apud Hagiologes.

Ioannes Sauro ad Carmen xxiii. Sidonij, locum hunc Hieronymi de Hilarione adducens, notat, aquâ aspersos equos, ut scilicet equi Neptuno sacri aquâ Neptuno sacrâ perfusi, in Circo velocius currebant. quod nollem viro magno excidisse. Quid enim? Vel aqua hæc magicâ vi equos incitauit, aut naturali. Non magicâ; ut clarè contra Casaubonum monstrari: non

naturali; nec enim irrisisset aduersarius, & qui diabolus in Circensi studio consulebat, non opinor idem naturale beneficium repudiasset. Imò quid necesse erat stabulum, rhedam, carcerumque repugnula, & aurigas eadem aquâ aspergere, quæ nihil ad equorum cursum conferebant? Fuit, fuit diuina vis aqua ab Hilarione eiusque poculo consecrata, quæ omne maleficium à stabulo, rhedâ, carceribus, aurigis, equis arcuit. In hunc enim finem subsidium petebat Italicus. Nec communi aqua ea vis.

31. *TORMENTA QUÆDAM VERBORVM, ET CAP. xvi. PORTENTOSAS FIGURAS SCVLPTAS IN ÆRIS CYPRII LAMINA] Aliquando ære, aliquando plumbo, ad verba & figuras insculpendas vsi venefici & magi. Tacitus Annal. 11. Reperiebantur solo ac parietibus erutæ humanorum corporum reliquæ, carmina, & deuotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum, semiusti cineres, ac tabe oblitæ, aliaque maleficia.*

32. *QUI LICIO ET LAMINA STRICTVS TENERIS] Ouid. lib. i. Amor. Eleg. viii.*

Scit benè quid gramen, quid torto concita rhombo

Licia, quid valeat virus amantis equæ.

Simili arte apud Synesium epist. cxxi. ad Anastasium hydrocomeam Ulysses Polyphemo persuadere conatus est, se Galatæam ei conciliaturum: Ἄλλ' ἐγὼ τοι ἢ ἐπαδὰς ὄψου, ἢ καταδ' ἐμοῖς, ἢ ἐρωτῆας καταβάσκας, αἷς ἐκ εἰκὸς ἀνθρώπων ἐδὲ νεροῦ ἐγγυῶ τὴν Γαλατῆαν. Etenim ego cantiones quasdam scio, & nexu & amatorias illecebras, quibus vel tantillum Galatæa resistere non potest. Atque has vocat artes prauas Ammianus libro xxviii. quibus vsu Marinarum caussarum defensorem uarrat: Quem ut ausum Hispanillæ cuiusdam artibus prauis adfectasse coniugium, transeunter iudiciorum fide discussâ, supplicio letali damnauit.

33. *VT SERVAREM EAM] Vide Serarium nostrum in cap. v i. Tobie, quas tunc ulâ i. ad v. 14. ubi agit de Asmodeo, quomodo in Græco textu dicatur Saram amasse.*

34. *QUI TE MITTEBAT] Vide Delrium nostrum tom. ii. Disquis. Magic. lib. ii. parte i. q. iv. sect. vii. ubi disputat, an malefici possint & soleant alios deuouere, & dæmoni quasi mancipare. Vide & Thyraum nostrum parte i. Disput. de dæmoniac. capite xvi.*

35. *AMORIS DÆMONEM] Certi dæmones certis vitiis dominantur. infra capite xxii. Habebat enim senex hanc gratiam, ut sciret cui dæmoni, vel cui vitio subiaceret. Vita Antonij capite iv. Hinc & spiritus fornicationis vocor. Ibidem notata vide.*

36. *NOLUIT AVTEM SANCTVS, &c.] Hoc loco persuasus Ioannes Hessels à Louanio Praelect. in librum iv. Sent. censuit non licere malefici signum destruere, ut diabolus nocere desinat. Sed receptor est contraria sententia, quam fusè probat Delrio noster Disquisit. Magic. tomo iii. libro vi. capite 11. sect. i. q. 111. qui ad exemplum illud S. Hilarionis respondet, dumtaxat probare, quod qui Hilarioni sanctitate & dono miraculorum sunt similes, aut quando aliquod scandali vel superstitionis angenda subest periculum, debeant id facere, quod ad maiorem Dei gloriam tendit; ut est, dæmonem oratione eiicere: non verò probat, quod eo periculo cessante, aut quando quis non est certus de dono miraculorum (ut hodie certi nulli sunt in his partibus ubi fides propa-
gata)*

gata) non liceat illi uti remedio, quod ad manum est, & experientia frequenti comprobatum nouit. Me-
tuebat autem D. Hilarion, non, ne demon hoc pacto
solitis incantationibus recederet; sed ne populo vide-
retur eis recessisse: imò neque hoc simpliciter vereba-
tur, sed alternatim; vel hoc, vel ne videretur ipse
dictis diaboli fidem habuisse, qui negabat aliter se
expelli posse, nisi signo prius ablato. Quod falsum
erat, ut D. Hilarion ostendit. Et quia sponte ingres-
sus, sponte remanebat; nec cum cogendi vim ullam
magica illa signa obtinebant.

CAP. XVII. 37. CANDIDATUS CONSTANTII IMPERATO-
RIS] Varia candidati significatio; sed hoc, opinor,
loco vnus è Scholarium numero, qui ob corporis pro-
ceritatem ad tutelam Principis eligebantur. Vide
Onomasticon.

38. EUECTIONEM] Significat euectio cursus
publici exhibitionem. Augustinus epist. l v. Zeno-
bius magister memoria factus est, & misit nobis
euectionem cum andonis. Vide Onomasticon.

39. CONSVLAREM] Proprie loquitur. Nam
Palesina pronuncia habebat consularem. De quo
consule Notitiam Orientis.

40. DECVRIONIBVS] In municipiis & coloniis
decuriones consilio publico praeerant, & sua curia
quasi Senatores erant. lib. x. C. de decurion. L. xxxii.
quibus graua incumbebant munia. Existimo Con-
stantij candidatum in professione sua decurionibus
commendatum, quia illi mansionibus praeerant. L. xii.
C. Theod. de decur.

41. MANVQVE EIS BENEDICENS] Infrà ca-
pite xx. Elusates Barech, id est, Benedic Hilarioni
inclamabant. Non hominibus tantum, sed & rebus
inanimatis Sancti benedicebant. infrà hic c. xxi. In
sublimi stans benedixit vineæ. cap. xxv. Ut bene-
dictum ab eo panem vel oleum acciperent. & ca-
pite xxvii. Benedicto itaque oleo vniuersi agric-
colæ atque pastores tangentes vulnera, certam sa-
lutem resumebant.

CA. XVIII 42. BACTRIACVM CAMELV] Alij Bactrum.

CAP. XX. 43. DESERTVM CADES] Psalmo xxviii.
Concutiet Dominus desertum Cades. Vide diuini
Hieronymum in cap. xlvii. & xlvi. Ezech.

44. ELVSAM] Græcè, Λύσω. Est Elusa oppidum
Idumææ Ptolomæo. alij ponunt in Palestinâ ii. alij
in Palestinâ i. Alia est Elusa Gallia Narbonensis.

45. COLVNT AVTEM ILLAM OB LVCIFER-
VVM] Hieronymus in cap. v. Amos: Luciferum
hucusque Saraceni venerantur.

46. QVAM FVTVRÆ ECCLESIE LINEAM
MITTERET.] Mittere lineam adagiali specie di-
ctum. Volunt expressum ex Planti Mostellariâ. Sed
ibi longè aliâ significatione. Ne quid dissimulem, ma-
nuscripti & veteres editiones habent limitem mit-
tere, quæ fors verior lectio à Finitoribus desumpta.
De vtraque lectione fusius in Onomastico.

47. VT ERAT CORONATVS] Ex veteri sacrifi-
cantium ritu, quo sacerdotes erant coronati. Tertul-
lianus de Coronâ militis cap. x. Ipsæ denique fores,
ipsæ hostia & aræ, ipsi ministri & sacerdotes eo-
rum coronantur. Plinius lib. xvi. cap. iv. Deorum
honoris sacrificantes (coronam) sumpsere, victimis
simul coronatis. & libro xxi. cap. ii. Inter sacra
tantum & bellicos honores coronis suum nomen
vindicantibus.

CAP. XXI. 48. ET DIGERERET IN SCHEDVLA] Siste
Lector, & vide sis versionem Herueti ex Græco Me-
taphrastis vel Sophronij: Cum verò ad monaste-

rium quoddam primùm accessisset, quod dictum
est Scindula. Non errauit Heruetus, sed quod in
Græco inuenit, expressit: Μονὴ δὲ πρὸς τὰ ἄνω τῆς Ἐ-
λαβῶν, ἢ τῆς Σκινδουλᾶ λέλετο. Vel hinc colligas Sophro-
nium hæc ex Latino Hieronymi textu Græcè inter-
pretatum. Ex schedulâ fecit Scindulam monaste-
rium. Similem errorem errat infrà capite xxxiv. ubi
notationem ad n. 80. vide. Hoc ipso capite, ubi Hi-
eronymus habet monachi nomen Sabas, Sophronius
vertit τῶν τῆς Ἰβᾶ μονῆ, monasterium Ibæ.

49. QVASI VILLA ESSET AÆIENA] Colonien-
sis editio: quæ venirent illi.

50. PRÆFECTI VXOR] In plerisque MSS. **CAP. XXIV**
deest tunc, quod editi addunt. Tamen vel subintel-
ligendum id esse, videtur colligi ex eo quod sequitur,
sed nihil de præfecti ambitu habens; quare tunc
videtur præfecti vxor fuisse. Quamquam si Ammia-
num, horum temporum scriptorem, audimus, tunc
nondum erat præfectus Elpidius. Potuit ergo Hiero-
nymus eam præfecti vxorem vocare per anticipatio-
nem, quia postea præfecti vxor fuit Aristoneta.

51. ET EXITIVM] Colonensis editio. & iusti-
tium cum interpretatione, id est omnium rerum
intermissionem, & quasi publicum luctum. pri-
mo malè lectum iustitium pro exitium. inde glossema
quoque substituti verbi in textum irrepit. **CAP. XXV.**

52. FALLACEM DEVM MEVM NON FACIO] **CAP. XXVI.**
Visio hæc explicatur hic infrà cap. xxviii. de Ethni-
cis monasterium Hilarionis inuadentibus De Hila-
rione à Gazensibus quesito refert etiam Sozomenus
libro v. cap. ix. Meminit efranis audacia Gazeo-
rum tempore Iuliani Imp. Nazianzenus Inuectiuâ
priori in Iulianum, quæ est oratio ordine tertia, &
Sozomenus libro v. cap. viii. & Theodoretus li-
bro iii. cap. vi. Ambrosius epist. xxviii. Incensæ
sunt basilicæ Gazis tempore imperij Iuliani.

53. BETHELIAM] Varia hic lectio, quæ à scriptis,
quæ ab editis libris. Vetus editio habet Bethirium.
quam expressi confirmat Sozomenus lib. v. cap. xiv.
de parentibus suis loquens, qui ἑσώτου Χριστιανὸν ἐξήγορη
ἐν Βηθελίᾳ κώμῃ τῆς Γαζίας, primi Christiani effecti in
Betheliâ, pago ditioni Gazensium subiecto. Idem
libro vi. cap. xxxii. agens de discipulis Hilarionis:
Ἐφιλοσόφον ἢ ἀμφὶ Βηθελίᾳ κώμῃ τῆς Νουοῦ Γαζίας. Cir-
ca Betheliam vicum in Nomo Gazensi vitam tra-
duxere monasticam. Idem Sozomenus priori loco
ait, quod Syris Bethelia, id Græcis Πάνθειον esse.

54. QVINTO IGITVR DIE VENIT PEL-
VSIVM] Pelusium est Egypti vrbs ad Nilii flumi-
nis ostium, quod ab eo Pelusiacum dicitur.

55. LYCHNOS] Locus circa Pelusium, vetus edi-
tio habet Lychonos.

56. THEBATVM] Aliàs Theubatium: vetus edi-
tio Thonbaston. Locus est inferioris Egypti inter
Pelusium & Babylonem, ubi Dracontius exulabat.
Ortelius eundem putat cum Thaubasio, qui Antonino
Egypti locus, circa Arabia paludes: & cum Thau-
basteo, quod lib. Notitiar. in Augustamnicâ regione.

57. DRACONTIVM] Meminit huius Athana-
sius Apologiâ de fugâ suâ, quem ait ab Arianis in-
exilium pulsum vnâ cum multis aliis collegis episco-
pis. Quem Baronius anno Christi ccclvi. Liberij
Papæ v. Constantij Imperatoris x. illum esse putat
eius nominis virum, quem ex monacho diu rennen-
tem, ipse Athanasius adegit tamen, ut episcopatus
onus susciperet. Fuit Dracontius Ἐπιουπόλεως μισθῆς,
paruæ Hermopolis episcopus, ut habet Athanasius
in epist. ad Antiochenes.

58. BABYLONEM] *Egypti hic civitas Babylon, apud Athrebiticum fluvium in Letupolite Nomo. Alia in Assyria Babylon.*

59. PHILONEM] *Et huius apud Athanasium iam citata Apologia mentio. Baronius ad annum proxime citatum ait, ex Hieronymi testificatione prodi, Hilarionem inuississe Christi confessores (Dracontium & Philonem) anno qui sequitur Antonij obitum, qui contigit post sequentem annum, videlicet anno Christi CCC. VIII. quo Baronius Antonij obitum ponit. Quare Hilarion patatione Baroniana inuississet hos confessores ann. Christi CCCLIX.*

Sed omnino aliter temporum subducenda est ratio. Nam cum ex Preludijs ad Vitam Antonij pateat eum obiisse anno Constantij Imp. XIX. & ex Vita Hilarionis cap. XXVII. constet, non nisi triennio pane elapso Hilarionem ad montem Antonij perrexisse, ut eius ibi diem natalem celebraret: nam eo capite dicitur, quod triennium erat, quo clausum cælum terras arefecerat, ut vulgò diceretur, Antonij mortem etiam elementa lugere. Atqui immediate Hilarion à monte Antonij redibat. Constat quoque ex Vita Hilarionis capite XXV. quod cum ad montem Antonij pergeret, confessores Philonem & Dracontium inuissit: & dierum ibidem ratio, quos in itinere insumpsit, subducitur. Quare si initio anni XIX. Constantij, Christi CCCLV. Liberij Papa IV. obiit Antonius, Hilarion dicendus est confessores illos inuississe anno Constantij XXII. Christi CCCLVIII. sub finem videlicet eius anni, cum iam XV. Ianuarij instaret natalis, ad quem celebrandum properabat.

Incertus auctor vite Athanasij varios cum Philone & Dracontio in exilium eiectos, post mortem Constantis Imp. cum Georgius pseudoepiscopus secundo Ecclesiam Alexandrinam inuaderet, commemorat. Και ὁ δὲ εὐδὸς ἐπὶ τῆς Ἀγρυππῆς καὶ τῆς Λιβύου, ἐξώρισαν μὲν ἐπισκόπους, Ἀμμωνιον, Μωϊν, Γάϊον, Φίλωνα, Ἐρμιῶν, Πλήνιον, Ψυλόπειν, Λινάμονα, Ἀγάθωνα, Ἀγαμφον, Μάρκον, ἕτερον Ἀμμωνιον, καὶ Μάρκον, Δρακόντιον, Ἀδέλφειον, Ἀγαθιλοδοξον, καὶ πρεσβυτέρους Γέερα καὶ Διόσκορον καὶ ἄλλοις πλείοσι, ὡς πῖνας μὲν αὐτῶν ἐν τῷ ὁδοῦ, πῖνας δὲ καὶ ἐν αὐτῇ ὑποθήκῃ. Ἐτεν μὲν ἴστατον ἐκ τῆς Ἀγρυππῆς καὶ Λιβύης ἐξέλασαν ἐπισκόπους, Ἀμμωνιον, Μωϊν, Καϊον, Φίλωνα, Ἡρμιον, Πλήνιον, Πσενοσίριον, Λινάμονα, Ἀγαθονα, Ἀγαμφον, Μάρκον, ἄλλοις Ἀμμωνιον, & Μάρκον, Δρακόντιον, Ἀδελφίον, Ἀγαθονοδον, & πρεσβυτερος Hieracem & Dioscorum: & tam acerbè eos expulerunt, ut quidam eorum in itinere, quidam verò in ipsa expulsionione sint mortui. Quae desumpta sunt ex ipsius Athanasij Apologia de fuga sua; quae etiam habes apud Metaphrastem de vita Athanasij, & apud Socratem libro II. cap. XXII. etsi nomina quadam apud diuersos diuersimodè legantur. Nam Athanasius habet Μωϊον pro Μωϊον, & Πηλάμμωνα pro Λινάμονα, vel Λινάβωνα, & Ἀγάθων, Ἀγαμφον, pro Ἀγάθωνα, Ἀγαμφον; Ἀθλοδοξον pro Ἀγαθιλοδοξον.

Loca, in qua singuli relegati sunt, habes apud Athanasium in epistola ad solitariam vitam agentes: Ἀμμωνιον εἰς τὴν ἀνω Ὀάσιν· Μωϊν δὲ καὶ Ψυλόπειν, καὶ Νηλάμμωνα, καὶ Πλήνιον, καὶ Μάρκον, καὶ Ἀθλοδοξον, εἰς τὴν Ἀμμωνιακὴν, & c. Δρακόντιον μὲν ἐπίσκοπον εἰς τὰ ἔρημα παρὰ τὸ Κλύσμα, Φίλωνα δὲ εἰς Βαβυλῶνα, Ἀδέλφειον εἰς Ψίναβλα τῆς Θεβαϊδῆς, Γέερα τε καὶ Διόσκορον τοὺς πρεσβυτέρους εἰς Σοίνην ἐξώρισαν. Ammonium in superiorem Oasim; Muim, Psenosirim, Nilammona, Plenem, Marcum, Athenodorum in Ammoniacam; Dracontium episcopum in solitudinem

eam, quae circa Clysmā est; Philona verò Babylonem; Adelphium in Pfinablā Thebaidis; Hieracem autem & Dioscorum presbyteros in Soinem, exilio relegarunt.

60. APHRODITON] *Aphrodites & Aphroditopolis quadruplex in Aegypto urbs in veteri Aegypto tabulā apud Ortelium. una iuxta Athribin, in Delta; altera iuxta Nilum in Heptanomia; tertia iuxta Nilum in Thebaide; quarta apud Latopolim ad Nilum in Thebaide. Quae hic intelligatur, dicam in Onomastico, ubi de eremo & monasterio Antonij.*

61. BAIANE] *Huius memoria nondum mihi alibi occurrit.*

62. DROMADIBVS CAMELIS] *Vetus editio, dromedibus camelis. Vide Onomasticon.*

63. ISAAC ET PELVSIANO] *De his nihil dum repperi.*

64. NE PERGAMIVS] *Occultari voluit Antonij corpus suum ex Christianā modestiā & submissione, non ex contemptu reliquiarum, ut cauillantur haeretici. Notum quantā religione tunicam S. Pauli primi eremita sibi vindicari. Vide dicta ad Vitam S. Pauli cap. XIV. & ad Vitam S. Antonij cap. LIX.*

65. MARTYRIVM FABRICARET] *Et sanctis Confessoribus & Martyribus aedes sacra & Martyria exstructa. Habes hic de Confessore de Martyribus Ammianus lib. XXII. Cineres proiecit in mare: id metuens, ut clamabat, ne collectis supremis aedes iis exstruerentur ut reliquis, qui deuiare à religione compulsi, pertulere cruciabiles poenas, adusque gloriosam mortem intemeratā fide progreffi, & nunc Martyres appellantur.*

66. AD VLTIOREM OASIM EREMVM] *Habes apud Ptolomeum in Aegypto Oasim magnam & paruam. Sed variant hoc Hieronymi loco & manuscripti & editi libri. MS. S. Floriani: Ad interiorius monasterium transiturus. vetus editio: Ad interiorius monasterium Oasan transiturus.*

67. BRUCHIVM] *Plerique editi libri Brutium. Est Bruchium locus circa Alexandriam Aegypto, doctorum & sanctorum virorum domicilium. Vide Onomasticon.*

68. GAZENSES CVM LICTORIBVS PRAEFECTI] *Malè quidam editi, profecti. Intelligit praefectum Palestina, in qua Gaza, & lictores eius praefecti. Quae autem hic breuiter narrat Hieronymus, paullo expressius habes apud Sophronium interpretem, vel Metaphrastem, qui auctores huius inquisitionis Arianos & Ethnicos facit: Ἐπεὶ δὲ Κορνανθὸς μὲν σὺν τῇ ἀρχῇ κατέταξε καὶ τὸν βίον, Γουλιανὸς δὲ εἰς τὸν θρόνον τὸν βασιλικὸν ἐσφράρη' ἀνοσιώτατα, ὡς δὲ καὶ ἀνοσιώτη Θεοῦ καὶ θεσμῶν ἀσεβείας· ἀποκρίθη δὲ κακῶς ἐπιράνησε τῶν Γαζαίων ὅσοι Ἀρειανίζοντες ἐπὶ τῇ Ἑλληνικῇ πρῶντες ἐπῆρχον κινουῦνται μεγάλῳ θυμῷ καὶ φουσίματι κατὰ τὸ ὄσιον, καὶ πέμπουσι πῖνας ἡμῶν ὁμοφρόνων πρὸς τὸ Βρούχιον ὡς κακοῖς αὐτῶν ἐχάτοις σπειθαλεῖν. οἱ δὲ ἀφικνήμενοι λύκος ἦσαν, τὸ τὸ λόγου, μάτην χαίρειν. πάλας τὸ ὄσιον τὴν ὀρθοῦσιν ἀποκρίθη. καὶ πρὸς τὴν Αὐάσαν ὡς πρὸς ἡδὴ καὶ ἐγνηρίσασιν ἀποκρίθη. οὐκ εἶνοι δὲ ἀεχμῶν ἐνεγκόντες, εἰς μίσησιν τε διακρίονται τῆς μανίας, καὶ ἀναστέφαντες παροξύνουσι τὸ ἀνοσιώτατον βασιλέα κατασφραῖναι μὲν εἰς αὐτῶν κρηπίδων δὲ ἐκείνου μονῆ. καὶ τοὺς μονάζοντας πολλὰ πρὸς τὸν πτωχὸν δέντας ἀπελαδίωται. Γλαρίωνα δὲ καὶ Ἡσύχιον, ὅτι πρὸς αὐτὸν διεδώσαν, τὰ βαρύτερα κολαδίετας, εἶτα καὶ αὐτὸ πρὸς ἀδελφίον θανάτω. ἐλάσαν δὲ, τὸ τὸ λόγου, ἀετὸν διώκοντες εἰς νεφέλας· ἢ τὸ τὸ θεῖον Παύλου, ἀετὸν δέροντες ἢ τὸ ξύλοντες. Postquam autem Constantius quidem simul cum imperio vitam finit, Iulianus verò cum summa*

81. DVOBVS HAVD PARVIS MYOPARONIBVS] *Addit Coloniensis editio* (myoparon genus nauigij est ad cursum & celeritatem paratum) quod *haud dubie insertum glossematis loco. Mira hic lectio, qua in MSS. qua editis. Quidam MS. myoparonibus desedromonem occurrissent, denuò hinc inde fluctus vehementes, remiges. Vetus editio: myoparonibus de se dromone occurrissent, denuò hinc inde fluctus verrente remige. Fors dromon interpretatio est myoparonis. Est enim dromon, nauis ad cursum expedita, quales ferè piratica. De myoparone plura in Onomastico.*

82. PAPHVM] *Duplex Paphus in Cypro insulâ, Palæpaphos, & Neapaphos. Locus autem, in quo apud Paphum commoratus est Hilarion, Sozomeno libro v. cap. ix. dicitur Χαρίβεις, Charbyris, Tripartita libro vi. cap. xii. Charybdis, Nicephoro libro x. cap. viii. Charybris.*

CAP. XXXV 83. HOC SALAMINA, HOC CVRIVM, HOC LAPETHA] *Tres hæ in Cypro vrbes. Alia Salamina & insula & vrbs prope Peloponnesum. Aliud quoque Curium in Ætolis & Sabinis. Per Paphum autem quod præcessit, & tres hæ ciuitates totam Cypri insulam designat. Est Salamina ad Orientem, Curium ad Meridiem, Lapetha ad Septentrionem, Paphus ad Occidentem.*

CAP. XXXVI. 84. QVÆ VOCANTVR BVCOLIA] *Veteres editiones Bochohia. alij citant Bacholia. Sed Græcè hic est Βυκόλια, uti & supra Vita S. Antonij cap. xxiv. ubi Euagrius vertit Pastoralia. Vide ibi dicta ad n. 60. Plura in Onomastico.*

85. ANTAGONISTAS] *Coloniensis editio addit (aduersarios certaminis) quod interpretamentum est prioris.*

CAP. XXXVIII. 86. TYNICAM SACCINEAM, CVCVLLAM, ET PALLIOLVM] *Hoc Hilarionis legatum, & totus thesaurus. Ipse mox sepeliri vult in tunicâ cilicinâ, cucullâ, & fago rustico. Ne fallare, ut existimes, Hilarioni, quia quadam legat, quadam in sepulturam reservat, duplicia fuisse vestimenta, vel festorum, vel munditia causâ. Non fuere. Constat supra cap. v. numquam vestem mutasse, nisi cum prior penitus scissa esset. Quare qua nunc legat, recens ipsi cesserant ex ministri morte, qui ante paucos dies obierat, ut hic habes.*

87. ET TOTO CORPORE, QVASI ADHVC VIVERET, INTEGRO] *De incorruptis Sanctorum corporibus copiosè in Onomastico.*

CAP. XXXIX. 88. AD ADIVVANDAS ORATIONES SVAS] *Disce hæretice, Sanctorum orationibus fidelium orationes adinuari. Augustinus libro xx. cap. xxi. contra Faustum Manichæum triplex commodum in Martyrum cultu agnoscit: Populus Christianus memorias Martyrum religiosâ solemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritum eorum confocietur, atque orationibus adiuuetur. Chrysostomus libro de Babylâ martyre aduersus Gentiles ex sepulcris Martyrum non unam quoque utilitatem hauriri docet: Η δὲ ὄψις τῆς λαμπρῆς εἰς τὴν ψυχὴν ἐπιπέσει, καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς καὶ διαίτησις, καὶ ὡς αὐτὴ κενούμενη συνδιχομένη, καὶ παρεστῶτα καὶ ὁραμένον, ἕως αὐτῆς διακρίσει ποιεῖ. εἶτα ὡς θυμὸς πολλῆς ὁ ἅγιος παθῶν, πληρωθεὶς, καὶ ἕταρ αὐτῆς ἐλεγε γινόμενος, ἕως αὐτῆς*

ἀπέργε]. Capsulæ enim aspectus in animam inuadens ipsam percellit & exuscitat, ac perinde efficit, quasi qui illic mortuus iacet, preces simul fundat, præsensque adesse cernatur: deinde fit, ut qui se sic affectum sentit, mirâ alacritate gestiens, aliisque prorsus quodammodò effectus, ita ex eo loco decedat. Sanctorum igitur frequenta sepulcra, Sanctorum venerare reliquias, Sanctorum orationes implora.

Baronius tomo iv Annal. anno Christi ccclxxii. Damasi Papa vi. Valentiniani & Valentis Imp. ix. Hoc ipso, inquit, anno Hilarion præstantissimus monachorum, post innumera miracula edita, clarissimus sanctitate ex hac vitâ migravit anno ætatis sue (ut restatur S. Hieronymus) octogesimo. Ex cuius etiam testificatione colligitur, eundem hoc ipso anno ex hac vitâ discessisse: siquidem ipsum tempore obitus Antonij Magni, qui contigit anno xxi. Constantij Imp. (hic est annus Domini ccclviii.) egisse annum ætatis lxxv. tradit: quibus si addas annos xv. ut peruenias ad lxxx. quo obiit, utique deduces annos ætatis eius vsque ad præsentem ccclxxii. Hætenus Baronius. Ex cuius putatione natalis dies Hilarionis statuendus erit anno Christi ccxcii. huic enim numero si octoginta annos addas, quot eum annis vixisse asserit Hieronymus, efficiuntur ad mortualem eius diem anni ccclxxii. Sed aliter annos Antonij numerandos esse ad Prælia in Antonium monui.

Quòd si breuem annorum Vitæ Hilarionis synopsis desideras, ecci stam ex hac ipsâ Vitâ exceptam.

xvi. anno ætatis inchoante intrat eremum: manetque ibi ad annum xx. inclusiue. Ita hic cap. 5.

Axxi. inchoante ad xxvi. ætatis annum inclusiue, tenuiter victitat, iii. annis in diem lentis sextario, iii. aliis pane arido cum sale. Ita cap. 6.

Axxvii. inchoante ad xxx. ætatis annum inclusiue herbis victitat. Cap. eodem.

Axxx. inchoante ad xxxv. inclusiue sex uncias panis hordeacei in diem sumit. Cap. eodem.

Axxxvi. inchoante ad lxi. inclusiue victui oleum adiciit. Cap. eodem.

Alxiv. inchoante ad lxxx. inclusiue pane abstinent, sicque compleuit vitæ ordinem. Cap. eod. & 38.

Quibus omnibus subductis iustum efficies numerum octogenarium.

Sed & alia annorum ratio ex eadem vitâ colligi potest.

Anno xvi. ætatis inchoante, seu xv. iam expleto intrat eremum. Cap. 5.

Post xxii. annos solitudinis sterili Eleutheropolitana partum impetrat.

Lxiii. ætatis anno de fugâ cogitat. Cap. 23. & post ii. annos è Palastinâ discedit. Cap. 24.

Post iii. annos à morte Antonij inuisit locum Antonij. Cap. 26. & 27.

Anno i. manet Oasi. Cap. 28.

Fugit in Siciliam, ibi post iii. annos eum Hesychius inuenit. Cap. 32.

Manet ii. annis Paphi in Cypro. Cap. 36.

Manet v. annis in monte. Cap. eodem.

Quibus si annum i. addas, quem variis profectibus impendit, conficies annos lxxx. quot eum vixisse restatur Hieronymus.

V I T A
 S A N C T I M A L C H I ^{21. OCT.}
 C A P T I V I M O N A C H I
 A V C T O R E
 D I V O H I E R O N Y M O
 P R E S B Y T E R O.

P R O L O G V S.

3

VI nauali prælio dimi-
 caturi sunt, antè in por-
 tu & in tranquillo mari
 flectunt gubernacula,
 remos trahunt, ferreas
 manus & vncos præpar-
 rant, dispositumq; per

tabulata militem, pendentem gradu, & labente vestigio stare firmiter adsuescunt; vt quod in simulacro pugnae didicerint, in vero certamine non pertimescant. Ita & ego qui diu tacui (silere quippe me fecit, cui meus sermo supplicium est) prius exerceri cupio in paruo opere, & veluti quamdam rubiginem linguæ abstergere, vt venire possim ad latiore[m] historiam. Scribere enim disposui (si tamen vitam Dominus dederit, & si vituperatores mei saltem fugientem me & clausum persequi desierint) ab aduentu Saluatoris vsque ad nostram ætatem, id est, ab Apostolis vsque ad huius temporis faciem, quomodo & per quos Christi Ecclesia nata sit & adulta, ⁴ persecutionibus creuerit, martyriis coronata sit; & postquam ad Christianos principes venerit, potentiâ quidem & diuitiis maior, sed virtutibus minor facta sit. Verum hæc aliâs. Nunc quod imminet explicemus.

V I T A.

CAP. I.

MARONIAS triginta ferme millibus ab Antiochiâ vrbe Syriæ, haud grandis ad Orientem distat viculus. Hic post multos vel dominos vel patronos, dum ego adolescentulus morarer in Syriâ, ⁷ ad Papæ Euagrii, necessarij mei, possessionem deuolutus est, quem idcirco nunc no-

minauit, vt ostenderem, vnde nossem quod scripturus sum.

Erat illic quidam senex nomine Malchus, quem nos Latinè Regem possumus dicere, Syrus natione & linguâ, ⁸ & vt rebar, eiusdem loci indigena. Anus quoque in eius contubernio valdè decrepita, & iam morti proxima visebatur, tam studiosi ambo religionis, sic ecclesiæ limen terentes, vt Zachariam & Elisabeth de Euangelio crederes, nisi quòd Ioannes in medio non erat. De his cum curiosè ab accolis quærerem, quænam esset eorum copula, matrimonij, an sanguinis, an spiritus: omnes voce consonâ, sanctos & Deo placitos, & mira nescio quæ respondebant. Quâ cupiditate illectus, adortus sum hominem, & curiosius sciscitans rerum fidem, hæc ab eo accepi.

Ego, inquit, mi nate, ⁹ Nisibeni agelli colonus, solus parentibus fui. Qui cum me quasi stirpem generis sui, & heredem familiæ ad nuptias cogerent, monachum potius me velle esse respondi. Quantis paternis, quantis mater blanditiis persecuti sint, vt pudicitiam perderem, hæc res sola indicio est, quòd & domum & parentes fugi. Et quia ad Orientem ire non poteram propter vicinam Persidem, & Romanorum militum custodiam, ad Occidentem verti pedes, pusillum nescio quid portans viatici, quod me ab inopiâ tantùm defenderet. Quid multa? Perueni tandem ¹⁰ ad eremum Chalcidos, ¹¹ quæ inter Immam & Essam magis ad Austrum sita est. Ibi reperis monachis, eorum me magisterio tradidi, manuum labore victum quæritans, lasciuamque carnis refrenans ieiuniis.

Post multos annos incidit mihi cogitatio, vt ad patriam pergerem; ¹² vt dum ad-

CAP. III.

Hieronym.
 Ecclesiasticam
 historiam scribere
 proposuerat.

Hieronym.
 in Syriâ
 adolescentulus moratur.

Malchus,
 Syriacè
 Rex.
 Syrus natione &
 linguâ.

Cum con-
 sorte in tẽ-
 plo frequens.
 Lucæ 1.

Cap. II.
 A nuptiis
 abhorret.

Parentes
 patriamque
 vitam
 monasticam
 desiderio deserit.

Fit monachus.

CHVS.

Redit in patriam inuito ac reclamante Abbate.

PROV. 26.

GEN. 3.

LUCÆ 9.

E monasterio fugiens velut funus effertur.

CAP. IV.

*Ab Ismaëliticis captiur.**Cum alterius mulierculâ vniuus heri fit seruus.**Dominam adorare cogitur.**Nudus incedit.*

uiuere mater, iam enim patrem mortuum audieram, solarer viduitatem eius, & exinde venumdatâ possessiunculâ, partem erogarem pauperibus, & ex parte monasterium construerem (quid erubescio confiteri infidelitatem meam?) partem in sumptuum meorum solatia reseruarem. Clamare coepit Abbas meus, diaboli esse tentationem, & sub honestæ rei occasione, antiqui hostis astutias. Hoc esse reuerti canem ad vomitum suum. Sic multos monachorum esse deceptos, numquam diabolum apertâ fronte se prodere. Proponebat mihi exempla de Scripturis quamplurima: inter quæ illud initio, quod Adam quoque & Euam spe diuinitatis supplantauerit. Et cum persuadere non posset, prouolutus genibus obsecrabat, ne se desererem, ne me perderem, ne aratrum tenens, post tergum respicerem. Væ misero mihi, vici pestimâ victoriâ, reputans illum non meam vtilitatem, sed suum solatium quærere. Profecutus ergo me de monasterio, quasi funus effertur, & ad extremum valedicens, Video te, ait, fili, fatanæ caute rio notatum: non quæro causas, excusationes non recipio. Ouis quæ de ouili egreditur, lupi statim morsibus patet.

¹³ De Bercæa Edeffam pergentibus, ¹⁴ vicina est publico itineri solitudo, per quam Saraceni incertis semper sedibus huc atque illuc vagantur. Quæ suspicio frequentiam in illis locis viatorum congregat, vt imminens periculum auxilio mutuo declinetur. Erant in comitatu meo viri, feminae, senes, iuuenes, paruuli, numero circiter septuaginta. Et ecce subito equorum camelorumque sessoris ¹⁵ Ismaëlitæ irruerunt, crinitis vittatisque capitibus, ac seminudo corpore, ¹⁶ pallia & latas calliculastrahentes: pendebant ex humero pharetræ, & laxos arcus vibrantes hastilia longa portabant. Non enim ad pugnandum, sed ad prædandum venerant. Rapimur, dispergimur, in diuersa distrahimur. Ego interim ¹⁷ longo postliminio hereditarius possessor, & sero mei consilij pœnitens, cum alterius mulierculâ in vniuus heri seruitutem sortitus venio. Ducimur, imò portamur sublimes in camelis, & per vastam eremum semper ruinam timentes, hæremus potius quàm sedemus. Cibus semicrudæ carnes, & lac camelorum potui erat. Tandem grandi amne transmissio, peruenimus ad interiorum solitudinem, vbi dominam eiusque liberos ex more gentis adorare iussi, ceruices flectimus. Sic quasi clausus carcere, mutato habitu, id est nudus, ambulare discō. Nam aëris quoque intemperies, nihil aliud præter pudicitiam velari patiebatur.

Traduntur mihi pascendæ oues, & in malorum comparatione hoc fruor solatio, quod dominos meos & conseruos rariùs video. Videbar mihi aliquid habere sancti Iacob, recordabar Moyfi, qui & ipsi in eremo pecorum quondam fuere pastores. Vescebar recenti caseo & lacte. Orabam iugiter, canebam psalmos, quos in monasterio didiceram. Delectabat me captiuitas mea: agebamque Dei iudicio gratias, quod monachum, quem in patriâ fueram perditurus, in eremo inueneram.

O nihil vniquam tutum apud diabolum! ô multiplices & ineffabiles eius insidiæ! Sic quoque me latentem inuenit inuidia. Dominus videns gregem suum crescere, nihilque in me deprehendens fraudulentia: sciebam enim Apostolum præcepisse, dominis sic quasi Deo fideliter seruiendum; & volens me remunerari, quod fidum sibi magis faceret, tradidit mihi illam conseruam mecum aliquando captiuam. Et cum eam refutare, diceremque me Christianum, nec licere mihi vxorem viuientis accipere (siquidem captus nobiscum vir eius, ab alio domino fuerat abductus) herus ille placabilis in furorem versus, euaginato me coepit petere gladio. Et nisi festinus brachio tenere mulierem præocupassem, illicò fudisset sanguinem. Iam venerat tenebrosior solito, & mihi nimium matura nox. Duco in speluncam semirutam, nouam coniugem, ¹⁸ & pronubante nobis mœstitiâ, vterque detestamur alterutrum, nec fatemur. Tunc verè sensî captiuitatem meam, prostratusque humi, monachum coepi plangere, quem perdebam, dicens: Huccine miser seruatus sum? Ad hoc me mea scelera perduxerunt, incanescente iam capite, virgo maritus fierem? Quid prodest parentes, patriam, rem familiarem contempsisse pro Domino, si hoc facio, quod vt ne facerem, illa contempsî? nisi quod fortè propterea hæc sustineo, quia rursus patriam desiderauî. Quid agimus anima? perimus an vincimus? Expectamus manum Domini, an proprio mucrone confodimur? Verte in te gladium, tua magis mors timenda est, quàm corporis. Habet & seruata pudicitia suum martyrium, iaceat inséputus Christi testis in eremo, ipse mihi ero persecutor & martyr. Sic fatus, eduxi in tenebris quoque micantem gladium, & acumine contra me verso, Vale, inquam, infelix mulier, habeto me martyrem potius quàm maritum. Tunc illa pedibus meis prouoluta, Ego te, inquit, per Iesum Christum, per huius horæ necessitatem rogo, ne effundas sanguinem tuum in sangu-

Pascit oues domini sui.

Gen. 29.

Exodi 3.

CAP. V.

Coloss. 3.
Ephes. 6.*Cogitur conseruam alterius coniugem in vxorem ducere.**Ne maculetur con nubio, seipsum occulte tenet.**Prohibet illum mulier.*

fanguinem meum. Vel si mori placet, in me primum verte mucronem: sic nobis potius coniungamur. Etiam si vir meus ad me redierit, seruarem castitatem, quam me captiuitas docuit, vel interirem antequam perderem. Cur moreris, ne mihi iungaris? Ego morerer, si iungi velles. Habeto enim me coniugem pudicitiae, & magis animae copulam amato, quam corporis. Credant domini maritum, Christus nouerit fratrem. Facile persuademus nuptias, cum nos viderint sic amare. Fateor, obstupui, & admiratus virtutem feminae, coniugem plus amaui. Numquam tamen illius nudum corpus intuitus sum, numquam carnem tetigi, timens in pace perdere, quod in proelio seruaueram. Transeunt in tali matrimonio dies plurimi, amabiliores nos dominis fecerunt nuptiae. Nulla fugae suspicio, interdum & mense toto aberam fidus gregis pastor per solitudinem.

Castitatem in coniugio simulato uterque seruat.

CAP. VI.

Prislini status recordatur.

Post grande interuallum dum solus in eremo sedeo, & praeter caelum terramque nihil video, coepi mecum tacitus voluero, & inter multa, monachorum contubernia recordari, maximeque vultus patris mei, qui me erudierat, tenuerat, perdiderat. Sicque cogitans, aspicio formicarum gregem angusto calle feruere, videres onera maiora quam corpora. Aliae herbarum quaedam semina forcipe oris trahebant, aliae egerebant humum de foueis, & aquarum meatus aggeribus excludebant. Illae venturae hiemis memores, ne madefacta humus in herbam horrea verteret, illata semina praecidebant. Haec luctu celebri, corpora defuncta portabant. Quodque magis mirum esset in tanto agmine, egrediens non obstabat intransibus, quin potius si quam vidissent sub fasce & onere concidisse, suppositis humeris adiuuabant. Quid multa? Pulchrum mihi spectaculum dies illa praebuit. Vnde recordatus Salomonis, ad formicam solertiam nos mittentis, & pigras mentes sub tali exemplo suscitantis, coepi raderere captiuitatis, & monasterij cellulas quaerere, ac formicarum illarum solitudinem desiderare, vbi laboratur in medium, cumque nihil cuiusquam proprium sit, omnium omnia sunt. Regresso ad cubile occurrit mihi mulier: tristitiam animi vultu dissimulare non potui. Rogat cur ita exanimatus sim. Audit causam, hortatur ad fugam: non aspernatur. Peto silentium, fidem tribuit, & iugi susurratio inter spem & metum medij fluctuamus.

Pro. 6. Formicam industriam conspiciens, fugam meditantur.

CAP. VII.

Erant mihi in grege duo hirci mirae magnitudinis. Quibus occisis, vtres facio, eorumque carnes viatico praeparo. Et primo

vespere, putantibus dominis nos secreto cubitare; inuadimus iter, vtres & partem carniū portantes. Cumque peruenissemus ad fluuium, nam decem millibus aberat, inflatis & ascensis vtribus, aquis nos credimus; paulatim pedibus subremigantes: vt deotum nos flumine deferente, & multo longius quam conscenderamus, in alteram nos exponente ripam, vestigium sequentes perderent. Sed inter haec madefactae carnes, & ex parte lapsae, vix tridui cibum pollicebantur. Bibimus vsque ad satietatem, futurae nos siti praeparantes. Currimus, post tergum semper aspiciamus, & magis noctibus promouemur, vel propter insidias late vagantium Saracenorum, vel propter ardorem solis nimium. Paueo miser etiam referens, & iam securus, toto tamen corpore perhorresco.

CHYS. Egit cum muliere.

Post diem tertium, dubio aspectu procul aspiciamus ²¹ duos camelos sedentes venire concite. Satimque mens mali praesaga, putare dominum, meditari mortem, solem cernere nigrescentem. Dumque timemus, & vestigiis per arenas nos proditos intelleximus, offertur ad dexteram specus, longe sub terram penetrans. Igitur timentes venenata animalia, (solent quippe viperam, reguli, & scorpiones, ceteraque huiusmodi, feruorem solis declinantia, vmbra petere) intrauimus quidem speluncam, sed statim in ipso introitu sinistrae nos foueae credidimus, nequaquam vltra progredientes, ne dum mortem fugimus, incurreremus in mortem. Illudque nobiscum reputantes, si iuuat Dominus miseros, habemus salutem: si despicit peccatores, habemus sepulcrum. Quid putas fuisse nobis animi, quid terroris, cum ante specum haud procul starent dominus & conseruus, & vestigio indice, iam ad latebras peruenissent? O multo grauior expectata, quam illata mors! Rursus cum timore & labore lingua balbutit, & quasi clamante domino, mutire non audeo. Mittit seruum, vt nos de specu protrahat: ipse camelos tenet, & euaginato gladio, nostrum expectabat aduentum. Inter ea tribus ferme vel quatuor cubitis introgresso famulo, nobis ex occulto tergum eius videntibus (nam oculorum istiusmodi natura est, vt post solem vmbra intransibus caeca sint omnia) vox per antrum sonat: Exite furciferi, exite miseri, exite morituri. Quid statis? quid moramini? Exite. Dominus vocat. Adhuc loquebatur, & ecce per tenebras aspiciamus leonem inuasisse hominem, & gutture suffocato, eruentum intro trahere. Iesu bone, quid tunc terroris nobis, quid gaudij fuit? Spectabamus hostem

CAP. VIII.
Insequitur fugientes dominus.

Specum subit.

Missus ad extrahendum eos seruus a leone suffocatur.

stem

stem nostrum perire, domino nesciente. Qui cum videret illum moras facere, suspicatus est duos vni resistere. Sed & iram differre non valens, sicut tenebat gladium, ad speluncam venit, & clamore rabido serui increpans vecordiam, prius a fera tentus est, quam nostras latebras prateriret. Quis hoc vnquam crederet, vt ante os nostrum bestia pro nobis dimicaret?

Dominus item ipse a leana occiditur.

CAP. IX.

Sublato autem illo metu, similis ante oculos nostros versabatur interitus, nisi quod tutius esset leanae rabiem quam iram hominum sustinere. Pauemus intrinsecus, & ne mouere quidem nos ausi, praestolamur euentum rei, inter tanta pericula, pudicitiae tantum conscientiam pro muro septi. Leana infidias cauens, & vitam se esse sentiens, apprehensum mordicus catulum matutina effert, nobisque, cedit hospitio. Neque tamen fati creduli, statim erumpimus, sed expectantes diu, & egredi cogitantes, illius nobis semper figurabamus occursum.

Pudicitia pro muro contra bestiam septi.

CAP. X.

Sub tali ergo terrore & illa transacta die,

exiimus ad vesperam, vidimusque camelos, quos ob nimiam velocitatem dromedarios vocant, prateritos cibos in ore voluere, & in aluum missos iterum retrahere. Quibus ascensis, & noua sitarcia refocillati, decimo tandem die ad Romana per desertum castra peruenimus. Oblatique tribuno, rem ordine pandimus, inde transmissi ad Sabinianum Mesopotamiae ducem, camelorum pretium accepimus. Et quia iam abbas ille meus dormierat in Domino, ad haec delatus loca me monachis reddo, hanc trado virginibus, diligens eam vt sororem, non tamen ei me credens vt forori.

Camelorum domini condescendunt.

Pedibus ad Romana castra.

lungie se versus monachis.

Cauta dilectio.

CAP. XI.

Haec mihi senex Malchus adolescentulo retulit. Haec ego vobis narraui senex, & castis historiam castitatis expono. Virgines castitate custodire exhortor. Vos narrate posteris, vt sciant inter gladios & inter deserta & bestias, pudicitiam numquam esse captiuam: & hominem Christo deditum posse mori, non posse superari.

Numquam captiuam pudicitia.

NOTATIO.

MALCHI] *Martyrologium Romanum* xx i. Octobr. Maronia in Syria prope Antiochiam S. Malchi Monachi. De Malcho quodam Menaa x x i v. Nouembris: Ο άγιος Μάλχος, εν ειρήνη τελήται.

*Oi ψυχολογοι συγκατέμισαν vbes
Ψυχλὴ ἀπάξει, Μάλχος, τὸ σὺν Κυρίῳ.*

Angeli animarum ductores simul e caelo deularunt,

Vt animam tuam, Malche, ad Deum deducant.

An hic cum hoc nostro idem sit, dubito. Meminit Malchi cuiusdam Theodoretus lib. iv. hist. cap. xxvi. quem Baronius annali cccclxx. putat esse eum, de quo agit Hieronymus. Non opinor. quia Malchus Theodoreti vixit in monte, qui imminet Antiochie; Malchus Hieronymi in vico Maronia triginta milibus ab Antiochia.

Malchum Syris Regem sonare habes hic cap. i. Vide Onomasticon.

2. **HIERONYMO**] *Verè Hieronymus huius Vita auctor. Ipse in Catalogo Illustr. Ecclesiae script. capite cxxxv. eam inter opera sua recenset. Quare quae apud Metaphrastem habetur tomo vii. Aloysij Lipomani ex Graco per Gentianum Heruetum translata, existimo ante ex Hieronymi Latino textu in Gracum versam.*

Magdeburgenses Centuriatores Centur. iv. c. x. Erasmus secuti, volunt Hieronymum vitam Malchi prolixiori narratione conscripsisse, exercendi ingeny magis causa, quam rem, vt esset, simpliciter explicandi proposito. Sed rectè eos susmet verbis capiat Alanus Copus dialogo ii. cap. xi. Mirantur inquit, quodd tot hominis scelera prius commemoranda, quam damnanda censuerit Hieronymus. In qua vbi querela se produunt, suamque causam; & satis se

intelligere, serio & non Rhetoricà exercitatione Hieronymum ista aguisse. Alioqui quorsum illa contra Rhetorem in ficto argumento ludentem vociferatio? Haec Alanus: qui porro quinque scelera, quae Magdeburgenses Malcho obiciunt, egregie dialogo illo ii. variis capitibus refutat.

3. **QVI NAVALI PROELIO**] *Ambrosius li- PROLOG.*

bro i. Offic. cap. x. Qui nauem in mari regere gubernaculis studet, vel remis ducere, prius in fluuio praeludit. Labitur Erasmus, qui ex hac similitudine existimauit Hieronymum subsignificare, argumentum hoc non esse serium, sed exercitandi styli causa sumptum. Quasi verò repugnet serium quid esse, & idem tamen assumi ad exercitandum stylum. Serio cogitabat Hieronymus de historia Ecclesiastica compositione: quam vt pro dignitate tractare posset, maluit ante in paruo, vt inquit, opere exerceri, quam ad latiore historiam perueniret; serio utique utrobique rem acturus.

MS. Audomarensis initio huius capituli praemittit hac verba: Qui legis, imitare quod legis.

4. **PERSECUTIONIBVS CREVERIT**] *Hieronymus epist. lxxii. ad Theophilum aduersus errores Ioannis Ierosol. Fundendo sanguinem, & patiendo magis, quam faciendo contumelias, Christi fundata est Ecclesia: persecutionibus creuit, martyriis coronata est.*

5. **ET POST QUAM AD CHRISTIANOS PRINCIPES VENERIT (Ecclesia) POTENTIA QUIDEM ET DIVITIIS MAIOR, SED VIRTUTIBVS MINOR FACTA SIT**] *Heretici moderni auidè hac & similia Hieronymi aliorumq; Patrum loca arripiunt.*

Primo, vt Ecclesiae ornatum & vasa sacra pretiosiora improbent. quos egregie repercutit Bellarminus noster tomo ii. Controv. general. iv. libro iii. qui est De cultu Sanctorum cap. vi. vbi agit de ornatu

tem-

remploꝝ. & tomo III. Controv. generali III. que est de Eucharistiâ, libro II. de Misa cap. XIV. ubi agit de vasis sacris. *Quæ* etiam facit in tempore dictum apophthegma S. Bonifacij, de quo habes de consecr. dist. I. cap. XLIV. Bonifacius martyr & episcopus interrogatus, si liceret in vasculis ligneis Sacramenta conficere, respondit: Quondam sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur: nunc è contrario, lignei sacerdotes aureis utuntur calicibus. quod desumptum est ex Concilio Triburienſi capite XVIIII. Monere videlicet voluit vir sanctus ut aureas simul mentes ad altare sacerdotes adferant. Imitatione quadam expressit hoc apophthegma Trithemius in Chronico suo Hirsaugienſi: Veteres olim monachi cellas quidem, ecclesias, & alias mansiones habebant tenebrosas; sed eorum corda erant lucida valde in amore Dei omnipotentis, & in scientiâ diuinarum Scripturarum. Nostri autem ecclesias, cellas, domosque, & omnes mansiones iam lucidissimas fabricant; sed corda eorum vitiis & delictis plena, tenebrosa sunt: quoniam nec Deum, sicut debuerant, diligunt; nec lectionibus Scripturarum animum intédunt. Ita quoque cum calices essent cuprei, sacerdotes aurei fuerunt: hodie autem calices sunt aurei, & cuprei sacerdotes.

Secundo, ut clericorum diuitias insectentur & improbent. *Quæ* in re sequuntur veteres hereticos, ut Arnaldum de Brixiâ, qui vixit an. Christi MCCCXXXIX. tempore Conradi Regis Romanorum, qui dicebat (teste Ottone Frisingenſi libro II. cap. XX. de gestis Frederici Imp.) Nec clericos proprietatem, nec episcopos regalia, nec monachos possessiones habentes, aliquâ ratione posse saluari. Sequuntur & Joannem Wicleſum, cuius in Concilio Constantienſi sessione VIIII. damnati hi sunt articuli. XXXIII. Ditare clericum est contra regulam Christi. XXXIII. Siluester & Constantinus errarunt Ecclesiam ditando. XXXIX. Imperator & sæculares sunt seducti à diabolo, ut Ecclesiam ditarent bonis temporibus. Sed rectè Ambrosius libro VIIII. in caput XIX. Luca, non in diuitiis crimen, sed in malè utentibus ponit: Discant diuites non in facultatibus crimen hære, sed in iis, qui vti nesciant facultatibus. Nam diuitiæ ut impedimenta sunt improbis, ita bonis sunt adiumenta virtutis.

Iſa. 60.

Quod si quis Iſaiæ vaticinium, ad Ecclesiam olim sub Ethnicis Imperatoribus quasi derelictam, post Christianorum Imperatorum tempore exaltatam retulerit, non omnino aberrabit: Pro eo quod fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in generationem & generationem, & luges lac Gentium, & mamillâ Regum lactaberis, & scies, quia ego Dominus saluans te, & redemptor tuus fortis Iacob. Et illud eiusdem: Et erunt Reges nutricij tui, & Regina nutricies tuæ: vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Vide epistolam Ence Siluij tum Cardinalis, postea Pij II. Pontificis, que inscribitur De moribus Germaniæ, quæ refutat varias Martini Meir, qui Archiepiscopo Moguntino Cancellarius fuit, calumnias contra curiam Romanam, probatque variis rationibus Romanos Præsules diuites & potentes esse oportere, ac potissimum ad tria diuitias requirit. I. Ad statum honestum & dignitati convenientem tenendum. II. Ad alendos pauperes, & ecclesias manu tenendas. III. Ad coercendos malefactores, qui fidei sinceritati officiant.

Iſa. 49.

6. MARONIAS] Ita manuscripti & vetus editio. vulgò Maronia. Ptolemao nota Syria ciuitas Mesopotamias. Hic viculus dicitur. Vide Onomasticon.

7. AD PAPÆ EVAGRII] Antiochia episcopus fuit Enagrius, Hieronymo per familiaris. de quo ipse Catalogo illust. Ecclesie Scriptorum cap. CXXV. Vide dicta ad Præluudia in Vitam S. Antonij n. 4. De Papa nomine in Onomastico.

8. ET, VT REBAR, EIVSDEM LOCI INDIGENA] Ita M S. & vetus editio. Colonienſis cum Erasmo, & reuera ἀπὸ τοῦ θῶν. quod nescio an Erasmus ex ingenio, an ex M S. substituerit. H. Grauius dicit etiam in quibusdam libris legi, Thebastonis indigena. Quidam M S. pro rebar habet erat. Sed vera lectio est quam dedi. Putabat quidem Hieronymus, Malchum, qui Maronia versabatur, eiusdem fuisse loci indigenam, sed mox à Malcho docetur Nisibenum se esse. Labuntur cum Erasmo Centuriatores Magdeburgenses Cent. IV. cap. X. qui aiunt Malchum oriundum ex vico Maroniâ.

9. MI NATE, NISIBENI AGELLI COLONVS] M S. S. Floriani: Mi nate Nisiuelli agelli colonus. M S. Audomarenſis: Matheni sibeni agello colonus, quod coaluit ex mi nate Nisibeni. Erut forte quispiam, qui hinc Mathe Nisibeni exsculpat, & locum ita dictum in agro Nisibeno ariolesur. Vulgò loco Nisibeni habetur Maroniaci. Apud Metaphrastem habetur Scuenia.

10. AD EREMVM CHALCIDOS] Est Chalcis vrbs Syria, in regione Chalcidicâ. Apud Ammianum Marcellinum libro XXIV. habes Chalcida Syriacam ciuitatem. Vide Onomasticon.

11. QUÆ INTER IMAS ET BEROEAM] Ita legendum ex manuscriptis. quidam manuscripti habebant Verceam, sollenni quorundam veterum more, ponentium V. loco B. In editionibus veteribus erat, quæ inter mimas & beroas. In Colonienſi editione, quæ inter Immam & Essam. Abutar otio, si monstrosas quorundam manuscriptorum & editorum librorum lectionem repræsentem. Et Imæ & Berceæ in Syriâ, quæ huic loco quadrant. Vide Onomasticon.

12. VTDVM ADVIVERET MATER] Ita manuscripti S. Floriani. Editi, & dum adhuc viueret mater. Tertullianus de coronâ milit. cap. VII. Porro si quæ aliæ idolis faciunt, ad dæmones pertinent, quanto magis quod ipsa sibi idola fecerunt, cum adiuuerent. ubi non rectè Latinus, cum adhuc viuerent, reponit.

13. DE BEROEA EDESSAM PERGENTIBVS] Ita rectè M S S. Malè Colonienſis editio: De Beroiâ ad Essam pergentibus. Est Berceâ hinc Syria ciuitas, in Cyrrhestica regione. Edellâ quoque hinc Syria est ciuitas.

14. VICINA PVBLICO ITINERI SOLITVDO, PER QVAM SARACENI] Tenditur hæc latissima eremus ab Indiâ ad Mauritaniam vsque & Atlanticum Oceanum, ut scribit Hieronymus in caput XXI. Iſaia.

15. ISMAELITÆ IRRVERVNT CRINITIS VITATISQUE CAPITIBVS] Veteres editiones, nudatque capitibus. Sed benè M S. cum editione Colonienſi, vittatis. variis gentium habitus. Tertullianus libro de velandis virginibus cap. X. Debent & ipsi aliqua sibi insignia defendere, aut pennas Garamantum, aut cropylos Barbarorum, aut cicadas Atheniensium, aut cirros Germanorum, aut stigmata Britonum. Isidorus libro XXI. Orig.

cap. XXI II. Nonnullæ gentes non solum in vestibus, sed in corpore aliqua sibi propria quasi insignia vindicant. ut videmus cirros Germanorum, granos & cinnabar Gothorum, stigmata Britonum. Circumcidunt quoque Iudæi præputia; pertundunt Arabes aures; flauent capitibus intextis Getæ; nitent Albani albensibus crinibus; Mauros habet terra nox corporum, Gallos candida cutis; sine equis inertes extant Alani; nec abest genti Pictorum nomen à corpore, quod minutis opifex acus punctis expressos natiui gramini succos includit, ut has ad sui specimen cicatrices ferat, pictis artibus maculosa nobilitas.

16. PALLIA ET LATAS CALLICVLAS TRAHENTES] Ita MS. S. Floriani. veteres editiones, calliculas. Colonienfis editio, caligas. Isidorus libro XIX. Orig. cap. XXXIV. Calicula caliga, vel à callo pedum dicta, vel quia ligantur. Nam focci non ligantur, sed tantum intromittuntur. Notum, quam frequenter olim g & c inter se commutarint.

17. LONGO POSTLIMINIO] Festus: Postliminium receptum, Gallus Aelius in libro I. Significationum quæ ad Ius pertinent, ait esse eum, qui liber, ex quâ ciuitate in aliam abierat, in eandem ciuitatem redit eo iure, quod constitutum est de Postliminiis. Item qui seruus à nobis in hostium potestatem peruenit, postea ad nos redit in eius potestatem, cuius antea fuit, iure postliminij. Proprie hic usurpatur postliminium ab Hieronymo. Sapè alias idem metaphoricè usurpat. Vide Onomasticon.

CAP. V. 18. ET PRONVBANTE NOBIS MOESTITIA] Veter editio pronubente.

CAP. VI. 19. CORPORA DEFVNCTA PORTABANT] Plinius lib. XI. cap. XXX. egregiè fornicarum sedulitatem describit. inter cetera: Sepeliuntur inter se viuientium solæ, præter hominem.

20. ET I VGI SVS VRRIO] Alias susurro. Apud Iobum cap. IV. veteres Patres legunt, & quasi furtiuè suscepti auris mea venas susurrij eius.

CAP. VIII. 21. DVOS CAMELOS SEDENTES] Veter editio: duos camelis sedentes. Colonienfis, duos camelis insidentes. Sed lectio quam dedi, est ex MS. S. Floriani, & est locutio frequens media ætati. Hieronymus ipse supra in Vita S. Hilarionis cap. IX. asinum sedens. ita ibi MSS. Aelius Spartianus in Hadriano: Sederi equos in ciuitatibus non fuit. Sic Marci cap. XI. de pullo asina: quem nemo adhuc sedit hominum. Ita citat Ambrosius lib. IX. in cap. XX. Luca, initio. Vulgatus nunc, super quem, &c. Idem lib. IX. in Lucam, initio: Et idè pullus sedetur asina.

CAP. IX. 22. PVDICITIÆ TANTVM CONSCIENTIA PRO MVRO SEPTI] Verè pudicitia reuerentes sunt bestia. Non tantum pudicis sapè non obsunt, sed & eos tuentur. Illustre exemplum in Vita Chrysanthi & Daria XXV. Octobris, ubi Daria in lupanar detrusa à leone propugnata est. Et Thecla Martyrum fortissima maximeque pudica nunc leo, nunc leana non tantum non obsunt, sed & subsidio fuit. Vide Acta eius XXI II. Septembris. Frequens Hieronymo phrasid, promuro esse, prouerbij specie. Vide Onomasticon.

23. APPREHENSVM MORDICVS CATVLVM] Ita vetus editio, & manuscripti. Colonienfis editio, apprehensos mordicus catulos. Videri alicui possit non temerè numero singulari catulum possum. Sunt enim, qui semel tantum à leana partum edi velint, etiam ratione allatâ. Plinius libro VI II. cap. XVI. Semel autem edi partum, lacerato vnguuium acie vtero in enixu, vulgum credidisse video. Sed subdit ibidem Plinius diuersam aliorum sententiam: Aristoteles diuersa tradit, &c. Is ergo tradit leanam primo fetu parere quinque catulos, ac per annos singulos vno minùs: ab vno sterilefcere. Vnde si leana hic catulum non catulos extulit, fuerit hic vltimus leana partus.

24. CAMELOS, QVOS OB NIMIAM VELOCITATEM DROMEDARIOS VOCANT] Vopiscus Aureliano: Victa igitur Zenobia cum fugeret camelis, quos dromadas vocitant.

25. ET NOVA SITARCIA REFOCILLATI] Hac vera scriptio & lectio. Quidam libri editi additâ interpretatione habent: & nouâ sitarcia, id est, annonâ refocillati. Occurrit hac vox in Bibliis, sed variè à variis scripta. I. Reg. cap. IX. Panes defecerunt de sitarciis nostris. vbi LXX. habent ἀστία, vasa. Regia editio, sistartiis; Louaniensis, cistarciis; Parisiensis, sitarchiis. sed benè Romana sitarciis, à σίτη & ἀστία annonam sufficere. Vox hac Latine usurpata Apuleio Milesiâ II. Augustino tom. IX. in Tractatu de Cantico nouo, Isidoro lib. XX. capite IX. Orig. Sitarcia nautarum sunt, ab eo quod futæ sunt. sed verum etymon ex Græco dedimus.

26. SABINIANVM MESOPOTAMIÆ DVCEM] Ita MSS. & veteres editiones. Colonienfis, Sabinum; Lugdunensis, Sabaudianum. Sed rectum Sabinianus. quem tamen Ammianus lib. XVII II. non Mesopotamia ducem, sed Magistrum militia in Oriente & Mesopotamiâ ponit. Rebus per Mesopotamiam in hunc statum deductis, &c. stetit sententia, ut Sabinianus victus quidem senex & benè nummatus, sed imbellis & ignauus, & ab impetrandâ magisterij dignitate per obscuritatem longè discretus, præficiendus Eois partibus mitteretur.

27. NON TAMEN ME EI CREDENS VT SORRORI] Hieronymus epistolâ II. ad Nepotianum: Hospitiolum tuum aut rarè aut numquam mulierum pedes terat. Omnes puellas & virgines Christi aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige: ne sub eodem tecto mansites, nec in præteritâ castitate confidas. Nec Sampson fortior, nec Dauid sanctior, nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper, quod paradisi colonum de possessione suâ mulier eiecerit. Apud eundem tom. IX. in Regulâ monacharum que inscribitur Eustochio & reliquis virginibus fido Hieronymi nomine, c. XVIII. Nihil periculosius viro quàm mulier; nec mulieri quàm vir: vterque palea, vterque ignis. Bernardus serm. LXV. in Cantica; Cum feminâ semper esse, & non cognoscere feminam, nonne plus est quàm mortuum suscitare? Quod minus est, non potes; & quod maius est, vis credam tibi?

V I T A S A N C T I O N U P H R I I 12. I V N I I . E R E M I T A E

A V C T O R E

² P A P H N V T I O A B B A T E

I N T E R P R E T E A N O N Y M O .

P R O L O G V S

Interpretis anonymi.

*Gregorius
huius Vitæ
narrator.*

*Paphnu-
tius auctor.*

BEATI Onuphrij Vitam inter Græcorum commenta scriptam nuper reperi, vt quondam à venerabili ac prudentissimo viro, scilicet Gregorio, ipsius gesta narrante, cognoui. Hanc Paphnutius, vir quoque sanctissimus, Græco sermone retexit ab exordio. Quem ego secutus, è Græco transtuli in Latinum, largiente Domino, vt eius probabilis vita secundum vires meas manifestata, admirationem legentibus præbeat & imitationem. Non perpendite quæso mei sermonis rusticitatem, sed tanti laboris animo reuoluite longanimitatem: quam vir Deo plenus patienter sustinuit, dum mundanæ vanitatis gloriam spreuit, & cæleste regnum districtè viuendo sibimet hereditauit.

V I T A .

BEATÆ memoriæ Paphnutius quædam cogitationum & actuum suorum secreta taliter referauit, dicens:

CAP. I.

*Lustrando
eremum
multa per-
feci Paph-
nutius.*

Quodam die dum ego Paphnutius solus tacitusque sederem, cogitavi in corde meo, quod deserta peterem, & vniuersa loca sanctorum monachorum, piæque conuersationis habitum lustrarem, ac qualiter Deo ministrarent, considerarem. Vnde factum est, vt tacitus iter arriperem, & in eremum cursu desiderabili properarem. Panes itaque cum aquâ exiguâ mecum portavi, ne deficerem à labore itineris cœpti. Quarto

autem die peracto, alimenta quæ mecum sumpsi defecerunt: meaque membra nullo victu refocillata vires perdiderunt. Moxque diuinâ illustrante gratiâ, mors imminens ablata est: assumptisque viribus iter arripui, atque dies alios quatuor nihil gustando peregi. His itaque completis nimium fessus, humo prostratus iacui velut mortuus. Extemplò quoque cælesti solatus adiutorio, assistere mihi vidi virum, gloriâ mirabilem, splendore terribilem, pulchritudine laudabilem, magnitudine procerum, aspectu præclarum. Quem vt adspexi, vehementer obstupui: sed tamen ille vultu placido accedens, nunc manus, nunc labia mea tetigit; mihi que vires potenter restaurauit. Continuo lætus surrexi, Deoque fauente, per solitudinem exinde decem & septem dierum cursum direxi: quousque ad locum, quem Dominus mihi famulo suo indigno prouidebat ostendere, perueni: illic ab itineris labore cessauit.

*Roboratur
diminuitus.*

*Ab Angelo
vires eius
restaurantur.*

*Ioannes
libello 3.
n. 12.*

CAP. II.

Igitur dum fessus requiescerem, & quàm ægrè profectus essem cogitarem: virum procul ad aspectu terribilem vidi, in modum bestię pilis vndique circumseptum: cui tanta scilicet capillorum prolixitas erat, vt corpus illius ipsorum diffusionem tegetetur. Pro vestimento quoque foliis herbitque utebatur, quibus subteriora renum tantummodò cingebat. Tali viso homine, nimio perterritus sum terrore, anxius ultra quàm credi potest timore & admiratione: quoniam tam mira forma meis oculis nunquam fuit ostensa in humanâ specie. Quid facerem ignoravi: sed quantum valui, fugam petij, montemque propinquum concito cursu adscendi: ibique tremefactus corruui, atque me sub frondium densitate à facie illius abscondi, multa dans suspiria.

*Onuphrius
totus hirsutus.*

I 2

Defe-

Defeci pænè ætate & labore abstinentiæ. Hic verò dum me cernebat in monte iacentem, voce nimia clamauit, & dixit: Vir Dei, descende de monte. noli timere: ego enim sum homo passibilis, tibi similis. His itaque consolatus verbis, mentem recepi, moxque descendi, & ad virum sanctum perueni, atque pedibus eius me timidus prostravi. Ille quoque me prohibens ante se iacere, Surge, inquit, surge: tu enim es Dei seruus, & vocaris Paphnutius, Sanctorum amicus. Statim surrexi: & quamuis fessus, tamen lætus ante eum sedi, iam feruenti desiderio, quis ipse, & qualis eius esset vita, cupiens dinoscere, dicens: Ecce, votum adimpleuit, qui me per hanc eremum direxit. En artus mei fatiscentes aliquod sentiunt solatium: sed mens sitibunda non adhuc inuenit refrigerium. Idcirco te, senior, corde deuoto deprecor, atque per illum, ob cuius amorem huius solitudinis deserta habitas, te contestor, vt vnde sis, aut quomodo voceris, seu quando huc adueneris, apertis mihi verbis denunties. Et vir Dei recognoscens, quam libenti animo sententiam sui laboris audirem, dixit mihi:

CAP. III. Quoniam te, frater dilecte, auidam mente vitæ meæ longas ærumnas velle scire video, repetere me tibi non dubites has ab exordio. Ego, licet immeritus, vocor Onuphrius, & ecce non minus sunt quam 7 septuaginta anni, quod in hoc deserto laboriose vixi. Cum teris conuersatus sum crebrius, pro pane comedi iugiter herbarum fructus, in montibus & in speluncis & in vallibus meum reclinaui miserabile corpus. Tot annis neminem nisi te solum adspexi, alimentum à nullo hominum sumpsi, in monasterio Hermopolim dicto nutritus, in prouinciâ Thebaidâ nominatâ: vbi simul pænè centum monachi degebant. Porro vita illorum talis extitit, vt more & actione æquanimiter omnes viuerent, & vno corde & vno spiritu, iugo ac disciplinæ sanctæ regulæ colla submitterent, atque fluctus huius sæculi omnino non formidarent.

Quidquid vni placebat, cunctis placebat. Mentem sanctam, fide puram, charitate perfectam ante Deum incedebant: cui die noctuque omni mansuetudine & patientiam ministrare non cessabant. Tanta his erat taciturnitas cum abstinentia, vt nullus auderet nisi cum iustâ interrogatione, vel recto responso, reddere verbum. Ibi quoque pabulum sanctæ doctrinæ ab adolescentia suscepi: ibi regularis vitæ normam à fratribus didici, à quibus amabiliter diligebam: ab his, qualiter instituta mandatorum Dei seruare deberem, diligenter instruebar.

Profecto vitam beati Patris nostri Eliæ, venerabiles fratres meos audiui frequenter laudare, qui se in eremo in tantâ abinentiâ & oratione studuit affligere, vt maximam virtutem à Domino meruisset accipere, & igneo curru transuectus, spiritus sancti dona quæ habuerat, discipulo impartiri, ac adhuc longævus senio, mortis pœnam non videre. Insuper ad exemplum, beatum Baptistam Ioannem protulerunt, qui in noui Testamenti serie clarissimus effulsit, perque plurima annorum spatia diuino mancipatus officio, corpus suum maceravit, donec in Iordanis vnda Redemptorem mundi baptizare dignus existeret, atque ipsum Dei Agnum esse, digito suo demonstraret.

Ego verò cum talia eos recitantes audirem, dicebam illis: Quare, seniores mei, vitam & miracula eorum obstupescitis? aut cur illorum facta tam assidue commemoratis? An sunt vobis fortiores, qui desertum habitant, an leuiore? At illi respondentes, dixerunt: Fili, fortiores nobis sunt, quia sine adiutorio humano viuunt. Nos itaque alter ab altero conspiciuntur, pariterque diuinum officium à nobis celebratur. Si quando cibum cupimus, paratum reperimus: si quando infirmitas, aut aliqua corporis imbecillitas irrepserit, statim cura fratrum cum omni sollicitudine nos adiuuat. In ædificiis lucide constructis habitamus, in quibus & ab æstu solis cooperiti sumus, & ab inundatione pluuiæ, & à turbine venti ac tempestate manemus defensi. Monachi verò, qui in deserto sunt, nihil consolationis nisi à Deo recipiunt. Si quando angustias aut tribulationes perpessi fuerint, vel cum diabolo antiquo humani generis inimico pugnare cœperint, quis eis astat? à quo adiuuantur? Sed quibus humanum deest solatium, constat eos habere diuinum. Et si esuriunt, quis eis panem dabit? Si sitiunt, quis eis aquam tribuit, vbi panis & aqua non est? Maximus labor in desertis locis esse non dubitatur, vbi nihil necessarium reperitur. Primum ergo, quando in solitudine definiunt habitare, in Dei timore certant firmiter stare. In fame & siti, in labore & passione corpora sua cruciant: contra diabolicas insidias viriliter dimicant: & vt vincant, contra tela nequissimi ignea gladiis spiritualibus pugnant. Antiquus etenim ille hostis, totius inuentor iniquitatis, studet eos subuerrere, & in consortium malitiæ suæ implicare, atque de bonâ voluntate, quam inchoabant, retrahere; & mentes eorum mundanis voluptatibus iterum irretire, vt in opere cœpto

Cognoscit Paphnutium diuinitus.

LXX annis in eremo neminem vidit.

Erat à monasterio Hermopolis, vbi centum erant monachi.

Quod vni, cunctis placebat.

Mira ibi taciturnitas.

Exemplo Eliæ & Baptistæ ad eremum incitatur.

CAP. V.

Eremitarum vita fortior.

Commoda monasteriorum.

Palæstra eremitarum.

*Eremitarum prote-
tor Deus.*
*Eremitarū
adutores
Angeli.*
cepto fatiscant persistere. Omnipotens ergo Deus, qui non derelinquit sperantes in se, circumdat eos armis suæ potentiae, ut hos incurfus satanæ non valeat prosternere, quos protegit celsitudo diuinæ misericordiae. Quapropter ad eos Angeli Dei iugiter mittuntur, ac per manus illorum quæcumq; necessaria crebrius eis administrantur. Aquam de petra hauriunt, quod interpretatur Christus. Scriptum est enim: Sancti qui sperant in Domino, habebunt fortitudinem, assument pennas ut aquilæ: volabunt, & non deficient; current, & gressus eorum non labentur. Et alibi: ¹⁰ Qui sitiunt, de superno fonte condiuntur, & herbarum folia in ore eorum tamquam fauus mellis dulcescunt. Si autem aliquando diabolus aduersus eos colluctatur, protinus surgunt: manus suas ad Dominum expandunt, preces ante diuinam maiestatem fideliter fundunt: mox auxilio caelesti subleuantur, & dolosa iacula inimici penitus destruantur. Non intelligis, fili, qualiter in Psalmo legitur: Quoniam non in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in æternum? Et iterum: Exaudiuit eos Dominus in die tribulationis, & de omni angustia liberauit eos. Enim uerò vnusquisque propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem. Beatus est enim vir, qui semper est pauidus, & voluntatem Dei in hac præsentî vitâ & fragili studiosus agit. Certissimè scias, ô fili, quoniam Angeli Dei sanctis ac iustis viris quotidie famulantur, atque virtute supernâ corpora & animæ illorum iugiter illuminantur.

Psalm. 9.
Psalm. 106.
1. Cor. 3.
Prou. 28.
Angeli sanctis & iustis famulantur.
CAP. VI.
Tali denique ratione ego pauper Onuphrius à sanctissimis Patribus in meo monasterio subtiliter instructus, cœpi tacitè mente tractare, quàm gloriosâ felicitate perfruuntur in cælis, qui certamina laboriosa propter amorem Domini tolerarunt in terris: cor meum ardebat, mens mea desiderabiliter feruebat mundi gaudia penitus spernere, patriæ caelesti totis viribus appropinquare, sicut Psalmista edocet, dicens: Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.

Psalm. 72.
CAP. VII.
Dumque hæc sollicitus excogitarem, nocte silenti concitus surrexi, paruam panem mecum detuli cum exiguis leguminibus, ut vix vsque in quartam diem sufficeret: sicque secundum Dei dispensationem & eius pietatem profectus sum, ut mihi ostenderet meæ habitationis locum. Egremente autem me de monasterio in montana, veni in desertum: cogitantque ut manerem ibi, continuò lumen splendidum ante me,

quasi obuians mihi, vidi. Quo viso, valde timui. Idcirco quoque putavi, me debere ad monasterium regredi, vnde exiui. Extemplò autem de radio præclari luminis vir aspectu pulcherrimus accessit ad me, & dixit mihi: Noli pauescere, ego enim sum Dei ¹¹ Angelus, tibi ad custodiendum ab ortu tuo prouidentiam diuinam destinatus, ut iubente Deo tecum manerem, & te in hanc eremum ducerem. Perfectus esto, humilis incede coram Domino, cum gaudio labora, cor tuum in omni custodia conserua, viue sine querelâ, in bono opere perseuera. Ego verò te non derelinquam, donec animam tuam in præsentiam summæ maiestatis offeram. Hæc locutus est mihi Angelus, iter inceptum mecum comitatus.

Pergebamus ita simul sex milliaria vel septem, & ad quamdam venimus speluncam nimis decoram. Appropiaui, volens sciscitari, si fortè quispiam intus maneret. Secundum consuetudinem monachorum clamare cœpi, ¹² benedictionem humillimè petij. Inde virum sanctissimum exire vidi, quem prostratus humo tenus adorauit.

Ille verò manus suas mihi porrexit, de terrâ me eleuauit, ¹³ osculum mihi pacis tribuit, atque dixit: Tu es enim frater meus, eremiticæ cooperato vitæ, ô fili ingredere. Deus tibi concedat, ut timor eius in te permaneat, opus tuum in illius conspectu complaceat. Statim cum eo specum introiui, diesque plures apud illum pausavi, opera eius cupiens discere, & solitariam habitationem curiosius inuestigare: ipse quoque ut meum desiderium agnouit, consilium honorabile mihi præbuit: ac qualiter insidias diaboli superare deberem, verbis charitatius gratanter patefecit. Transactis itaque quibusdam diebus, talibus admonuit me verbis, dicens: Fili surge, mecum perge: interiora deserti debes intrare, & in aliâ speluncâ solus habitare: ibi si viriliter dimicas, omnia dæmoniorum tentamenta superas. Idcirco verò Deus in hoc deserto vult te probare, si mandatis eius fideliter velis obedire. Fidelia omnia mandata eius, confirma

Benedictionem ab eremita petis.
Osculo pacis ab eodẽ excipitur.
Ad interiora deserti ducitur.
Psalm. 110.
tata in sæculum sæculi, facta in veritate & æquitate. Vir autem sanctus hæc dicens, surrexit: & mecum in interiora deserti iter quatuor dierum perrexit. Quintâ verò die deuenimus in locum, qui ¹⁴ Calidiomea dicitur: ibi palmæ propinquæ erant. Tunc vir Dei inquit: Ecce fili, vide locum quem tibi Dominus præparauit ad manendum. Fuit autem ille mecum spatio triginta dierum, edocens me seruare ¹⁵ cautâ diligentiam doctrinam Dei mandatorum. Quibus ita peractis, oratione suâ sanctâ Domino

me commendavit : & separatus à me , ad propria remeavit . Per singulos verò annos solitus erat me visitare , ac quali industriâ & simplicitate deberem vivere , diuinis alloquis non cessabat admonere .

CAP. IX.

Moritur Onuphrij director.

Quodam autem tempore iuxta consuetudinē ad me veniens , inter verba salutationis prostratus in terram corruit : Dominoque remittens animam , obdormiuit . Quod cum viderem , nimis sum contristatus : & deuolutus humi , lacrymis obortis vberimē fleui . Corpus eius mox accepi , & fecus Calidiomeam terræ commendavi .

CAP. X.

Dum autem ego Paphnutius à viro sanctissimo Onuphrio , rationis huius loquelam audirem , inquam ad eum : Pater sancte , laborem esse non modicum iam sentio , quem pro nomine Christi tolerasti in hac eremo . Vir sanctus respondit : Mihi frater crede dilectissime : in deserto sustinui , vt sapius putarem me morte superari .

Multa oportet pati pro futura gloria.

Sap. 10.

16 Abspes eram multoties vitæ , vt vix habitum in corpore sentirem remanere . Per diem æstu & igne solis ardentis vrebar , rore & pruinâ infectus , fame & siti defectus . O quanta & qualia passus sum ! Non sufficit , neque quempiam decet plagas ac labores enarrare , quos homo moriturus pro Dei viuētis amore debet tolerare . Reddet Dominus mercedem laborum Sanctorum suorum : cuius diuitiæ sicut non augentur , ita nequaquam minuentur . Per quem enim famem , sitim , frigus & æstum , atque multigenarum cruciamenta molestiarum sustinui , potens est cum diuitiis cælestibus inter Angelorum cateruas me consolari : alimenta verò spreui corporalia , vt dignus acciperem spiritalia . Sanctus enim Angelus quotidie panem mihi offerebat , & aquam pro mensurâ ministrabat , vt corpus meum confortaretur , ne deficeret , & iugiter in laude Dei perseueraret . Arborum palmarum ibidem constitutæ erant , 17 quæ duodecies in anno dactylorum fructus germinabant . Quos per singulos dies colligens , pro pane edebam , mixtos herbarum foliis : & erant in ore meo tamquam fauus mellis .

*Spermens corporalia accipit sicut ritualia.**Quotidie panem & aquam ab Angelo accipit.**Palma duo decies in anno fructificantes.*

Matth. 4.

Nam in Euangelio legitur : Non in solo pane viuit homo , sed in omni verbo , quod procedit de ore Dei . Frater Paphnuti , si implere studes voluntatem Dei , omnia tibi necessaria preparantur ab eo . Vnde ipsa Veritas admonet , dicens : Ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis , aut quid bibatis , neque corpori vestro quid induamini : scit enim Pater vester , quia his omnibus indigetis . Quærite primū regnum Dei , & iustitiam eius , & hæc omnia adiicientur vobis .

Matth. 6.

Cumque hoc à beato viro Onuphrio intentius auscultarem , mirans in sermonibus & actibus ac laboribus illius , dixi : Pater benigne , 18 die Dominico vel Sabbato Communionē percipiebas ab aliquo ? At ille respondens , ait : Omni die Dominico vel Sabbato Angelum Domini paratum inuenio , sacrosanctum Corpus & Sanguinem Domini nostri Iesu Christi secum deferentem : de cuius manu mihi pretiosissima donantur munera , vitæque meæ salus perpetua . Verum etiam omnes , qui vitam spiritalem ducunt in eremo monachi , tali participantur gaudio . Hi verò sancti eremitæ , qui hanc solitudinem habitant , si fortasse aliquando videre hominem desiderant , ilicò in cælum ab Angelo deportantur : visionem illic animæ iustorum , fulgentium sicut sol in regno Patris eorum , ibi multitudinem contemplantur Angelorum , suasque animas cœtibus mixtas beatorum . Quare omnes qui in agone contendunt , totā mente , toto corde , totis viribus in bono opere feruent , quatenus gloriam cælestis patriæ cum Christo & cum Sanctis mereantur possidere . Ista denique omnia , venerando Onuphrio narrante , cognoui 19 iuxta summitatem ipsius monticelli , vbi obuiauit mihi . Ita videlicet gaudium meum impletum est , vt omnem aduersitatem , quam in itinere tuleram , traderem obliuioni .

CAP. XI.

*Die Dominico ab Angelo Communionem accipit.**Item socij eremita.**Qui in cælum subinde rapiuntur.*

Credo , inquam , Pater , inter felices me deputari , quia videre te & opera tua egregia promerui . Verba tua nimis pulchra , omni dulcedine mellita ; ita mei penetrant cordis intima , vt possim dicere cum Psalmistâ : Quam dulcia faucibus meis eloquia tua , super mel & fauum ori meo ! Qui ait : Fili , mecum vade : locum meę habitationis conspice : parcamus paululum verbis . Continuo surrexit , præiuit : secutus sum . Duxit me secum quasi trium milliariorum iter : venimus Calidiomeam in spiritalem locum , arboribus palmarum gratanter ornatum . Ibi preces Domino fudimus : eisque completis in terram sedimus , in diuinis altercantes eloquiis . Sole iamamque in occasum verso , vidi panem positum cum aquâ exiguâ . Vir etenim Dei sentiens me fatigari , dixit mihi : Profectò fili , cerno te periclitari , nisi cibum capias . Surge ergo & comede . Cui inquam : Viuit Dominus , & benedictus Dominus Deus meus , in cuius conspectu erimus : non manduco , neque bibo , donec charitate purâ pariter cibum sumimus . Igitur vix eum coëgi , vt faceret quod volui . Verumtamen vt meum agnouit desiderium , panem fregit , tribuit mihi : manducauimus , & saturati sumus : nobis-

CAP. XII.

Psal. 118.

Orant precor.

3. Reg. 17.

Cibum simul sumunt.

nobis-

nobilisq; fragmenta superfuerunt edentibus. Noctem illam insomnem panè duximus, diuinisq; laudibus immorati sumus.

CA. XIII.
Orationis
matutina
hora.

Manè facta, post horâ orationis, videbam vultum eius pallore ita mutatum, & quid acciderit quæsiui ab eo. Qui ait: Non expauescas frater Paphnuti, quoniam omnipotens Deus recto itinere in hanc solitudinem direxit te, vt honorificè sepelias me, atq; corpus meum commendes terræ. Hac etenim horâ anima carnis vinculis absoluitur, atque ad creatorem suum in cæleste regnum deportatur. Frater amantissime (scio namque desiderium tuum) quando redieris in Ægyptum, memorare mei in præsentia fratrum tuorum, & in conspectu omnium Christum colentium. ²⁰ Hæc est postulatio mea, quam impetraui à Domino Deo. Si quis oblationem ob amorem nominis mei ante conspectum Domini nostri Iesu Christi, ²¹ & ad laudem eius immolat, ab omni tentatione diaboli, & à vinculo prauitatis humanæ liber existit, atque cum sanctis Angelis in regno cælorum æternæ hereditatis capax fiet. Si quis verò oblationem non valet offerre, vel præ inopiâ redimere, ²² is in nomine Domini & ad honorem illius eleëmofynam pauperi tribuat, & ego orabo pro eo in conspectu Dei, vt dignus in cælestibus vitâ supernâ perfrui valeat. Si quis neque oblationem, nec eleëmofynam potest offerre, pro charitate meâ incensum Domino Deo nostro in odorem suauitatis accendat, & ego rogo pro eo, vt gaudium perenne possideat. Cui inquam: Pater mi, ne irascaris si loquar: Si incensum nec quis habet, nec facultatis aliquid, ²³ vnde Deum placare potest: vt tamen tuâ benedictione non careat, in quacumque tribulatione te inuocat? Tunc ille respondit: Si quis pauper in deserto, vel in aliquo alio loco oblationem aut eleëmofynam seu incensum non habeat ad immolandum; surgat, & manus suas ad Dominum extendat, ter Dominicam orationem, id est, Pater noster, pro me cum intentâ mente, & in nomine sanctæ Trinitatis psallat. Ego verò pro ipso ad Dominum intercedo, vt vitæ cælestis mereatur particeps fieri cum omnibus Sanctis Dei.

Pater noster recitat.

CA. XIV.

Iterum dixi ad eum: Domine si dignus essem, aut si donis gratiæ tuæ mihi liceret, post obitum tuum locum istum libentissimè obtinerem. At ille ait: Nequaquam tibi fili conceditur, nec idcirco misit te Deus in peregrinationem istius solitudinis, vt hic obtineres locum habitationis: sed vt cum iustis, qui in deserto sunt, gratuleris; & intimare ea studeas mundo, quæ cognouisti

in eremo. In Ægyptum perge: ibi esto vsque ad finem vitæ tuæ; opus bonum perfice, & accipies coronam perpetuæ gloriæ.

PHRIVS.

Hæc cum homo Dei loqueretur, aduolutus sum pedibus eius, dicens: Pater charè, scio enim quia quidquid petieris à Deo, dabit tibi Dominus propter immensum laborem certaminis longissimi, quo corpus tuum afflixisti septuaginta annis pro nomine Domini: præbe ergo mihi munera tuæ sanctæ benedictionis, quatenus tibi in virtute efficiar similis, & tuâ interuentione spiritus meus dirigatur, & in futuro tecum participari merear. Qui mox econtrâ respondens, protulit ista: Paphnuti, ne contristeris: petitio tua, tribuente Domino, erit stabilis. Sta in fide, viriliter age, oculos cum mente ad Deum erige, in mandatis corroborare, bonum facere impiger contende, & vitam æternam apprehende. Protegant te Angeli Dei & conseruent te ab omni consilio prauitatis, vt purus ante Deum & immaculatus in die sui examinis inueniaris. Post hæc surrexit, & ad Dominum lacrymans orauit, genua flexit, atq; subito dixit, In manus tuas Deus commendo spiritum meum. Cumque hæc dixisset, lumen splendidum corpus eius obumbravit, & in ipsius claritate luminis anima sancta carne soluta est.

CAP. XV.

LXX. annis
vixit in
eremo Onu-
phrius.

C. COR. 16.

Moribus
dus luce
cingitur.

CAP. XVI.

Repente verò vocem Angelorum multorum audiui, laudantium Deum, & in discessu sanctissimæ animæ S. Onuphrij, ²⁴ æthera scilicet Angelicis canticis resonantia, gaudium ineffabile astris intulerunt, per quæ cælestes exercitus animam militis inclyti cælis inuexerunt. Mox oculi mei fletu profluunt, interiora gemitus producunt, lacrymarum riui manarunt, planctus mei miseri Paphnutij exuberant: illud flebilis planxi, quia quem vix inueni, diutius habere non potui. Deinde ²⁵ tunicam meam per dimidium scidi, vnâ parte indutus sum, in alteram collocaui corpus beatum, & sepeliui illud in sepulcro quod excisum erat de petra. Tunc videns me solum remanere, iterum cœpi lugere. Ita mœrens surrexi, specusq; illius habitaculum intrare volui. Deniq; me adstante, ipsa spelunca cecidit cum magnâ ruinâ, & palmæ radicitus eruta simul procubuerunt. Cognoui itaq; ego Paphnutius, quia non esset voluntas Domini, me in loco illo habitare: fecessi inde, in Ægyptum redij: ibiq; Ecclesię retuli quæ vidi & audiui.

Angelorū
cœlestis a-
nima Onu-
phrij in cæ-
lum deser-
tur.

Sepelit Onu-
phrium
Paphnu-
tius.

Spelunca
& palma
corrunt.

Sanctus igitur Onuphrius obiit mense Iulio, die vndecimo, id est, tertio Idus eiusdem mensis. Ibi beneficia eius præstatur vsque in præsentem diem: ad laudem & gloriam Dñi nostri IESU Christi, cui est honor & potestas in sæcula sæculorum. Amen.

Obiit
11. Iulij.

NOTATIO.

ONVPHRII] *Apud Metaphra- stem x1. Iunij dicitur Hono- phrius. Martyrologium Roma- num x1. Iunij: In Ægypto fan- cti Onuphrij anachoretæ, qui*

in vastâ eremo sexaginta annos vitam religiosè peregit, & magnis virtutibus ac meritis clarus migravit in cælum: cuius insignia gesta Paphnutius abbas conscripsit. *Menologium Græcorum eodem die: Sancti Patris nostri Onu- phrij Ægyptij, qui cùm esset in cænobio in vrbe Hermop. i Thebarum, & audiret de Eliæ propheta & Ioannis præcursoris vitâ, egressus ex cæ- nobio habitavit eremum annos sexaginta, homi- nem omnino non videns. vbi post admirabilem vitæ monasticæ conuersationem in cælum migra- uit. quem magnus Paphnutius sepeliuit. Cuius dies natalis celebratur x11. Iunij, in sanctissimo eius oratorio, in monasterio S. Alipij. Eadem in Me- nais, sed quibusdam additis, qua non exscribo, ne Nota excrescant.*

Alius est Onuphrius, cuius mentio extat apud Metaphrastem in Actis S. Galationis & Episte- mis M. M. v. Nouembris, qua recitat Lipomanus tom. v. & Surius tom. vi. Qui vixit eo tempore, quo Gentilium in Christianos persecutio sauebat. Meno- logium sub Decio eorum martyrium ponit. Vixit au- tem apud Emesam Phœnicia, qua ad montem Liba- num est. Non fuit ille segregatus ab hominum con- sortio, ut noster hic. Eius precibus Lencippe, antè ste- rilis, prolem impetrauit Galationem.

2. PAPHNUTIO] *Varij fuere Paphnutij, de qui- bus vide hic ad librum II. Ruffini cap. XIII. De Paphnutio confessore dixi ad Vitam S. Antonij ca- pite xxx. n. 68. Acta hæc Paphnutio auctore (quo tamen Paphnutio, nondum mihi constat) habes etiam apud Metaphrastem, sed Timothei anachoretæ vitâ, & quibusdam aliis intermixtis, qua recitat Lipoma- nus tom. vi. & Surius tom. III. Iunij x1. Gentiano Herueto interprete. Sed & aliam interpretationem Actorum Onuphrij, quibus etiam intexta est Timo- thei anachoretæ vita, accepi ex monasterio S. Iacobi Leodij. sed vulgatam hætenus in Vitis Patrum malui nunc retinere: cuius quidem nullum MS. La- tinum exemplar habui, sed Græcum tamen textum è Boicâ Bibliothecâ accepi.*

PROLOG. **3. GREGORIO**] *Quis hic Gregorius sit, nondum mihi liquet.*

CAP. II. **4. ÆGRE**] *Vetus editio, peregrè. Intelligit per hoc, ut opinor, procul: nisi fortè ibi legendum per- ægrè. Sanè peragrè se profectum viribus deficienti- bus, restatur ipse capite precedente.*

5. VT CORPVS ILLIVS IPSORVM DIFFV- SIONE TEGERETVR] *Hieronymus supra Prologo in Vitam S. Pauli primi eremita: Subterraneo specu crinitum calcaneo tenus hominem. In Vitâ Ma- caryi Romani infra cap. xv. Capilli capitis totum vi- ri corpus operuerunt.*

6. SVBTERIORA RENVM] *Intelligit pudenda tantum folijs herbisqve velata.*

CAP. III. **7. SEPTVAGINTA ANNI**] *Ita vet. editiones cum Colonienfi. Martyrolog. Rom. Menologium Græ- cum, Menaa & Metaphraustes habent sexaginta anni.*

8. IN MONASTERIO HERMOPOLIM DICTO NV- TRITVS, IN PROVINCIA THEBAIDA] *Græcè est: Οἰ- κων ἡ ἐρημία ἐν ἄβασσι μοναστηρίῳ Θεβαίων χώρας ἐπιλεγο- μένη Ἡρημοπολίτι. Habitabâ prius in abage monaste- rio, regionis Thebaidis, qua dicitur eremopolites. Non dubium corruptum esse ἐρημοπολίτου pro Ἐρη- μοπολίτου. quomodo & in Menais restituendum ἐν Ἐρη- μου πόλις Θεβῶν, pro ἐρημιου πόλις. Apud Metaphra- stem est: Habitavi autem antea in sancto monaste- rio, quod nomine appellatur Eriti Hemepolitani Thebanorum regionis. sine dubio corruptè. Ex Herueti versione in sancto monasterio, apparet eum repperisse in Græco ἐν ἀγίῳ μοναστηρίῳ, quomodo fortè antè legendum pro ἐν ἄβασσι μοναστηρίῳ.*

9. QVIBVS HVMANVM DEEST SOLATIVM, CAP. V. **CONSTAT EOS HABERE DIVINVM**] *Hoc exper- tus est B. noster Xaverius, qui cùm Romæ esset, hu- manum habebat solatium a sociis; at dum inter bar- baros & feras solus versatur, ad Deum confugit. qui mirificis eum gaudis perfudit.*

10. QVI SITIVNT, DE SVPERNO FONTE CONDIVNTVR] *Nondum mihi locus hic in Sacris litteris occurrit. Paulo aliter citat Metaphraustes, & ex Isaiâ ait desumptum.*

11. ANGELVS TIBI AD CVSTODIENDVM AB **CAP. VII.** **ORTV TVO**] *Angeli Custodis meminere varij Pa- tres. Hieronymus lib. III. Comment. in Matth. ca- pite xvi. Magna dignitas animarum, vt vna- quæque habeat ab ortu natiuitatis in custodiam sui Angelum delegatum. Idem in cap. LXVI. Isaiâ: Quòd autem vnusquisque nostrum habeat Ange- los, multæ Scripturæ docent. E quibus illud est: Nolite contemnere vnum de minimis istis, quia Angeli eorum vident quotidie faciem Patris, qui est in cælis. & puella Rhode Perrum Apostolum nuntiante, alij Angelum ipsius esse credebant. Sin autem hoc de minimis dicitur, & de vno homine, quanto magis de omnibus sanctis, & præcipuè de Apostolis, sentiendum est? quorum Angeli quotidie vident faciem Patris, iuxta illud quod scriptum est: Circumdat Angelus Domini in cir- cuitu timentium eum. & Iacob de se loquitur: Angelus qui liberauit me. Isti sunt, qui ascendunt & descendunt super Filium hominis. Apud Au- gustinum libro Soliloquiorum cap. xxv. Facis Do- mine Angelos tuos spiritus propter me, quibus mandasti, vt custodiant me in omnibus viis meis, ne fortè offendam ad lapidem pedem meum. Hi enim sunt custodes super muros ciuitatis tuæ no- uæ Ierusalem.*

12. BENEDICTIONEM HVMI LLIME PETII] *Benè addit, secundum consuetudinem monacho- rum. Nihil frequentius in his Vitis, quam vt aduen- tans hospes benedictionè ab hospite excipiente petat.*

13. OSCVLVM MIHI PACIS TRIBVIT] *Solent olim aduentantes excipere osculo ij, apud quos dinertunt. Vide Onomasticon.*

14. CALIDIOMEA] *Non dubito, quin interpres in codicem Græcum deprauatum incidit, & Cali- diomea ortum ex Καλιδίον ἕτα, vel simili. Cerè Græcè hic est, καλοῦ ἡμῶν. sic & cap. ix. Et secus Cali- diomeam terræ commendavi. vbi Græcè, καὶ κατε- θέμην τὸ δεύσανον αὐτῆ πᾶσι τοῖς ἁγίῳις καλοῦσιν. & posui*

cli-

reliquias eius iuxta meam calybem siue tugurium. & cap. xii. Venimus Calidiomeam, in spiritalium locum, arboribus palmarum granter ornatum. *Græcè: Κατελάβομεν καλίββει σπυρίτου ἔχουσαν τὴν σοφίας πηγήν ἐς ὧσ' αὖ.* Venimus ad calybem seu tugurium maximè religiosum, quod palmam iuxta consistentem habebat.

15. CAVTA DILIGENTIA] *Vetus editio: cautam dignitatem.*

CAP. X. 16. ABSPES ERAM] *Ita rectè manuscripti, & vetus editio: Colonienfis, ab spe eram. Dicitur ab spes, ut ex spes.*

17. QUÆ DVODECIES IN ANNO DACTYLO-
RVM FRVCTVS GERMINABANT] *Infrà apud Joannem libello III. n. 11. nomine Anonymi, eadem res paulò clariùs proponitur. Inueni istam palmam afferentem mihi botryones duodecim dactylorum. Per singulos menses adfert mihi vnum botryonem, qui mihi sufficit triginta diebus, & post hunc maturatur alter.*

CAP. XI. 18. DIE DOMINICO VEL SABBATO COMMVNIONEM PERCIPIEBAS] *Aliqui libri, & Sabbato. Græcè est: Πόθεν κοιναίς; ἐν Σαββάτῳ ἢ Κυριακῇ; Quando communicas? Sabbato, an Dominico?*

19. IUXTA SYMMITATEM IPSIVS MONTICELLI] *Græcè: Ἐπὶ κείτωθεν τῆ μερυγίου τοῦ ὄρους. Hoc tantum loco mihi lectus monticellus à monte, pro monticello.*

CAP. XIII 20. HÆC EST POSTVLATIO MEA] *Singulare omnino Onuphrij privilegium & apud Deum gratia. In Florario SS. MS. breue huius privilegij compendium: Migravit à sæculo anno salutis cccclxx. Hic enim petit & obtinuit à Domino, ut si quis memoriam eius fecerit seu oblationes, aut pauperes pauerit in nomine eius, aut memorie sue li-*

brum scripserit, dimittantur illi vniuersa peccata. Et cum anima exierit de corpore, erit munda à peccatis, quasi modò genitus infans. *Privilegia autem hac, quia in quibusdam libris verba variant, sanè semper intelligenda.*

21. ET AD LAVDEM EIVS] *Ita est in editione Colonienfis. Veteribus deest.*

22. IS IN NOMINE DOMINI ET AD HONOREM ILLIVS ELEEMOSYNAM, &c.] *Ita editio Colonienfis. Vetus: ille pro amore meo in nomine Domini eleemosynam.*

23. VNDE DEVM PLACARE POTEST] *Ita Colonienfis editio. Vetus: Unde te placare potest.*

24. ÆTHERA SCILICET ANGELICIS CAN-
TICIS RESONANTIA] *Refertur quidem Æther inter Anomala masculini generis plurali carentia, hic tamen eius neutrum plurale habes. quod & alibi ex aethere vel aëre legisse videor.*

25. TVNICAM] *Græcè ἁδινάειον. Haud dubiè intelligitur lebitonarium, ut apud Metaphrastem est. Quod & alibi hic occurrit. Vide Onomasticon.*

26. DIE VNDECIMO] *Ita omnes editiones. & Florarium SS. MS. Græcè tamen est δωδεκάτη, duodecimo. Atque ita Martyrologium Romanum, Menologium Græcum, & Menæa. Apud Metaphrastem est: Erat autem dies sextus quidem decimus Pauen, nonus autem Iunij mensis apud Romanos. Quod quomodo intelligendum sit, vide in Onomastico in Mensium Tabulâ.*

Quod Florarium SS. MS. annum obitus Onuphrij ponit cccclxx. nescio unde hauserit.

Manuscriptus Leodiensis S. Iacobi ultimo capite habet de leonibus sepulcrum vnguibus suis Onuphrio effodientibus, cuius mentionem feci ad Vitam S. Pauli primi eremita cap. xiiii. n. 50. Deest hoc huic Vita, & apud Metaphrastem.

IN VITAM
S. PACHOMII
PRÆLVDIA.

ILLVSTRIVM VIRORVM
DE SANCTO PACHOMIO
ELOGIA.

SOZOMENVS *Hist. Eccl. lib. III. cap. XIII.*

ΠΑΧΩΜΙΟΣ ἀρχηγὸς ἐγένετο τῶν καλουμένων Ταβινισιωτῶν. χῆμα ᾗ τέτις λῶ ἔ πολιτεία ἐν ποί παρηλαγμῶν ἑ ἄλλης μοναχικῆς, πρὸς ἀρετῶν μὲν τοὶ ὁρῶσα, ἔ τῶ ψυχῶν πρὸς ἐρεθίζουσα, τῶν ἐπὶ γῆς καταφερομένων. δὴ ὡ δὲ ὁρᾶν, ἢ δὲ μαρῶς ἐπὶ τὰ ἐργῶνα χωροῖν, ἢ νῆκα τὸ σῶμα τὸ ἀπαλαγεῖν, &c.

Pachomius Præses fuit eorum, qui vocantur Tabinisiotæ. Quibus quidem habitus erat & vitæ institutio à reliquorum monachorum disciplinâ in quibusdam rebus discrepans, in virtutis contemplatione aciem mentis defigens: animum sic tum ad rerum terrenarum despicientiam, tum ad cælestium indagacionem excitans, vt cùm è corporis custodiâ migraret, aditum ad cælum haberet perfacilem, &c.

GENNADIVS *de illustr. Eccles. Script. cap. VII.*

Pachomius monachus, vir tam in docendo quàm in signa faciendo Apostolicæ gratiæ, & fundator Ægypti cænobiorum, Scripsit

² *Regulam* vtrique generi monachorum aptam, quam Angelo dictante perceperat. Scripsit &

Ad collegas præposituræ suæ 3 epistolas, in quibus alphabetum mysticis te-ctum sacramentis, velut humanæ consuetudinis excedens intelligentiam, clausit; solis, credo, eorum gratiæ vel meritis manifestatum.

Vnam ad Abbatem Syrum.

Vnam ad Abbatem Cornelium.

Ad omnium monasteriorum Præpositos, vt in vnum antiquius monasterium, quod linguâ Ægyptiacâ Baum vocatur, congregati, Paschæ diem velut æternâ lege celebrent, *epistolam vnam.*

Similiter & ad diem Remissionis, quæ mense Augusto agitur, vt in vnum Præpositi congregarentur, *epistolam vnam.* Et

Ad Fratres, qui foras monasterium missi fuerant operari, epistolam vnam.

TRI-

TRITHEMIUS *libro de Script. Eccles.*

BACHOMIUS abbas, & monachorum sui temporis institutor permagnificus, fundator multorum cœnobiorum, ac vir sanctissimæ conuersationis, multis in vitâ & post mortem coruscans miraculis, cùm esset vir doctus, & in diuinis Scripturis eruditus, Scripsit ad ædificationem Fratrum multas epistolas, de quibus subiectæ referuntur:

Ad Cornelium abbatem epist. i.

Ad Syrum abbatem epist. i.

Ad Præpositos cœnobiorum epist. i.

Ad fratres operantes epist. i.

Regulam quoque monachorum lib. i.

Claruit sub Valentiniano & Theodosio principibus, anno c c c x c.

DE DIONYSIO EXIGVO HVIVS VITÆ INTERPRETE.

CASSIODORVS *Instit. diuin. cap. XXI I I.*

DIONYSIUS monachus, Scythæ natione, sed moribus omnino Romanus, in vtraque linguâ valdè doctissimus, reddens actionibus suis, quam in libris Domini legerat æquitatem: qui Scripturas diuinas tantâ curiositate discusserat atque intellexerat, vt vndecumque interrogatus fuisset, paratum haberet competens sine aliquâ dilatione responsum: qui mecum dialecticam legit, & in exemplo gloriosi magisterij plurimos annos vitam suam præstante Domino gloriose transegit. Pudet me de consorte dicere, quod in me nequeo reperire.

Fuit enim in illo cum sapientiâ magna simplicitas, cum doctrinâ humilitas, cum facundiâ loquendi parcitas: vt in nullo se vel extremis famulis anteferet, cùm dignus esset Regum sine dubitatione colloquiis. Interueniat pro nobis, qui nobiscum orare consueuerat: vt cuius hîc sumus oratione suffulti, eius possimus nunc meritis adiuuari.

Qui petitus à Stephano episcopo Salonitano, ex Græcis exemplaribus ⁴ *Canones Ecclesiasticos* moribus suis, vt erat planus atque disertus, magnæ eloquentiæ luce composuit, quos hodie vsu celeberrimo Ecclesia Romana completitur. Hos etiam oportet vos assidue legere, ne videamini tam salutes Ecclesiasticas Regulas culpabiliter ignorare.

Alia quoque ⁵ *multa ex Græco transtulit in Latinum*, quæ vtilitati possunt Ecclesiæ conuenire. Qui tantâ Latinitatis & Græcitatæ peritiâ fungebatur, vt quoscumque libros Græcos in manibus acciperet, Latine sine offensione transcurreret, iterumque Latinos Attico sermone relegeret, vt crederes hoc esse conscriptum, quod os eius inoffensâ velocitate fundebat.

Longum est de illo viro cuncta retexere, qui inter reliquas virtutes hoc habuisse probatur eximium, vt cùm se totum Deo tradidisset, non aspernaretur sæcularium conuersationibus interesse. Castus nimium, cùm alienas quotidie videret vxores; mitis, cùm ferè gentium vesano turbine pulsaretur. Fundebat lacrymas motus compunctione, cùm audiret garrula verba lætitiæ. Ieiunabat sine exprobratione prandentium, & ideò conuiujs grater intererat, vt inter corporales epulas inquisitus, spiritales copias semper exhiberet. Quod si tamen aliquando comederet, paruo quidem cibo, sed tamen escis communibus utebatur.

MIVS.

batur. Vnde summum genus æstimo patientiæ, inter humanas esse delicias, & abstinentiæ custodire mensuram. Sed, vt bona mentis eius infucatâ laude referamus, erat totus Catholicus, totus paternis Regulis perseueranter addictus, & quidquid possunt legentes per diuersos quærere, in illius scientiâ cognoscebatur posse fulgere. Cuius nomini aliqua praui homines calumniosè nituntur ingerere, vnde sua videantur errata aliquatenus excusare. Sed ille iam sæculi perueritate derelictâ, præstante Domino, in Ecclesiæ pace sepultus, inter Dei famulos credendus est habere consortium.

V. BEDA *de ratione Temp. cap. XLV.*

Primi decemnouennalis circuli versu temporum ordo præfigitur, quem Græci calculatores à Diocletiani principis annis obseruauere: sed Dionysius, venerabilis abbas Romanæ vrbis, & vtriusque linguæ, Græcæ videlicet & Latinæ, non ignobili præditus scientiâ, *Paschales scribens circulos*, noluit eis (sicut ipse testatur) memoriam impij persecutoris innectere, sed magis elegit ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi tempora prænotare, quatenus exordium spei nostræ notius nobis existeret, & causâ reparationis humanæ, id est, Passio Redemptoris nostri euidentiùs eluceret.

SIGEBERTVS *Catalogo illustr. Eccles. Script. cap. XXVII.*

DIONYSIVS, abbas Romanus, cognomento EXIGVVS, geminâ scientiâ Græcæ & Latinæ clarus, transtulit de Græco in Latinum ⁶ *Protherij Alexandrini episcopi scripta ad Leonem Papam de celebrando Pascha* in anno Domini CCCCLV. Transtulit etiam de Græco in Latinum ⁷ *librum Gregorij Nysseni de conditione hominis*, & ⁸ *Vitam Pachomij Abbatis*. Scripsit & ipse, post Cyrillum, *Cyclum quinque Cyclorum*, incipiens ab anno nati IESV CHRISTI DXXXII. qui est vltimus annus magni Cycli, qui est annorum DXXXII. semel exacti à natiuitate Christi, &c.

TRITHEMIVS *libro de Script. Eccles.*

DIONYSIVS, abbas Romanus, cognomento (vt fertur) EXIGVVS, vir certè ingenio & scientiâ magnus atque clarissimus, in Scripturis sanctis eruditus, & in disciplinâ sæcularium litterarum nobiliter doctus, Græco & Latino eloquio clarus, computista & calculator temporum egregius. Scripsit Latino sermone nonnulla opuscula, de quibus ego tantum repperi subiecta,

Cyclum Paschalem magnum annorum DXXXII. lib. I.

De ratione festi Paschatis lib. I. Paschatis festi rationem.

de ⁹ ceteris nihil repperi. Transtulit autem de Græco in Latinum

Vitam S. Pachomij abbatis.

Librum quoque Gregorij Emiffeni de conditione hominis.

Et scripta Protherij Alexandrini episcopi ¹⁰ ad Leonem Papam.

¹¹ *Et quedam alia.*

Inchoauit autem Cyclum suum anno Domini DXXXII. qui fuit vltimus annus magni Cycli Paschalis, qui semel exactus in eundem semper reuertitur.

Claruit ergo sub Iustiniano Imp. magno, anno Domini DXL.

IDEM *de viris Illust. Ord. S. Benedicti lib. II. cap. IV.*

DIONYSIVS, abbas Romanus, cognomento EXIGVI, vir in diuinis Scripturis valdè eruditus, & in sæcularibus litteris peritissimus, calculator & Geometer insignis, Græco & Latino instructus eloquio: qui doctrinæ suæ magnam apud veteres auctoritatem consecutus, edidit non spernenda opuscula, de quibus pauca ad meam notitiam peruenerunt:

De ratione Paschæ librum.

Cyclum

Cyclum quoque magnum quingentorum triginta duorum annorum.

Epistolas etiam nonnullas composuit.

De Græco in Latinum transtulit

Scripta Proterij Alexandrini ad Leonem Papam de Paschâ celebrando.

Et librum Gregorij Emiffeni de hominis conditione.

Vitam quoque sancti Pachomij Latinam fecit.

Claruit anno Domini DLXX.

BARONIUS Notat. ad Martyrol. Rom. XIV. Maij.

PACHOMII præclaras res gestas Græcè conscriptas DIONYSIVS abbas Romanus, EXIGVVS cognomento, Latine conuertit ante annos plus mille ac centum. Exstat eius præfatio ante Vitam S. Pachomij: habes eam in primâ parte Vitæ SS. PP. capp. LIV. Miramur eam à Lipomano & Surio prætermiffam: quæ, vt tanti viri ingenij laudatiffimi monumentum, prætereunda non fuit: qualis enim quantûsve sanctitate & eruditione fuerit, consule Cassiodorum illi æqualem lib. Instit. ad lect. diuin.

NOTATIO.

A CHOMII] *Martyrologium Rom. XIV. Maij:*

In Ægypto S. Pachomij Abbatis, qui plurima in eâ regione monasteria erexit, & Regulam Monachorû scripsit, quam

Angelo dictante didicerat. *Menologium Græcum xv Maij: S. P. N. Pachomij Tabennesiotæ. Fuit Pachomius sanctus ex Thebaide inferioris Ægypti, Constantini Magni temporibus. Habuit autem parentes idolorum cultores: conuersus autem ad Christi fidem Baptismum suscepit, & monasticam vitam amplexus ad cretum accurrit, vbi perfectam vitam assecutus, virtutibus & miraculis clarus, multos sibi sectatores effecit, vt antequam ex hac vitâ decederet, Monachorum, qui per illum effecti sunt, mille & quadringentorum numerus effectus sit. *Menaæ etiam xv. Maij accuratiore compendio Vitam eius comprehendunt. De hoc etiam Beda, Vsuarius, Rhabanus, Ado, Noikerus, qui sua ex Gennadio, quæ habes in Elogiis, expresserunt.**

De hoc eodẽ Pachomio Palladius c. xxxviii. Sozom. libro III. cap. xliii. Niceph. lib. IX. capite XIV. Vincentius Spec. histor. lib. xvii. capite LXXXII. & lib. xviii. cap. XLVII. Antonin. part. II. Tit. xv. cap. xi. s. i. Petrus Equilinus Episcopus in Catal. SS. lib. IV. c. CLXXI.

Nomen Pachomij, Monachorumq; ab eo institutorum disciplinam, Athanasius primus in Urbem aduexit, vt auctor est S. Hieronymus, ep. XVI. ad Principiam.

De tempore eius obitus Sigebertus Miræi in Chronico anno VIII. Arcady & Honorij, quem

Christi statuit ccccv. aliis editionibus sequenti anno ponentibus: Pachomius Abbas cx. annum agens, in virtutibus consummatur.

Alius est Pachomius confessor apud Heraclicidem in Paradiso, cap. XI. qui in Scete vixit, qui Palladio Lausiaca historie cap. xxix. dicitur Pachon. de quo Pachomio Petrus supra libro IV. cap. CLXXII.

Alius quoque Pachomius episcopus & Martyr apud Eusebium libro VIII. Eccles. hist. cap. XIV. de quo Petrus supra lib. XI. c. xxxii.

2. REGVLAM] *Regule huius aliquod breuiarium habes hîc in Vitâ Pachomij cap. xxii. Integram eã primus, quod sciam, edidit Achilles Statius Lusitanus, Romanis heredum Antonij Bladij typis, anno Domini M. D. LXXV. deinde anno M. D. LXXXVIII. Petrus Ciaccon eam correctiorem typis quoque Romanis dedit, & Casiano à se recensito adiunxit.*

Ipsam Pachomij Regulam Ægyptiacè scriptam, translata in Græcum, Latine reddidit S. Hieronymus, rogante Siluano monacho eo tempore, quo S. Paula ex hac luce migravit, Honorio VI. & Aristeneto Coss. anno Domini, iuxta Fastos Onuphrij, cccciiv.

3. EPISTOLAS] *Nulla harum epistolarum, quarû quidem mihi notitia sit, præter præliminares ante alia opuscula, hodierno die exstat.*

4. CANONES ECCLESIASTICOS] *Prodiere hi olim Canones Moguntie in folio, anno M. D. XXV. deinde Lutetie Parisiorum in 8. anno M. DC. IX. in quâ posteriori editione ex Bibliothecâ Nicolai Fabri habes ipsius Dionysij epistolam ad Stephanum episcopum Salonitanum, quâ breuiter exprimit, quidquid Canonum ipse conuerterit ac ediderit. Ac in primis quidem Canones*

Apostolorum è Græco: deinde Regulas Nicænæ Synodi, & deinceps omnium Conciliorum, siue quæ antea, siue quæ postmodum facta sunt, vsq; ad Synodum CL. Pontificum, qui apud Constantinopolim conuenerunt, sub ordine numerorum, id est à primo capitulo vsque ad CLXII. sicut habentur in Græcâ auctoritate, digessimus. Tum sancti Chalcedonensis Concilij decreta subdentes, in his Græcorum Canonum finem esse declaramus. Ne quid prætereà notitiæ vestræ credamur velle subtrahere, statuta quoque Sardicenis Concilij atque Africani, quæ Latinè sunt edita, suis à nobis numeris cernuntur esse distincta.

5. MVLTAE EX GRÆCO TRANSLATÆ IN LATINVM.] *Quæ illa sint, quia Cassiodorus non exprimit, habes ea hic partim apud Sigebertum, partim apud Trithemium.*

6. PROTERII.] *Scripta hæc, seu epistola ad Leonem Papam nunc non exstant. Quot fuerint, & quid continuerint, clarius explicant sequentes Auctores. Sigebertus in Catalogo illustr. Ecclesiæ Scriptorum cap. XXVI. Proterius Alexandrinus episcopus, scripsit & ipse ad Leonem Papam, dubitantem de celebrando Paschâ illius anni; qui cum esset embolismalis, putabatur ab aliquibus esse communis. Annus ille erat CCCCLV. ut hic habet Sigebertus in Dionysio Exiguo. De eodem Proterio etiam Isidorus Catalogo illustr. Ecclesiæ Scriptorum cap. X. Proterius Alexandrinæ antistes Ecclesiæ, scripsit epistolas ad Leonem Romanæ Sedis episcopum, de festiuitate Paschali. Hunc autem Leonis Augusti temporibus Dioscori hæretici successores, auctore Timotheo, seditione factâ crudelissimè peremerunt, ipsumque Timotheum sibi pro Alexandrino episcopo posuerunt. Trithemius Catalogo illustr. Eccl. Scriptorum. Proterius episcopus Alexandrinus, vir tam in diuinis Scripturis, quam in sæcularibus litteris eruditissimus, Theologus & computista insignis, quem Leonis Augusti temporibus, successores Dioscori hæretici, seditione factâ auctore Timotheo crudeliter peremerunt. ipsumque Timotheum in locum eius pro Alexandrino episcopo idolum erexerunt. Scripsit inter cetera*

Ad S. Leonem Papam de celebratione Paschæ ep. III.

Ad Hilarium de eadem re ep. I. Quoniam sancti
vni vestra orat.

Epistolas plures ad diuersos.

Et quædam alia.

Claruit sub Leone Imp. an. Dñi CCCCLX.

7. LIBRVM GREGORII NYSSENI DE CONDITIONE HOMINIS.] *Prodiit hic liber Dionysio Exiguo interprete inter*

Nysseni opera ex Episcopij officinâ anno MDLXII. cui non est præfixa Ioannis Cononis epistola, quâ se interpretationem eam nonnihil emendasse quibusdam in locis profitetur, idq; de fragmento Græco, ut existimauit Lewenclavius. Alteri enim Nysseni libro ibidem eâ epistola præfixa est. Deinde idem Lewenclavius typis Ioannis Oporini Basileæ anno MDLXVII. in 8. hanc eundem Nysseni librum Græcolatinè è suâ versione dedit. Non rectè apud Trithemium est Emissemi pro Nysseni.

8. VITAM PACHOMII ABBATIS.] *Hæc est illa, quæ hætenus inter Vitæ Patrum fuit circumlata. Eadem ex Græco transtulit Gentianus Heruetus, quam habes apud Aloysium Lipomanum tom. VI. de Vitæ Sanctorum, & Laurentium Surium tomo III. quæ hac nostrâ multò est auctior. de quâ vide hic infra post numerum II.*

9. DE CETERIS] *Exstat in Bibliothecâ nostrâ Louaniensi Dionysij Exigui MS. epistola ad Eucyppium monachum.*

Citatur & eiusdem epistola ad Petronium episcopum apud Petauium in Epochâ annorû.

10. LEONEM PAPAM.] *Ex hoc Trithemij loco Genebrardus Chronologiæ suæ lib. III. existimauit Dionysium hunc vixisse tempore Leonis I. Papæ: quod non ritè intelligens Trithemium, crederet Dionysium librum suum, quem ex Proterio verterat, Leoni Papæ dedicasse. Non hoc vult Trithemius, sed potius Dionysium vertisse Proterij librum, quem ipse Proterius Leoni Papæ miserat. Ita enim ille & hic, & clarius in Catalogo illustr. Ecclesiæ Scriptorum, in Proterio. Scripsit (Proterius) inter cetera ad S. Leonem Papam de celebratione Paschæ epistolas III.*

Gravius labitur Lewenclavius, qui Dionysium Nysseni de opificio hominis interpretem existimauit vixisse annis abhinc cccc.

11. ET QUÆDAM ALIA] *Inuenio, præter iam citata, Proclum CP. Græcolatinum, Dionysio Exiguo interprete, cum præliminari eiusdem epistolâ ad Felicianum & Pastorem, quem edidit Ioannes Sichardus in Antidoto contra hæreses in fol. Basileæ apud Henricum Petrum anno M. D. XXVIII. quem post Latinè tantum Bibliotheca PP. tomo III. inseruit Margarinus de la Bigne.*

Habes in eodem Antidoto duas Cyrilli Alexandrini epistolas ad Successum episcopum Isauriæ Diocæsariensem ex Dionysij Exigui interpretatione, cum eiusdem præfatione ad Ioannem & Leontium; quarum epistolarum non meminere Auctores hic citati, qui Catalogum illustr. Ecclesiæ Script. texerunt.

Louanij in Collegio nostro est eiusdem Dionysij versio MS. operis Nysseni de naturâ hominis.

Atque

Quis Vita
Pachomij
auctor.

Atq; hæcenus tum de Pachomio ipso, tum de Vita eius interprete. Sed quis Vita eius auctor?

Aloysius Lipomanus tomo VI. de Vitis Sanctorum, & Laurentius Surius tomo III. Vitam Pachomij Metaphraste inscribunt auctori. Sed longè vetustior huius Vita auctor indagandus est. Siquidem Metaphrastes vixit circa annum DCCCC. XXX. Dionysius verò Vita huius interpres circa annum D. XXX.

Auctor Græcus, quiqui est, fuit ipsi Pachomio synchronus. Nam cap. X. Vita huius ait

se accepisse quæ scribit ab iis qui Pachomio conuixere.

Metaphrastes etsi ad verbum, ut à primo auctore Vita composita est, eam exprimat, multatamen capita inserta habet, quæ apud Dionysium vetustum interpretem non cõparent: qualia sunt apud Metaphrastem capita omnia à XL. vsq; ad LVII. inclusiue; item à LXXIII. ad LXXVII. inclusiue; rursus caput LXXXV. & LXXXVI. postremò XC. Vnde videtur Metaphrastes in perfectiora exemplaria incidisse.

V I T A
S A N C T I P A C H O M I I ^{14. MAII.}
A B B A T I S T A B E N N E N S I S

A V C T O R E
G R A E C O I N C E R T O

I N T E R P R E T E
D I O N Y S I O E X I G V O
A B B A T E R O M A N O .

PROLOGVS DIONYSII EXIGVI INTERPRETIS.

1 Dominæ venerandæ mihi, & in CHRISTO quoque
magnificentissimæ DIONYSIVS EXIGVVS.

IO venerationis vestræ proposito, quâ valui facultate, respondi, sancti Pachomij Vitam, sicut in Græco reperta est, fide translatoris exsoluens: in quâ re cum diu me morantem vestra compulisset auctoritas, integrum non erat, ut qui reus iam sponsionis extiteram, promissa differrem, præsertim vobis, quæ votum potius quàm vires attendere consueuistis. Plura namque per Christi gratiam legenda simul atque imitanda peragentes, auidâ voluntate beatorum Patrum cupitis instituta cognoscere, quatenus eorum studiis facta propria componentes, futuris seculis documentum diuini muneris singulare præstetis: fatemini quippe, maximam vos operam dare virtutibus, quas diligitis in conuersatione Sanctorum, quibus etiam illustrium operum qualitate coheretis; quia virtutem nullus amat, nisi qui sequitur, & similitudo morum magnum profert conjunctionis indicium: sicut è contrario vita dispar grandis est & in ipsâ sanguinis affini-

tate discordia. Sic frequenter inter propinquos praua succedunt odia, sic iurgia nascuntur infensa, sic usque ad sanguinem seuit inexplebilis & cæca malitia, dum bonis inuident prauis, liberalibus cupidi, quietissimis turbulenti, studiosis inertes, placidis implacabiles, tranquillis immites, modestis temerarij, sapientibus stulti, simplicibus callidi, mitissimis quoque furiosi. Sed melius horum mores Apostolica tuba redarguit: nam cum nouissimorum pericula temporum Doctõr exprimeret, intulit, dicens: Erunt enim homines semetipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, voluptatum amatores magis quàm Dei. Hic beatissimus Paulus quæ superius diffuse protulit, mirâ breuitate collegit, ostendens, eos idè tales fore, quia voluptatum amatores existerent, & quia vitiosissimis se cupiditatibus subiugarent. Hinc enim mala cuncta proueniunt, dum Deus contemnitur, voluptates verò amantur. Per has diabolus illicit ut decipiat, delectat ut fallat, blanditur ut perimat; & ne futura presentibus, cælestia terrenis, aterna breuibus anteponantur, insistit; Voluptatum, inquit, amatores magis quàm Dei, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes, hoc est, tantum nomine videntur esse Christiani, non opere, qui etiam velut interiores hostes peius quàm exteriores seuiunt, & in Ecclesiâ constituti pia Ecclesiæ membra discernunt. Quos Apostolus nos protinus vitare præcepit, ut ab eorum societate, non tam locorum quàm morum dissimilitudine diuidamur. Nec videatur cuiquam mirum, quòd huiusmodi pestes iustis hominibus aduersentur, quando pleni dolis, pleni fallacijs sibi quoque non parcant, & secum ipsi plerumque dissentiant. Tales expertus vir beatus atque gloriosus genitor vester Dominus meus, non solum patienter ac fortiter insectationes eorum semper pro iustitiâ pertulit, sed etiam felice fine pro veritate (quæ Christus est) constanter atque sublimiter totius mundi aduersa superauit. Cuius perfectam vitæ regulam Sanctorum meritis propemodum consonantem, nimis exopto perfectorum virorum doctâ atque facundâ oratione perscribi, ut tanta claritudo vestri generis, tantumque decus ex aliquâ noscatur parte, & virtus admiranda viri vix antiquis effabilis, quæ fauente Christo à vobis hereditario iure perscitur, lectionis officio posteris intimetur.

2. Tim. 3.

Ibidem.

PROLOGVS AVCTORIS.

DOMINVS noster Iesus Christus sapientiæ fons, & scientiæ verum lumen, verumq; Dei patris Verbum, per quod facta sunt omnia, sciens infirmitatem nostram ad peccata

pronam atq; præcipientem, plura circa nos remedia suæ pietatis ostendit. Abraham namque pater noster, cum diuinis iussis obtemperas, filium suum offerret in sacrificio, placuit Deo: & merito fidei, mox & heredem recepit & præmium. Cui etiam per semetipsum Deus iurauit, dicens: Nisi benedicens benedixero te, & multiplicans multiplicabo te sicut stellas cæli in multitudinem, & sicut

Gen. 22.

Ibidem.

arenam quæ est ad oram maris innumerabilis. Et iterum: In femine tuo benedicentur omnes gentes terræ. De quo femine manifestè nos edocet Apostolus, dicens: Non dicit & feminibus, quasi in multis, sed quasi in vno, & femini tuo, quod est Christus. Omnes etiam sancti Prophetæ, tantæ salutis arcanum reuelante Spiritu sancto, præuidentes, scientesque Deum nullo modo posse mentiri: ad sanandos languores nostros cælestem medicum nuntiabant esse vêturum, atque ut celeri præsentiam suâ prospiceret humano generi, continuâ supplicatione poscebant. At misericors Deus, qui pia vota semper anteuenit, nec vquam deserit eos, qui se toto corde quæsierint, promissiones suas nouissimis diebus impleuit, mittens Filium suum ~~factum~~ ex muliere, factum sub lege, factum qui

Gal. 3.

Hebr. 2.

qui pro similitudine mortalitatis nostrę carne pateretur: eumque, qui habebat mortis imperium, suā morte destrueret. Denique diuinitate suā manens impassibilis, à corruptione atque interitu nos redemit, & à vinculis absoluit insolubilibus inferorum: perfecta que dispensatione nostrę redemptionis, omnibus gentibus per lauacrum regenerationis peccatorum indulgentiam contulit, cunctosque ad veram fidem per doctrinam Apostolicam confluentes, iuxta illud quod in Euangelio ait, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, gremiis infinitę pietatis suę amplexus est.

Matth. 28.

Diaboli in
Christi af-
fectus odiū
& inuidia.

Eluditur
constantia
fidelium.

Tyrannorū
persecutio-
ne Ecclesia
erescit.

Petrus Ale-
xandrinus
martyr.

Vitamona-
stica origo.
S. S. passio-
nes imitari
desiderium.

Hebr. 11.

Igitur cum per vniuersam terram Euangelij præconia coruscarent, & plures in adoptionem filiorum per gratiam Christi concurrerent, inimicus humani generis vehementer exarsit: multoque seueriora temptationum prælia, quam prius seruis Dei excitauerat, nisus est commouere; suspicatus infelix, quod posset nobis iter indulgentiæ cęlestis obstruere. Sed hac ipsa intentione suā deceptus est & elusus. Adiutorio namque diuini muneris, à fidelibus & vigilantibus virium eius proteruntur insidię, vt ipsi quidem confusio, famulis autem Christi perennis gloria comparetur. Nam iuxta Domini permissionem, cum ad examen patientiæ ac fidei eorum qui spiritualia bella prudenter exercent, pagani Imperatores existerent, & vbique contra Christianos persecutionis procella defæuaret; multi apud Ægyptum Martyres sancti per varia supplicia vsque ad mortem in Christi nomine perstiterunt, & simul cum Petro Alexandrinę ciuitatis episcopo, perpetuas coronas, & immortalia præmia sunt adepti.

Crescebat autem indies fidelium multitudo, & per omnia loca mirabiliter augebatur: nec non ecclesię quàm plurimę & Martyrum memorię construebantur impensius: monasteria quoque frequentissima eorum, qui continentię studentes, renuntiauerunt sæculo, solitudinis ipsius secreta decorabant. Hi namque qui de Gentibus in Christo crediderant, considerantes Martyrum passiones, eorumque sinceram circa Christum confessionis affectum: cœperunt & ipsi per gratiam Domini Sanctorum vitam conuersationemque sectari, & huius institutionis esse, vt etiam his illud aptaretur Apostoli: Circuierunt in melotis, in pelibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus non erat dignus mundus, in solitudinibus errantes & montibus, in speluncis & cauernis terrę. Quietem denique solitudinis appetentes, gaudia proprię salutis ac

fidei diuino munere sunt consecuti, ceterisque mox exempla sublimioris vitę sacrorisque præbuerunt. Omnibus enim terrenis exuti negotiis, adhuc morantes in corpore, Angelorum æmulati sunt sanctitatem: per quam fastigia scandentes cęsa virtutum, vltra admirationem enituere mortalium, ita vt in nullo prorsus antiquissimis Patribus inferiores existerent: æquiparantes etiam illorum merita, qui pro nomine Christi Iesu Domini nostri certauerunt vsque ad sanguinem, inuisibilem hostium molimina destruentes, de quibus ait Apostolus: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus & potestates, contra mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitię in cęlestibus. Quorum multiformes præcauentes incursum, & caput serpentis antiqui fortiter conterentes, sempiternis præmiis sunt potiti, de quibus scriptum est: Quod oculus non vidit, nec auris auditit, nec in cor hominis ascendit, quę præparauit Deus diligentibus se.

Anachoretarum æquale cum Martyribus meritū.

Ephes. 6.

Isa. 64.

1. Cor. 2.

VIT A.

ERAT per id tempus beati Antonij vita cunctis ad imitandum præclare proposita: qui magni Elię atque Elisę, necnon & sancti Ioannis Baptistę æmulator existens, secreta interioris eremi studio sectatus est singulari, vitamque cęlestium in terris gessit amore virtutis. Cui sanctus Athanasius Alexandrinę ciuitatis antistes, proprio stylo testimonium præbuit: dignus sanę relator conuersationis Antonij, qui iuxta supplicationem fratrum, vitam eius pro multorum commoditate perscriberet, & æmulandum eum viris spiritualibus exhiberet. In quo opere sancti quoque Patris Ammon meminit, à quo per Dei gratiam, primum iacta sunt fundamenta conuersationis eorum fratrum, qui nunc in monte Nitrię commorantur, necnon & Theodorum, sanctum admodum virum, qui cum sene præfato fuerat, idem nobis pontifex indicauit: quem singulari ac perfecto proposito, & fide non ficta Deo subditum, multiplicia retulit diaboli machinamenta superasse. Igitur vbique diuinę gratiã copiosè diffusã, illud quod in Psalmis scriptum canitur, declarauit expletum: Visitasti terram, & inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam. Nam pro tristitiã & gemitu, gaudium prouenit & lætitiã: & pro sollicitudine atque miseriã, felicitas securitalque successit.

CAP. I.

B. Antonius, vita anachoretica prototypum.

Vita eius scripta ab Athanasio.

Ammon Nitriensium fratrum auctor.

Theodorus Ammonis socius.

Psal. 64.

Hinc itaque Patres monachorum, viri mirabiles, in vniuersis propemodum regionibus

MIVS.

nibus extiterunt, quorum nomina in libro viuentium probantur adscripta. Paucissimi sanè tunc adhuc per Ægyptum & Thebaidam monachi esse ferebantur. Post persecutionem namq; Diocletiani & Maximiani crudelium principum, multitudo Gentium intrauit, sicut diuinitus præordinatum est, & fecunditas Ecclesiæ fructus amplissimos cœpit exhibere, sanctis episcopis iuxta doctrinam tunc Apostolicâ, iter fidei sincerâ quoque conuerlatione monstrantibus.

CAP. II.

*Pachomius
Gentilis
Christianus
efficitur.*

Per idem tempus Pachomius quidam, secundum ritum ac traditionem parentum Gentilis, apud Thebaidam commanens, diuinâ gratiâ gubernante, Christianus effectus est. Hic ab adolescentiâ suâ præcipuam frugalitatis dicitur arripuisse virtutem. Idcirco autem pro gloriâ Christi, qui nos de tenebris vocauit ad lucem, & pro vtilitate eorum qui ista lecturi sunt, strictim conuerlationem eius quæ fuerit à paruulo, refero, quia à tantâ perfectione eius, initia quoque ipsa non discrepant.

CAP. III.

*Præsentem
Pachomio
obmutescit
dæmon.*

Hic etenim cum adhuc puer esset, cum parentibus suis ad simulacrum quoddam dæmonis super ripam Nili fluminis collocatum, tamquam victimas oblaturus aduenit. Cumque sacerdos impurissimus sacra sacrilega solito celebrare voluisset, præsentiam Pachomij dæmonis prorsus euanescere præstigia. Tum diu multumque idem sacerdos hæsitans, in modum simulacri, quod colebat, mansit immobilis; vehementer admirans, cur sollennia dæmones responsa non redderent: tandemque immundo spiritu reuelante cognouit, pueri Pachomij causâ insolita prouenisse silentia, atque in hæc verba prorupit attonitus: Quid inimicus deorum huc venit? procul hinc eum procul pellite, & quantocyus amouete. Quod cum parentes eius audissent, eumque suo conspexissent separari consortio, mœrore magno repleti sunt: eò præcipue, quod inimicus deorum tali fuisset contestatione declaratus. Ambigebant ergo parentes eius, quid de eo fieret, quia & antea cum paululum degustasset de vino libationis dæmonum, protinus euomuerat illud. Hæc itaque cum se viderent non posse discernere, quieuerunt. Instabant autem vt Ægyptiacis imbueretur litteris, & antiquorum studiis informaretur.

CAP. IV.

*Anno xx.
ætatû militiæ
Constantino
Imp. ascribitur.*

Eodem tempore Constantino post persecutionem in imperio perdurante, & contra tyrannum Maxentium gerente prælium, præcepta regalia cucurrerunt, vt lectissimi quique iuuenum ad tirocinij militiam vbique tenerentur: inter quos & Pachomius annos natus viginti detentus

est, vt ipse postea retulit. Cumque nauis fuisset inter alios ad peregrina transfuectus, ad ciuitatem quamdam vesperâ vrgente delati sunt. Ciues ergo loci illius, videntes tirones arctius custodiri, & quid illis accidisset edocti, pietate moti sunt, & iuxta mandatum Christi, solatia in maximo mœrore positus, & necessaria corporis attulerunt. Tunc Pachomius animaduertens quod ab eis factum est, & nimis admirans, ab his qui simul aderant inquit, qui sint viri isti, sic erga misericordiam atque humilitatem prompti ac faciles: audiuitque Christianos esse, qui circa omnes, & maxime peregrinantes, impenderent prona liberalitatis officia. Sciscitabatur autem, quid ipsa sibi velit appellatio nominis Christiani: dictumque est ei, & homines esse pios, & veræ cultores religionis, credentes in nomine Iesu Christi filij Dei vnigeniti, cunctisque pro viribus beneficientes, & sperantes à Deo retributionem bonorum operum in futurâ vitâ percipere. Hæc audiens Pachomius, corde compunctus est: & illustratus diuino lumine, Christianorum miratus est fidem: atque diuini timoris igne succensus, paululum præsentium contempitibus sese subtraxit, & ad cælum manus eleuans, ait: Omnipotens Deus, qui fecisti cælum & terram, si respiciens respexeris ad precem meam, & sancti tui nominis mihi veram contuleris perfectamque regulam, atque ab hac me compede mœroris exemptis, seruitio tuo me tradam cunctis diebus vitæ meæ, & spreto sæculo iugiter tibi adhærebo. Quæ cum orasset, ad suos reuersus est comites: & die sequenti de ciuitate illâ profecti sunt. Cumque diuersa loca nauigio circuirent, si quando Pachomium voluptas corporis & mundana titillasset illecebra, nimis auersabatur, sponsionis suæ memor, quâ se Domino seruiturum esse deuouerat. Nam diuinâ gratiâ suffragante, iam ab annis puerilibus amator extiterat castitatis.

Igitur Constantinus Imperator pietate ac fide, quâ Christo credidit, victoriam de hostibus consecutus, tirones iussit absolui. Sic Pachomius optatâ sibi libertate concessa, protinus ad Thebaidis vltiora regreditur: & ingressus ecclesiam, quæ est in vico, cui cognomen est Chinoboscium, fit ilico catechumenus, & post paululum gratiam lauacri vitalis adipiscitur. & ipsâ nocte, quâ mysteriis sacris imbutus est, vidit in somnis veluti rorem cœlitus allapsam suam replese dexteram, & in mellis creuisse pinguedinem: audiuit quoque vocem dicentem sibi: Considera Pachomi quod geritur. Est enim

hoc

*Christia-
norum cha-
ritatem
allicit.*

*Merces bo-
norum opa-
rum.*

*Orat ele-
uatis in ca-
lum mani-
bus.*

*Votum con-
cipit sub
conditione.*

*Voti mem-
riâ carnis
illecebras
pellit.*

*Castitatem
à puero
colit.*

CAP. V.

*Militiâ ab-
soluitur.*

*Primo ca-
techizatur,
inde bap-
tizatur.*

hoc signum gratiæ, quæ tibi à Christo collata est. Hinc itaque diuino inflammatus affectu, & ex dilectionis iaculo salubri vulnere fauciat, totum se disciplinis atque institutionibus diuinis subiugauit.

CAP. VI.

Palamonē anachoretam adit.

Audiuit autem quemdam anachoretam, cui nomen erat ¹³ Palamon, intra eremi secreta Domino seruientem: ad quem confestim, cum eo cupiens habitare, perrexit, & pulsans ostium cellulæ eius, precabatur ingressum. cui senex aliquatulum patefaciens aditum, dixit: Quid vis? aut quem quæris? Erat enim seверо adspectu, propter quod multo tempore solitarius vitam rigidæ conuersationis exegerat. Respondens autem Pachomius, ait: Deus me misit ad te, vt monachus fiam. Cui senior: Non potes hîc, inquit, monachus fieri: non enim parua res agitur, si veri monachi cōuersatio casta pensetur: nam plures huc dudum venientes, affecti tædio, perseverantiæ non tenuere virtutem. Et Pachomius: Non sunt, inquit, æquales omnium mores. idcirco precor, vt me digneris excipere: & processu temporis tam voluntatem meam, quàm possibilitatem plenius approbabis. Et senior ait: Iam tibi præfatus sum, quòd hîc fieri monachus nullo modo possis. perge magis ad aliud monasterium, & cum tantisper ibidem continentia operam dederis, tunc ad me regredere, teque sine morâ suscipiam. Verumtamen aduerte quod dico. Ego hîc, fili, satis frugaliter viuo. Nam nimis ardua & durissimâ conuersatione me castigo, nullius rei ciborum vtens, nisi tantum panis & salis. oleo autem & vino in totum prorsus abstineo. Vigilo dimidium noctis: quod spatium vel in oratione sollenni, vel in meditatione diuinæ lectionis infumo: interdum quoque totam noctem duco peruigilem. Hæc autem audiens Pachomius, expauit: vt solent pueri magistrorum vereri præsentiam: sed gratiâ Domini roboratus, omnem hunc laborem tolerare proposuit, seni que respondit: Credo in Domino Iesu Christo, qui mihi fortitudinem patientiamque præstabit, vt dignus efficiar tuis adiutus precibus, in sanctâ conuersatione per omnia vitæ meæ curricula permanere.

CAP. VII.

Monachi habitum à Palamone consecratiur.

Pachomius.

Ephes. 4.

Tunc sanctus Palamon spiritualibus oculis intuens Pachomij fidem, tandem patefecit aditum: eumque suscipiens, ¹⁴ habitu monachi consecrauit. Morabantur ergo simul, abstinentiæ atque precibus operam dantes. Texebant quoque cilicia, & laborabant manibus suis, iuxta beatum Apostolum, non tantum pro suâ refectione vel requie, sed vt haberent vnde tribuerent necessitatem patientibus. in vigiliis etiam, cum

nocturnas orationes celebrarent, si quando senior vidisset somno Pachomium premi, educens eum foras, arenam portare præcipiebat de loco ad alterum locum: & tali exercitio mentem eius grauata somni pōdere subleuabat, instituens ac formās eum, vt sollicitus esset in precibus, dicens ei: Labora Pachomi, & vigila, ne quando (quod absit) ab hoc nūc incepto proposito te amoueat is qui tentat, & inanis fiat labor noster. Quæ cuncta Pachomius obediens ac sollicitè suscipiens, ac de die in diem sanctæ continentia profectibus crescens, venerabilem senem nimis alacrem lætumque reddebat, ita vt Christo semper pro conuersatione eius gratias ageret.

MIVS.

Somnolentiam exercitio eum pellere docet.

Per idem tempus sacratissimus dies Paschalis aduenerat, & ait ad Pachomium senior: Quoniam cunctorum Christianorum vniuersalis est ista festiuitas, nobis quoque para, quæ vsui nostro sunt congrua. Tunc ille promptus ad obtemperandum, id quod sibi præceptum est impleuit: præter solitum namque parumper accipiens olei, cum salibus tritis admiscuit. ¹⁵ Lapsanas enim, id est, agrestia olera, & herbas alias præter oleum consueuerant edere. Cum ergo præparasset, ait ad senem: Feci quod tua paternitas imperauit. Cumque post orationes beatus Palamon accessisset ad mensam, vidissetque olei apparatus cum salibus, fricans manibus frontem, & vbertim fundens lacrymas, ait: Dominus meus crucifixus est, & ego nunc oleum comedam? Cumque rogaret eum Pachomius, vt modicum quid ex eo sumeret, nullatenus acquieuit. Tunc pro more sale & pane allato ad manducandum pariter cōsederunt. Quæ senex Crucis Christi signo, sicut consueuerat, benedicens, cibum vterque sumpserunt, Domino gratias (vt par fuerat) humiliter exhibentes.

CAP. IIX.

Pascha dies festus vniuersalis Christianorum.

Lauriores cibi in Paschate.

Ob memoriam passionis Christi, si quis abstinet Palamon.

Mensam signo Crucis signandi antiquissimus mos.

Vnâ verò dierum, cum vigilantes simul Palamon & Pachomius accenderet ignem: quidam frater superueniens, apud eos manere voluit. Qui cum susceptus esset, inter verba (vt fieri solet) erupit, & dixit: Si quis fidelis est ex vobis, stet super hos carbones ignis, & orationem Dominicam sensim lenteque pronuntiet. Quem beatus Palamon intelligens superbiæ tumore deceptum, commonuit dicens: Desine frater ab hac insaniâ, nec tale quid vltius loquaris. qui correptione senis non solum non profecit in melius, sed plus elatione mentis inflatus, super ignem stare cœpit audacter, nullo sibi penitus imperante: eratque conspiciere, quomodo cooperante inimico humani generis, & Domino permittente, nequaquam perustus fuerit ignis tactu. Hoc ipsum

CAP. IX.

Arrogantis monachi hostis factum.

M I V S.

Prou. 28.

Eccli. 2.

verò quod gessit impunè, ad augmentum profecit eius infanix, secundum quod scriptum est: Ad prauos prauas vias mittit Dominus. Hoc itaque cum fuisset factum, posterà die idem frater maturè proficiscens, ac velut exprobrans eis, aiebat: Vbi est fides vestra? Post non multum verò temporis cernens diabolus, eum sibi per omnia mancipatum, & facilè ad quæ vellet facinora eum posse compellere, transfigurauit se in mulierem pulchram, splendidis vestitus adornatam, & cœpit ostium cellæ eius vehementer extundere. Qui cum aperuisset, ait ei diabolus in habitum mulieris immutatus: Obsecro te, quia nimis à creditonibus vrgeor, & metuo ne me aliqua pericula comprehendant, recipias me in tuam cellulam, quoniam debitum soluere nequeo, quatenus per te salua facta, gratias referam; Deus enim me direxit ad te. Qui à cæcitate mentis penitus obscuratus, nec valens discernere quis esset, qui sibi talia loqueretur, diabolum miser in suum recepit exitium. Tunc hostis nostræ substantiæ, videns eum ad omne scelus esse præcipitem, immisit ei turpem concupiscentiam. Qui mox cessit inimici suggestionibus: & eius, quasi muliebres, petiuit amplexus. Quem spiritus immundus inuadens, elisit atrociter: & reuolutus super pauimentum, veluti mortuus diu multumque permansit. Post aliquantos autem dies tandem in se reuersus, & dementiae propriæ serò pœnitens, ad sanctum Palæmonem venit: & cum magno fletu quid sibi accidisset exposuit, vociferans & dicens: Agnosco Pater, agnosco, quòd ego causa perditionis meæ existam. Benè enim me commonere dignatus es, sed ego infelix, qui te audire contempsi. Quapropter obsecro, vt me sanctis orationibus tuis adiuuare digneris, ne sub ingenti periculo constitutum discerpat inimicus & perimat. Cumque ista cum lamentis prosequeretur & fletibus, & sanctus Palæmon beatusque Pachomius lacrymas pro eo funderent compatientis affectu: subitò correptus ab immundo spiritu, de conspectu eorum profiliit, & per deserta discurrens agebatur infrenis. Peruenit autem ¹⁶ ad ciuitatem Panos nomine, ac deinceps in fornace balnei per amentiam sese præcipitans, incendio protinus interiit.

*A demone
corripitur.*

*Miserabilis
eius interiit.*

CAP. X.

Prou. 4.

Hæc audiens vidensque Pachomius, magis ac magis incubuit abstinentiæ tenere mensuram: & cum in omnibus, tum maxime in orationibus animum seruare peruigilem, iuxta illud quod scriptum est: Omni custodiâ serua cor tuum. intantum, vt eum senex miraretur attonitus, quia non so-

lùm consuetam abstinentiæ regulam alacer extrinsecus exequabatur, sed etiam intrinsecus conscientiam suam iuxta cælestium formâ studebat exhibere purissimam, sicut beatus Apostolus dicit: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ: certus, ex hoc magnam sibi in cælestibus parare mercedem. Nam & cum diuinis Scripturas legeret, memorięque mandaret, non id passim negligenterque faciebat, sed vnumquodque præceptum iolenter examinans, ac piâ mente pertractans, studebat indies opere perficere, quæ memoriâ retentabat. Præcipuè verò humilitatis ac patientiæ munere, & erga Deum proximumque purissimâ dilectione præ multis nitebatur excellere. Hæc autem aliaque eius plurima didicimus à sanctis hominibus Dei, qui simul cum eo multo tempore sunt morati: quibus etiam vitæ spiritualis exempla contulerat, post lectionem diuinæ legis, ea quæ ad ædificationem animarum pertinent, diligenter exponens. Quæ quia multa sunt, & vires nostræ paruitatis excedunt, non omnia præsentî stylo perscripsimus. Non enim sumus idonei, tanti viri merita eloquio pari depromere.

Igitur erga locum montis, vbi Sancti morabantur, plena spinis eremus adiacebat: ad quam sæpe Pachomius veniens ligna legere, super spinas nudis pedibus incedebat: & cum infingerentur ei plurimæ, latebatur, patienter ac fortiter ferens, recolens quòd Dominus noster in cruce clauis fuerit dignanter affixus. Diligebat autem anachoresim plurimum, frequenter expetens solitudinem. & illic diu in oratione persistens, Domino supplicabat, vt à tantis se fraudibus clementer eriperet.

Quodam verò tempore contigit, vt Pachomius procul à cellâ suâ progressus, veniret ad quemdam vicum, cui nomē est ¹⁷ Tabennense, in quo tunc nullus penitus habitator existeret. Vbi cum pro more diutius in orationibus perduraret, vox ad eum cælitus delata est dicens: Mane hic, ô Pachomi, & monasterium cõstrue. Venturi sunt namque ad te quamplurimi, tuâ cupientes institutione proficere: quibus ducatum præstabis, iuxta regulam quam monstrauero tibi. Et protinus apparuit Angelus Domini, deferens ei tabulam, in quâ erat omnis forma institutionis adscripta, quâ docendi forent, quicumque ad eius magisterij studia peruenissent. Quam regulam Tabennenses hodieque custodiunt, eodem cibo semper vtentes & habitu, ipsam quoque disciplinam sollicitâ circumspeditione seruantes. Nam monachi qui ibidem commanent, non solum more, sed & robore corporis & locorum

*Internum
Pachomij
perfectionis
studium.*

2. Cor. 1.

v. 17.

*Attentio
eius in le-
genda sacra
scripturâ.*

*Potissime
eius virtu-
tes, humili-
tas, patienti-
a, chari-
tas.*

*Fides histo-
ria huius.*

CAP. XI.

*Patientiam
exercet.*

*Amat soli-
tudinem.*

CAP. XII.

*Diuinitus
in Tabenne-
nico mona-
sterium ex-
struere iu-
betur.*

*Regulam
ab Angelo
accipit.*

*Regula de
vitâ Coho-
bitu mona-
chorum.*

situ

fitu præ ceteris longè diuersi sunt: & necesse est, eos diuersam quoque Regulâ custodire.

Hanc ergo vocem Pachomius mentis sinceritate discernens, quam illi diuina gratia & merita vitæ contulerant, agnouit ad se cælitus delatam, Regulâsq; valdè mirabiles approbavit. Tunc reuersus ad venerabilem senem Palæmonem, retulit quemadmodum voce sit diuinâ commonitus, obsecrâs, vt secum pariter veniret ad locum, quò possent Domini mandata explere. Qui nolens eum in aliquo contristare, vtpote charissimum filium, precibus eius ilicò paruit, atq; ad præfatam villam cum eo peruenit, modicamque ibi cellulam construentes, lætabantur in Domino, promissionum eius beneficia præstolantes. Post aliquantum verò tēporis ait Palæmon ad Pachomium: Quoniam cerno gratiam à Deo tibi collatam, & deinceps istic permanere disponis; veni, statuumus inter nos pactum, vt non diuidamur ab inuicem, sed quamdiu in hac luce versamur, visitatione nos consolemur assiduâ. Vtrisque placuit hæc pactio, quam omni tempore vitæ suæ tam beatus senex quàm beatus Pachomius sollicitius sunt executi.

CAP. XIII.

Morbo corripitur Palæmon.

Nil de pristina abstinentiâ remittit.

Exemplo se Martyrum confirmat.

In cōtinentiâ omnis post Deum requies.

Inter hæc venerabilis idem Palæmon dolore splenis, qui ex nimia continentia illi prouenerat, toto corpore graui cœpit ægri- tudinis incommodo laborare. Nam fume- bat escam, potu sæpius abstinens: item so- lummodò bibebat, nihil cibi percipiens. Rogatus igitur ab aliquibus fratribus, qui ad eum gratiâ visitationis aduenerant, ne penitus corpus debile frangeret, sed ei ali- quantulum solatij pateretur impendi, tan- dem cessit orantibus, vt victu congruo atte- nuata membra refoueret. Sed non hoc diu- tius pertulit. Nam grauiores solito dolores splenis expertus, relicta ciborum insolentiâ, ad antiquum victum sine dilatione reuertitur, dicens: Si Martyres Christi alij per fru- sta lacerati, alij capite cæsi, nonnulli etiam ignibus sunt cremati, & tamen vsque ad fi- nem fortiter pro fide tolerauerunt: cur ego patientiæ præmia, paruis cedens doloribus, impatienter abiiciam, & desiderio vitæ præ- sentis, afflictiones momentaneas inaniter expauescam? Denique suadentibus acquie- ui cibos insolitos sumere, qui mihi dolores auxerunt potiùs, quàm vllam requiem præ- stiterunt. Recurram igitur ad prisca reme- dia, & continentia subidia non relinquam, in quibus est (vt ego certus sum) omnis post Deum requies & vera lætitia. Non enim propter homines hæc arma suscepi, sed ob amorem Christi his certare disposui. Sic itaque viriliter agens, intra mensem dierum valido languore consumptus est. Ad quem

Pachomius veniēs, fouebat eum vt patrem, deosculans pedes eius, atque complectens: & veluti valefaciens, sic eum videbatur affa- ri. Venerabilis autem senex, omni virtutum gratiâ cumulatus, & plenus dierum, sicut sc̄iptum est, quieuit in pace. Tunc sanctus Pachomius corpus eius sepeliuit: cuius ani- ma suscepta choris Angelicis, ad cælos eue- cta est. quo peracto, Pachomius ad pro- prium diuersorium reuertitur.

Et non post multum temporis, germanus eius, Ioannes nomine, cuncta de illo com- periens, venit ad eum. Quem cum vidisset, gauisus est plurimum. nam ex quo baptiza- tus in Christum crediderat, & solitariam vitam elegerat, nullum suorū viderat pro- pinquorum. Igitur Ioannes, vt verè Pachomij frater, imitator eius effectus, cum eo per- mansit, vnum habentes idemque proposi- tum, eundemque circa Deum dilectionis affectum. Et quia in lege Dei diebus medi- tabantur ac noctibus, nullis terrenorum ne- gotiorum curis eorū animi deprimebantur. Nam etsi quidquam supererat illis ex his, quæ suis manibus operabantur, id continuo distribuiebant egētibus, vt iuxta præceptum Domini Iesu Christi de castino minime cogitarent. In tantum verò vestimentorum penuriâ sese constrinxerant, vt numquam lebitone alio vterentur, nisi cum indumenti sordes necessitas coëgisset eluere. ¹⁸ Lebiton autem linea vestis erat, instar colobij, quâ monachi vtuntur hodieq; per Thebaidam & Ægyptum. Sed beatus Pachomius ad hu- miliandum corpus proprium, induebat se plerumque cilicio.

Et per annos quindecim, post illos ingen- tes sudores atque labores eximios vigilia- rum & abstinentiæ, non iacens somnum ca- piebat noctibus, sed in medio cellulae suæ residens: aded, vt nec dorsum saltem parieti pro sustentatione reclinaret. Cumque nimis ex hoc affligeretur, ferebat tamen æquani- miter hūc laborem, spe quodammodo præ- libans illam requiem, quæ sibi parabatur in cælis. Plurimorum namque patrum consi- derans instituta, dabat semper operam, cum proprio fratre ad maiora virtutis augmenta consurgere. Operabantur etiam sedilia, & vnusquisque sicut poterat, ita vivebat, cum summâ scilicet humilitate & patientiâ, & fide non fictâ.

Inter hæc Pachomius iterum diuinitus admonetur pro Regulis, quibus deberent institui, qui erant per eum Domino credi- turi: cœpitque cum germano suo habita- culum, in quo manebant, capacius redde- re, & ædificiis ampliare quam plurimis, eo- rum (vt diximus) gratiâ, qui sæculo renun- tian-

Palæmoni factam sibi reuelatio- nē indicat.

Pergunt Tabernamambo.

Individuâ societatem paciscuntur.

MIVS.

Iob 42.

Moritur Palæmon.

CAP. XIV.

Venit ad Pachomium germanus Ioannes.

Ei se adiungit.

Ex residuo operum subueniunt pauperibus. Matth. 6.

Vnicâ vitæ tur veste.

Cilicium ad humiliandum corpus.

Somnum in medio cellæ sedens caput Pachomius.

Monasterij septa dilatat Pachomius.

tian-

MIVS.

tiantes, ad seruiendum Christo erant sine dubitatione venturi: 19 quatenus essent spatia digna membrorum, in quibus eorum possit recipi multitudo. Cum ergo sanctus Pachomius in maius, vt dictum est, locorum ambitus extenderet, & monasterij membra dilataret, idem frater eius solitudinem atque anachoresim cogitans, habitaculi diligebat angustias: & nimium indignè ferens, erat enim natu maior, ait beato Pachomio: Desine ab hac intentione tuâ: quid agis rem superfluum, inaniter temetipsum dilatare contendens? Qui cum hæc audisset, grauiter quidem tulit, quòd insolitam audisset iniuriam: verum tamen nihil omnino ei respondit, sed mansuetè sustinens, sese continuit. Consequenti verò nocte ad inferiora domus descendens, cuius aliquam partem ipse construxerat, prostravit se in orationem: cœpitque flere vehementer, ac dicere: Væ mihi, quia prudentia carnis adhuc in me sibi vendicat locum. Adhuc enim secundum carnem ambulo, sicut nuper expertus sum. Tantæ namque conuersationis instituta suscipiens, æquum non est, vt me modò impatientia præcipitet, modò mœror vexet, modò furor exagitet, quamuis iure ac meritò videar irasci. Miserere mei Domine, ne peream, ne diaboli deceptus fraude succumbam. Si enim me tua gratia deseruerit, & aliquam in me partem suorum actuum reperit inimicus, durissimæ eius seruituti subiiciar, quia scriptum est: A quo quis superatur, huic & seruus addicitur. Et iterum scriptum est: Si totam legem quis impleuerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. Credo Domine, quòd miserationes tuæ multæ sunt: quæ me nullis meritis subnixum adiuuabunt, viamque sanctorum tuorum per te illuminatus ingrediari: & in anteriora me semper extendens, obliuiscar ea quæ retrò sunt. Sic enim famulorum tuorum chorus, qui tibi à sæculo placuit, tuo protectus auxilio, diaboli vitauit incurfus, longè lateque pro multorum salute mirabili decore resplenduit. Ego autè, Domine, quomodo alios docere tentabo, quos per me ad monachorum propositum vocare dignaberis, cum nec passionibus carnis, quæ aduersus animam militant, antè deuicerim, nec legem tuam immaculatâ mentè seruauerim? Sed confido, Christe, quòd tua mihi virtus in omnibus semper assistat: eaque geram, quæ tuis conspectibus placeant. Remitte clementissime Deus, remitte precor omnia peccata mea, & cor meum tuâ iugiter inspectione purifica. Hæc igitur cum lacrymis Domino

confitebatur & fletibus, totâ nocte peruigil in oratione consistens: & præ nimietate sudoris atque lacrymarum (nam tempus erat ætatis) ita pauimentum vbi orauerat humectum reddidit, vt fusa illic aqua crederetur. Consueuerat autem stans in oratione manus expandere, quas per aliquot horarum spatia minimè colligebat: sed extensione diuturnâ, veluti cruci confixum corpus retinebat immobile, & sic animû suum ad vigilandum in precibus excitabat. Et quamuis esset in omni virtutum genere præpotens, incredibili tamen humilitate & mirâ mansuetudine cum suo germano cohabitans, eum per omnia sustinebat. Qui non post multum temporis, vitæ præsentis cursum impleuit. Cuius funus debito curauit honore Pachomius. Nam totam noctem super eius cadauer psalmis egit hymnisque peruigilem: & animam quidem eius Domino commendauit, cui & ipse crediderat, corpus verò sollicitè reddidit sepulturæ.

Tunc infatigabilis Pachomius arctâ & singulari conuersatione semetipsum affligens, studebat integrum se atque immaculatum in omnibus exhibere. Si quando namque eum cogitatio pulsasset illicita, mox eam diuino munere repellebat, atque in timore Domini perseuerabat affixus, æternarum memor pœnarum, & dolorum sine fine manentium, ignis scilicet illius inextinguibilis, & vermis numquam omnino morientis. Cum his itaq, Pachomius modis & ab illicitis abstineret, & ad meliora proficeret: dilatandi monasteria curam gerebat immodicam pro susceptione multorum: cui diabolus vehementer cœpit obistere, stridensque super eum dentibus, 20 veluti singularis feras, tentationes ei varias excitabat, si forsan aduersus eum fraudis suæ reperisset ingressum. Sed hic scuto fidei communitus, vigilanter inimici declinabat insidias, sanctas Scripturas memoriâ retinens atque decantans.

Quadam verò die, cum Pachomius supplicaret Domino, & genua vellet in oratione curuare, ante conspectum eius demonum præstigiis lacus apparuit. Huiusmodi namque figuras inanes atque superfluas, hostis humani generis semper exhibere festinabat, vt aliquâ subreptione vel fraude mens orantis à propriâ intètionem distraeta, preces Dño purissimas offerre non posset. Pachomius ergo demonû machinas, Christo reuelante cognoscens, pariterque despiciens, maxima fidei capiebat augmenta; hos quidem constanter arguens, Deum verò solitâ gratiarum actione benedicens.

Consueuerat quoque sanctus vir procul a mo-

Reprehensus à fratre mansuetè se continet.

Humiliat se coram Domino variis animi motibus agitat.

2. Pet. 2.

Iac. 2.

Philip. 3.

Antequam alios doceat, passiones carnis domitas optat.

Orans stans in oratione manus expandit.

Funus fratris peruigilio, psalmis, hymnisque proficitur.

CAP. XVI.

Æternarum memoriam pœnarum noxias cogitationes pellit.

CAP. XVII.

Demonum varia tentationes ac præstigia.

a mo-

à monasterio suo causâ orationis ad loca remotiora descendere. Qui cum exinde reuerteretur, immundi spiritus illudentes, frequenter eum facto velut ordine præcedebant, exhortantes alter alterum, quasi ante iudicem directis agminibus, ac dicentes: Date locum homini Dei. Pachomius autem spe Christi Redemptoris armatus, spernebat eorum ridiculosa figmenta, & acsi canum latratus ineptissimos deputabat. Qui magnam viri considerantes instantiam, quod in nullo profus tantis luctaminibus frangeretur, irruunt super eum magno cuneo conglobati: & circumdantes eius habitaculum, visi sunt illud à fundamento conuellere, ita vt putaret sanctus, locum penitus fuisse collapsum. Qui manens intrepidus, consuetam citharam spiritualis plectri modulatione pulsabat, ingenti voce decantans: Deus noster refugium & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis: propterea non timebimus dum turbabitur terra. Quo psallente, protinus est facta tranquillitas, & impetus inimicorum velut fumus euauit: paululum quidem recedentes, vt eanes, qui cum fatigati fuerint, ad præsens videntur abscedere, sed impudentiores postea reuertuntur: nam cum idem sanctus post orationes ad opus solitum confedisset, instar galli gallinacei nimix magnitudinis coram eo visus est inimicus, crebras iterans voces, & clamores inconditos excitans: deinde infiliens in eum, suis velut vnguibus fœdè lacerauit. Qui signo Crucis frontem suam muniens, ²¹ exustlauit in eum, moxque fugatus est. Intelligebat enim cunctas inimici versutias: & timore diuino præditus, illusiones eius pro nihilo computabat. Vnde frequenter ab eo lacesitus, in nullo lacesere poterat: sed tamquam turris inexpugnabilis, patientissimus ad omnia certamina perdurabat.

Rursus alio tempore cohortes dæmonum, tali genere phantasmatis sanctum Dei famulum tentare moliuntur. Plures enim eouenientes in vnum, arboris folium coram eo magnis funibus colligare videbantur, & summo conamine trahere, dextrâ læuâque ductis ordinibus: ac sese mutuo cohortantes, sic insistere nitebantur, acsi magni lapidis mouerent pondus imensum. Hoc autem nequissimi spiritus ideirò faciebant, vt mentem eius, si possent, in risum fortè resoluerent, & inuenerent vnde illi exprobrarent. Quorum Pachomius impudentiam cernens, ingemuit: atque ad Dominum solitis precibus conuolauit, statimque virtute Christi totus eorum

cuneus est ad nihilum redactus.

Frequenter enim cum resideret ad mensam, Deoque gratias ageret, apparebant illi in habitu pulcherrimarum mulierum, specie differentium, & procaci ac fœdâ nuditate conspicuæ, eidem astare videbantur, & ex appositis velle contingere. Sed athleta fortissimus, quamuis sentiret ex hoc ipso molestiam, tamen exteriores oculos claudens, & interiores ad Dominum referans, eorum molimina proterebat. Aderat enim misericors Dominus, qui etiam nunc contritis ac rectis corde cunctis adesse dignatur, & dicit: Nolite timere: ego vobiscum ^{Matth. 28.} sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi: suumque fidelem famulum seruabat in omnibus.

Aliâ quoque vice, cum idem sanctus grauius diaboli molestiis vrgeretur, sic ab eo est crudeliter cæsus, vt à vesperâ vsque manè, totum corpus multis esset verberibus exaratum: Et quamquam doloribus cruciaretur immanibus, nullâ tamen desperatione penitus frangebatur: sed memor erat Domini, qui seruos suos non deserit in tentatione. Tunc quidam monachus, ²² Apollone nomine, gratiâ visendi venit ad eum. Cui Pachomius loquens ea quæ pertinent ad salutem, insidias diaboli multiformes esse pronuntians, cœpit etiam illa quæ circa se gerebantur exponere: quantaque sibi per eorum acerbitates illata essent verbera, recensere. Ad quem monachus ait: Viriliter age, & cõfortetur cor tuum, venerabilis Pater. Sciens enim diabolus, quia si te suis cedentem conflictibus vicerit, consequenter etiam nos, qui pro virium possibilitate certaminum tuorum sectatores existimus, quique maxima per te capimus exempla virtutum, perfacile superabit: idcirco te vehementer impugnare non desinit. Sed tu Domini protectione munitus, impetum eius fortiter excipe: ne, quod absit, & pro nobis cogaris reddere rationem. Nam si tu, qui nobis gratiâ diuinâ prælatus es, aliquâ desidiâ ceteris, multis occasionem ruinæ causamque præstabis. Hæc audiens Pachomius, grandes accepit vires aduersus dæmonum insidias: & glorificans Deum de fratris præsentia, precabatur eum, ne se desereret. Exinde memoratus Apollone sæpè veniebat ad senem. Qui post aliquantum temporis, dum solito Pachomium visitans, paucis cum eo diebus remoratus esset, validâ infirmitate correptus, humanis rebus excessit: iuxta votum senis dies suos perfectâ conuersatione consummans. Sepelitur itaque sanctis manibus, psalmis ab eo & hymnis & canticis spiritualibus ex more celebratis.

Tan-

Fiturur
damones
Pachomij
habitaculū
euertere.

Psal. 45.

Ad Psalmi
cantum in-
star fumi
evanescit.

Crucis si-
gno frontē
munitis
demonem
pellit.

Damones
mulierum
effigie ei
apparent.

CAP. XIII

Caditur
crudelissi-
mè.

Ab Apollo-
ne monacho
roboratur.

Apollonis
funus psal-
mis, hymnis
& canticis
celebrat.

M I V S.
CAP. XIX.*Fiduciã in Deum serpentes illas calcant.**Crocodylorum ministeria flumina tranant.*

Tantam verò post hæc fiduciam beatus Pachomius apud Dominum acquisierat, & ita spe diuinã magnificus habebatur, vt sæpenuerò calcaret serpentes & scorpiones, & per omnia maneret illæsus: necnon crocodili, si quando necessitas fluuium transire compelleret, eum cum summã subiectione portabant, exponentes eum ad locum quocumque præcepisset. Super his ergo Deo gratias referens, quòd ab vniuersis inimici fraudibus seruaretur illæsus, orabat, dicens: Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, qui non despexisti humilitatem meam, neque siuisti me nimis infirmum decipi vel illudi fraude diaboli; sed misericorditer ignorantie meæ discutiens tenebras, docuisti me facere voluntatem tuam. Nam cum pusillus essem & abiectus, ac vitæ meæ penitus nescius, timoris tui sensum mihi largitus es: vt tenebras exteriores & supplicia æterna deuittans, te veram lucem gaudiumque perenne cognoscerem.

CAP. XX.

Insomniam à Deo postulas. Ruff. l. 3. n. 35.

Psal. 17.

Cum ergo se videret assiduã dæmonis impugnatione pulsari, tamquam fortissimus athleta nimis alacer pro vitæ sanctitate certabat, postulans à Domino, vt si fieri posset, quòd modum humanæ fragilitatis excederet, necessitatem somni superaret: quatenus diebus ac noctibus vigilans, aduersariorum machinamenta destrueret, sicut scriptum est: Persequar inimicos meos, & comprehendam illos: & non conuertar, donec deficiant. Affligam illos, nec poterunt stare: cadent sub pedibus meis, & præcinxisti me virtute ad bellum. Postquam verò hæc petitio eius, quantum conditio permisit humana, completa est, inuisibilem hostem tamquam videns sustinuit, in eloquiis cælestibus se perseueranter exercens. Preces autem eius incessabiles erant, vt Domini voluntas in omnibus impleretur.

CAP. XXI.

*Apparet ei Angelus.**Quid Pachomius precabatur assidue.*

Quodam autem tempore, cum Pachomius vigilaret in oratione, apparuit illi Angelus Domini, dicens: Voluntas Domini est, ò Pachomi, vt ei purã mente deseruiens, multitudinem congreges monachorum, & iuxta formam quæ tibi ostensa est, cunctos instituas, ac Deo exhibere contendas. ²³ Acceperat enim dudum tabulam, in quâ erant hæc adnotata:

CAP. XXII.

*Regula Pachomio ab Angelo data.**Virtus.**Habitatio.*

Singulis iuxta vires suas edere concedas & bibere: & pro modo vescentium, laborare compellas: & neque comedere modeste, neque ieiunare prohibeas. Validioribus quidem, & comedentibus, validiora opera: leuiora verò infirmioribus & abstinentibus imponas.

Facies autem diuersas cellulas, & ternos per vnã cellulam manere constituas. Om-

nium verò cibus in vno loco paretur, atque consumatur.

Induantur autem noctibus ²⁴ lebitones *Vestitus.* lineos, præcincti lumbos: habeantque singuli ²⁵ melotem, id est, caprinam pellem confectam albam, sine quâ neque comedant, neque dormiant.

Accedentes tamen ad Communionem *Communiõ* Sacramentorum Christi, & cingulos soluant, & melotem deponant, cucullis vtentes tantummodò.

Hoc etiam præceptum erat, vt iuxta numerum elementorum & Græcarum litterarum, ^{XXIIII.} monachorum turme constituerentur, ita vt singulis turmis imponerentur singularium nomina litterarum, id est, ab α , & deinceps vsque ad ω ; vt cum interrogaret archimandritam de aliquo in multitudine tantã, facili responsione cognosceret. Verbi gratiã: cum diceret, qualiter esset α , vel ζ , ²⁶ & rursus λ , vel ρ , vel σ , proprio quodam signo nominis litteræ, vniuscuiusque turme mores exprimeret, simplicioribus & innocentioribus, nomen imponens, difficilioribus autem & tortuosis, ζ , competenter accommodans: ita vt pro modo conuersationis & propositi, singulis turmis litterarum elementa concinerent, solis spiritualibus hæc ipsa, quæ significarent, scire valentibus.

Sed & hoc in illã tabulã ferebatur adscriptum, vt peregrinus alterius monasterij, si veniret habens habitum diuersum, nullus cum eo comederet, excepto eo qui iter agens, id obseruare non posset. *Hospites.*

Qui verò semel ad hoc intraret monasterium, vt ibi iugiter permaneret, per tres annos à studiis sacratoribus arceretur: operaretur tantum opera sua simpliciter, & ita post triennium stadiũ certaminis introiret. *Novitij.*

²⁷ Cum autem comederent, capita sua cucullis operirent, ne frater fratrem videret manducantem: & vt nullus comedens loqueretur, nec præter mensam suos alibi circumferret aspectus. *Resectio.*

²⁸ Necnon ab Angelo, qui cum Pachomio loquebatur, hoc quoque constitutum est, vt diurnæ orationes ^{XII.} fierent, & vesperinæ ^{XII.} & nocturnæ ^{XII.} *Oratio.*

Cumque Pachomius diceret, paucas orationes esse, respondit Angelus: Has constitui, quas possent infirmiores absque labore perficere: ceterum qui perfecti sunt, hac lege non indigent. Apud se namque in propriis constituti cellulis, orare non desinunt, qui puritate mentis & diuinã contemplatione pascuntur.

Cumque hoc dixisset, nuntius cælestis abscessit: & Pachomius solitè Deo gratias refe-

referens, de visione certus est redditus, quam trinâ reuelatione cognouerat. cœpitque suscipere cunctos, qui per pœnitentiam se Dei miserationibus offerebant: quos etiam post longam conuersationis experientiam, monachorum cœtibus aggregabat, instruens eos mundi illecebras fugere, sanctilque semper institutionibus inhærere, primitus admonens, vt generaliter monachus vniuerso mundo renuntiet, deinde iuxta Euangelicum præceptum parentibus suis, & ad postremum sibimetipsi, vt ita possit tollere crucem suam, & Christi vestigia veneranda sectari.

Detribus
suis monet
Pachomius.

Lucæ 14.

Tali vtique beati senis admonitione formati, fructus pœnitentiæ dignissimos afferebant, maxime considerantes, eum iam ætate defessum, infatigabili studio spiritalis vitæ seruire propositum. Non solum namque se districtiori regulæ subdiderat, sed & totius monasterij sollicitudinem curamque portabat, vltra vires omnibus seruire contendens. Ad horam namque conuiuij ipse parabat mensam fratribus, & solita exhibebat officia. Nec non in hortulis ferebat olera, quæ suis manibus irrigabat. Si quis etiam monasterij pulsasset ostium, vigilanter occurrens, promptè responsa reddebat. Infirmis autem diebus obsequebatur & noctibus: & in his omnibus exemplum se maximum suis discipulis offerebat. Quapropter hi qui nuper ad Domini seruitium veniebant, alacriores ad omnia pietatis officia reddebantur: quos tamen beatus senex, quia talium sollicitudinum munus adhuc obuiare non poterant, securos esse ab vniuersis distentionibus admonebat, dicens: In quo vocati estis fratres, viriliter in eo persistite, psalmos dicite, libros alios, & præcipue sanctum Euangelium, memoriâ retinete. Sic enim seruietes Domino, & iuxta mandata eius inuicem diligentes, vos quidem eritis perfecti; meum verò spiritum per omnia refovebitis, præsertim si cœlestia præcepta fueritis sollicitius executi.

Ministrat
fratribus.

Psalmos &
Euangelia
suis com-
mendat.

CAP. XX-
III.

Tres primi
Pachomij
discipuli,
Psenthes-
sus, Suris,
& Obsis.

Librum
arbitrium
instruitur.

Erant autem tres hi viri, qui primitus ad Pachomium conuenerant: quorum ista sunt nomina, Psenthesus, Suris, & Obsis. quibus Dei verbum Pachomius frequenter insinuans, multum eos iuuerat, & ad æmulationem spiritalis operis incitauerat. Qui etiam contemplantes, vitam senis specimen esse virtutis, nimis admirabantur, dicentes: Errant valde, qui putant homines exinde iam à natiuitate parentum, quodam priuilegio beatos existere, vt arbitrij libertas adimatur, & peccatores per pœnitentiam non possint operam dare virtutibus.

Ecce enim manifestissimam in hoc venerabili patre Pachomio Domini conspicimus largitatem, qui cum de parentibus ortus sit gentilibus & profanis, ad tantam beatitudinem diuini cultus se extendit, vt omnia Christi mandata perfecit. Vnde certum est, & ex nobis quicumque voluerint, adiuuante Dei gratiâ, normam sancti viri posse subsequi, sicut & ipse perfectissimorum patrum æmulatus est sanctitatem. Denique quid est aliud, quod in Euangelio scriptum est, dicente Christo: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: nisi vt iniqua proiicientes onera, quæ deprimunt genus humanum, bono incommutabili sine detrectatione iungamur? Et ideò perseueremus vsque in finem cum hoc senex, vt conglorificari cum ipso in illâ perenni beatitudine mereamur: nam rectè nos instruit ad omnia, non solum verbo, sed etiam, quod est efficacius, proprio mirabiliter informat exemplo. Tunc accedentes ad sanctum Pachomium, dicunt ei: Pater venerabilis, cur solus monasterij sollicitudinem sustines? Quibus ille respondit: Nemo iugum subito iumentis imponens, laborare compellit, & tanto premit onere, quo sub fasce deficiant: sed paullatim assuescit ea, leuioribus exercens antè ponderibus, vsque dum valeant, & opportunè possint ad opera grauiora consurgere. Eodem modo nos quoque conuenit mensuram ipsam, quâ nos mensus est Christus, sic agere vobiscum, vt de vestrà per omnia gaudeamus firmitate. Clementissimus autem Deus, qui numquam preces humilitatis meæ despicit, corda vestra in suâ disciplinâ corroboret, vt omne opus bonum perficere cum patientiâ & longanimitate possitis, sanctorum patrum vestigia subsequentes: vt sinceram ac Deo placitam conuersationem vestram videntes, alij ad Christi seruitium veniant, curamque monasterij patris æquo labore sustentent.

Quid pos-
sit diuina
gratia ad-
iutum.

Matth. 11.

Exempli
efficacia.

Regulas igitur eis quas acceperat, tradidit: scilicet vt haberent moderatum cibum, vilissimum vestitum, somnum etiam competentem. Vnde factum est, vt iuxta voluntatem Domini, qui omnes homines conuocat ad salutem, cunctaque bonorum incrementa largitur, ad senem plurimi conuolarent, volentes pariter commorari: inter quos erat Pecusius, & Cornelius, Paulus quoque, & Pachomius alter, & Ioannes, qui omnes immaculatam fidem beati patris & doctrinam salutiferâ libenter amplexi sunt. Statuitque, vt hi qui poterant, monasterij susciperent curam: & ita in breui multiplicatus est monachorum nume-

CAP. XXI

Regula
monastica.

1. Tim. 2.

Pecusius,
Cornelius,
Paulus,
Pachomius,
Ioannes,
alij eius
discipuli.

L rus.

Eucharistia celestis mysterium.

Non patitur suos sacerdotio initiari.

Ambitio quam perniciosissime monachis, pulcherrimam similitudinem declarat.

Sacerdotes ab episcopo ordinati.

In honore eos haberi iubet.

Delinquentium iudicium ordinario committit.

Marth. 6.

rus. Proinde cum solemnitas ex more deposceret, ut mysteriorum caelestium participes fierent, ex proximis viculis presbyteros conuocabant, qui eis festiuitatem laetitiae spiritualis implerent. Non enim patiebatur idem senex, inter eos esse quempiam, qui clericatus officio fungeretur. Dicebat enim, multo melius esse atque commodius monachis, non solum nullius prorsus honoris quærere primatus & gloriae, verum etiam occasiones huiuscemodi de cœnobiiis amputare, quoniam frequenter hinc inter fratres contentiones & æmulationes inutiles nascerentur. Sicut enim scintilla ignis cum in messem ceciderit, non citò restinguitur, & interdum totius anni fructus exurit: ita cogitatio feralis ambitus, si in mentes irrepserit monachorum, ut vel primi cupiant esse, vel clerici, nisi citò suggestionis huius ardorem de suo corde pepulerint, ilicò perdent continentiam multis laboribus acquisitam. Oportet ergo cum omni mansuetudine & puritate communicantes Christi ecclesiis clericos venerari, quia hoc expedit monachis, nullas autem religiosas appetere dignitates. Si verò repererimus aliquos ex monachis iam pridem clericos ab episcopis ordinatos, amplectamur eorum ministerium: quia & in veteri Testamento non omne vulgus sacrum præsumebat officium, sed hi tantum, qui erant de tribu Leui, ad hæc obsequia nascebantur. Si quando autem extraneus frater aduenerit, de quo certum est, quod sacerdotij fungatur officio: non exprobremus ei, tamquam qui sacra iura peruaserit, & his se ministeriis insolenter ingesserit. Quo modo namque hoc de eo suspicabimur, quem nos ad celebranda caelestia Sacramenta enixius obsecremus? Imò magis ut patrem, & nobis in hac re obedientem, plus honorare nos conuenit, utpote qui Sanctorum vestigia sectetur, & illibatum Deo munus offerre nõ desinat, maxime si conuersatio eius expectata cunctis est & probata. Si verò, quod absit, in aliquo delicto putatur esse collapsus, de eo nos iudicare non possumus. Deus enim iudex iustus, constituit episcopos super eos iudices, qui beatorum Apostolorum successores & imitatores existunt, qui possunt spirituali examine discere negotia singulorum, & æquum de eis ferre iudicium. Nos autem compatiatur ex imo pectore talibus: quia & misericordes nos Dominus esse commonet, cui supplicare iugiter oportet, ne nos in aliquam tentationem patiatur induci. Hæc à memorato patre non solum dicebantur viriliter, sed & cum omni sollicitudine seruabantur. Si quando denique venisset ad eum

clericus, qui sub eius Regulâ vellet viuere, dignitati eius honorem reddebat ecclesiæ debitum: ille verò monachorum seruiens institutis, tamquam patri se multâ humilitate subdebat.

Omnes autem Christi famulos beatus Pachomius ad eò diligebat, ut eis semper cõpateretur paterno affectu. Senibus etiam & ægrotantibus, necnon & paruulis, misericordiae opera propriis manibus ingerebat, præ ceteris eorum mentes munimine spiritali corroborans. Cumque in fide & in opere multi proficerent, & magnus fratrum numerus aueretur, omnes propemodum satagebant æmulatores esse virtutis. Constituit igitur ex eis ²⁹ præpositos, qui sibi ad lucrandas animas, quæ ad eum quotidie confluebant, adiutores existerent. Plurimis enim (sicut dictum est) ad eum venientibus, & multipliciter in opere spiritali crescentibus, magna quædam conuersationis eorum videbatur esse diuersitas. Quibus senex iuxta datam sibi diuinitus Regulam, gratiâ Christi se per omnia moderante, pro viribus & ingenii singulorum mensuras & formas operum custodire censebat: aliis quidem, ut labore manuum victum quærerent; aliis, ut fratrum occuparentur obsequiis, nec iisdem cunctis temporibus vescerentur, sed vnusquisque pro labore suo vel studio, continentiae moderamina retineret. Sollicitudinem verò totius dispensationis erga fratres atque peregrinos, eisdem commisit, qui se in ordine sequebantur. Vniuersos autem monachos promptos esse ad obedientiam commonebat, ut hoc compendio facile perfectionis apprehenderent celsa fastigia, cordaque sua in timore Christi diligenter excolerent: sic enim Deo potius quam sibi viuerent, dum fructus obedientiae supplices exhiberent. Hic autem pater venerabilis, quamuis esset spiritalibus actibus occupatus, si quando tamen acciderat, ut abesset is cui monasterij curam commiserat, sic adimplebat omnia solus, velut omnium famulus. Et hoc agebat sine aliquâ ostentatione vel iactantia, quæ magnas spiritalium virorum solet euacuare virtutes. Nam summâ mentis humilitate cunctos ædificabat in Domino, vtiliter vniuersâ dispensans. Omnia quoque monasteria sollicitè circuibat, vsque dum rursus ad eosdem filios suos paterno repedaret affectu. Quos inueniens in opere Dei sollicitè vigilare, gaudebat, multumque profectuum eorum lætabatur augmentis.

Quodam verò tempore, videns aliquos mediocres homines in vicinis locis, dum pascerent pecora, à communionem Sacramentorum Christi abstinere, nec diuinorum frui

lectione

CAP. XXV.

Pachomij erga omnes charitas.

Præpositos constituit.

Eius in regendo prudentia.

Obedientiã impensius suadet.

Supplet aliorum officium.

Iactantia virtutes euacuat.

CAP. XXVI.

Zelus amaranum.

lectione voluminum, qui per omne Sabbatum atque Dominicum solemniter ubique recitantur, inuit consilium cum S. 30 Aprione Tentyrorum episcopo, vt in vico eorum iam pæne deserto construeretur ecclesia, ad quam conuenirent, & mysteria diuina perciperent. Quod vbi factum est, cum necdum essent ordinati clerici, qui solemnia plebi peragerent, ipse ad horam conuentus ecclesie cum monachis occurrebat, salutiferas plebi paginas relegens: qui, vt dixi, nōdum ibidē lectores fuerant constituti, nec alij clerici, qui ministeria sacra celebrarent. Quam diu ergo presbyter & reliquus ordo clericorum aberat, Pachomius veniebat, & sic alacriter ac inuerecundē lectoris implebat officium, & ita mentis ac corporis oculos habebat intentos, vt videntes eum populi, non hominem, sed Dei Angelum crederent. Vnde plures institutione eius ab errore conuersi, facti sunt Christiani. Erat enim circa proximi charitatem valdē perfectus, & in tantum misericors, vt si quādo vidisset aliquos diaboli fraude deceptos, eosque non verum Deum colere, sed vanis inferuire simulacris, super eorum perditione ingemisceret fortiter, & vbertim lacrymas pro eorum salute funderet.

Aprio Tentyrorum episcopus.

Lectoris officio fungitur Pachomius.

CAP. XXVII.

S. Athanasius Tabennam venit.

Pachomius monachus comitatus eum cum psalmis & hymnis suscipit.

Pachomij humilitas.

Pachomij de Athanasio iudiciū.

31 Per idem tempus Alexandrinæ ecclesie sanctus episcopus Athanasius præerat, vir omni virtutē mirabilis. Qui cum solemniter superioris Thebaidæ circuiret ecclesias, & salutari doctrinā in fide Christi plebem institueret, accidit vt ad loca Tabennensium nauigio perueniret. Quod vbi Pachomius agnouit, statim cum vniuersis monachis in eius properauit occursum: omnesque gaudentes & exultantes, cum psalmis & hymnis summum Christi suscipere pontificem: & erat ingens multitudo fratrum, qui de eius aduentu lætabatur in Domino. Pachomius verò non se ostendebat antiliti memorato, sed ex industriā subtrahens se, in monachorū turmis occuluit, ex hac videlicet causā, quod antefatus Tentyrorum episcopus de eo sanctum Athanasium sæpius exorabat, virum dicens esse mirabilem, & verē famulum Dei, quem ad honorem sacerdotij dignissimē promoueret. Id ergo sciens Pachomius, non ei se manifestē monstrauit, inter monachorum agmina delitescens, vsque dum idem præteriret episcopus, quem intantum venerabatur, vt nullum præstantiorem ipsis temporibus hominem diceret. Compererat enim sanctam vitam eius, & persecutiones innumeras, quas ab Arrianis pro Christi pertulerat confessione: charitatem quoque, quam erga vniuersos, & maximē monachos, exhibebat, inten-

to mirabatur animo, eumque toto cordis affectu venerabatur. Nec solum hunc diligebat ardentius, sed & omnes rectæ fidei viros, summo studio præferbat. Hæreticos autem detestabatur plurimum, & maximē Origenem, velut blasphemum ac perfidum, vehementer horrebat: qui præuius Arrij Melitij; declaratus, sub 32 Heraclā venerabili Alexandrinæ ciuitatis episcopo, de ecclesiā pulsus est, qui que sacre Scripturæ dogmatibus exosa atque detestanda, quæ nonnullorum corda subuerterent, expositionibus suis admiscuit. & sicuti solent, qui venena temperant, amaritudinem melle contegere; sic iste proprii virus erroris, cælestium verborū dulcedine liniens, exitiosa rudibus dogmata propinauit. Quapropter vniuersos fratres sollicitius admonebat, vt non solum ipsi 33 Origenis commenta non legerent, sed neque legētibz quidem aurem penitus admouerent. Vnde fertur aliquando reperisse volumen eius, & in aquas misisse continud, testatus his verbis: Nisi scirem nomen Dei in eo esse conscriptum, omnes garrulitates blasphemiarum eius ignibus cōcremassem. Adeo rectæ fidei erat amator, amulatorque veritatis. Sicut autem inimicis ecclesie odio aduersabatur hostili, ita Catholicorum probabatur adgaudere profectibus, & ipsum Christum redemptorem omnium, se in sacerdotibus eius in Ecclesie throno testatur cernere. Si quando verò fratrem detrahentem cuiquam pro quolibet negotio cognouisset, non solum non credebatur ei, sed etiam auertens se mox ab eo, veluti à facie serpentis concitus abscedebat, illud Psalmo-graphi frequenter insinuans: Detrahentem proximo suo occultē, hunc persequeretur. Nullus (aiebat) bonus de ore suo profert quidquam mali, nec sanctis patribz venenato ore prorsus obloquitur. De quā re multis quidem Scripturis, Dei monstrabat indignantis offensam, præcipuē tamen Mariæ proferebat exemplum, quæ mox vt aduersus Moysen querelas obrectationis effudit, perfusa leprā, diuinum iudicium vitare non potuit. Hæc docens, vtilitatem maximam audientibus conferebat.

Comperit autem germana soror eius, institutionem senis præclaram atque sublimem: cupiensque videre eum, ad monasterium eius aduenit. Quod vbi agnouit Pachomius, huiuscemodi responsum ei per ostiarium direxit: Ecce soror audisti de me quod viuam & incolumis existam: perge igitur in pace, nec contristeris quod te non videam corporalibus oculis. Quod si volueris hanc conuersationem sequi, quam teneo, vt possis apud Dominum misericordiam re-

L 2

perire,

MVS.

Hæreticos omnes, maximeq; Origenem detestatur.

Vitandi hæreticorum libri.

Libros Origenis aquis mergit.

Christum in sacerdotibus se cernere profertur.

Detrahentes auertatur. Psal. 100.

Num. 12.

CAP. XXVIII.

Ruff. l. 3. n. 34. habet hoc de Theodore.

Sororem videre renuit.

perire, cogita tecum diligenter & tracta: & si cognouero, hoc sanctum cordi tuo sedisse propositum, præcipiam fratribus meis ut tibi procul ædificent mansionem, in quâ cum disciplinâ verecundiâque persistas. Nec dubito quòd alias exemplo tuo Dominus aduocabit, quæ tecum maneant, & per te mereantur salutis æternæ inuenire subsidium.

Nulla homini requies nisi in pijs operib.

Nullam namque requiem in hoc corpore mortis habere poterit homo, nisi qui pijs operibus Deo placuerit. Hæc audiens soror eius, fleuit amare: & compuncta diuinitus, ad exhortationem saluberrimam mox apulit animum, seque Christo seruire professâ est. Hanc ergo mentem germanæ suæ Pachomius agnoscens, Deo gratias egit, qui ei promptam largitus est voluntatem: & protinus religiosioribus imperat fratribus, ut ei procul à se monasterium construunt. Quod ubi factum est, & illa secundum timorem

Soror Pachomij fit monacha.

Inbet ei monasteriū exstrui.

Multa se ei adiungunt.

Dei vitam duceret: conuenerunt ad eam aliarum plurimarum, & breui tempore magnæ multitudinis mater effecta est. Quas instruens & docens, ut cor à cupiditatibus carnalibus abstrahentes, ad cælestia & mansura semper attolleret, ipsa & viuendo pariter & loquendo salutis eis itinera demonstrabat. Sanctus autem Pachomius cuidam Petro, ætate iam grandæuo, & venerandâ senectute conspicuo, præcepit, ut interdum famulas Dei visitaret, & sanctâ exhortatione sustolleret. Habebat enim cum mortificatione passionum omnium, etiam sermonem (sicut scriptum est) sale conditum, eratque oculis mentis & corporis valde castissimus, qui sæpenu-

Petrum senem eis præcipit visitatorem.

Coloss. 4.

Regulam eis scribit Pachomius.

Femina non uiuunt melotis.

Visitant propinquas suas fratres sine socio.

Nihil proprium habent. Xenia nec dant nec accipiunt.

merò virginibus Christi de sanctis Scripturis loquebatur, & insinuabat ea quæ pertinent ad salutem. Pachomius verò descripsit eis Regulas, quibus utentes, iugiter conuersationis suæ momenta dirigerent. Exceptis enim melotis, quas feminæ non habent, omnis institutionis earum forma monachis probabatur esse consimilis. Si quis autem de fratribus habebat in monasterio feminarum propinquam aliquam vel sororem, eamque visitare uoluisset, mittebatur cum eo vnus ex senioribus probatæ uitæ: & primum quidem videbat eam, quæ sororibus præerat: & deinde sub eius præsentia & aliarum quæ erant prouectionis ætatis, sororem suam vel proximam frater cum omni pudore & gratia sanctitatis cernebat, nihil ei deferens, nec profusus ab eâ quidquam accipiens. Non enim proprium quid habebant, quod sibi mutuo largirentur: eratque satis utrisque, solum visitationis officium, memoriaque futurorum cum spe felicitatis æternæ. Si quando verò vel ad structuram, vel ad aliam rem feminæ monachis indigerent, eligebantur magnæ

conuersationis viri, qui fratribus ad quæsitâ præessent officia: & cum timore Domini laborantes, refectionis horâ reuertebantur ad monasterium, cauentes apud eas quidquam cibi potusque percipere.

Vna verò Regula tam virorum quàm feminarum hodieque perdurat, nisi quòd feminæ melotis (ut diximus) minimè vtuntur. Quòd si defuncta esset virgo, curantes funus eius reliquæ, cunctaque quæ ad sepulturam pertinent, adimplentes, deferebant usque ad ripam fluminis, quod utraque monasteria diuidit, psalmos ex more canentes. Tunc transeuntes monachi cum ramis palmarum & oliuarum frondibus, psallentes transuehebant eam, & in sepulcris suis cum hilaritate condebant.

Vna Regula viris & feminis. Pallad. c. 39.

Psalmi, ramis palmarum & oliuarum in funere.

CAP. XXIX

Hæc talis ac tanta conuersatio longè lateque crebescens, sanctique Pachomij nomen ubique perueniens, vniuersos ad agendas Deo gratias excitabat. Non pauci quoque contemntes huius mundi negotia, singularem monachorum conuersationem & spiritalia studia diligebant: inter quos &

³⁴ Theodorus, adolescens annorum ferme xiiij. Christianis ortus parentibus, & secundum sæculum valde claris, hoc modo conuersus est. ³⁵ Vndecimo die mensis Tibi, id est, octauo Id. Ianuar. quædam apud Ægyptum celebratur ex more festiuitas. Cernens itaque domum suam nimis amplam ac splendidam, ac bonis omnibus abundantem, per Dei gratiam corde compunctus, talia secum cœpit voluere: Quid tibi proderit infelix Theodore, si totum mundum lucratus fueris, & temporalibus vtens usquequaque deliciis, ab illis æternis bonis & immortalibus excludaris? Nullus enim potest & presentibus deliciis perfrui, & perennis gloriæ præmia promereri. Super his ergo fortiter ingemiscens, penetralia suæ domus ingressus est: & procidens in faciem suam, cum lacrymis ait: Omnipotens Deus, qui occultorum es cognitor: tu scis quia nihil horum quæ sunt in hoc sæculo, amori tuo præpono.

Theodori nobilis adolescentis admiranda conuersio.

Matth. 16.

Qui presentibus deliciis fruitur, non promeretur æternæ.

Propter quod obsecro te misericors, ut in voluntate tuâ me dirigas, illuminans animam meam miseram, ne in æternæ mortis contenebrata peccatis obdormiat, sed redempta tuo munere, per omnia te collaudet atque glorificet. Hæc eo orante, venit mater illius, & inuenit oculos eius plenos lacrymis, & ait: Quis te contristauit, charissime fili, ut sequestreris à nobis? Nam solliciti ac dolentes ubique te quærebat, ut nobiscum pariter epulareris. Qui respondit: Perge, quæso, mater, & cibum sume, quia ego nunc manducare non possum. Nec acquieuit precibus eius, ut cum eâ comederet.

Et

Abstinentia Theodori pueri.

Et cum ad scholam ambularet ut literas disceret, ieiunabat usque ad vesperam. Frequenter autem & biduana ieiunia transigebat, per duos annos omnibus pretiosis & delicatioribus cibis abstinens, seque ad perfectam continentiam, quantum ætas illa patiebatur, extendens. Cœpit itaque secum tractare, quatenus monasterium expeteret, sanctaque se Regulæ manciparet. Et deferens omnia quæ habebat, quidam religiosos viros reperit, optimâ institutione viuentes: habitauitque cum eis, in Domini timore proficiens.

Fit monachus Theodorus.

CAP. XXX.

Quodam verò tempore contigit, ut post orationem vespertinam, cum monachi redissent, & diuina consuetudine meditarerentur eloquia: vnus ex eis disputans, audiente quoque Theodoro, tabernaculum veteris Testamenti & sancta sanctorum ad nouos referret populos, ad circuncisionem scilicet atque praputium, dicens quod exterius tabernaculum figuram gereret prioris populi Iudæorum, interius autem, quod est sancta sanctorum, vocationem præsignaret omnium gentium, quæ & sacrationis aditus meruisset accessum, & maiorum mysteriorum particeps extitisset. pro hostiis enim animalium, & pro arcâ in quâ erat manna, & virga Aaron quæ fronderat, & tabulæ testamenti: pro thuribulo quoque; & mensâ & candelabro ac propitiatorio, Deus Verbo nobis in suâ incarnatione clementer apparuit, & illuminauit nos lumine suæ præsentia: nostrorumque factus est propitiatio peccatorum, & pro mannâ corpus proprium largitus est ad edendum. Hæc cum monachis qui præsentibus aderant, idem frater religiose differeret, addidit dicens: Hanc interpretationem à sancto patre nostro Pachomio didici, qui in Tabennensi monasterio monachos primitus congregauit: cum quibus Indies Domino auxiliante, profeci. ³⁶ Et credo, quia tanti viri recordatus sum, peccata mea remittentur vniuersa. Audiens ista Theodorus, accensus est animo, & intra semetipsum precatus est, dicens: Domine Deus, si talis est vir iustus in terris, dignum me fac, ut eum videam, & sequens vestigia eius, vniuersa mandata perficiam: saluus quoque factus, bona tua, quæ diligentibus te promissisti, promerear. Hæc dicens cum lacrymis, vincebatur amore diuino fortiter sauciatus. Post aliquot autem dies venit ad eos quidam venerabilis vir, Pegasus nomine, longævâ senectute decoratus, ut visitaret fratres: simulque qualiter agerent, scire desiderans. Quem valde Theodorus precabatur, ut se comitem susciperet, & ad sanctum Pachomium perducere dignaretur. Qui nihil differens, eum secum

*Tabernaculi Moysi et mystica expositio.**Pro mannâ corpus Domini edimus.**Recordationi Pachomii quâ iam Theodorus tribuat.**Pegasus senex.*

gratanter assumpsit. Cumque peruenissent ad locum, Theodorus adorauit Dominum, dicens: Benedictus es Domine, qui sic celeriter orationem peccatoris audisti: & sicut abs te poposceram, desiderium meum complere dignatus es. Accedens ergo ad ostium monasterij, mox ut vidit Pachomium, cœpit flere præ gaudio. Ad quem venerabilis pater ait: Noli fili mi plangere, quia & ego homo peccator sum, licet Dei opus aggressus sim: & hæc dicens, introduxit eum in monasterium. Qui cum fratrum multitudinem vidisset, illuminatus mente, circa diuinum cultum pio zelo vehementer incaluit, ac processu temporis magna in virtutibus incrementa percepit. Erat enim largitate diuini muneris præditus, & in operibus bonis ac verbis multum prudens: & humilitate atque contritione cordis valde mirabilis, in ieiuniis sedulus, in vigiliis intentus, in oratione sollicitus, numquam penitus omittens, quominus spiritualis gratiæ maiora munera sectaretur. Consolabatur autem plurimos merore depressos: & eos qui aliquo peccato deuauerant, admonitione humili atque beneuolâ corripuit.

*Venit ad Pachomium Theodorus.**Fit monachus S. Pachomij.**Maiora semper gratiæ munera sectatur.*

CAP. XXXI.

Denique tam præclaram ac fulgentem conuersationem eius Pachomius cernens, satis eum dilexit, & in corde suo conseruit. Audiens autem mater eius, quod apud beatum Pachomium moraretur, ad eum protinus aduolat, secum deferens episcoporum scripta, quæ præcipiebant, ut ei siuus filius redderetur. Hanc ergo susceperunt virgines in monasterio, quod à virorum, ut supra dictum est, haud procul aberat: quæ mox mittit epistolas sancto Pachomio, similiter obsecrans, ut filium proprium videre permitteret. Tunc aduocans Theodorum Pachomius, ait ad eum: Comperi fili, quod huc mater tua venerit, & te videre desideret: ecce nobis & episcoporum literas attulit. Pergens itaque satisfacito matri, maxime propter sanctos pontifices, qui nobis per eam dignati sunt scripta dirigere. Respondit Theodorus: Prius me venerabilis pater certum facito, quod post tantam spiritualium rerum cognitionem, si videro eam, non dabo inde rationem Domino in die iudicij: & quod præcipis faciam. Hanc enim iuxta mandatum Christi cum toto mundo deserui. Et quomodo eam in offensionem fratrum nunc audebo conspicerè? Nam si prius ante manifestationem tantæ gratiæ, filij Leui parentes proprios ignorarunt, ut iustificationes legis implerent: quanto magis ego, qui tanti muneris particeps factus sum, parentes non debeo diuinæ præponere charitati, dicente Domino in Euangelio: qui diligit patrem aut

*Venit ad Pachomium mater Theodori.**Repetit filium.**Ruffin. l. 3. n. 34.**Theodorus secum disceptat, an sine offensione matrem videat.**Exodi 32. Deut. 33. Leuit. 21.**Matth. 10.*

PACHOMIUS.

*Secularis
conuersatio
fugenda
monachis.*

2. Pet. 2.

*Renuit vi-
dere matrē
Theodorus.**Conuertitur
Theodori
mater.*CAP. XXX-
II.

Coloss. 3.

Leuit. 19.

Matth. 19.

*Orat pro
dyscolis
monachis
Pachomius.**Vocationē
suam dese-
runt qui-
dam.*

matrem super me, non est me dignus? Dicit ei Pachomius: Si probas id tibi non expedire, fili mi, non te cogo. Hoc autem eorum est, qui perfectè renuntiant huic mundo, & seipso sibi penitus abnegant. Oportet enim monachos, inutiles & seculares salutationes & colloquia vana diffugere: & his, qui membra Christi sunt, piâ mente sociari. Si quis autem passione quadam seculi captus, dicit: Parentes caro mea sunt, eos diligere debeo: audiat beatum Petrum Apostolum prædicantem: A quo quis superatur, huic & seruus efficitur. Qui ergo vincitur amore carnis, seruus sine dubio est carnis. Cumque non acquieuisset Theodorus matri se præsentare, decreuit & illa in ipso monasterio cum Christi permanere virginibus, hæc apud se pertractans: Si voluntatis Domini fuerit, inter alios saltem monachos videbo eum: & propter hanc occasionem, meam quoque lucrabor animam, dum in hac sanctâ conuersatione persisto. Constat igitur, eos qui rigore pro nomine Christi, non pro vanâ laude custodiunt, plurimas utilitatis causâ virtutes ceteris adhibere, licet videantur ad breue tempus nonnullos offendere.

Igitur sicut huius studium ad æmulationem eorum qui meliora cupiunt imitari, protulimus: ita negligentias aliquorum, iustum credimus intimari, ad cautelam eorum qui ista lecturi sunt. Quidam monachi secundum carnem viuentes, nec veterem hominem curantes exuere, sanctum Pachomium fortiter affligebant: frequenter itaq; salutaribus eos monitis alloquens, nullum penitus profectum eorum sentiebat. Vnde tristis & anxius, Domino pro eis supplicabat impensius, dicens: Dominator Domine, tu præcepisti nobis diligere proximos vt nos ipsos. Quia ergo secreta cordis mei agnoscis, obsecro, ne me clamantem ad te pro eorum salute despicias: sed misertus eorum, da illis timorem tuum, vt diuinam tuam potentiam cognoscentes, in veritate tibi deseruiant, spe promissionum tuarum per omnia roborati: quia nimis affligitur anima mea pro eis, & omnes sensus mei turbantur vsquequaque. Hæc dicens, filuit. Post aliquot verò dies videns quòd nec per orationem meliores effecti sunt, iterum stans ad orationem, pro eis Domino supplicauit: & quasdam priuatas ac proprias Regulas eis orandi atque viuendi tradidit, vt saltem quasi serui statuta complentes, paulatim consuescerent ad filiorum munus affectionis industriâ peruenire. Qui cernentes se post concupiscentias suas ire non posse, præsentiamque sancti Pachomij formidantes, spiritu timoris, non illius casti,

decepti sunt: & abierunt retrò post fatanam, conuersationem eius admirabilem non ferentes. His itaque recedentibus, grex vniuersus in sui status integritate permansit, magis ac magis ad incrementa virtutum affurgens, sicuti solent in agris optima frumenta lætius efflorescere, cum fuerint ab eis zizania radicitus amputata. Hæc autem retuli, volens ostendere, quia sicut nihil obest hominibus sæculo deditis, si se tradiderint monachorum institutis, ita nihil utilitatis affert monachis professio venerabilis, si negligentes existunt: sed nec oratio paterna, nec condescensio eos poterit adiuuare torpentes.

Confessor interea Dionysius presbyter & œconomus, id est, dispensator Ecclesiæ Tentyrorum, amicissimus sancti Pachomij, comperit ab aliquibus, quòd ex aliis monasteriis ad eum venientibus, non concedat cum suis fratribus vesci: sed eos sequestrato loco iuxta monasterij fores excipiat. Contristatus itaque plurimum super hac re, venit ad eum: & increpantis potius affumens animum, quàm monentis, aiebat: Non rectè facis abba, charitatem fratribus debitam non æqualiter omnibus exhibens. Qui correctionem eius cum multâ longanimitate patientiaq; suscipiens, ita respondit: Nouit Dominus propositum meum, & paterna tua cognoscit affectio, quòd numquam cuiuslibet animam cupiam contristari, ne dicam spernere. Quomodo igitur hoc auderem agere, vt meum contra me Dominum prouocans irritarem, qui manifestè testatur in Euangelio dicens: Quamdiu fecistis vni ex minimis fratribus meis, mihi fecistis? Accipe itaq; satisfactionem meam venerabilis pater, quia non velut vitans atque spernens eos qui huc veniunt, hoc quod asseris, facio: sed quia in cœnobio congregationem suscepi, plurimos qui nuper conuersi sunt, & diuersos eorum mores esse cognosco. Nonnullos autem noui intantum ipsius conuersationis ignaros, vt nec monachorum habitum noverint. Inter quos sunt paruuli, tantâ simplicitate viuentes, vt nec dexteram valeant scire neque sinistram. Idcirco credidi esse commodius, vt superuenientes fratres seorsum susciperentur, in honore maximo constituti. Hinc ergo non æstimo patribus vel fratribus qui ad nos diuertunt, vllam contumeliam fieri, sed magis debitam reuerentiam commodari: præsertim cum statutis horis ad reddendum nobiscum Deo vota sua conueniant, & post hoc singuli ad loca destinata concurrant, quieti operam dantes, me secundum Deum sollicitius vsibus eorum

*Nihil prodest negligenti monacho professio.*CAP. XXX-
III.*Dionysius
presbyter
Pachomii
reprehendit
quòd seorsim
ab aliis
hospites exciperet.**Rationem
ei reddit
facti sui
Pachomius.*

Matth. 25.

*Etiā pu-
ri olim mo-
nachi.*

eorum necessaria prouidente. Hæc audiens præfatus presbyter, omni eum laude dignissimum comprobauit, certò cognoscens, quòd secundum Deum cuncta ageret: multumque releuatus sancti Pachomij satisfactione, lætus remeauit ad propria.

CAP. XXX-
IIII.

Mulier autem quædam in eadem Tentyrorum ciuitate, patiebatur fluxum sanguinis, & hac infirmitate iam prolixo tempore laborabat. Hæc audiens Pachomium Dei esse cultorem, sanctaq; conuersatione mirabilem, insuper & Dionysium presbyterum amicum eius esse charissimum, rogat eum ut sui misereatur, & quasi per occasionem necessariam ad se Pachomium conuocet. Qui precibus mulieris flexus, hoc agere non moratur. Cùm ergo venisset Pachomius ad ecclesiam, & post orationem Dionysium salutasset, iuxta eum protinus assedit. Dumque loquerentur ad inuicem, mulier fiducia fidei roborata, credensque dicenti Christo: Confide filia, fides tua saluam te fecit: post tergum eius latenter accessit, & cucullum, quod operiebat caput eius, tremens attigit: statimque sanata est. Et procidens in faciem suam, adorauit Dominum, glorificans eius clementiam, quòd tanta per seruos suos beneficia credentibus contulisset. Tunc sanctus vir Dionysius factum sentiens, benedixit mulieri, & protinus ad sua repedauit.

Hæmorrhoidia tancu cuculla Pachomij sanatur.

Matth. 9.

CAP. XXXV

Aliquando verò necessitas exegit, ut sepius munimine monasterium vallaretur: in quo opere laborantibus fratribus, ipse lætus ferrebat maximum auxilium.

Post aliquantos autem dies monachus quidam presbyter, multorum fratrum pater existens, qui solitus erat sanctum Pachomium crebrò visitare, venit ad eum cum vno fratre, propter contentionem quæ in monasterio orta fuerat, ex hac videlicet causâ: Is ipse frater, qui cum eo peruenerat, molestus erat ei nimium, clericatus desiderans dignitatem: quem sciens indignum tali munere, diuerso modo ne hoc ipsum fieret, differebat. Et cùm ampliùs importunitatem eius ferre non posset, venit ad sanctum Pachomium, cuncta quæ negotij erant eidem pandens, certus quòd ipse solus contentiones huiusmodi posset absoluere. Qui cùm causam penitus cognouisset, ait presbytero: Nonne ad hoc venisti, ut per me cognosceres Domini voluntatem? Audi ergo me, & da ei quod postulat, nihil in hac parte desperans. Fortassis enim per hoc officium liberabitur anima eius de captiuitate diaboli. Sæpè namque contingit, ut homo malus affectus beneficiis, ad bonos se conferat mores. Desiderium namque

Prudentia suam monachum, clericatum desiderantem, seruauit Pachomius.

meliorum, pium nouit ingenerare propositum, his dumtaxat animabus, quæ non usqueadè negligentia torpore prolapsæ sunt, ut possint studere virtutibus. Nos ergo frater hoc agere decet, quod Deo placeat. Sic enim dilectio eius in nobis esse probabitur, si compatiamur alterutrum. Hoc accepto responso, senior fecit quod sibi fuerat imperatum. Sed frater ille voti compos effectus, ad beatum Pachomium reuersus est, iam mente sobrius atque compunctus, & cadens in faciem confitebatur dicens: O homo Dei, multum sublimatus es à Deo, qui discernens ea quæ pertinent ad salutem, malum in bono vicisti. Si ergo non fuisses erga me mitis atque longanimis, sed aliquid in me rigidum protulisses: ab hoc discedens habitu, à Deo prorsus alienus efficerer. Nunc autem benedictus tu Domino, per quem anima mea salua facta est. Tunc alleuans eum de terrâ venerabilis senex, hortabatur sedulò, ut vitam sumeret congruam dignitati, ne quando negligens, perpetua in futuro tormenta sentiret. Et osculatus eum, dimisit in pace: quem etiam usque ad fores monasterij profectus est.

Honores quandoque mores in melius mutant.

Clementia fructus.

Adhuc autem sancto Pachomio ibidem stante, ecce vir à longè festinus veniens, ad eius vestigia prouoluitur, obsecrâs ut filiam suam à dæmonio vexatam, per Christi gratiam curare dignaretur. Quo relicto præforibus ingressus, ipse tale ei responsum per ostiarium dirigit: Non est nobis consuetudo cum mulieribus loqui: sed si quid habes ex vestimentis eius, mitte nobis, quod in nomine Domini benedicentes, tibi protinus remittam: & credimus in Christo, quòd filia tua isto modo ab inimici liberetur incursum. Cumque tunica puellæ sancto fuisset allata, seuerè nimis intuitus ait: Non est eius iste vestitus. Affirmante verò patrè atque dicente eius esse, respondit ei: Et ego noui quòd eius sit: sed virginitatè suam Deo dedicans, non seruauit sanctimonie puritatè: propter hoc eius inspiciens tunicam, & intelligens castitatem suam minimè custodisse, non eius esse testatus sum. Spondeat itaque tibi in conspectu Domini deinceps viuere continenter, & propitiabitur ei Christus, sanamque restituet. Pater igitur indignans & mœrens, filiam suam pericrutatus est: & sic esse, ut sanctus Pachomius dixerat, puellæ confessione cognouit. Quæ quum iuramento pollicita fuisset, numquam se talia gerere velle, pro eâ vir beatus Domino supplicauit, benedicensque oleum misit. Quo peruncta, sine morâ curata est, & gloriificabat Dominum iugiter, quòd non solum dæmone, sed

CAP. XXXVI.

Nō est monachis consuetudo cum mulieribus loqui.

Benedictio vestimentorum.

Nouit occultata aliorum peccata Pachomius.

Virgo contra vorum impudica à dæmonio vexatur.

Oleo benedicto sanatur.

MIVS.

etiam detestabili conuersatione caruisset, & in reliquum continentię se studiis per Christi mancipasset auxilium.

CAP. XXX-VII.

Tali igitur opinione de sancto viro vbi- que currente, alius nihilominus, qui filium suum à dæmonio possessum, sine intermissione deflebat, nec eum perducere poterat ad monasterium, genu nixus supplicabat Pachomio, vt pro eo precaretur omnipotentiam Christi. Qui cum orasset, dedit ei benedictum panem: sollicitè præcipiens, vt ante cibum ex eo paululum semper energumenus sumeret. Cumq; esurisset filius eius, ex ipso pane particulam ei tradidit: sed non

Dæmon panem benedictum auersatur.

permisit immundus spiritus, vt exinde omnino gustaret: ex aliis autem panibus, qui erant appositi, manus suas impleuit, cœpitq; comedere. Pater ergo benedictum panem per frustra comminuens, in interioribus palmarum, sublatis exinde ossibus, immisit: & has ei tantummodò palmas apposuit, vt nesciens id quod factum est, benedictionem percipere mereretur. Quas adaperiens, ille frustra quæ iniecta fuerant, proiciebat: & ipsas execratus palmas, nihil penitus escæ volebat accipere. Cumq; pater eum sine cibo manere diebus plurimis compulisset,

Benedicto pane dæmoniacus liberatur.

fame coactus, ex benedicto pane percepit: ac protinus somno detentus, à maligno spiritu liberatus est. Quem secum pater ad sancti Pachomij vestigia perduxit, laudans & glorificans Deum, qui per seruos suos operatur magnalia & gloriosa, quorum non est numerus. Alias quoque sanitates plurimas in virtute sancti Spiritus vir beatissimus faciēs, non extollebatur, nec vquam cor eius elatum est. habebat autem hanc à Domino

Pachomius in omnibus idē semper & equalis.

gratiam, vt idem semper & æqualis esset in omnibus, animumq; in disciplinā Domini sollicitum retineret. Et si quando poscens aliquid à Domino, petitionis suæ non consequeretur effectum, non contristabatur omnino, sed patientissimè sustinebat, sciens hoc expedire vel sibi vel omnibus, quidquid diuina misericordia censuisset: quia frequenter intentione sincerā videmur postulare contraria, quæ Domini bonitas cum non concedit, præstare dignatur: & tunc potius clementer exaudit, cum vota nostræ ignorantia nocte velata, non perficit.

CAP. XXX-VIII.

Quidam denique iuuenis, Siluanus nomine, de scenā conuersus, ad sanctum Pachomium venit, volens in eius monasterio commorari. Qui cum susceptus esset, infectus peruersā consuetudine sæculi, nullis disciplinæ regulis poterat coerceri: salutemq; propriam negligens, dies suos vanitatibus pristinis atque ridiculis occupabat: adè vt nonnullos ex fratribus euerteret, & ad

Negligit salutem suam Siluanus.

studium simile commoueret. Quod pluri- mi non ferentes, sancto Pachomio sugge- runt, vt eum de monasterio pelli præciperet. Ad quam rem non eis annuit: sed æqua- nimiter ferens, admonuit præfatum fra- trem, vt se corrigeret, & antiquæ conuer- sationi renuntiaret. Pro quo etiam iugiter Domino supplicabat, vt ei compunctionem cordis, solitā pietatis abundantia largire- tur. Cumq; memoratus iuuenis in prop- riā persisteret prauitate, & aliis exemplum perditionis ostenderet: ad postremum vi- sum est omnibus, vt à sanctā congregatio- ne velut indignissimus arceretur. Sed bea- tus Pachomius hoc idem credidit differen- dum. Quem etiam mitissimā atque sapien- tissimā correptione conueniens, & cælesti- bus erudiens institutis, ita diuino timore succendit, & sic anima eius futurorum fide compuncta est, vt se deinceps abstinere non posset à lacrymis. Emendatus itaque per omnia, magnum ceteris documentum con- uersionis exhibuit. In omni namque loco & in omni operatione flebat iugiter: & nec tunc quidem, cum cibum inter fratres ca- peret, à lamentatione cessabat. Quæ res etiam permouit multos ex monachis, qui & dixerunt: Tandem à planctu te cohibe, nec tantā quæsumus afflictione deicias. Qui respondit: Conor quidem, sicut iubetis, à lacrymis temperare, nec possum. Pe- ctus enim meum veluti quædam flamma comburens, quietum me esse non finit. Rursum ipsi dixerunt: Apud te in secreto tuo, vel certè in orationibus plangito: cum verò conuenimus ad mensam, cibum sumere debes, & à fletibus abstinere. Nam possibile est, animam & sine istis exterioribus lacrymis semper in compunctione per- sistere: quia plures è fratribus videntes te fentem, manducare non possunt. Et cogebant eum fateri, cur ita se suis dilueret fletibus. Tunc ait ad eos: Non vultis vt plāgam, cum videam me foueri multis obsequiis sanctorum fratrum: quorum & puluis pedum mihi venerandus est, nec eis me conferre dignum profus existimo. Non ergo plangam, quòd homo de scenā multis peccatis obnoxius, officia tanta percipiam? Timeo valdè, ne sicut Dathan & Abiron, me quoque profanum hiatu suo terra deglu- tiat. Illi namque impiis ausibus manibusq; pollutis sancta sibi met vsurpare tentauerūt: ego verò post tantam cognitionem diuini muneris, animę meę salutem desidiosā con- uersatione neglexi. Ideò quippe ista recolens, non erubescio flere coram omnibus: quia multa facinora mea esse cognosco, quę iugibus lacrymarum fontibus debeam ex- piare.

Patienter eum fert Pachomius.

Persuerat- tem eum in pristina vi- tã corripit.

Compungi- tur Silua- nus.

Iugiter fle- tu indul- get.

Ratio ass- du fletus profunda humilitas.

Num. 16.

piare.

piare. Quòd si ipsam miseram animam meam per lamenta diffunderem, nihil facerem magnum: quia nullum pro factis meis in presenti dignum possum reperire supplicium.

Cumque per dies singulos idem frater ad meliora proficeret, omnesque propemodum in humilitate superaret, ita de eo sanctus Pachomius cepit coram omnibus dicere: Testor vos fratres ac filij coram Deo & sanctis eius Angelis, quia ex quo cœnobium hoc fundatum est, nullum de fratribus qui mecum sunt vel fuerunt, humilitatem meam secutum esse cognosco, nisi unum tantummodo. Quo fratres audito, nonnulli putabant hunc unum esse Theodorum, alij Petronium, alij verò Orfestum. Cumque rogaret Theodorus eum, ut quis ille esset depromeret: & sanctus vir indicare differret, rursus eum Theodorus vehementer urgebat. alij quoque maiores ex fratribus plurimum precabantur, ut diceret quis esset, cui testimonium tale perhiberet. Tunc respondit Pachomius: Si scirem eum de quo dicturus sum, vanæ gloriæ stimulis incitari, nunquam eum ostenderem: sed quia proculdubio credo, quòd per Christi gratiam quantum laudis ei accesserit, tantum ipse munus humilitatis acquireret, idcirco ut eum possitis imitari, sine metu palam beatificare non desino. Tu quidem Theodore, & quicumque tui sunt similes, fortiter in monasterio certantes, ³⁷ diabolum vinxistis ut passerem, & sub vestris pedibus allististis eum, per Dei gratiam conculcantes ut puluerem: sed si (quod absit) neglexeritis in aliquo, consurgens is qui sub vestigiis vestris est, aduersus vos graui furore bacchabitur. Iuuenis autem Siluanus, quem dudum propter negligentiam de monasterio pellere volebatis, ita prostravit inimicum, & à suis sensibus effugauit, ut nusquam coram eo compareat: altaque humilitate eum per omnia superauit. Et vos quidem fratres habentes opera iustitiæ, in his quæ gessistis, gloriosi confiditis: hic autem quanto fortius pugnat, tanto se deteriorem omnibus iudicat, ex totâ mente totaque virtute inutilem se reprobumque pronuntians. Ideò denique & lacrymas habet in promptu, quia semetipsum nimis humiliat & inclinât, nec alicuius momenti quod gesserit, existimat. Diabolum autem nil ita reddit inualidum, sicut humilitas de corde puro, cui tamen correctionis opera probantur adiuncta. Sic itaque viriliter antefatus iuuenis Siluanus per octo annorum curricula Deo militans, cursum vitæ suæ finiuit in pace. De cuius exitu testatus est beatus Pachomius, quòd multitudo sanctorum Angelorum cum

magnam lætitiâ fumentes animam eius, vel electam hostiam Christi conspectibus obtulerunt.

Eodem tempore ³⁸ Panos ciuitatis episcopus, Varus nomine, per omnia venerabilis ac Deo deditus, rectæque fidei feruentissimus amator existens, audiuit dispositionem conuersationis Pachomij. Quem missis epistolis euocauit, plurimis verbis exorans, ut etiam circa ciuitatem eius monasteria optata construeret. Cumque multis ex causis precibus acquieuisset episcopi, dum properat ad eum, iustum credidit, ut per iter omnia monasteria quæ ab eo curabantur, inuiseretur. Et cum vni ex ipsis monasterijs propinquasset, cuiusdam tratis occurrit exequiis, qui vitam suam negligenter consumpserat. Fratres autem ipsius monasterij finis prosequerentur honorificè, psalmos solitos concinentes, presentibus quoque defuncti parentibus ac propinquis. Qui cum vidissent Pachomium, teretrum continuo deposuerunt, ut tam pro mortuo quam pro se Domino supplicaret. Qui mox ut orationem debitam Deo persoluit, conuersus ad fratres ait: Desinite psallere. Præcepitque defuncti vestimenta splendida, quibus indutus erat, auferri: quæ coram omnibus fecit exuri, & ita cadauer efferrî iussit, ac præter aliquam psalmodiam sepeliri. Igitur fratres cum parentibus eius, & vniuersis qui tunc aderant, nouum genus spectaculi contuentes, & obstupefacti nimium, precabantur senem, ut consuetam super eum psalmodiam celebrari permitteret. Quibus cum non acquieuisset, cœperunt parentes defuncti, culpantes eum, dicere: Quid est hoc spectaculum nouum? Quis mortui non misereatur, licet sit inimicus? Sufficiens per se est ipsa calamitas. Noli, quæsumus, inferre mortuo, quod nec beluæ facerent, nec tuam condecet penitus sanctitatem. Nam & nos hinc notamur maximo opprobrio, aliaque quamplurima suspicionum probra nascuntur. Vtinam nunquam ad hunc locum venissemus, utinam nec iste monachus fuisset effectus: non hunc æternum dolorem nobis infligeret. Rogamus ergo, ut solitam psalmodiam defuncto restituas. Qui respondens ait: Vere fratres ac filij, plus vobis presentis mortui misereor, intantum ut vobis de visibili re ac temporali curantibus, ego de inuisibili eius substantiâ sollicitudinem geram, & idcirco hæc erga eum fieri decernam. Et vos quidem maiores illi dolores per hunc honorem, quem putatis, acquiritis: ³⁹ ego autem quantulumcumque ei requiem vel satisfactionem per hanc iniuriam præparo. Propter quod non curo, pro hoc ex-

MIVS.
Ab Angelis in celis eius anima deportatur. CAP. xxx- i v.

A Varo Panos episcopo ad monasteria in eius diocesi extruenda euocatur Pachomius.

Monasteria visitat.

Defuncti vestimenta splendida inbut exuri.

Honores inique defuncto exhiberi in dolores ei cedunt.

animi

S. Pachomij de Siluano testimonium.

Diabolus instar passeris à sanctis monachis vincitur.

Siluanus humilitate diabolum superauit.

Humilitate diabolus maxime fugatur.

Moritur Siluanus.

MIVS,

animi corpusculo, sed pro immortalis eius animam fatago, quæ & hanc carnem rursus in resurrectione receptura est incorruptam & integram. Alias autem si hoc quod vultis, annuero, veluti placens hominibus iudicabor: atque ut ad præsens vobis satisfecisse videar, id dispicio, quod ei prodesse poterit in futuro. Fons enim bonitatis Deus noster existens, occasiones quærit, per quas opulenta super nos dona pietatis suæ effundat, remittatque nobis peccata, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Nam cum dicat in Euangelio, qui blasphemauerit in Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro; dat indubitanter intelligi, quod sunt quædam delicta, quæ possunt & post hanc vitam, si pro eis supplicetur, ignosci. Nos ergo quos dignos iudicauit Christi potentia diuinæ suæ dispensationis exercere medicinam, si non vniciuique congruens adiutorium proferamus, profectò veluti contemptores æstimabimur, & audiemus illud quod scriptum est in prophetiâ: Videte contemptores & admiramini, & disperdimini. Et ideò, quæso, finite defunctum à propriis malis aliquatenus exui, & quantulamcumque requiem in illo futuro examine promereri. Sepelire ergo eum sine psalmis, ut dixi. Potens est enim Deus benignus & clemens, multumque misericors, pro supplicatione nostræ paruitatis eum in æternam suam requiem collocare. Hæc cum dixisset, abierunt, & secundum quod venerabilis pater præceperat, eum in monte, vbi erant parata monumenta, sepelire curauerunt.

Peccata etiam in futuro sæculo remittuntur. Matth. 12.

Humiliatione & contemptu expiatur defunctus.

Act. 13.

Habac. 1.

Supplicatio pro defunctis.

CAP. XL.

Moratus est autem sanctus ibidem cum monachis duobus diebus, docebatque in primis singulos timorem Domini, deinde qualiter aduersus diabolum dimicare deberent, & insidias eius per Christi possent declinare gratiam.

Tunc nuntiatur ei, quod frater quidam de Chinobosciorum monasterio graui infirmitate detentus, benedictionem precis eius vltimam postularet. Hæc audiens homo Dei, confestim secutus est eos, qui hæc sibi retulerant. Cumque concitus proficisceretur, & duobus vel tribus milibus abesset à monasterio quod petebat, audiuit suauissimam vocem in aëre personantem: suspiciensque vidit ipsius fratris animam veloci cursu ab Angelis Domini laudantibus ad beatam vitam perennemque sustolli. Comites autem Pachomij cum neque vocem audirent, nec quidquam sentirent penitus, sed tantummodò cernerent eum ad Orientem diu suspicere, dicunt ei: Cur stetit pater? Properemus, ut possimus occur-

Frater moribundus benedictionem à Pachomio petiit.

Pachomius videt animam eius ab Angelis in caelum tolli.

rere. Qui respondit: Frustrà iam cutrimus hoc enim est quod diu considero, quemadmodum frater ipse ad gaudia perpetua deducatur. Quem cum rogarent, ut eis exponeret quomodo vidisset animam: quantum poterant audire, narrauit eis ex his quæ ipse conspexerat. Quidam igitur ex his euntes ad memoratum monasterium, & diligenter inquirentes quâ horâ frater ille dormisset: ea quæ à sancto didicerant viro, vera omnia cognouerunt. Hæc autem retulimus duabus ex causis: primùm, volentes ostendere, beatum senem nimium fuisse perspicacissimum, gratiamque possedisse propheticam, ac longè posita intellectualibus oculis præuidisse: deinde, ut tales semper imitantes, malorum cõsortia sollicitè vitaremus. Et de his quidem nobis hæcenus dicta sufficiant.

Gratiam prophetiam habuit Pachomius.

CAP. XLV.

Sanctus ergo Pachomius ad antefatum episcopum cum suis monachis veniens, ab eo in summâ veneratione susceptus est. Nam festiuitatem maximam in eius celebravit aduentu, deditque ei loca vbi sperata monasteria conderet, sicut dudum per scripta rogauerat: quæ etiam venerabilis vir cum alacritate construxit. Et cum maceriæ munimen in circuitu duceret, ne quis facile posset irrumperè: quidam pestilentes homines, quos diaboli cæcauit inuidia, nocte venientes, quæ constructa fuerant, destruebant. Sed non in longum malignitatis eorum pœna dilata est. Nam cum senex discipulos suos ad tolerantiam commoneret, & illi nequissimi iuxta consuetudinem conuenissent, ut facinorum suorum cœpta perficerent: ab Angelo Domini protinus exultati sunt, & velut cera à facie ignis ad nihilum sunt redacti. Fratres ergo velociter vniuersum consummauerunt ædificium: in quo beatus Pachomius constituit monachos, religiosos viros, quibus Samuelem præposuit, hilarem virum, & dono frugalitatis eximium. Quia verò prædicta monasteria in suburbano fuerant instituta, idem sanctus ibi voluit manere diutiùs, vsq; dum hi quos ordinauerat, Christi munere firmarentur.

Suscribitur honorifice à Varo episcopo.

Monasteria exstruit.

Viri ab Angelo exstruuntur destructores.

Samuelem præficit.

CAP. XLVI.

Interea philosophus quidam ciuitatis ipsius, auditâ seruorum Dei opinione, venit ad eos, scire volens quid essent, quidve profiterentur: & videns aliquos ex monachis, ait ad eos: Vocate mihi patrem vestrum, quia de rebus necessariis cum eo disputaturus sum. Cum cognouisset autem sanctus vir, quia philosophus esset, misit ad eum Cornelium & Theodorum, præcipientes eis, ut ad ea quæ sciscitauerit, prudenti responsione satisfacerent. Egressis igitur ad eum, philosophus ait: Multus ad nos sermo delatus est, quod sapientiæ geratis studium, &

Venit ad viros Dei philosophus.

iuxta

iuxta religionem vestram, quietem diligatis impenfius, insuper etiam prudenter his qui proponunt aliquid, satisfacere videamini: & idè de his quæ legistis, vos interrogare disposui. Cui Theodorus: Profer, ait, quod vis: Et philosophus, Habes, inquit, tu mecum disceptationem, vt quæ fuerint quæsitæ, dissoluas? Cui Theodorus respondit: Exprime iam quod intendis. Tunc philosophus ait: Quis, non natus, mortuus est? Quis rursus natus, à morte subtractus est? Quis autem, cum sit mortuus, non est fœtore corruptus? Et ait Theodorus: Non grandis, inquit, hæc propositio tua ô philosopho: nam facile quod inquiris soluam. Qui non natus, mortuus est, habetur Adam protoplastus: Qui verò natus est, nec tamen mortuus est, existit Enoch: qui Deo placuit, atque translatus est. Qui mortuus est autem, nec fœtore vllò corruptus, vxor est Loth: quæ conuersa in statuam salis, quæ vsque nunc in eo habitatu pro incredulorum perdurat exemplo. Et idè consilium do tibi, ô philosopho, vt has ineptas propositiones tuas & inanes deferens quæstiones, ad verum Deum quem colimus, te sine dilatione conuertas, remissionemque peccatorum tuorum pro eternâ salute percipias. Ad hæc philosophus obstupefactus, nihil inquisiuit vltius: sed discedens, acumen viri, responsionemque tam celerem paratamque miratus est.

Proinde Pachomius in iisdem monasteriis nuper extractis, diebus plurimis immoratus est. Exinde profectus est, atque ad aliud monasterium, quod sub eius erat ditione, peruenit. Quem cum fratres omnes, in occursum eius properantes, summâ veneratione susciperent, infantulus quidam de ipsâ congregatione, qui inter alios occurrerat, clamare cœpit ac dicere: Vere, pater, ex quo hinc ambulasti, nullus nobis olera nec legumen aliquod coxit. Ad quem sanctus gratâ mente respondit: Non contristeris filii: ego iam coquam. Ingressusque monasterium, post orationem venit ad coquinam: & inueniens fratrem qui coquinæ præerat, psiathos (id est, tegetes) operanté, quas matras vulgus appellat, ait ad eum: Dic mihi frater, quantum temporis habes, ex quo non coxisti fratribus olera vel legumina? Qui respondit: Sunt ferè duo menses. Et sanctus Pachomius ait: Quare contra præceptum facere voluisti, vt tanta fratrum negligetur utilitas? Qui sub humili satisfactione respondit: Optaueram quidem, venerabilis pater, quotidie implere ministeriû meum: sed quia quidquid coquebam, non consumebatur à fratribus, quia omnes abstinent: (soli quippe pueri aliquid cocturæ percipiunt)

ne tanto labore paratæ proiicerentur expensæ: propterea pulmentum non coxi. At ne otiosus essem, 4º psiathos elegi cû fratribus texere, sciens vnum de his qui mihi deputati sunt, ad opus huiuscemodi posse sufficere, vt paruas eicas, id est, oliuas & herbulas ad refectorem fratribus pararet. Hæc audiens Pachomius: Et quot sunt, inquit, psiathi, quos te fecisse dixisti? Qui respondit: Quingenti. Et ille. Defer, inquit, huc omnes, vt videam. Qui cum fuissent allati, protinus eos igne supposito iussit exuri. Tunc ait illis: Sicut vos traditam vobis erga dispensationem fratrum Regulam despexitis, sic ego passim labores vestros incendio concremaui: quatenus cognoscatis, quàm perniciosum sit, patrum instituta conuellere, quæ pro animarum salute prouisa sunt. An ignoratis, quod gloriosum sit semper, abstinere presentibus? Nam si quis ab eâ re, quæ in eius est potestate, diuinâ consideratione se continet, magnum consequitur à Domino præmium. Ab eâ verò re, cuius vtendi licentiam non habet, quadam noscitur necessitate cohiberi: & idè propter abstinentiam coactam atque inutilem, frustra videtur expectare mercedem. Denique cum plures escæ appositæ fuerint, si fratres parcius his vtuntur propter Deum, tunc apud Deum sibi maximam spem reponunt. De cibis autem quos non vident, nec eis ad percipiendum facultas vlla tribuitur, quomodo pro parsimoniâ præmium conceditur? Ideoque propter exiguos sumptus tanta fratrum non debuit intermitteri commoditas.

Hæc cum loqueretur ad eos, & sufficenter eorum delicta corripere: ostiarius ad eum festinus ingressus est, magnos viros & anachoretas egregios indicans aduenisse, qui eum videre desiderarent. Quos ilicò iussit intrare, debitaque reuerentia salutans eos, post orationem per fratrum ducebat cellulas, & omnia eis monasterij loca monstrabat. Qui rogauerunt senem, vt cum eo de quibus cupere rebus, secretò loquerentur. Tunc verò duxit eos seorsum, seditque cum eis. Illis autem de rebus abditis atque arcanis altius disputantibus, cœpit sanctus Pachomius odorem sentire teterrimum. Videbat enim eos exculto satis vti sermone, & in Scripturis sanctis paratos existere: nec poterat de intolerantiâ fœtoris aliquid vel cogitare, vel dicere. Vbi ergo de diuinis eloquiis diutiùs disputarent, & nona iam refectio tempus indiceret, surgentes ipsi, mox abire voluerunt. Quos sanctus vir enixius orabat, vt cibum pariter sumerent. Qui noluerunt penitus acquiescere, dicentes, festinare se ante occasum solis

ad

Triplicem
questionem
proponit
Theodoro.

Soluntur
à Theodoro.

Gen. 19.

CAP. XL
III.

Conqueritur
de coquo
infantum
nositia
monachus.

Ingressus
culinam
Pachomius.

Reprehendit
coquam
pro postera
parsimonia.

Inobedientia
punitio.

Meritoria
est abstinentia
ab appositis.

CAP. XLIV

Pachomius
ex fœtore
presentium
havesim
pergens.

ad propria remeare. Et vale dicentes ei, sine morâ profecti sunt. Tunc sanctus Pachomius volens certius causam fœtoris agnoscere, in orationem prosternitur, exorans Dominum, quatenus sibi quales essent, pandere dignaretur. moxq; cognouit, quod impietatis eorum dogmata, quibus probabantur imbuti, tantam perniciem de eorum cordibus exhalarent. Nec mora, viros ipsos insequitur, & apprehensis ait: Vnum volo vos interrogare sermonem. Qui dixerunt: Interroga. Numquid, ait, Origenis commenta legistis? Qui negantes, dixerunt: Nequaquam. Quibus ait: Ecce contestor vos coram Domino, quod omnis homo qui legit Origenem, & consentit his quæ prauè differuit, in profunda perueniet inferorum, hereditasque eius erunt vermes & exteriores tenebræ, quibus iniquorum animæ sine fine punientur. En ego, quod mihi manifestatum est à Domino, vobis sollicitè nuntiavi. ex hoc innocens ero: vos videritis, si ea quæ sunt recta, respueritis. Quod si mihi vultis acquiescere, Deoque placere per omnia, cunctos Origenis libros in flumen mergite, ne ab illis volipsum mergamini. Hæc dicens, discessit ab eis. & rediens ad exercitium solitæ virtutis, reperit fratres in oratione consistere, cum quibus alacriter hymnos cantilenæ spiritalis explicuit.

Legentibus Origenem eius, adhaerentibus inferni penas denuntiat.

CAP. XLV.

Monachis igitur ad vescendum conuenientibus, venerabilis senex in cellulam, vbi consueuerat supplicare Domino, se recepit. & obserans ostium, orabat intentè, memor visionis quam aliquando conspexerat: & obsecrabat Dominum, quatenus ei declararet statum monachorum qui futurus esset, vel quid post eius obitum in tantâ congregatione contingeret: & ab horâ nonâ vsque ad illud tempus, quo frater qui nocturnis orationibus præerat, vocem mitteret, & ad preces solitas excitaret, instantiam suæ supplicationis extendit. Cumque precaretur attentius, subitò circa mediam noctem visionem cernit, quæ eum iuxta petitionem propriam, de statu posterorum suorum plenius edoceret. Nam monasteria sua vehementius dilatanda, nonnullosque piè victuros & continenter agnouit, neglecturos etiam plurimos didicit, suamque salutem penitus esse perdituros. Vidit ergo, sicut ipse narravit, multitudinem monachorum in valle quadam profundâ satis atque caliginosâ consistere: & alios exinde velle conscendere, nec valere: quia occurrebant ex aduerso sibi, nec inuicem dinoscere poterant, nec de profundo illo & tenebroso loco profuse emergere: alios autem frustra conatos, præ lassitudine ruere atque ad inferos

De statu futuro suorum diuinitus edocetur.

peruenire: alios iacentes, miserabili ac lacrymosâ voce deslere: nonnullos verò cum maximo labore conscendere, quibus in ascensu ipso lux protinus occurrebat, in quâ constituti, referebant Deo gratias quod euadere potuissent. Ita Pachomius intellexit, quæ nouissimis essent euentura temporibus: cæcitatemque mentis eorum qui post futuri sunt, & errorem cordis, bonorumque defectum valde doluit: maximè verò, quod præpositi tunc negligentes ac desidiosi forent, nec in Deo confiderent, sed concordiam discordiosè vterentur, placentes stultæ multitudini, & ostentantes habitum monachorum, nullaque bona opera præferentes. Semel autem pessimis primatum tenentibus, ipsumque nomen sanctæ conuersationis ignorantibus, necesse est æmulationes ac iurgia generari, & quis præsit ac maior sit, ambiciosâ lite contendere: & reprobari quidem bonos, ac malos eligi: nec probitate morum, sed antiquitate vel ordine vnumquemque velle ceteris anteferri. vnde neque aliqua bonis viris loquendi fiducia suberit pro vtilitate communi, sed erunt in silentio & quiete: aut certè sub colore honestatis, magnis persecutionibus affligentur. Et quid est opus singula recensere, cum omnia pænè quæ sunt regulis subnixæ diuinis, humanis commutabuntur illecebris? Tunc Pachomius exclamauit ad Dominum, cum lacrymis dicens: Omnipotens Deus, si sic erit, ut quid permisisti cœnobia ista constitui? Si enim in tempore nouissimo, quicumque fratribus præerunt, peruersi futuri sunt, quales erunt illi qui sub eorum regimine versabuntur? Cæcus enim si cæco ducatum præbet, vterque in foueam cadit. Heu me, quia frustra & superuacue laboravi. Memento Domine studiorum meorum, quæ tuo munere perfecisti: memento famulorum tuorum, qui tibi totâ mente deseruiunt: memento testamenti tui, quod vsque ad consummationem sæculi à tuis promisisti custodiri cultoribus. Tu nosti Domine, quia ex quo suscepi hunc habitum monachi, nimis humiliatus sum in conspectu tuo, nunquam satiatus sum pane & aquâ, vel qualibet creaturâ aliâ quam fecisti.

Cernit præpositorum negligentiam cuncta in deus lapsura.

Præpositi non antiquitate, sed morum probitate eligendi.

Cum Deo orationis expostulat.

Matth. 13.

Toto conuersionis sua tempore nullâ vniquam creaturâ satur fuit Pachomius.

Hæc eo dicente, vox ad eum facta est, dicens: Ne glorieris Pachomi, cum sis homo, & indigeas misericordiâ: quia cuncta quæ condidi, meâ miseratione subsistunt. Qui confestim prostratus in terrâ, misericordiam Domini postulabat, dicens: Omnipotens Deus, veniant mihi miserationes tuæ, & viuum: & ne auferas misericordias tuas à me, quia misericordia & veritas tua semper susceperunt me. Scio enim ego Domine, quia

Psal. 118. Psal. 39.

nutant

nutant & claudicant vnuerſa ſine prote-
ctionis tuæ auxilio. Hæc cum dixiſſet, aſtite-
runt ſuper eum Angeli lucis: & iuuenis in
medio eorum, ineffabili pulchritudine atq;
claritate reſplendens, qui inſtar ſolis ex ſe
fulgoris radios emittebat, habens ſuper ca-
put coronam ſpineam. Et leuantes à terrâ
Pachomium Angeli, dicunt ei: Quoniam
petiſti à Domino miſericordiam, ecce veni-
t tibi miſericordia tua, Deus gloriæ Ieſus
Chriſtus Filius Dei Patris vnigenitus, qui
miſſus eſt in hunc mundum, & pro ſalute
generis humani crucifixus eſt, ſpineam fe-
rens in capite coronam. Et Pachomius ait:
Oro Domine, numquid ego te crucifixi? Et
Dominus placidior ait ad eum: Non tu qui-
dem crucifixiſti me, ſed parentes tui. Ve-
rum tamen animæ quior eſto, & confortetur
cor tuum, quia poſteritas tua manebit in
ſæculum, nec vſque in finem mundi defi-
ciet: ipſique qui poſt te futuri ſunt, de pro-
fundâ illâ caligine liberabuntur, quotquot
vixerint abſtinenter, & curam ſalutis pro-
priae geſſerint. Modò namque qui præſentiâ
tuâ ſe continent, tuarum ſequentes exem-
pla virtutum, maximâ gratiæ luce reſplen-
dent: poſt te verò, qui in huius ſæculi cali-
gine fuerint immorati, quia prudenter in-
telligent quæ petenda ſunt, quæue fugien-
da: & ſpontaneâ voluntate nullo humani-
tus vtentes exemplo, de tantis exilierint te-
nebris, omnemque iuſtitiam ſeruantes, eter-
nam vitam toto corde dilexerint: amen di-
co tibi, quia cum illis erunt, qui nunc tecum
in ſummâ continentia & ſanctitate præclari
ſunt, eandemque ſalutem ac requiem for-
tientur. Hæc dicens Dominus, aſcendit in
cælum. Sic autem illuſtratus aër eſt, vt
ſplendor lucis illius non poſſit humanis ſer-
monibus explicari.

CAP. XLVI

Concio Pa-
chomij.Hortatur
ſuos ad per-
ſeuerantiâ
virtutiſque
ſtudium.Altit
præmiſſis,
pœnis ter-
ret.

Tunc S. Pachomius ſuper his quæ ſibi
oſtenſa ſunt, vehementer admirans, ad no-
cturnam ſynaxim cum vniuerſâ fraternita-
te conuenit. Et officio ſancto ſolemniter ad-
impleto, cuncti monachi iuxta conſuetudi-
nem coram ſene ad audiendum verbum
Dei conſtiterunt. Qui aperiens os ſuum,
docebat eos, dicens: Filioli mei, quanta-
cumque vobis eſt virtus atque poſſibilitas,
pro ſalute veſtrâ certate fortiter, & aduer-
tus armatum hoſtem viriliter dimicite:
prius quam veniat tempus, quo noſmetip-
ſos, ſi tamen inertes fuerimus ac deſides, mi-
ſerabili lamentatione plagamus. Non neg-
ligamus dies noſtros, quos largitus eſt no-
bis Dominus: ſed operemur in eis cum om-
ni alacritate virtutem. Dico enim vobis,
quoniam ſi ſciretis quanta ſanctis in cæleſti-
bus bona parata ſunt, & quæ tormenta ma-

neant eos, qui à virtutis itinere deuiauerunt,
cognitaque veritate, non in eâ dignè verſati
ſunt, ſummis vtique viribus æterna ſuppli-
cia vitantes, hereditatem illam beatam, quæ
Dei famulis promiſſa eſt, feſtinaretis adipi-
ſci: quam nemo, niſi malus ac perditus, fugit
ac negligit: quia quid amittat, penitus ne-
ſcit: quem iam iamque reſipiſcere oportet,
& terrenis abſolui cupiditatibus, vt mala
præterita deſcendendo iugiter, indulgentiam
Domini conſequatur, & ſic ad meliora con-
uerſus, iter ſuum dirigat, quatenus in exitu
vitæ latus exiſtens, ad cæleſtem Regem
cum magnâ laude perueniat: quando terre-
ſtre hoc habitaculum deſerens anima, ad
cognitionem ſuæ ſubſtantiæ properat: quan-
do cæleſtibus ſociata virtutibus, ad Patrem
luminum peruenire feſtinat. Quid extolli-
tur homo per vanam gloriam? Quid erigitur
puluis? Quid ſuperbit terra & cinis?
Plangamus noſipſos potius dum tempus
habemus: ne cum fuerit expleta ſingulis
terminata dilatio, tunc inueniamur tempus
pœnitentiæ expoſcere, quando iam accipe-
re non meremur. In hac enim vitâ nobis
peccata deſlere permiſſum eſt: in inferno
autem, ſicut à ſancto Dauid propheta didi-
cimus, quis conſitebitur Deo? Nimis anima
illa probatur infelix, & omni lacrymarum
fonte plangenda, quæ ſæculo renuntians,
iterum ſæculi actibus implicatur: & inutili-
bus dudum curis exuta, ruſſum redit ad du-
ræ ſeruitutis obſequia. Et ideò, chariſſimi
fratres, ab hoc inſtabili mundo, & poſt pau-
lulum tranſituro, perpetuam beatamque vi-
tam nobis non patiamur auferri. Vereor au-
tem, & totus penitus intremiſco, ne carnis
noſtræ parentes vti ſæculi rebus, & vitæ præ-
ſentis occupati negotiis, qui putabant nos
deſeruiſſe mundi mala, & ab hinc iam vitâ
frui perpetuâ, ſuo nos iudicio condemnent,
dicentes nobis: Quomodo laſſati eſtis in ſe-
mitis veſtris, tantis obſeſſi miſeriis? Ex ve-
ſtrâ namque tam magnâ triftitiâ, nobis etiam
mœror acceſſit, & pœnis noſtris veſter ignis
adiectus eſt. Rami quippe noſtri facti ſunt
inutiles: nec fructus, quos in flore monſtra-
uerunt, ediderunt. Sed & illud propheti-
cum ne nobis ingerant, expaueſco: Ideò in
deprædationem venerunt dilecti, facti ſunt
abominabiles, & corona capitis eorum ſub-
lata eſt. Ciuitates ad Auſtrum ſitæ, clauſæ
ſunt: nec eſt qui aperiât eas. Tollatur enim
impius, ne videat gloriam Dei. Hæc cogi-
tantes, fratres mei, totis certemus viribus, ne
ab hoſte ſuperemur. Ille ſemper inſiſtit vt
perimat: nos ſolicite vigilemus, ne (quod
abſit) eius fraude perimamur.

Ante omnia præ oculis habeamus vlti-
mum

M

Eccl. 10.

Pſ. 6.

Sap. 9.

Ierem. 13.

Iſa. 26.
ſecundum
Septuag.

*MIVS.
Dies mor-
dis infer-
niq; suppli-
cia semper
pra oculis
habenda.*

munum diem, & momentis singulis aeterno-
rum dolorum supplicia formidemus. His
enim caussis anima se consuevit agnoscere,
corpulque proprium ieiuniis ac vigiliis de-
primens, ipsa in mœrore luctuque conti-
nuo perseuerat, donec Spiritus sancti calo-
re succensa, supernæ contemplationis me-
reatur auxilium: & à contagiis exsoluta ter-
renis, diuinis iugiter exfatietur alloquiis.
Aliàs etiam qui semper hæc cogitat, puri-
tatem mentis obtinet, humilitatem cordis
acquirat, vanam gloriam respuit, omni sæ-
culari prudentiâ carere contendit. Philoso-
phetur ergo, charissimi fratres, anima spiri-
talis quotidie aduersus crassam carnis suæ
materiam: omniq; circumspectione cum
eâ taliter agat, quatenus ad meliora sibi
consentiat. Et cum vespere peruenitur ad
stratum, singulis membris corporis sui di-
cat: Donec simul sumus, obedite mihi sua-
denti, quæ recta sunt, mecumque Domino
cum alacritate seruite. Manibus quoque
suis dicat: Veniet tempus, quando iactan-
tia vestra cessabit, quando pugillus admi-
nistrato iracundiæ, non erit, quando pal-
mæ, quæ ad rapinas extensæ sunt, con-
quiescent. Pedibus dicat: Erit quando ad
iniquitatem non valebitis prorsus excurrere,
quando prauitatis itinera non poteritis
intrare. Cuncta quoque membra sua simi-
liter alloquatur, & dicat eis: Antequam
mors nos ab inuicem dirimat, & separatio
quæ per peccatum primi hominis accidit,
impleatur: certemus fortiter, stemus perse-
ueranter, viriliter dimicemus, sine torpore
atque pigritiâ Domino seruiamus, vsque
dum rursus adueniat, & temporales abster-
gens sudores nostros, ad immortalia nos re-
gna perducatur. Fundite lacrymas oculi, de-
monstra caro tuam nobilem seruitutem,
collabora mecum in precibus, quibus Deo
confiteor: ne, cum requiescere vis atque
dormire, perpetua nobis cruciamenta con-
quiras. Et ideò vigila semper in operibus
tuis: quia si te sobriè gesseris, bonorum tibi
retributio copiosa proueniet. Quòd si
neglexeris, tormentorum genera miseranda
te succident: & tunc audietur vlulatus
animæ deflentis ad corpus: Heu me, quia
colligata sum tibi, & propter te pœnam
perpetuæ condemnationis excipio. Si hæc
intra nos assiduè retractemus, efficiemur
verè templum Domini, & Spiritus sanctus
habitabit in nobis, nec vlla nos satanæ po-
terit ulterius circumuenire versutia. Super
decem millia quoque pædagogorum ma-
gistrorumque doctrinam, timor Domini
per cogitationes huiuscemodi nos erudiet,
prudentesq; custodiet: & quæcumque for-

*Anima ad
corpus &
membra
colloquium
athleticum.*

1. Cor. 4.

*Timor Do-
mini opti-
mus virtu-
tum magi-
ster ac pæ-
dagogus.*

fitan humano sensu non valemus attinge-
re, hæc nobis Spiritus sanctus inspirabit.
Nam quid oremus, vt beatus ait Aposto-
lus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus
postulat pro nobis gemitibus inenarra-
bilibus. Erant quidem & alia plurima quæ
diceremus: sed ne vos multum laborare
cogamus, hunc terminum sermonibus no-
stris imponimus. Deus pacis & gratiæ con-
firmet vos, atque corroboret in timore suo,
fratres, Amen. Hæc dicens, sine morâ
surrexit, & commendans eos Domino,
profectus est.

Cumque pergeret ad monasterium, cui
cognomen erat Tabennense, cum Theo-
doro & Cornelio, ceterisque quampluri-
mis fratribus, substitit parumper in itinere,
velut interrogans aliquem de quodam se-
creto negotio: & cognouit in spiritu, vnum
de mandatis quæ præfixerat in monasterio,
fuisse neglectum. Præceperat enim fratri-
bus, qui in pistoriâ arte laborabant, vt si
quando facerent oblationes, nihil loque-
rentur superuacuum, sed apud semetipsos
salutaria meditarentur eloquia. Vocauit
ergo Theodorum, qui ipsius monasterij
curam gerebat, & dicit ei: Vade secretò, &
solicite inquire, quid fratres serò, cum
oblationes facerent, sunt locuti: & quid-
quid deprehenderis, ad me referre cura-
bis. Qui pergens, diligenter inuestigauit
omnia: & ea, quæ didicit, sancto Pachomio
nuntiauit. Qui dixit: Num existimant
fratres, quòd traditiones quas eis dedimus
seruandas, humanæ sint: & nesciunt, quòd
pro cõtemptu etiam minimi mandati, ma-
gna pericula negligentes maneant? Nõne
vii. diebus Israël silentium circa Ierichun-
tinam ciuitatem concorditer tenuit, deinde
tẽpore constituto totus populus exclamans
ciuitatem protinus cepit: & ita præceptum
Dei, quamquam datum per hominem, nul-
lâ dissimulatione contempsit? Nunc ergo
vel deinceps monachi præcepta nostra cu-
stodiant, vt hoc eis peccatum negligentiae
remittatur, siquidem & nos ipsi, quæ aliis in-
dicimus, omni sollicitudine custodimus.

Tunc ingressus monasterium, post ora-
tionem venit ad fratres, qui psalchos opera-
bantur, sedensque cum eis, coepit & ipse te-
xere. Transiens autem puerulus, qui con-
stitutus erat ad obsequium eius, qui se-
ptimanam faciebat, intendit textentem bea-
tum Pachomium, & dicit ei: Non bene
pater operaris, alio modo abbas Theodo-
rus intexit. Et mox surgens ait ad puerum:
Ostende mihi fili quomodo texere de-
beam. Et cum didicisset ab eo, sedit rursus
ad opus suum, mente tranquillus, & in hoc
facto

Rom. 8.

CAP. XLII
VII.
Tabennam
redit.

Oblationu
panem si-
lentio feru-
suber.

Silentij
violensio-
nem absens
cognoscio.

Cõtemptu
etiam mi-
nimi man-
dari peri-
culosus.

A puero
prehensur,
manus te-
xere discio.

facto superbiæ spiritum comprimens. Nam si secundum carnem quantulumcumque saperet, nequaquam pueri monitis acquiesceret; sed potius increpasset eum, quod ultra ætatem suam loqui præsumeret.

CAP. XLVIII. Alio verò tempore, cum se remouisset ab omni conspectu, & in secreto suo moraretur, introiuit ad eum diabolus habitu simulato, & ex aduerso consistens: Aue, inquit, Pachomi. ⁴² Ego sum Christus, & venio ad te fidelem amicum meum. Tunc ipse, reuelante sibi Spiritu sancto, visionem renuens inimici, cogitabat intra se, atque dicebat: Aduentus Christi tranquillus est, & visio eius omni timore libera, & gaudio plena est: protinus enim & humanæ cogitationes abeunt, & desideria æterna succedunt: ego autem nunc turbatus, variis cogitationibus æstuo. Et continuo surgens, & Christi signo se muniens, extendit manus suas vt ipsum comprehederet. Et exsufflans in eum dixit: Discede à me diabole, quia maledictus es tu, & visio tua, & artes insidiarum tuarum: nec habes locum apud famulos Dei: & factus veluti puluis, cellulam eius molestissimo foetore compleuit, ita vt ipsum corrumperet aërem, voce magnâ proclamans: Modò te lucratus essem, & sub meam potestatem redegissem, sed præcelsa est virtus Christi: ideò deludor à vobis in omnibus. Verumtamen quantum possum, vos impugnare non desinam: oportet enim me opus meum sine intermissione complere. Pachomius ergo confortatus Spiritu sancto, confitebatur Domino, gratias ei agens de miris erga se beneficiis atque muneribus.

CAP. XLIX. In hoc etiam monasterio quadam nocte cum Theodoro deambulans, subito procul intuitus est grandem phantasiam, multâ seductione compositam. Erat enim in habitu mulieris, excedens omnem humanam pulchritudinem, ita vt formæ eius expositio & visus exponi non posset. hanc videns etiam Theodorus, turbatus est valde, & vultus eius immutatus est. Quem venerabilis senex videns nimium formidare; Confide in Domino, ait, ô Theodore, nec aliquatenus expauescas. Hæc dicens, stetit in oratione, supplicans Domino, vt stupenda illa phantasia diuinæ maiestatis præsentiam solueretur. Cumque simul orarent, coepit illa proxima fieri, quam præcedebat plurima dæmonum multitudo. Cum ergo preces suas Pachomius explicasset, illa veniens, ait ad eos: Quid superflue laboratis, dum contra me nihil agere potestis? Ego namque potestatem accepi à Domino, tentare quos volo. Et interrogauit eam Pachomius, dicens: Quid vis esse, vel vnde venis, aut quem tentare tu quæris? Quæ ait: Ego sum diaboli virtus, & mihi est caterua dæmonum tota subiecta. Ego sum quæ sancta lumina in terram præcipito, & caligine mortiferæ voluptatis inuoluo. Ego ludam quoque decepi, & ab Apostolatus deieci fastigio. Et te igitur, ô Pachomi, expetiui à Domino, & impugnare non cello: nec possum amplius opprobria dæmonum sustinere, quod vniuersis impugnationibus ac præliis meis superiorem te esse demonstraueris. Nullus enim me, sicut tu, sine viribus reddidit. Nam iuuenibus & senibus, necnon & pueris doctrina tua me subdidit: & vt ab eis penitus conculcer, effecit: tantum congregans contra me exercitum monachorum, & muro inexpugnabili Dei timore circumdans ita, vt ministri mei non valeant ex vobis quemquam suâ multiplici fraude seducere. Hæc autem nobis omnia contingunt propter verbum Dei, factum hominem: qui vobis potestatem tribuit, nostram proculcare virtutem. Et Pachomius ait: Quid igitur? Me solum, sicut dixisti, tentare venisti, an non alios? Et te, ait, & qui tui sunt similes. Iterum sanctus vir interrogauit eam, dicens: Ergo & Theodorum? Illa respondit: Et Theodorum expetiui, & potestatem accepi tentare vos: sed appropinquare vobis penitus nequeo. Et interrogantibus eam, cur non posset id agere, respondit: Si vobiscum pugnauro, non parua vobis vtilitatum commoda ministrabo, maxime tibi, ô Pachomi, qui ad tantam celsitudinem peruenisti, vt corporeis oculis gloriam Domini dignus sis habitus intueri. Sed numquid in perpetuum cum tuis monachis habitabis, quos nunc & orationibus protegis, & exhortatione corroboras? Erit tempus post obitum tuum, quando inter eos, prout libuerit, debacchabor, & agam de his quæcumque placuerint mihi. Tu namque facis vt nunc à tantâ monachorum congregatione conculcer. Et sanctus vir: Nonne scis, inquit, infelix, quod forsitan post nos meliores erunt, qui Christo sincerâ voluntate seruientes, eos qui ad disciplinam Domini confugerint, & doctrinis spiritalibus imbuant, & piis exemplis ædificent. Noui, ait illa, quod contra caput tuum modò mentitus sis. Tunc Pachomius ait: Tu mendacij principatum geris, nam præscire nihil omnino præuales. Hoc enim solius Dei est, & maiestatis eius ac potentia proprium, cuncta prænoscere. Quæ respondit: Secundum præscientiam quidem, vt dicis, penitus nihil noui, conuiciendo tamen

Loquitur cum demone Pachomius, variisq; ex eo suscitatur.

Doctrina Pachomij demon subditur.

Timor Dei mirus impugnatilis.

Christi incarnatio vires demonis inregis.

Pachomius gloriam Domini corporeis oculis vidit.

Ignorat futura contingentia in sua causa demon.

Apparet ei demon Christi effigie.

Qualis Christi aduentus, & qualis diaboli.

Munis se signo crucis.

Recedit cum foetore & amore demon.

Rursum ei apparet demon pulcherrimæ mulieris specie.

MIVS.

*Modus quo
futura per
cōiecturam
cognoscit
demon.*

*A naturali
& frequēti
rerū euentu
argumen-
tatur.*

*Proprium
opus damo-
nis anima-
rū perditio.*

*Incarnatio
Christi vi-
res elisit
diaboli.*

*Modus quo
piū insidia-
tur demon.*

*Non per-
mittit Deus
demoni
quemlibet
quomodoli-
bet tentare.*

men plurima cognosco. Et sancto Pachomio sciscitante, quomodo coniciat, ait illa: Ex præcedentibus quæ sunt ventura, considero. Et vir sanctus ait ad eam: Quomodo conicere possis, exprime. Et illa: Omnis, inquit, rei principium processu temporis ad constitutum tendit augmentum, deinde ad detrimentum diuergit. Sic ergo & in hac diuinâ vocatione conicio, quæ inter initia sua cælesti roborata præsidio, signis & prodigiis, variisque virtutibus creuit. Cùm igitur senescere cœperit, à propriis minuetur incrementis, aut temporis diurnitate lassescens, aut negligentia torpore deficiens, tunc aduersus huiuscemodi poterò præualere. Sed & nunc opus meum est, supplantare quos possum, magnosque viros tentare non desino. Cui Pachomius ait: Si, vt dicis, magnos viros tentare non desinis, propriumque opus tuum animarum perditionem esse professa es, vt pote quæ cunctos excellis in malitiâ dæmones: dic, quomodo nunc aduersus Dei famulos non potes præualere? Et illa: Iam tibi, inquit, antè prædixi, ex quo mirabilis incarnatio Christi facta est in terris, nos sine viribus prorsus existeret cœpimus: ita vt ab his qui credunt in nomine eius, ⁴³ illudamur vt passeret. Verumtamen etsi infirmi sumus redditi, nō vsque adeo gerimus otia, vt non quos possumus, decipere moliamur. Numquam quippe quiescimus aduersari generi vestro, serentes malas cogitationes in animabus eorum, qui contra nos decertare contendunt. Et si nobis titillantis annuere eos ex parte aliquid senserimus, tunc ampliùs nequissimas cogitationes immittimus, & diuersarum voluptatum incendia ministramus: & ita præliantes acerrimè, subintramus eos, nostraque plenius potestati subiicimus. Si verò viderimus ea quæ suggeruntur à nobis, eos è contrario non solum non suscipere, verum nec libenter attendere, fideque quæ in Christo est, vigilanter & sobriè se munire, sicut fumus dissipatur in aère, sic ab eorum cordibus pellimur & fugamur. Non omnibus etiam viribus nostris permittimur cum omni homine congredi; quia non omnes possunt nostros imperus sustinere. Nam si concederetur nobis passim contra omnes nostrâ fortitudine depugnare, multos possemus, qui nunc tuo fouentur labore, decipere. Sed quid agimus? quia iuuantur precibus tuis, & virtute atque potentiâ Crucifixi muniuntur. Tunc sanctus Pachomius voce magnâ cum gemitu dixit ad eam: O indormitabilis nequitia vestra, quæ numquam aduersus genus humanum sæuire desistit,

donec iterum diuina virtus, id est, Dei Filius de cælis adueniens, ex integro vos consumat & perdat. Hæc dicens, increpauit cæteruam dæmonum sub nomine Christi. Quæ mox dissipata est, & ad nihilum dissoluta.

Manè autem factò, conuocans Pachomius omnes fratres, qui vel sanctitate vitæ, vel antiquitate temporis præcedebant, exposuit eis cuncta quæ viderat atque audierat à malignis spiritibus. Insinuauit etiam per epistolas suas absentibus, muniens eos in disciplinâ atque timore Domini, & instruens prouidenter, vt in nullo prorsus phantasiis dæmonum cedant, nec insidiarum multiformium præstigia extimescant. Qui videntes & audientes quæ per diuinam gratiam ab eo miracula gerebantur, corroborati atque solidati fide, cum omni alacritate laborem continentia sufferebant.

Interea alicuius fratris, qui patientia se- nis æmulus & imitator erat, cum staret ad orationem, percussit scorpius pedem: & adeo virus intudit, vt vsque ad cor eius dolor excurreret, & spiritum paulo minus exhalaret. Qui licet sit affectus extremo cruciatu, non tamen se commouit à loco suo, donec finiretur oratio: pro quo statim Pachomius preces Christo fudit, & pristinae sanitati restituit.

Theodoro quoque grauis passio capitis inflata, dolores acerrimos excitabat. Qui cum rogaret Pachomium, vt eum suis releuaret orationibus, ait ad eum: Putasne, fili, quod alicui contingat dolor, aut passio, aut aliquid huiusmodi sine permissione Dei? Idcirco in dolore sustine, & in humilitate tuâ patientiam habe: & quando voluerit Dominus, conferet tibi sospitatem. Quod si te diutius probare dignatur, esto gratus, vt fuit perfectissimus & patientissimus Iob, qui multas tribulationum & cruciatuum tentationes excipiens, Dominum benedicebat. Et sicut ille, tu quoque pro doloribus tuis maiorem requiem à Christo percipies. Bona quidem est abstinentia, & in oratione perseverantia: tamen infirmus magis præmium adipiscitur, cum longanimis & patiens inuenitur. Et quia nobis de magnanimis viris sermo processit, necessarium reor, vnius adhuc viri tolerantiam, quæ cunctam laudem transcendit humanam, proferre in mediū pro vtilitate multorum.

Zachæus quidam monachus, post longa continentia tempora, regio morbo correptus, sequestratam à fratribus habuit cellulam, totâ vitâ suâ pane tantum & sale contentus. Semper autem psiathios operabatur: tantamque contritionem propter Dominum sustinebat, vt sæpenumerò funiculos

*Eugat dæ-
monum
turbam
Christi no-
mine.*

*ICtus à scor-
pione quidd
in oratione
perseuerat.*

*Orante Pa-
chomio sa-
natur.*

CAP. II.

*In infirmi-
tate Domi-
nus bene-
dicendus.*

*Patientia
in agritu-
dine meritū
maximum.*

CAP. III.

*Zachæus
totâ vitâ
pane & sa-
le conten-
tus.*

culos

Ledit manus assiduo labore.

Cubitus iuratus signat se cruce.

Medicina laesa manus dolor augetur.

culos intorquens, compungerentur manus eius, & sanguinis guttæ effluerent: intantum, vt ex ipso opere magna viri tolerantia monstraretur. In tantâ igitur infirmitate corporis constitutus, numquam fratrum collectam deseruit: sed ad explendas omnes diurnas orationes, sollicitè conuolauit, adèd vt numquam dormiret interdiu. Consueuerat autem per singulas noctes, priusquam caperet somnum, quædam de Scripturis sanctis meditari: totaque membra sua Christi signaculo muniens, glorificabat iugiter Dominum, & ita paululum quiescebat. Deinde circa noctis medium surgens, vsque ad matutinas orationes alacer permanebat. Huius aliquando manus quidam frater inspiciens, operis nimietate atque violentiâ fortiter fauciatas, & resperfas sanguine, dicit ei: Quid ita pater durissimo labore te discrucias, maximè tali infirmitate depressus? An fortè metuis, ne apud Deum contrahas offensam, vel otij crimen incurras, si non sedulò fueris operatus? Scit Dominus quid pateris, & quia nemo tantis tribulationibus afflictus, vllum valet opus attingere: præcipuè tu, qui nullâ necessitate constringeris. Nam si peregrinis post Deum sufficientiam pauperibusque largimur, quanto magis tibi tanto patri cum deuotione maximâ seruiemus? Ad quem ille respondit: Impossibile est mihi non operari. Et frater ait: Si hoc, inquit, tibi placet, saltem manus tuas oleo perunge: ne tantum sanguinem profluentes in labore deficiant. Qui consilio eius acquiescens, fecit quod hortatus est eum: & intantum vulneratæ manus eius grauatæ sunt, vt nequaquam posset ferre cruciatus. Ad quem visendû beatus Pachomius veniens, causamque cognoscens, ait ei: Putabas frater quòd te oleum posset iuuare? Quis enim te coëgit ita sedulò laborare, vt sub prætextu operis, in hoc visibili oleo magis quàm in Deo spem tuam poneres? Aut numquid impossibile est Deo sanare te? Aut ignorat agritudines singulorum, nostrisque commonitionibus indiget? vel despicit nos qui est naturâ misericors? Sed utilitatem considerans animarum nostrarum, finit ad momentum nos pati tristitiam, vt tolerantia perpetua præmia largiatur. Super ipsum igitur omnem curam nostram sollicitudinemque iactemus: & quando voluerit, vel quomodo iudicauerit, ipse terminum doloribus nostris benignus imponet. Qui respondens, ait: Ignosce mihi, venerabilis pater, & ora pro me Dominum, vt & hoc mihi delictum remittere pro suâ pietate dignetur.

Affeuerabant etiam plurimi de hoc sermone, quòd per annum integrum se defleuit, post biduanum ieiunium parum cibi percipiens. Hunc S. Pachomius monachis proponebat, velut exemplum bonorum operum, firmamentumque virtutum. Ad quem etiam eos qui erant in mœrore positi, dirigebat: quia habebat & consolatorium verbum, sicut nullus alius. Qui vsque ad finem fortiter decertans in senectute sanctâ, pro doloribus tantis æterna solatia recepturus, ad cælestia regna transiuit.

Certus itaque Pachomius, quòd talentum sibi creditum numquam prorsus absconderat, sed omnibus prærogans, & hunc & alios quamplures perfectæ conuersationis ad Christum antè præmiserat, diem festum lætâ mente celebrabat super tantis ac talibus fructibus à Domino sibi concessis, de quibus noster hic sermo diu productus est, Deo gratias referens. Post beatissimum verò Paschalis festi diem, multis fratribus ad Dominum præmissis, ad postremum ipse quoque S. Pachomius infirmatus est: & ministrabat ei Theodorus, cuius sæpè meminimus. Et quamuis esset toto corpore nimis attenuatus ac debilis, faciem tamen habebat hilarem atque fulgentem, ita vt ex hoc quoque videntibus piæ mentis ac sincerissimæ conscientia suæ monstraret indicia. Ante duos ergo dies sanctæ dormitionis suæ, conuocans vniuersos fratres, ait ad eos: Ego quidem, charissimi, viam patrum securus ingredior: nam video me à Domino protinus euocari. Vos ergo mementote verborum, quæ à me frequenter audistis: & vigilantes in precibus, sobrij estote in operibus vestris. Nulla sit vobis coniunctio cum sectatoribus Meletij, vel Arrij, vel Origenis, seu ceteris Christi præceptis aduersantibus. Cum illis autem conuersamini, qui Dominum metuunt, & possunt prodesse vobis conuersatione sanctâ, & animabus vestris spiritualia præstare solatia. Ego namque iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat. Eligite igitur ex vobis fratrem, me præsentem, qui post Deum præsit omnibus, curamque vestrarum gerat animarum. Quantum verò meâ discretione perpendo, Petronium ego ad hoc opus idoneum iudico: vestrum autem est, quod expedit vobis, eligere. Receperunt ergo & in hoc obedientissimi filij consiliû patris. Erat enim Petronius potens in fide, humilis in conuersatione, intellectu prudentissimus, bonis moribus, discretionem perfectus. Pro quo precem Domino sanctus Pachomius fudit: quia & ipsum in monasterio, cognomento Chinobosciorum ægrotare compererat. Cui, et absentem,

MIVS.

Biduanum ieiunium.

Moritur Zacharius monachus.

CAP. LIII

Infirmatur Pachomius.

Hilaris facies pura mentis indicium.

Hæreticorum consortia vitanda monent.

2. Tim. 4.

Iubet Prælatum se præsentem eligi.

Petronium nominat ipse.

MVS.

Moriturus
signaculo
Christi se
munit.Moritur
Angelo
conspicito
Pachomius.Vigilia,
Psalmi &
hymni su-
nebre.Moritur
Petronius.Petronio
Orseus
succedit.

CAP. LIV.

cunctam fraternitatem commendauit in Domino, mittens ad eum protinus ut veniret. Et signaculo Christi se muniens, atque Angelum lucis qui fuerat ad se directus, ad spectu intuens hilari, sanctam reddidit animam, 44 quarto decimo die mensis Pachon, secundum Ægyptios, quod est iuxta Romanos, ad septimum diem Iduum Maiarum.

Cuius venerabile corpusculum discipuli eius, sicut decebat pro more curantes, totam noctem super illud duxere peruigilem, psalmos hymnosque canentes: sequenti vero die sepelierunt eum in monte, ubi fuerat constitutum. Illi autem qui missi erant ad sanctum Petronium, eum deduxerunt, adhuc infirmitate ipsa laborantem. Qui paucis diebus totam fraternitatem gubernans, & hic in pace defunctus est, relinquens post se virum iustum & acceptum Deo, 45 Orseium nomine.

Hæc igitur nos ex multis eorum meritis

descripsimus pauca, & ex magnis parua digessimus, non ut illis honor aliquis præstaretur: nec enim fas est, eos indigere præconiis, quibus sufficiens est æterna laus & indeficiens gloria, quam coram Christo & sanctis Angelis eius adepti sunt, & plenius cum suis corporibus in resurrectione omnium consequentur. Fulgebunt enim sicut sol in regno Dei, qui glorificantes se glorificare testatus est: sed & nos æmulatores eorum pro nostris efficiamur viribus, cum vitas eorum præclarissimas agnoscentes, eas imitari Christo donante contendimus, precibus semper adiuti beatorum patrum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, omniumque Sanctorum, per quos omnipotens & clemens Deus nolter, beata & coæterna & consubstantialis & inseparabilis Trinitas, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, glorificatur iugiter & collaudatur: quia ipsi debetur omnis laus & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Matth. 13.
1. Reg. 2.Adiutoribus
à Sancto-
rum precibus.

NOTATIO.

PROLOG. I

DOMINÆ] Totus hic Prologus interpretis deest editioni Coloniensi. Habetur in MSS. & veteribus editionibus. sed in editionibus non recte est Domine, tamquam si viro alicui primario hæc Vita inscribatur. Imò vero vel ipsa dedicatio & constructio Dominæ legendum suadent, ut habent manuscripti S. Laurentij Leodij & Gemblacensis.

Sed quæ hæc Domina? Difficile est diuinare. Suspicor tamen Gallam indicari, Symmachi Consulis & Patricij filiam, claris ortam natalibus, & religione præstantem, quæ Dionysij huius Exigui tempore vixit Roma in monasterio ad S. Petri ecclesiam.

Ducor duobus sequentium numerorum argumentis, quibus Symmachi delatores, & eiusdem gloriosum pro Christo martyrium designantur.

Galla huius celebris memoria in Martyrologio Romano, v. Octobris: Romæ S. Gallæ viduæ, filia Symmachi Consulis, quæ viro defuncto, apud ecclesiam B. Petri multis annis, orationi, eleëmofynis, ieiuniis, aliisque sanctis operibus intenta permanit: cuius felicissimum transitum sanctus Gregorius Papa descripsit. Quamquam de die obitus sancta Galla discepiat Arnoldus Wion Ligni vite parte II. libro III. ad diem VI. Aprilis, quæ eius obitum contigisse ex S. Gregorio probat. & v. Octobris potius diem Translationis vel Commemorationis eius esse pertendit.

De eâ S. Gregorius libro IV. Dial. cap. XIII. Gothorum namque temporibus Galla, huius vrbis nobilissima puella, Symmachi Consulis atque Patricij filia, intra adolescentiæ tempora marito tradita, in vnus anni spatio eius est morte viduata, & ad Petri Apostoli ecclesiam monasterio se tradidit, &c. Ex hoc ceteri recentiores sua desumpserunt, Petrus in Catalogo SS. lib. IX. c. XXV. Trithemius de Viris illust. Ord. S. Benedicti lib. III. cap. XIII.

Scriptis quoque Fulgentius egregiam ad Gallam de consolatione super morte mariti, & statu viduarum epistolam, in qua inter cetera: Disce igitur tu quoque nihil de nobilitate generis assignare. & licet auo, patre, focero, marito Consulibus pridem fueris inter sæculares illustris, nunc in eo te illustrem fieri cognosce, in quo tibi virtus humilitatis accrescit. ubi etiam se ad Probam sororem eius (quia videlicet in eodem monasterio uti sorores vivebant) scripturum asserit: Disposuimus etiam (si Dominus voluerit, & si vixerimus) ad sororem tuam, sanctam Christi virginem Probam, quam Dominus hoc tempore præcipuum in vrbe Romæ dare dignatus est virginitatis & humilitatis exemplar, de ieiunio & oratione aliquid scribere. Quo tempore etiam Eugypius ad Probam virginem scripsit librum Theosanorum ex Augustino, ut testatur Cassiodorus Diuin. lect. cap. XXI I.

Alia est, opinor, Galla senior, Q. Aurelij Symmachi senioris Conf. ordinarij & Præfecti vrbis neptis, cuius ipse meminit libro VI. epist. XXXII. quamque nepoticulam suam vocat.

Alia quoque Galla, Eucherij, post Lugdunensis Episcopi, vxor, cuius dum de Eucherio agit, meminit Ado in Martyrologio XVI. Nouembr. & Petrus in Catalogo SS. libro X. cap. LXVII.

Alia est, de cuius sepulcro agit Gregorius Turonensis de gloria Confess. cap. XXXVI. quæ sepulta fuit in ecclesiâ S. Venerandi in Aruerniâ: quam Baronius in Martyrologio eandem cum priore putauit. Sed ea inclusa fuit Lugdunî, hæc in Aruerniâ sepulta.

Alia item Galla vidua cum filiâ Simpliciolâ, quam S. Augustinus laudat epistolâ CIII. quæ in Africâ vixerunt.

2. QVOD HVIVSMODI PESTES] Statim infert: Tales expertus vir beatus, atque gloriosus genitor vester, Dominus meus. Intelligit, opinor, dela-

delatores Symmachi & Boëtij, de quibus ita Procopius libro I. de Bello Gothico: Συμμαχος καὶ Βοῆτιος οὗτοι γὰρ μακρὸς, διαπίδαι μὲν τὸ ἀνέχεσθαι ἡσίων ὡρώτων δὲ βουλῆς τῶν Ῥωμαίων καὶ ὑπὸ τῶν ἐργασίων. ἀμφοτέρω τε φιλοσοφίαν ἀπέκτισαν, καὶ δικαιοσύνης ὀπμιμαλισμαμένω ἕθενος ἡσίων πολλοῖς τε ἀντὶν καὶ ξένων χημέρι τῶν ἀπορίαν ἰασημένων καὶ δόξης ἐπὶ μέγα χωρήσαντες, ἀνδρες ἐς εὐθόνον τὴν πικροτάτους ἐπιγαγέτω, οἷς δὲ συνφραντῶσι Θεοδέειχ ἄναπείδεις αὐτὴ νεωτέρους ὡραγμασιν ἐλχεῖντας τὰ ἀνδρὸς τῶ ἐκτὴν καὶ τὰ χημέρια εἰς τὸ δημόσιον ἀνάγραπτα ἐπιποιήσαντο. Symmachus, & huius gener Boëtius, à suis maioribus gentis nobilitatem adepti, inter Romanos & senatorios viros principes erant, & Consulatus utriusque dignitate perfuncti, philosophiæ super ceteros, & æquitati studuerunt, multisque tam civium quàm externorum inopiæ succurrendo salutem fuere. Hi postquam ad ingentem gloriam euasere, deterrimos quosque in sui inuidiam concitarunt. Nam his calumniatoribus Theodoricus Rex persuasus, Symmachum Boëtiumque, perinde ac rebus nouis studentes, occidit, eorumque bona omnia publicauit. Meminit & delatorum suorum Boëtius lib. I. Consol. Philos. Prof. IV. Symmachi & Boëtij in iussu Theodorici occisorum mentionem facit Anastasius Bibliothecarius in Vita Pontificum in Ioanne I. & Paulus Diaconus Historia miscella libro xv.

3. GENITOR VESTER] Fuerit hic Q. Aurelius Memmius Symmachus Exconsul ordinarius & Patricius, ad quem exstat epistola Ennodij lib. VII. epist. xxv. cuius etiam lib. VIII. epist. xxviii. idem meminit. Theodoricus quoque Rex eidem scribit apud Cassiodorum libro II. epist. xiv. & lib. IV. epist. vi. & LI. Eiusdem apud eundem mentio inter Senatores, quibus examen Prætextati & Basilij, qui magis arcesebantur, demandatum libro IV. epist. xxii. Meminit & Symmachi Hormisdæ Papa ep. xxxvii. & LXVI. quas habes inter decretales Pontificum epistolas.

Intelligi autem hic à Dionysio Symmachum, Gallæ genitorem, qui martyrium pro Christo sustinuit, videtur colligi ex verbis sequentibus: Non solum patienter & fortiter insectationes eorum semper pro iustitiâ pertulit, sed etiam felici fine pro veritate (quæ Christus est) constanter atque sublimiter totius mundi aduersa superauit.

CAP. I. 4. AMMON] Habes de eo & Theodoro apud Athanasium in Vita Antonij cap. xxxii. In veteribus editionibus deest hic integra linea post fundamenta, videlicet; conuersationis eorum fratum, qui nunc in monte Nitriæ commorantur.

CAP. IV. 5. CONSTANTINO POST PERSECUTIONEM IN IMPERIO PERDVRANTE] Ita MSS. & veteres editiones. In Colonienfi deest post persecutionem; & male ibi properante pro perdurante. Intellige de persecutione Diocletiani & Maximiani, quæ durauit decem annis, ut est apud Eusebium libro VIII. capite xxxvii. Hist. Ecclesiast. & in Chronico. Incepit ea persecutio XI. anno Diocletiani, & durauit ad annum VI. Constantini (iustus enim ita annorum denarius exurgit) quo Maxentius occisus, ut habet incorruptum Eusebij Chronicon Amandinum manuscriptum, & Pontaci & Scaligeri editum. Rectè igitur post persecutionem, scilicet Diocletiani & Maximiani. Nam licet illi secundo persecutionis anno purpuram deposuerint, ut habet Eusebij Chronicon; eorum tamen nomine sauebat persecutio per sequentes Imperatores & Casares, qui tamen omnes extin-

ti intra illud decennium. Nam Seuerus Cesar primo anno Constantini interfectus est, Galerius Maximianus III. Constantini, Maximinus IV. eiusdem anno moriuntur. Maxentius VI. Constantini anno supcratus occubuit. ipse Hercules Maximianus II. Constantini anno occisus. Ita annos hos digere Eusebij MS. Chronicon Amandinum, cui Hieronymus multa, ut fatetur in præfatione, inseruit. Ut mirum non sit, si de morte Maximini Chronicon dissentiat, ab Eusebij historiâ Ecclesiasticâ, qui libro IX. c. VIII. Maximini mortem refert post mortem Maxentij. O d' ἀνατολῆς ἔ πολεμὸν ὀπμιμαλισμαμένω ἕθενος ἡσίων (tyrannus Maximinus) non longo tempore post illius (Maxentij) occasum in vitâ manens. Et Baronius Maximini mortem adfert ad IX. annum Constantini. Quidquid sit, post Maxentij necem cessauit persecutio. Nam etsi Maximinum post Maxentium vixisse ponamus cum Eusebio in historiâ suâ Ecclesiasticâ, idem tamen eodem loco testatur, quod editum pro Christianis dederit. Et licet vsque ad Constantini annum X. vixerit Diocletianus, quia tamen Imperio priuatus vivebat, cessauit, ut dixi, persecutio VI. anno Constantini.

6. TYRANNVM MAXENTIVM] Nulli haclenus editi libri tyranni nomen expressere. Expressit manuscriptus S. Laurentij. Etiam tyranni nomine absolute posito Prudentius libro I. contra Symmachum v. 483. intellexit Maxentium:

Mulius exceptum Tiberina in stagna tyrannū
Præcipitans.

Baronius anno Christi CCCXVI. Siluestri Papæ III. Constantini Imp. XI. quia in vulgatis haclenus tyranni nomen desuit, referebat ad Licinium. Sed Maxentium intelligendum, ut manuscriptus iam citatus præfert, probatur: quia hic post dicitur, quod Constantinus insit tirones absolui. Non vno integro igitur anno durauerit bellum, quo tirones militauerint, si, dum adhuc tirones existerent, militiâ soluti sint: cum tirocinium vno tantum anno duret, ut mox dicturus sum. Iam verò bellum contra Maxentium non durauit vno anno; contra Licinium verò annis aliquot.

Pachomium bello Maxentiano non Liciniano militasse, manifestè deducitur ex ipsius vitâ Pachomij, & Eusebij ac Sigeberti Chronico. Nam cum cap. IV. Vita Pachomij dicatur ipse Pachomius fuisse XX. annorum cum in tirocinium ascriptus est, & in Sigeberti Chronico dicatur Pachomius annum agens CX. in virtutibus consummatum, seu obiisse, & anno obitus eius ibidem annus CCCC. Christi assignetur; bellum verò Maxentianum in Eusebij Chronico notetur anno Christi CCCXV. iuste colliges annos XC. inter annum Christi CCCXV. (quo bello Maxentiano Pachomius tiro existens annorum XX. militauit) & annum Christi CCCC. (quo ipse obiit.) Iam si addas XX. annos, quot natus erat, cum relatus est in numerum tironum, rectè statues eum annorum CX. obiisse. Et per consequens natalis eius statui poterit anno Christi CCCXCV. qui est VIII. annus imperij Diocletiani.

7. PRÆCEPTA REGALIA CVCVRRERVNT.] Baronius anno Christi CCCXVI. Siluestri Papæ III. Constantini Imp. XI. Hic ille, inquit, planè annus esse videtur, qui, dum ad sequens prælium Licinius ubique delectum haberi iuberet, & tirones describi, in Ægypto inter alios magnus ille Pachomius, tunc adhuc Ethnicus, militiâ ascriptus est.

Possit ex Baronij mente, qui Pachomium mernisse

vult era sub Licinio, huc referri, quod habet Zosimus libro II. historia sue, ubi agit de bellico Licinij apparatu: Διέπεμτεν ἐγγέλους καὶ τὰ ἔθνη: Dimisit ad nationes hinc inde nuntios.

Sed non recte Baronium colligere, ipse textus euincit: qui clarè insinuat, Constantini præcepta regalia cucurrisse, eumque iussisse tironum delectum agi. ita enim habet: Itaque Constantino post persecutionem in Imperio perdurante, & contra tyrannum gerente prælium, præcepta regalia cucurrerunt, vt lectissimi quique iuuenum ad tirocinij militiam vbique tenerentur. Nec enim hic Licinius tyranni titulo afficeretur, & ibidem vocarentur eiusdem regalia præcepta.

Vix dubito, Baronio occasionem fuisse referendi hunc tironum delectum ad Licinium, quòd Licinio Ægyptus parebat, vt insinuat Sozomenus libro I. cap. II. & Zosimus libro II. Quomodo enim Constantinus delectum iussisset agi in proninciâ aduersarij sui? Rectè quidem ita Baronius subduxisset, modo hic ageretur de bello Liciniano contra Constantinum. Sed cum iam probauerimus, agi hic de bello contra Maxentium, & verba de tironum delectu modo data, à Constantino eum indictum clarè significant; etsi Ægyptus Licinio cessisset & pareret, quia tamen bello contra Maxentium Licinius cum Constantino conspirabat, potuit delectus vtriusque nomine in Ægypto fuisse indictus.

8. AD TIROCINII MILITIAM VBIQUE TENERENTVR] Ita quandoque opus fuit, vt milites & tirones in subitario delectu, ne refugerent, teneri & prehendi debuerint. Linius libro III. Quemcumque licitor iussu Consulis prehendisset, Tribunus mitti iubebat. Vide Lipsium de Militiâ Romanâ libro I. Dialog. IV.

9. AD CIVITATEM QUAMDAM] Metaphrastes habet, oppidum quoddam Thebarum.

Baronius anno Christi CCCXVI. Siluestri Pape III. Constantini Imp. XI. Haud otiosum, inquit, erit locum perscrutari, in quo Pachomius, Christianorum ibi agentium admiratus collatam in gentiles etiam homines charitatem pariter ac pietatem, Christiana religionis concepit affectum, qui velut semen diligenter excultum, in ingentem arborem excreuit.

Thebarum ciuitatem vnâ illam fuisse cum scribat auctor (Metaphrastes) in mentem reuoco, eamque ciuitatem existimo, qua Oxyrynchus dicta, diuersis sanctorum virorum ac mulierum, pro status cuiusque diuersitate, classibus abundabat; quæque erat sanctissimorum virorum asyllum, & collectio cinium beatorum: quorum præclarissima virtutes, cum in omnibus actionibus elucerent, in suscipiendis tamen hospitibus, solis instar radiorum adeò effulgebant, vt etiam gentiles homines in maximam sui admirationem adducerent, & ad capeffendum Christianam fidem, eorum animos prouocarent.

Ita quidem Baronius: qui Thebarum ciuitatem idem existimat atque Thebaidis ciuitatem; quod nescio an omnino hic admittendum sit. Quidquid sit, Oxyrynchum non esse eam ciuitatem, ad quam venerit, quamque transierit Pachomius, vel inde probari potest:

Primò, quòd dicatur naui vesperâ vrgente ad ciuitatem delatus: atqui Oxyrynchus procul à mari & à Nilo distat: diciturque Ptolomeo Oxyrynchitis Nomi μέσον μετρόπολις mediterranea metropolis.

Secundò, quòd dicatur ad peregrina transuectus

peruenisse ad ciuitatem Thebarum: atqui Oxyrynchus in Thebaide est, ex quâ proninciâ Pachomius oriundus, & militia adscriptus est.

Baronio dua causa fuere, ob quas de Oxyryncho cogitauerit, eamque existimauerit ciuitatem, ad quam Pachomius appulerit.

Primò, quòd Metaphrastes dicat fuisse oppidum quoddam Thebarum. Sed inde non posse colligi Oxyrynchum, iam dixi.

Secundò, quòd Euagrius (imò Rufinus, vt in Prolegomenis docui) in Vitis SS. Patrum cap. V. paria quædam habeat de Christianorum benignitate & hospitalitate, qua dicit se suo tempore Oxyrynchi expertum, cum iis, qua olim Pachomius ait se inuenisse in Thebarum quadam ciuitate. Sed non inferiora beneficentia officia à Christianis etiam aliis locis præstita, & quidem Pachomij ætate, narrat Eusebius libro IX. cap. VII. vt non potior ratio sit de Oxyryncho quàm aliâ aliquâ ciuitate cogitandi.

Quare existimo, cum multa Theba sint, vnâ Thebarum ciuitatem fuisse, ad quam ex Thebaide & Ægypto soluens cum reliquis tironibus, & ad Constantinum properans peruenit Pachomius, & eam Christianorum expertus fuerit charitatem.

10. VIDENTES TIRONES ARCTIVS CUSTODIRI] Metaphrastes: cum ciues vidissent eos in fatis tutâ esse custodiâ. ex veteri Romano ritu, quo tironibus custodes dati. Seruius ad lib. VII. Æneid. Ante urbem pueri. Romani anno xv i i. militabant, quo etiam solo sub custodibus agebant. Cicero in Calianâ: Nobis quidem olim annus erat vnus ad cohibendum brachium togâ constitutus, vt exercitatione ludoque campestri tunicati vteremur; eademque erat, si statim mereri stipendia cæperamus, castrensium ratio ac militaris. Plantus Mostellariâ, Act. I. Scen. II.

Ad legionem cum itant, adminiculû eis danunt Tum aliquem cognatum suum.

Eatenus abeunt à fabris.

Vnum vbi emeritum est stipendiû, igitur tum Specimen cernitur, quò eueniat adificatio.

11. CHINOBOSCIVM] Non rectè in veteri editione Cynobostium. & cap. LIII. Thynobostium. Hic infra cap. XL. Frater quidam de Chinobosciorum monasterio. & cap. LIII. quia & ipsum in monasterio, cognomento Chinobosciorum, agrotare compererat. χλωβονία Chenoboscia vrbs est Thebaidos, ita fortè dicta, quòd ibi anseres pascerent. Vide Onomasticon.

12. ET IN MELLIS] Ita in primitiâ Ecclesiâ baptizati mellis & lactis dulcedinem gustabant. Tertullianus de coronâ militis cap. I II. agens de Baptismi cerimonia, postquam iam de Baptismo ipso egit. Inde suscepti lactis & mellis concordiam prægustamus. Idem libro I. contra Marcionem, cap. XI V. agens de deo Marcionis, qui alias creaturam Dei respiciens, in suis sacramentis tamen eam non respuebat, sed Ecclesie ritus amulabatur: Sed ille quidem vsque nunc nec aquam reprobauit creatoris, quâ suos abluit; nec oleum, quo suos vngit; nec mellis & lactis societatem, quâ suos infantat. B. Agnes, teste Ambrosio serm. xc. dicebat: Lac & mel ex ore eius suscepti.

Hieronymus aduersus Luciferianos cap. IV. ex Traditione in Ecclesiis hoc obseruari docet, simulque mysterium explicat, vt scilicet recens baptizati meminerint, se instar infantum esse. Nam & multa, inquit, alia, quæ per traditionem in Ecclesiis obseruantur,

Euagrius
in Vitis
SS. Patrû,
cap. 5.

Ruff. hie
lib. 2. c. 5.
de Vit. PP.

CAP. V.

uantur, auctoritatem sibi scriptæ legis vsurpaerunt, velut in lauacro ter caput mergitare; deinde egressos lactis & mellis prægustare concordiam ad infantie significationem. *Infantum autem propria est innocentia. Vnde Clemens Alexandrinus libro 1. Pedag. cap. v. i. viros innocentes & iustos ab Homero dici γαλακτοπάρους, lacte vescentes, animaduertit.*

Originem huius rei existimo manasse ex illo Exodus 111. Educam de terrâ illâ in terram bonam & spatiosam, in terram quæ fluit lacte & melle. quod Clemens Alexand. sup. ad catechesin perfectam refert.

Aliam nec valde ab similem consuetudinem notat Hieronymus fuisse in Occidentis Ecclesiis, ut videlicet recens Christo renati vinum & lac degustarent, quo rationale lac & sapientiam desiderare discerent. Quod originem ex illo Isaiæ LV. traxit: Venite, emite absque argento, & absque vllâ commutatione vinum & lac. In quem locum ita scribit Hieronymus: Quod vinum miscuit & Sapientia in cratere suo, omnes stultos sæculi, mundi que sapientiam non habentes prouocans ad bibendum. Et non solum vinum emamus, sed & lac: quod significat innocentiam paruulorum. qui mos ac typus in Occidentis Ecclesiis hodie vsque seruetur: ut renatis in Christo vinum lacque tribuatur. De quo lacte dicebat & Paulus: Lac vobis potum dedi, non solidum cibum. Et Petrus: Quasi modò nati paruuli rationale lac desiderate. vnde & Moyses vinum & lac in Christi intelligens passione, mystico sermone testatur: Gratioli oculi eius à vino, & candidi dentes eius à lacte.

Sanè cum iam per Baptismum renati instar infantum sint, rectè suprà dixit Tertullianus, Ecclesiam lactis & mellis societate suos infantare. Et Paulinus epist. xli. sacro tinctos fonte, infantes vocat.

Inde parens sacro ducit de fonte sacerdos

Infantes niueo corpore, corde, habitu.

vnde hodieque in Ecclesiâ Catholicâ, Dominicâ in Albis, dum baptizati olim albam vestem deponerent, canitur: Quasi modò geniti infantes rationale sine dolo lac concupiscite.

CAP. VI. 13. PALÆMON] *Huius memoria exstat in Martyrologio Romano XI. Ianuarij: In Thebaide S. Palæmonis abbatis, magistri S. Pachomij.*

CAP. VII. 14. HABITV MONACHI CONSECRAVIT] *Aduerte, haretice, quanta fuerit olim sacra monachorum vestis reuerentia, ut eâ laici Religioni consecrarentur. Vide de initiatione & consecratione monachi apud Dionysium Areopagitam Ecclesiast. hierarchie cap. vi. vbi inter cetera habes vestis mutationem, dum quis in monachum consecratur. Tertullianus libro de velandis virginibus cap. 111. O sacriligæ manus, quæ dicatum Deo habitum detrahere potuerunt. Hieron. ep. xv. ad Marcellam: Tunnicam fusciorè induta se repente Dño cōsecrauit.*

CAP. XIX. 15. LAPSANAS ENIM ID EST AGRESTIA OLERA] *Ita editi omnes & MSS. Solent quandoque Auctores etiam in textu verborum difficiliorum explicationem adiungere. quod videtur hic factum. Cassianus libro IV. Instit. cap. xi. Illud quoque arduum atque sublime genus continentie similiter prætermittens, in quâ summæ reputantur deliciae, si herba sale condita, quam lapsanium vocant, aquâ dilutâ, ad refectionem fratribus apponatur. Idem libro eodem cap. xx i. Apud quos secta singulis mensibus porrorum folia, lapsania, sal frictum, oliuæ, piciculi minuti saliti, quos illi mænidia*

vocant, summa voluptas est. *Vide prouerbum, Lapšanâ viuere, de tenui & paupere victu. Dioscorides libro 11. cap. cxlii. λαρσανον vocat.*

16. AD CIVITATEM PANOS] *Panos Egypti CAP. IX. vrbs est in Thebaide, quæ Παρώνος Ptolemao; quam & Chemnim dictam volunt.*

17. TABENNENSE] *Cassianus libro I V. Instit. CAP. X III. cap. 1. Quædam scilicet de Egyptiorum, quædam de Tabennensiotarum regulis admiscentes; quorum est in Thebaide cœnobium, quanto numero populosius cunctis, tanto conuersationis rigore districtius. Siquidem in eo plusquam quinque millia fratrum sub vno abbate reguntur.*

18. LEBITONE] *Quid lebiton sit, ipso hic explicat: Lebiton, inquit, linea vestis erat, instar colobij, quâ monachi vtuntur hodieque per Thebaidam & Egyptum. Hic infra cap. xxii. in Regulâ Pachomij: Induantur autem noctibus lebitones lineos. Hieronymus præfatione in Regulam S. Pachomij lebitonarium vocat: Nihil habent in cellulis præter psithium, & duo lebitonaria (quod Egyptiis monachis genus vestimenti est sine manicis) Isidorus libro XIX. Orig. cap. xxii. Lebitonarium est colobium sine manicis, quali monachi Egyptij vtuntur. Vide Onomasticon.*

De colobio Cassianus libro I. Instit. cap. v. Colobij quoque lineis induci, quæ vix ad cubitorum ima pertingunt. Quid autem diuersus hic monachorum, qui sub Regulâ Pachomij vinebant, habitus designet, vide apud Sozomenum lib. 111. c. xiv. & infra in Onomasticon.

19. QUATENVS ESSENT SPATIA DIGNA MEMBRORVM] *Mox: Et monasterij membra dilatet. Notum verbum, sed non omnis eius significatio æquè nota. Veteres Membrum pro parte adium vel cubiculo vsurpabant. Plinius libro 11. epist. xvii. Cubiculo adheret dormitorium membrum, transitu interiacente. Idem libro v. epist. vi. Multa in hac membra. Columella libro 1. cap. vi. Membra villæ in tres partes, vrbanam, rusticam, & fructuariam diuidit. Sidonius libro 11. epist. 11. efficit membrum benè frigidum. Cassiodorus in Psalmum cxlviii. Dicimus vnum esse palatium, quod multis membris, multis spatiis ambiatur. Occurrit etiam aliquoties apud IC. veteres.*

20. VELVTI SINGVLARIS FERVS] *Habetur CAP. XVI. Psalmo LXXIX. singularis ferus. vbi in Græco est, μωδὸς ἀγρίου. Intelligitur de certo aprini generis animante. Vide Onomasticon.*

21. EXSUFFLAVIT IN EVM] *Infra cap. XLVIII. CAP. XVII. Et exsufflans in eum dixit. Demones ab vsque primitiua Ecclesiâ ad hanc ætatem exsufflari soliti. Vide Onomasticon.*

22. APOLLO] *Varij fuere Apollines, vel Apollones, vel Apollonij monachi. Quis hic fuerit, difficile est distinctè dicere. CAP. XIX.*

23. ACCEPERAT ENIM DVDV M TABVLAM] *CAP. XX. De Regulâ illâ, quam in tabulâ scriptam ab Angelo accepit, habes hic supra cap. xii. in textu. De Regulâ eadem vide in Prælujs ad hanc Vitam n. 2. Accepit videlicet Pachomius veluti alter Moyses, in deserto diuinas leges, quibus suos ad vitam in terris perfectam beatamque ducendam imbueret.*

24. LEBITONES LINEOS] *Vide hic supra ad CAP. XXII. caput xiv. n. 18.*

25. ET MELOTEM] *Et hic rursus explicatio obscurioris vocis in textu apponitur. id est, caprinam pellem. Hieronymus præfatione in Regulam S. Pachomij:*

MIVS.

chomij: Et caprinam pelliculam quam meloten vocant. *Cassianus libro I. Instit. c. v.* Vltimus est habitus eorum pellis caprina, quæ melotes vel pera appellatur.

26. ET RVRSVS A VEL ꝑ VEL ꝑ] Ita constanter *MSS. Coloniensis editio*: & rursus: Salute ꝑ, vel ꝑ. Sic in *Palladio cap. xxxvi II. Saluta ꝑ. Quidam manuscripti ad longum omnia nomina exprimunt*: Et rursus, lapda, ro, vel simma. Ita *M.S. Gemblacensis. In manuscripto S. Laurentij est*: & rursus lauta, ro, vel simma. *Sozomenus libro III. Eccles. hist. c. XIII. ait in Tabulâ Pachomij, quam ab Angelo accepit, scripturâ fuisse*: Πάσαν ἢ ἢ σωτικῶν εἰς εἰκοσιτέσσαρες τάγματα διελθὲν ἢ ἐπονομάσαι ταῦτα τοῖς Ἑλλήνων σοιχείοις, ἢ ὅπως ἔχει εἰς ἢ ἡδου ἐκάστω τάγματι τὴν ὑπερηφανίαν ἐφαρμόσαι οἷον ἀπὸ τῶν α μὲν ἢ ἀποκαλοῦντας, σχολίους δὲ ζ ἢ ξ, ἢ ἄλλοις ἄλλως, κατὰ τὴν ἐκλεμβάνειν ἀσχολῶς ἔδει πρὸς τὸ ἡμίμα τὸ ἡμίματος τὴν ἀσκήσειν τοῦ τάγματι. Postremò vt totus conuentus in quatuor & viginti classes distribueretur, & singulæ singulis litteris Græcis vocarentur, verbi gratia, vt simpliciores vocarentur α vel ι, vt vafri ζ vel ξ: vt alij aliarum litterarum nominibus appellarentur, quemadmodum forma litteræ rationem vitæ classis cuiusque aptè videretur exprimere.

27. CVM AVTEM COMEDERENT, CAPITA SVA CVCVLLIS OPERIRENT] *Cassianus libro IV. Instit. cap. xvii. de Egyptiis monachis, & maxime Tabennensibus*: Tantaque vescentibus eis silentij huius disciplina seruatur, vt cucullis vltra oculorum palpebras demissis, ne scilicet liber ad spectus habeat curiosius copiam euagandi, nihil amplius intueantur, quàm mensam, & appositos in eâ vel quos in eâ capiunt cibos.

28. NECNON AB ANGELO, &c. VT DIVINÆ ORATIONES XII. &c.] *Cassianus libro II. Instit. cap. IV. meminit duodenarij Psalmorum numeri, tam in vespertinis, quam in nocturnis solemnitatibus custoditi*: Qui, inquit, intemeratus nunc vsque perdurat, quia non humanâ adiuuentione statutus à senioribus affirmatur, sed cælitus Angeli magisterio patribus fuisse delatus. Vide infra *Palladium capite xxxviii.*

CAP. XXV. 29. PRÆPOSITOS] *Hieronymus præfatione in Regulam S. Pachomij*: Qui (*Tabennenses monachi*) habent per singula monasteria patres & dispensatores, & hebdomadarios, ac ministros, & singularum domorum præpositos.

CAP. XXVI 30. APRIONE TERTIORVM EPISCOPO] *Coloniensis editio pro Aprione habet Pycerio. Nomen Aprionis occurrit in Inscriptionibus antiquis apud Gruterum pag. DCXCv.*

P. LIVIO ARTICVLO
APRIO PATER L. D. AB
HEREDIBVS.

Occurrit etiam in iis Aprius. *Apud Athanasium Apolog. II. de fugâ suâ pag. DCXVII. est Saprion episcopus. & ibidem pag. DCXVI. est Aprianus inter episcopos, qui subscripsere Sardicensi Concilio.*

CAP. XXVII. 31. PER IDEM TEMPVS] *Baronius tomo III. anno Christi CCCXXVIII. Siluestri Papa XV. Constantini Imp. XXI. Hoc, inquit, anno Athanasius, qui ante superiorem annum creatus episcopus Alexandrinus, mox laceffit Meletianorum calumniis, conuenientibus Eusebianis, anno proximo elapsò (vt vidimus) laborantibus iis pro restitutione Arj Alexandriam, in presentem vsque annum diuè exagitantus est; repulsis his, persuasione Constantino, tandem*

quieuit: nactusque nunc primam hosce tranquillitatis dies Alcyonios diutius expectatos, vt susceptum episcopale munus, vt par erat, obiret; quod magis sibi necessarium visum est, opus aggreditur, perdifficile quidem, nempe vt uniuersam eademque amplissimam Alexandrinam Ecclesiam subiectam perlustrando diocesim, quod heresis & schisma, prauique mores in Ecclesiâ corrupissent, vigilantissimo studio restauraret, restitueretque in eis fidem & pacem exullem, moresque corruptos Ecclesiasticâ disciplinâ componeret, &c. Huius quidem peregrinationis ex episcopali suscepta munere ipse meminit, &c.

Cum igitur S. Athanasius cunctas ex officio visitaret Ecclesias, non in ciuitatibus tantum, oppidis atque vicis positas, sed & quæ in solitudinibus desertisque locis penes sanctos monachos erant, inuisit; & visitatione eadem ad monasterium S. Pachomij peruenit.

Qui igitur anno primo belli Liciniani Pachomius natus erat annos xx. eo anno scilicet, qui Domini numeratur (sicut dictum est superius) CCCXVI. erat, hoc anno aetatis annorum xxxi. habens monasticæ institutionis annos XII. Quamobrem quod ipse in Actis illis senex sit dictus, veneratione potius quàm aetate sic nominatus apparet, utpote quod pater multorum monachorum effectus erat, qui & ipsi egregiâ flourerunt sanctitate. Hactenus *Baronius.*

Sed Pachomij anni reformandi sunt, ad iam dicta superius cap. IV. n. 6. ubi probauimus Pachomiam bello Maxentiano militasse, quod gestum est anno Christi CCCXI. vnde hoc anno CCCXXVIII. (quo eum existimat *Baronius ab Athanasio visitatum*) fuerit annorum xxxvi.

32. HERACLA] Fuit hic Alexandrina ciuitatis episcopus, de quo *Eusebius in Chronico anno VIII. Alexandri Imp. Alexandrinæ Ecclesiæ XII. episcopus ordinatur Heraclis annis xv. Eiusdem meminit Eusebius libro VI. cap. XII. XI. V. XXIV. & XXVIII. Ecclesiast. histor. Exstat huius memoria in Martyrologio Romano XI. Julij, Alexandria S. Heraclæ antistitis, ob cuius celeberrimam opinionem Africanus historiographus memorat se Alexandriam ad eum visendum properasse.*

33. ORIGENIS COMMENTA] *Infrâ cap. XLV. Quod si mihi vultis acquiescere, Deoque placere per omnia, cunctos Origenis libros in flumen mergite, ne ab illis vospis mergamini.*

Baronius anno Christi ccccii. Anastasij Papæ V. Arcadij & Honorij Imp. VIII. de eodem quoque, ait, Origenis ἀει ἀρχῶν, errorum fonte, puto intelligendum, quod reperitur in gestis B. Pachomij, ipsum execratum esse monachos legentes libros Origenis. Circumferebantur enim libri illi ἀει ἀρχῶν per Egypti monasteria, qui auctoritate Didymi eos notationibus illustrantis apud nonnullos magno erant in pretio. vnde & factum est, vt idem Pachomius, ex hac vitâ migraturus, quasi testamento Origenis errores damnatos reliquerit. quod posterius in hac Vita habes capite LIII.

34. THEODORVS] *De eo Gennadius in Catalogo illustrium Ecclesiæ Scriptorum cap. VII. Theodorus presbyter, successor gratiæ & præposituræ supradicti abbatis Pachomij, scripsit ad alia monasteria sanctarum Scripturarum sermone digestas, in quibus tamen frequenter meminit magistri & institutoris sui Pachomij, ac doctrinæ eius ac vitæ proponere exempla, quæ ille vt doceret Angelo administrante didicerat: simul & hortatur permanendum, in proposito cordis & studij, & redire*

Athanas.
Apol. 2.

cedere in concordiam & vnitatem eos, qui post abbatis obitum discessione facta; à cœtu semet ipsos abscederant vnitatis: sunt autem huius exhortationis epistolæ tres.

Theodori huius memoria agitur in Gracâ Ecclesiâ xv. Maij, ut habet Menologium Gracum: Eodem die Theodori sanctificati. Hic beatus Theodorus cum Dei legem meditatus esset, castissimo animo totus purus effectus, & vas vtile ac sanctificatum ostensum est, supergrediens visibilibus rerum sensum, cum sancto Pachomio, & contubernio & moribus coniunctus; & verè dignus, qui Sanctificatus appellaretur; quippe qui miraculorum operatione diues factus est. Cum igitur tam bene vitam egisset, in summâ senectute migravit ad Dominum. Quæ etiam habes, quibusdam additis, in Græcorum Menais. ubi xv. Maij dies eius festus notatur. ut error in Menologium irrepsisse videatur, ubi xv. Maij dies omittitur; qui signandus erat, & Theodoro ascribendus. Eiusdem mentio est in Menais in Vita S. Pachomij xv. Maij, ubi dicitur ἐν ἡμετέροις, sanctificatus.

35. VNDECIM DIE MENSIS TYBI, ID EST, OCTAVO ID. IANVAR.] *Ne mirere undecimum diem Tybi mensis Egyptiorum, respondere diei sexto Ianuarij Romanorum mensis, seu VIII. Iduum Ianuariarum. Nam Egyptij mensem suum Tybi auspicabantur sexto Kalendarum Ianuariarum, seu XXVII. Decembris. Iam verò à XXVII. Decembris ad sextum Ianuarij habes XI. dies. Vide in Onomastico Mensium Tabulam.*

CAP. XII. 36. ET CREDO QVIA TANTI VIRI RECORDATVS SVM] *Ita Athanasius memoria S. Antonij multum tribuit. Suprà in prefatione ad eius Vitam: Etenim mihi ingens lucrum est atque utilitas hoc ipsum quòd recordor Antonij. Ex Sanctorum memoriâ triplex in se desiderium agnoscit Bernardus serm. v. in festo omnium Sanctorum: Planè quòd eorum memoriâ veneramur, nostra interest, non ipsorum. Vultis scire quantum interest nostra? Ego in me, fateor, ex hac recordatione sentio desiderium vehemens inflammari, & desiderium triplex. Reliqua apud eum vide.*

37. DIABOLVM VINXISTIS VT PASSEREM] *Ipsè diabolus infra cap. XLIX. suam infirmitatem & captiuitatem futesur: Ex quo mirabilis incarnatio Christi facta est in terris, nos sine viribus profus existere cœpimus: ita vt ab his, qui credunt in nomine eius, illudamur vt passeris. Simile habet supra Athanasius in Vita S. Antonij cap. XVI. Aliam & contrariam de illusione passeris, quâ diabolus peccatores prauâ consuetudine victos tenet, usque illudit, historiolum & similitudinem habet Edinerus in Vita S. Anselmi libro I. cuius dies festus occurrit XXI. Aprilis: Aliâ vice conspexit puerum cum auiculâ in viâ ludentem, quæ auis pedem filo annexam habens, sæpè, cum laxiùs ire permittebatur, fugâ sibi consulere cupiens, auolare nitebatur. At puer filum manu tenens, retractam vsque ad se deiciebat: & hoc ingens gaudium illi erat. Factum est id frequentius. Quod pater aspiciens, miserè condoluit aui, ac vt rupto filo libertati redderetur, optauit. Et ecce filum rumpitur, auis auolat, puer plorat, pater exultat. Et vocatis nobis: Considerastis, inquit, iocum pueri? & confessis considerasse, ait: Simili consideratione iocatur diabolus cum multis hominibus, quos suis laqueis irretitos pro suâ voluntate in diuersa vitia*

pettrahit. Sunt enim quidam, vt verbi gratiâ dicam, aut auaritiâ, aut luxuriâ, & similibus flammis succensi, & ex magnâ consuetudine illis addicti. His contingit aliquando, vt sua facta considerent, desceant; seque amodò à talibus cessatos sibi promittant. Eh more auis se volare liberos autumant. Sed quia prauo vsu irretiti ab hoste tenentur volantes, in eadem vitia deiiciuntur. Fitque hoc sæpiùs, nec omnimodis liberantur, nisi magno conatu per respectum gratiæ Dei, filum prauæ consuetudinis dirumpatur. Quod etiam habes apud Anselmum lib. de Similitudinibus cap. CLXXXIX. & Antonium tom. II. Chronic. tit. XVI. c. XI. §. I. paullo explicatiùs.

38. PANOS CIVITATIS EPISCOPVS, VARVS CAP. XXX. NOMINE] *Apud Metaphrastem est cap. LXII. Ciuitatis episcopus nomine Panuarius. quod haud dubiè ex Panos & Varus deprauatum.*

39. EGO AVTEM QVANTVLAMCVMQVE EIRE QV IEM VEL SATISFACTIONEM] *Apud D. Gregorium libro IV. Dialog. cap. I. inquit Petrus, An profit animabus mortuorum, si corpora in ecclesiâ sint sepulta? Respondet diuus Gregorius: Quos graua peccata non deprimunt, hoc prodest mortuis, si in ecclesiâ sepeliantur, quòd eorum proximi, quoties ad eadem loca sacra conueniunt, suorum, quorum sepulcra conspiciunt, recordantur; & pro eis preces Domino fundunt. Nam quos peccata graua deprimunt, non ad absolutionem potiùs quàm ad maiorem damnationis cumulum, eorum corpora in ecclesiis ponuntur. Quod posterius membrum tribus sequentibus capitibus per exempla probat. Totum eum locum expressum habes in responsione Nicolai I. Pontificis ad consulta Bulgarorum cap. XCIX.*

Quo modo autem obfit malis sacra sepultura, explicat idem Gregorius cap. LI. I. dicens: Ex quâ re, Petre, collige, quia his, quos peccata graua deprimunt, si in sacro loco sepeliri se faciant, restat vt etiam de suâ presumptione iudicentur, quatenus eos sacra loca non liberent, sed etiam culpa temeritatis accuset.

Quo modo etiam D. Thomas in Supplemento q. LXXI. art. XI. ad. v. respondens priori loco Gregorij ait: quòd sepultura in sacro loco, impio defuncto non nocet, nisi quatenus hanc sepulturam sibi indignam propter humanam gloriam procurauit. quem vide eâ questione egregiè disputantem, utrum cultus exequiarum defunctis prosint.

Atque ad horum sanctorum Doctorum mentem, mens quoque Pachomij renocanda est. Huc etiam referri potest, quod habet Ioannes infra libello I. qui est de Præuidentiâ n. 13. ubi Nilopoli diues damnatus honorificè sepelitur, vt qui parum boni viuens in hoc seculo fecerat, parum quoque boni in hoc seculo reciperet. contra verò Eremita sanctus à belluis comeditur, quia parum culpa in hac vitâ contraxerat, qua ita expiatur.

40. PSIATHOS] *Infrâ cap. XLVII. Venit ad fratres, qui psiathos operabantur. & cap. LII. Semper autem psiathios operabatur. Sunt autem psiathi, psiathij, & psiathia mattula. Ridicule quadam editiones ciathos habent. Occurrit sæpè hac vox in his Patrum Vitis. Vide Onomasticon.*

41. QVI SEPTIMANAM FACIEBAT] *Dicitur hic hebdomadarius, cui minister, uti & hic, adiungebatur. Hieronymus prefatione in Regulam sancti Pachomij: Habent per singula monasteria patres,*

CAP. XL
I. 14.

CAP. XL
VII.

H.A.M. patres, & dispensatores, & hebdomadarios, ac ministros.

CAP. XL. VIII. 42. EGO SVM CHRISTVS] Simili fraude apparuit S. Martino, ut est apud Severum Sulpitium de Vita S. Martini, cap. xxv.

CAP. XLIX 43. ILLVDAMVR VT PASSERES] Vide dicta supra ad Vitam S. Antonij cap. xvi. n. 41.

CAP. LIII 44. QVARTO DECIMO DIE MENSIS PACHON, SECVNDVM AEGYPTIOS, QVI EST IVXTA ROMANOS AD SEPTIMVM DIEM IDVVM MAIARVM] In veteri editione pro Pachon est Chon. Sed rectum est Pachon, ut habent manuscripti, qui notus est mensis apud Aegyptios. Recte autem dies Aegyptij mensis assignatus respondet diei mensis Romani ibidem positi. Siquidem primus dies Pachon incipit iuxta Romanos x x v i. die mensis Aprilis: quare dies x i v. mensis Pachon respondet septimo Iduum Maiarum seu 1x. Maij: nam

à xxv. die Aprilis vsque ad 1x. Maij sunt dies xiv. Vide in Onomastico Tabulam mensium.

45. ORSESIVM NOMINE] De eo Gennadius in Catalogo illustrium Ecclesie Scriptorum cap. ix. quem ipse Oriesisim. vocat: Oriesis monachus, amborum, id est Pachumij & Theodori collega, vir in sanctis Scripturis ad perfectum instructus, composuit librum diuino conditum sale, totiusq; monasticae disciplinae instrumentis constructum; & ut simpliciter dicam, in quo totum pænè vetus & nouum Testamentum compendiosis dissertationibus, iuxta monachorum dumtaxat necessitatem, inuenitur expositum: quem tamen vice testamenti prope diem obitus sui fratribus obtulit. In Regula Pachomij per Achillem Statium edita vocatur Orsifius: occurrit apud Pelagium infra libello xi. n. 37. & libello xv. n. 51. Orsifius. Orisif Regulas de institutis monasticis habes tomo v. Bibl. PP.

V I T A

16. MAR. SANCTI ABRAHÆ

E R E M I T A E

A V C T O R E

S. 2 EPHRAEM DIACONO.

3 INTERPRETE ANONYMO.

PROLOGVS AVCTORIS.

RATRES mei, cupio vobis enarrare conuersationem bonam perfecti atque admirabilis viri Abrahæ, quam sic inchoauit, vt in consummatione eius gloria perpetuam mereretur. Sed pauco admirandam & luculentam de eo historiam texere, cum imaginem virtutum eius considero. Ecce enim conuersatio quidem viri perfecta est & optima, ego verò infirmus & rusticus. Equidem imago virtutis eius admiranda ac splendida: colores autem verborum quibus depingenda est, admodum tristes ac tetri sunt. Attamen licet imperitus, vel ex parte tentabo, quamquam comprehendere perfectè non valeam, enarrabo tamen, in quantum sufficio de eodem viro differere: quoniam qui secundus Abraham meruit nuncupari, non facilè humano ore potest referri. Extitit enim nostris tempori-

bus, Angelicam vitam in terris agens. Acquisiuit autem patientiam, quasi adamas fortissimus, per quam caelestem gloriam adipisci meruit. Et quia à iuuentute castitatis pudicitiam conseruauit, templum sancti Spiritus factus est, tamquam sanctificatum vas: & ita semetipsum exhibuit Deo, vt eum habitatorem in mentis suæ hospitio haberet.

Castitatem à puero seruauit.

V I T A.

HIC itaque beatus Abraham habuit parentes valdè locupletes, qui eum tenere ac supra modum diligentes, ita vt etiam affectum humanum eorum dilectio transcenderet, & desponsauerunt ei puellam adhuc in pueritiâ constituto, expectantes ac desiderantes in aliquâ eum dignitate seculari proficere. Sed hic longè aliter sentiens, in ipso primo adolescentiæ gradu ecclesiarum conuenticula iugiter frequentabat: & quæcumque ibi ex diuinis Scripturis recitabantur, aurem libenter accommodans audiebat, & in cordis sui memoriâ ita re-

CAP. I.

Sponsalia etiam in pueri contrahit.

Adolescens ecclesiam frequentat.

Verbi Dei studiosus.

conde-

Abraham eremita, secundus Abraham

condebatur, ut etiam cum absens esset, ea quae didicerat, meditatione intētissimā ruminaret. Cumque memorati parentes eius tempus nuptiarum propinquabile iudicarent, compellebant eum matrimonij vinculis obligari. Sed cum hęc ille primò renueret, postmodum molestiam eorum iugem sedulamque non ferens, pudoris verecundiā superatus, acquiescere perurgetur. Cum itaque celebratis nuptiis, sponsa ⁶ die septimo in thalamo resideret, repente quasi lux quaedam in corde eius diuina gratiā refulsit, quam veluti ducem quemdam sui voti inueniens, ilicò exiliuit, & secutus est, & ab vrbe egreditur.

Matrimonio iungitur.

Sponsam è thalamo fugiens deserit.

CAP. XI.

Cella se in cludit.

Duobus autem ferè millibus procul à domo suā cellulam vacantem reperit: vbi se constituens, & glorificans Deum cum ingenti lætitiā permanebat: stuporem verò maximum, tam parentibus suis quam vicinis, de hoc facto incusserat. Qui exeuntes, in diuersa dispersi, vbiq; Dei hominem requirebant. Post dies autem decem & septem in memoratā cellulā eum orantem reperiunt. Beatus autem vir, cum eos stupore perculos adspiceret: Quid me, inquit, vos admirantes adspicitis? Glorificate potius misericordissimum Deum, qui me ex cœno iniquitatum mearum eripuit: & orate pro me, ut iugum hoc suauissimum, sub quo me indignum suscipere dignatus est Dominus, vsque in finem valeam baiulare, conuersationemque meam beneplacitam secundum voluntatem eius, possim in omnibus coaptare. Qui cum omnes eum audientes, respondissent Amen, deprecatus est eos, ne ei vellent crebrò molestiam obtentu visitationis inferre. Quibus recedentibus, aditum cellulæ suæ obstruxit: & concludens semetipsum intrinsecus, paruissimum fenestræ foramen reliquit, per quod alimenta die consuetā reciperet.

Aditum cella obstruit.

Continentia spiritalis vitæ fundamentum.

Fit ad eum multorum concursus.

Sapientia sermone affluit.

CAP. XII.

Contigit autem anno duodecimo renuntiationis eius, ut parentes eius ex hac vitā recedentes, aurum ei copiosum prædicaque

magna relinquerent: qui rogans amicum quemdam admodum sibi charum, ad distribuenda vniuersa indigentibus ac pupillis officium religiosum illi iniungit, ne ipsius orationibus impedimentum, huius rei gratiā gigneretur. Et cum hoc fecisset, securus animo & mente quietā permanfit. Hoc enim bono viro maximum studium erat, ut cor eius nullis terrenis negotiis vinciretur: & idcirco super terram nihil aliud possidebat, excepto vno sago, vnaque nihilominus tunicā cilicinā quā utebatur. Caucum quoque permodicum, in quo edere seu bibere solitus erat, habebat: necnon & vnum ⁸ psithium, in quo cubitare consueuerat. Cum his autem omnibus humilitatem supra modum, & charitatem ad omnes æqualiter possidebat: nec præponebat in honore locupletem pauperi, nec principem subiecto, vel nobilem ignobili præferbat: sed omnes similiter diligens, honorabat vniuersos, sine cuiusquam acceptione personæ. Nec aliquando quemquam procaciter increpabat, sed erat sermo eius charitate & suauitate conditus. Quis audiens eius eloquium, fatiari potuit aliquando de his, quæ aliquando ex sermonis eius dulcedine proferebantur? vel quis vultum illius, sanctitatis imaginem præferentem, respiciens, non magis videndi eum sapius desiderium sumpsit? In omni tempore, abstinentiæ suæ regulam quam semel arripuit, non mutauit: quinquaginta annos institutum proprium, omni alacritate compleuit, & ob nimium amorem ac desiderium quod habebat in Christo, omne æuum temporis illius, quasi dies paucissimos reputabat: & totus rigor acerrimæ conuersationis eius, apud eum pro nihilo videbatur.

Hæreditatē opulentiam in pauperes distribuere curat.

Vestis eius sagum & cilicium.

Supellex caucum & psithium.

Æqualiter erga omnes afficitur.

Sermo eius suauitate conditus.

Vultus sanctitatis imago.

Quinquaginta annis in instituto perseverat.

Erat autem haud procul ab vrbe illā vicus admodum spatiosus ac magnus, in quo vniuersi pariter à minimo vsque ad maximum pagani crudelissimi exitebant: quos ab idolorum cultu nullus omnino valebat auertere. Nonnulli quidem presbyteri & diaconi, in hoc ipsum illic ordinati & directi ab episcopo, sine vlllo salutis eorum fructu recedebant, nequaquam afflictionis ferentes laborem: quia non solum non suaderi, & ad consensum animus eorum ferox non poterat flecti, verum etiam persecutiones in eos, qui se monebant, ac seditiones vehementissimas concitabant. Sed turba nihilominus monachorum semel atque iterum adire nitentes, nihil penitus pro conuersione eorum agere potuerunt. Porro vnâ die residens cum clericis suis episcopus, beatissimi huius viri habuit mentionem, dixitque ad eos: Ego talem virum temporibus

CAP. IV.

Gentiles crudeliter, & idololatriam impensè detestati, Evangelium respiciunt.

H. A. M.

bus meis videre non potui, ita in omni opere bonitatis perfectum, & sic cunctis virtutibus adornatum, in quo elegit Deus habitare, ut habetur nunc sanctissimus Abraham. Respondentes autem clerici, verum esse eum Dei famulum monachumque perfectum affirmabant. Et episcopus: Volo, inquit, eum in vico illo Gentilium ordinare presbyterum: potest enim eos patientiam ac nimiam charitatem ad Deum convertere. Et confurgens protinus, ad cellulam sancti viri cum suis proficiscitur clericis. Cumque salutasset eum, statimque de Gentilibus vici illius insinuat, ut ad eos ob salutem eorum pergeret, rogans. Qui cum audisset, tristis vehementer effectus, ait ad episcopum: Quæso, inquit, pater sanctissime, permittite mihi ut meas iniquitates defleam, neque huiusmodi negotium infirmo & exiguo existenti iniungas. Ad quem rursus episcopus dixit: Per Dei gratiam, inquit, potens es: ne velis ergo in hac bonâ obedientiam fieri cunctabundus. Cui vir beatus iterum respondens, dixit: Obsecro sanctitatem tuam, ut me mala mea plangere permittas. Et ait ad eum episcopus: Ecce totum mundum & quæ in eo sunt reliquisti, & vitam crucifixam amplexatus es: attamen cum hæc vniuersa compleueris, agnosce te obedientiam, quæ cunctis virtutibus eminent, non habere. Hæc ille cum audisset, coepit flere amare, dicens ad eum: Quid sum ego, canis mortuus? & quæ est vita mea, quoniam talia de me, ô sanctissime pater, iudicasti? Cui ait episcopus: Ecce hic residens, tuam solummodò salutem acquiris: ibi autem plurimi per te, diuinâ gratiâ operante, saluandi sunt, quoscumque ad Dominum Deum conuerteris. Considera itaque vnde ampliorem mercedem habeas: vtrum, si te ipsum saluaueris solum, an si plurimos tecum ad salutem adduxeris. Tunc beatus vir Dei flens, ait: Fiat voluntas Domini: verumtamen propter obedientiam, quocumque iusseris, pergam.

*Patientiam
Eucharistia
se Gentiles
conuertendi.*

*Reluctanti
Abraham
episcopus
officiū pra-
dicationis
iniungit.*

*Obedientiam
virtutum
omnium
eminentis-
sima.*

1. Reg. 24.

CAP. VI

*Ordinatur
presbyter
per imposi-
tionem ma-
nus episco-
pi.*

Educens ergo eum de cellulam, in ciuitatem illicò introduxit: ibique per impositionem manus presbyter ordinatus, statim ad vicum paganorum sine morâ dirigitur. Quò dum S. Abraham pergeret, precabatur Dominum, dicens: Clementissime ac benignissime Deus, respice infirmitatem meam, gratiamque tuam cælestem ad meum præsidium dirige, ut glorificetur nomen tuum sanctum. Perueniens autem ad vicum, vidensque omnes in insaniam idololatriæ vehementer esse detentos, ex imo pectore ingemiscens, grauitate fleuit: & eleuans oculos suos ad cælum, dixit: Tu solus qui sine pec-

cato es Deus, ne despicias opera manuum tuarum. festinanterque direxit nuntium in ciuitatem ad amicum illum charissimum sibi, ut pecuniam ex reliquiis patrimonij sui afferret. Quam cum accepisset, inter paucos dies construxit ecclesiam. Et velut ipsam optimam, multo eam mirificoque decorauit ornatu. Attamen dum ædificaretur, quotidie homo Dei per media simulacra Gentilium transiens, nihil penitus loquebatur, nisi in corde suo orabat solummodò, gemitusque cum fletu mittebat ad Dominum. Postquam verò ecclesia est consummata, quasi munus quoddam cum multis lacrymis obtulit Deo; ibi genibus positus, has preces suppliciter in suâ oratione profudit: Tu, inquit, omnipotens Fili Dei viui, qui totum mundum erroris depressum caligine, ad cognitionem luminis tui per tuam præsentiam deduxisti, hunc quoque populum tuum dispersum congrega in sinum ecclesiæ tuæ, & illumina oculos mentis eorum, ut respicientes simulacrorum culturam, te solum amatorem hominum ac benignum Deum cognoscant.

Cumque hanc orationem finisset, continuo egressus ab ecclesiâ, perrexit ad templum Gentilium, arasque eorum & simulacra manibus suis euertit atque destruxit. Quod factum cum cerneret turba Gentilium, quasi agrestes feræ insiliunt, eumque laceratum multis verberibus fugauerunt. Ipse autem clam nocte in ecclesiâ residens, plagarum suarum lacerationem non curans, sed tantummodò cum fletibus ac gemitibus, ut salui fierent, Dominum precabatur. Facto autem manè aduenientes pagani, inueniunt hominem Dei orantem: & nimio stupore percussi, quasi 1° enei quidam effecti sunt. Vnde & ad ecclesiam quotidie veniebant, non tamen orationis gratiâ, sed ut oculis suis ecclesiæ contemplantes ornatu ac pulchritudinem, delectarentur. Coepit itaque quadam die vir beatus Abraham deprecari eos, ut agnoscerent Deum. Illi verò sæuiores effecti, fustibus eum quasi lapidem quemdam atque exanimem ceciderunt: & deinde pedibus eius fune ligatis, extra vicum traxerunt, lapidibus obruentes: mortuumque eum arbitantes, seminecem reliquerunt.

Mediâ autem nocte in semetipsum reuersus, coepit flere vehementissimè, ac dicere: Ut quid Domine despexisti humilitatem meam, & quare faciem tuam auertis à me? & cur repellis animam meam, & despexisti Domine opera manuum tuarum? Et nunc Domine respice super seruum tuum, & exaudi deprecationem meam, & corrobora me:

*Ecclesiam
è patrimo-
nio suo con-
struit.*

*Orat pro
Gentilium
conuersione.*

*Aras Gen-
tilium di-
ruit.*

*Grauitate
verberatur.*

*Capiuntur
ecclesia or-
natu Gen-
tiles.*

*Rursum à
Gentilibus
crudelissi-
mè caditur.*

*Semimor-
tuis relin-
quitur.*

*Rursum
orat pro
Gentilium
conuersione.*

me: & absolue seruos tuos à vinculis diabo-
li, & præsta eis, vt cognoscant te quoniam
tu es solus, & præter te non est alius Deus.
Deinde confurgens ab oratione, intrauit in
vicum: ingressusque ecclesiam, Domino
Psalms canebat. Rursus autem facto dilu-
culo, venientes viderunt eum: & stupefacti
atque in insaniam versi, nulla habentes vi-
scera misericordiae, acerrimis illum tor-
mentis crudeliterque conficiunt: & solitò
funibus alligatum, extra vicum traxerunt.

*Tertio à
Gentilibus
extra vicum
trahitur.*

CAP. VI.

Hæc autem cum per triennium pateretur, quasi verus adamas tolerabiliter perdurabat: nec tot tantisque insectationum tribulationibus cessit: sed cum caderetur, cum traheretur, cum persecutiones pateretur, cum lapidaretur, cum fame & siti laboraret, in omnibus his quæ ei acciderant, numquam ad iracundiam prouocatus, numquam ad indignationem commotus est: numquam pusillanimitate distabit, numquam tædio fatigatus est: sed cum aspera omnia pateretur, magis ac magis amor eius in eos & charitas augebatur. modò admo-
nebat, modò blandiebatur, modò blandimentis suauissimi eloquij liniebat. Et quidem seniores, veluti patres rogabat, iuuenes, vt fratres; adolescentes, vt filios: cum econtrariò ab eis subsannaretur, irrideretur, atque mille opprobria pateretur.

*Crescit per-
secutione
viri Dei
zelus.*

CAP. VII.

Quadam igitur die habitatores vici illius congregati, nimioque stupore mirantes ac perterriti, adinuicem colloquentes: Cernitis, inquit, tam magnam patientiam viri, & ineffabilem circa nos charitatem: quomodo in tantis tribulationibus, quas ei intulimus, nequaquam ex hoc loco discesserit, neque alicui nostrum malum verbum locutus sit, neque auersus est à nobis, sed cum gaudio magno sustinuerit vniuersa. Vnde nisi esset (vt asserit) Deus verus quem prædicat, & regnum & paradysus, vltio quoque malorum, non hanc tribulationem pateretur inaniter. Illud etiam considerandum, quoniam deos nostros, cum esset solus, evertit: & in nullo eum lædere valuerunt. Verè seruus Dei est homo hic, & cuncta vera sunt quæ de eo fama disperfit. Venite itaque, credamus in Deum quem prædicat. Et hæc inter se colloquentes, pariter omnes in ecclesiam pergunt, clamantes atque dicentes: Gloria Deo cælesti, qui misit famulum suum, vt nos ab errore saluaret.

CAP. VIII.

Tunc beatus homo Dei hæc videns, lætitiâ ingenti repletus est, & facies eius quasi ros matutinus mutata est. aperiensque os suum, ait ad eos: Patres mei, fratres ac filij, venite, demus gloriam Deo, qui illuminare dignatus est oculos mentis vestræ, vt eum

*Patientiâ
eius con-
uertuntur
Gentiles.*

possitis agnoscere; & percipite signaculum vitæ vt purificemini ab immunditiâ idolorum: & credite ex toto corde & animo, quòd vnus sit Deus cæli & terræ & omnium quæ in eis sunt; sine initio, inenarrabilis & incomprehensibilis, dator luminis, & amator ac redemptor hominum, terribilis ac suavis, & in Filium eius vnigenitum, qui est sapientia eius; & in Spiritum sanctum, qui viuificat omnia: vt cælestes ex terrenis effecti, vitam cælestem possitis adipisci. Respondentes autem vniuersi, dixerunt: Ita pater noster, ita dux vitæ nostræ: quemadmodum denuntias nobis & doces, ita credimus & faciemus. Et confestim sanctus Abraham as-
sumens sacrum Baptisma, baptizauit eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, à minimo vsque ad maximum. Erant autem vsque ad mille animas. Deinde per singulos dies diuinas Scripturas eis legebat, docebat eos de regno Dei, de paradisi deliciis, de gehennæ suppliciis, de iustitiâ, de fide & charitate. Illi verò, sicut bona terra percipit fermen bonum, & affert fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigessimum: ita verba eius libentissimè audientes, atque in timore Domini proficientes, fructus largissimos afferebant. In conspectu autem eorum quasi Angelus Dei videbatur, & quasi quædam ædificij ligatura. Sic enim charitas eorum circa ipsum erat per doctrinam sermonis dulcissimi, vt ex hoc Deum credere viderentur.

*Omnes bap-
tizantur.*

Matth. 13.

*Instar An-
geli habetur.*

Completo igitur anno postquam crediderunt, vir beatus Abraham non cessabat diebus singulis verbum eis Domini prædicare. At vbi eorum studium circa Deum fidemque firmissimam vidit, & quòd erga eum nimia essent charitate connexi, & honorem sibi maximum exhiberent: verens ne obtentu eorum, abstinentiæ suæ regulam destruere cogeretur, & quocumque modo mens eius terrenis curis astringeretur; confurgens in medio noctis, hanc orationem fudisse fertur ad Dominum: Tu solus sine peccato Deus, qui cum sis sanctus, requiescis in sanctis: qui solus amator es hominum ac misericors Dominus, qui mentis oculos huius multitudinis illuminasti: qui eos ab aduersarij vinculis absoluisisti, qui implicatos eos ab simulacrorum erroribus conuertisti, & tuæ cognitionis eis scientiam tribuisti: quæso Domine, vt vsque in finem regere eos & conseruare digneris, & auxilium tuum gregi huic optimo, quem possidere voluisti, perpetuum copiosumque clementer impartias: & quasi muro validissimo eos gratiâ bonitatis tuæ circumdes, & cor eorum semper illumines, vt ea quæ sunt tibi

CAP. IX.

*Prædicat
verbum
Dei Neophytis.*

*Abraham
oratio.*

HAM.

placita perficientes, æternam vitam percipere mereantur: mihi quoque infirmissimo adminiculum tribuas, neque reputes in peccatum, quòd ab eis festino discedere. Tu enim nosti, vniuersorum cognitor, quòd te solum desidero, & te mihi Dominum esse cognosco. Consummataque oratione discedens, tertio consignauit vicum Christi signaculo: abiitque latenter in alium locum, & quibus potuit latebris occultauit.

Benedicens vico à se conuerso clam inde discedit.

CAP. X.

Manè autem solito more ad ecclesiam turbæ conueniunt. Cumque eum minimè reperissent, maximo stupore percussi, & quasi errantes oves, diuersis locis pastorem proprium perquirebant: nomenque vlantes cum lacrymis inclamant. Cum autem diutissime perquirendo eum inuenire non possent, nimio mœrore deiecti, confestim, quod eis acciderat, pergentes episcopo nuntiauerunt. Qui cum hoc agnouisset, ipse quoque admodum tristis effectus, statim plurimos ad requirendum Dei hominem destinauit, maximè ob consolationem gregis eius, eò quòd cerneret eos flebiliter contristari. Cumque ab omnibus tamquam lapis pretiosissimus quæreretur, & prorsus inueniri non posset: habito consilio cum clericis suis, episcopus memoratum vicum ingreditur. cœpitque ad eos consolatorium proferre sermonem: & dolorem maximum, quem de discessu hominis Dei conceperant, blandâ prædicatione lenire. Cernens autem in fide Christi eos firmissimos, elegit ex eis viros probabiles, quos presbyteros ac diaconos lectoresque constituit. Audiens verò hoc sanctissimus Abraham, vehementer gauisus est: & glorificans Deum, dixit: Quid retribuam tibi Domine Deus meus, benignissime Pater, atque amator hominum suauissime, pro omnibus quæ retribuiti mihi? Honorifico & glorifico dispensationem tuam. Tunc continuò ad pristinam cellulam reuertitur. Fecit igitur alteram extrinsecus cellulam, & semetipsum magnâ cum lætitiâ in interiore conclusit. O miraculû, charissimi, laudibus plenum & gloriæ sempiternæ! In tantis namque afflictionibus, quas in sæpè dicto vico perpeffus est, numquam abstinentiæ suæ regulam fregit, neque in dexteram vel sinistram ab eâ diuertit. Gloria & magnificentia Deo, qui ei talem tolerantiam tribuit, quâ & alios possit conuertere, & sui propositi gratiam custodire.

Reuertitur ad cellam suam.

CAP. XI.

Cernens autem diabolus bonorum hominum æmulus, quòd tantas in eum tribulationû molestias excitans, non in desidiâ Dei hominem trahere, non in aliquo mentem viri Dei nauisset à Domino separare:

& quod maius est, sicut aurum in fornace, pressuris fulgentior redderetur, atque in maiorem patientiam & alacritatem charitatis proficeret: vehementer irritatus & acriter efferatus, aduersus eum cum magnâ phantasiâ aduenit, vt saltem sic ei pauorem incutiens, decipere eum posset ac fallere.

Armatur contra eum demon.

Igitur cum itaret in medio noctis ac psalleret, repente lux copiosa veluti solis, in cellâ eius refulsit, & vox quasi cuiusdam multitudinis audita est, dicēs: Beatus es Abraham, verè beatus es & fidelis, nullusque sicut tu in omni conuersatione inuentus est, qui omnes voluntates meas explesti. Protinus autem vir sanctus dolum maligni cognoscens, exaltauit vocem suam, ac dixit: Obscuritas tua tecum sit in perditionem, ò plene dolo atque fallaciâ. ego enim homo peccator sum, habens tamen spei præsidia, per gratiam Dei in nullo tuas insidias pertimefcam. Neque enim plurimæ phantasiæ pauorem mihi incutiunt. Nomen siquidem Domini mei & Saluatoris Iesu Christi, quem dilexi & diligo, mihi validissimus murus est, in quo te increpo immunde canis, ac ter miserande. Et dicente eo hæc, confestim vt fumus ab oculis eius euauit. Sanctus autem Dei famulus cum multâ alacritate tranquilloque animo benedicebat Dominum, quasi qui nullam phantasiâ vidisset.

CAP. XII.

Boni Angeli specie eum decipere conantur.

Damonis laus huius militatorem opponit.

Nomine IESV pro-lato fugatur demon.

Rursus verò post dies paucos orante eo noctu, tenens securim diabolus, cellulam eius conabatur euertere. Et cum iam putaretur perforasse eam, voce magnâ clamauit & dixit: Festinate amici mei, festinate celeriter: atque introentes, vitam eius violenter eripite. Ait autem contra eum beatus Abraham: Omnes gentes circumdederunt me, & in nomine Domini vindicabor in eis. At ille protinus cum hanc vocem audisset, euauit; cella autem beati viri integra atque illæsa permansit.

CAP. XIII.

Securi cellam eius diffingere tentat.

Psal. 117.

Item post paucos dies cum mediâ nocte psalleret, psiathium suum, super quod consistebat, cœpit vehemens flamma comburere. Tunc ille intrepidus ignem conculcans, dicebat: Super aspidem & regulum ambulabo, leonem & draconem conculcabo: & omnem virtutem inimici, in nomine Domini mei Iesu Christi, qui mihi præbet auxilium, superabo. Diffugiens itaque satanas, voce magnâ proclamabat: Ego te, inquiens, malâ morte deuincam, inueniamque artes, quibus te conteram, qui me nunc quasi contemptibilem reputas.

CAP. XIV.

Ignem à damone immissum calcit illusus.

Psal. 90.

Quadam die igitur cibum eo sumente, transfiguratus daemon in habitu adolescentis, cellulam eius ingreditur, & appropinquans,

Adolescentis specie iterum eum apparet.

quans, caucum eius nitebatur euertere. Vir autem Dei manu illud retinens, manducabat intrepidus. Tunc exiliens diabolus, aliam phantasmiam repente confingit: & ecce quasi candelabrum statuens ante eum, & lucernam desuper ardentem, ore polluto ac foetido Psalmos cantabat voce magna: Beati, inquit, in via immaculati, qui ambulant in lege Domini. Cumque ex eodem Psalmo verba plurima cecinisset, nullum ei sermonem sanctus ille respondit: donec cibum solitum percepisset. Postquam vero de mensa surrexit, cum omni constantia ait ad eum: Canis immunde & ter miserande, atque infirmissime & mendacissime si; nosti quod beati sunt, cur eis molestus es? Nam beati sunt reuera omnes, qui ex toto corde diligunt Deum. Respondens autem diabolus, ait: Idcirco illis infestus sum, ut superem eos, ut ab omni opere bono praepediti, meis facinoribus socientur. Cui vir beatus ita respondit: Non tibi bene fit maledicte, ut quempiam timentium Deum superare vel impedire praualeas: nisi forte eos, qui tibi similes existentes, a Deo propria voluntate discedunt. Illos vincis ac fallis, quoniam Deus non est in eis. Ab his autem qui diligunt Deum, tanquam fumus a vento, exhalescis ac deficis. Vna siquidem eorum oratio sic te persequitur ac deturbat, quemadmodum puluis a vento infectatus dispergitur. Viuit autem Deus meus, qui est benedictus in saecula, qui est gloriatio mea, quia non te pertimescam, etiam si omni tempore hic constiteris. Sic autem pro nihilo te spernam, veluti si vnus catulus contritus ab aliquo contemnatur. Haec eo dicente, confestim ille (ut solebat) euauit.

CAP. XVI. Rursum post dies quinque, cum psalmodiam suam noctis tempore consummasset, aliud phantasmiae argumentum ab inimico confingitur. Ecce enim quasi turba plurima cernitur aduenisse: & velut trahentes inuicem, cum clamoribus se mutuo cohortantur, ut homo Dei in foueam proiiceretur.

Psal. II 7. Quos circumspiciens vir beatus, Circumderunt me, inquit, sicut apes fauum, & exarserunt sicut ignis in spinis, & in nomine Domini vindicabor in eis. Tunc satanas exclamans, ait: Heu heu me, quid tibi de cetero faciam nescio. Ecce enim me in omnibus victum ac superatum intelligo, & vniuersas vires meas esse despectas, & me vndique conculcatum. Verumtamen nec sic quidem a te aliquando discedam, donec superans, humilem te mihi que subiectum faciam. Vir autem Dei ait ad eum: Anathema tibi & omni virtuti tuae, pollutissime demon: gloria autem & honor Domino

foli sancto ac sapienti Deo, qui nobis dilectoribus suis te tradidit conculcandum. & idcirco versutias tuas subsannamus atque contemnimus. Agnosce itaque infirmissime atque infelicissime daemon, quia nos neque te, neque tuas pertimescimus phantasias.

Per multum autem tempus diuersis argumentis ac machinis contra virum fortissimum dimicans, non quiuit cogitationibus eius solidissimis, saltem pauorem certans incutere. Magis autem praeliando, alacritatem in eo & charitatem apud Deum maximam suscitabat. Diligens namque Deum ex toto animo, & conuersationem suam secundum voluntatem eius instituens, affluenter gratiam diuinam promeruit: & propterea non valebat diabolus laedere eum. Perseueranter namque pulsauerat, ut ei thesauri diuinæ gratiae panderentur. Cumque patefactus fuisset ingressus, tres sibi inde pretiosissimos lapides sumpsit, fidem, spem, & charitatem, quibus in eo perfecte ac firmiter virtutes reliquæ ornabantur. Texens quoque pretiosissimam coronam bonis operibus, Regi regum Domino, a quo munus acceperat, offerebat. Quis enim sic ex toto corde Deum & proximum tanquam seipsum dilexit? Aut quis ita laborantibus compatiebatur & misericors existeret? Quem aliquando monachum audiens bene conuersari, non pro eo deprecatus est Dominum, ut liber ab omnibus diaboli laqueis seruaretur, & cursum vitae suae inculpabiliter consummaret? Aut quem peccatorem vel impium audiens, pro eo, ut saluaretur, cum lacrymis diebus ac noctibus Dominum non postulabat? Et in omni tempore institutionis suae non praeteriuit eum sine lacrymis dies. Labia sua non soluebat facile in risum. Non appropinquauit oleum corpore suo, facies, vel etiam pedes, a die conuersionis suae numquam diluti sunt. Sic namque se exhibebat, tanquam quotidie moriturum.

O vere, fratres, gloriosum miraculum, in tantâ abstinentiâ, iugibusque vigiliis, fletibus mixtis, chameuniis quoque & contritione corporis numquam omnino lassatus est, numquam infirmatus segnitiam obtorpuit, numquam tedio fatigatus est: sed veluti esuriens quisquam aut sitiens, sic ille auditate quadam sustinens omnia, numquam sui propositi potuit mens eius dulcedine satiari. Erat autem ad spectus eius quasi flos quidam immarcescibilis, atque in facie eius puritas animi noscebatur. Sed & totum corpusculum eius, quasi nihil egisset, validum ac robustum apparuit, utpote qui diuinam gratiam in omnibus frueretur, & iucunditate

Psallit demon.
Psal. II 6.

Orationis vis contra demonem.

CAP. XVII.

Imperturbatus aduersus demonis terribilissima perstat.

Fides, spes, charitas, tres lapides pretiosi.

Corona bonorum operum.

Lucæ 10.

Faciem pedesque, numquam lauauit.

CAP. XIX.

Animi puritas ex facie noscebatur.

spiritualis lætitiæ potiretur. In horâ namque dormitionis suæ ita splendidissimus vultu apparebat, quasi qui nequaquam vitæ suæ tempus in abstinentiâ peregisset. Sed &

aliud in eo per dispensationem miraculorum gestum est. In omnibus siquidem quinquaginta annis abstinentiæ suæ, vestem cilicium, quâ indutus fuerat, non mutauit.

Quinquaginta annorum spatium cilicium non mutauit.

Reliqua de Vitâ Abrahamæ & eius nepte, vide infra inter Vitas Feminarum.

NOTATIO.

ABRAHÆ] Memoria huius habetur in Ecclesiasticis tabulis. Ita enim Martyrologium Romanum XVI. Marty: In Syriâ S. Abrahamæ eremitæ, cuius res gestas beatus Ephraim diaconus conscripsit. Menologium Græcorum XXI. Octobris: Natalis S. Patris nostri Abrahami. Fusiùs eodem die in Menais, ubi & Maria neptis eius iungitur.

2. EPHRAIM] Auctor hic Actorum S. Abrahamæ, ut MSS. præferunt, & editio Colonienfis: quæ etiam hoc auctore habes apud Lipomanum tomo II. quæ ex Vitis Patrum editionis Colonienfis desumpta. Nam quæ in aliis editionibus habentur, in sine decurtata sunt. Desunt enim tria vltima capita post Vitam Maria neptis Abrahamæ, quæ ibidem huic iuncta est. Meminit eiusdem idem Ephraim in libello, qui Testamentum Ephraim inscribitur.

Metaphrastes quoque eiusdem res gestas fusiùs enarrauit, quas habes apud Lipomanum tomo VI. & Surium tomo II.

Meminit de Abraham S. Ephraim discipulo Sozomenus libro III. cap. XV. & Nicephorus lib. IX. capite XVI.

3. INTERPRETE ANONYMO] Eadem hæc Acta ex nouâ Gerardi Vossij interpretatione prodire his proximè elapsis annis, inter opera beati Ephraim tomo III.

CAP. I.

4. DESPONSauerunt ei pvellam adhuc in pveritia constituto] Saltem septennes esse oportebat, ut contraherent sponsalia, ut notat Barnabas Brissonius de ritu nuptiarum. Modestinus I C. lib. IV. differentiarum L. In sponsal. D. De ritu nupt. In sponsalibus contrahendis ætas contrahentium definita non est, ut in matrimoniis. Quapropter à primordio ætatis sponsalia effici possunt, si modò id fieri ab vtraque personâ intelligatur, id est, si non sint minores, quàm septem annorum. quæ verba certam nominatim sponsalibus contrahendis præscriptam ætatem non fuisse significant.

Quamquam quod ad legis Papiæ præmia attinet, ea demum sponsalia probari admittique Augustus constituit, quibus biennio post iusta ac legitime nuptia accedere possent. ut proinde minores natu decem annorum virgines frustra sponsæ haberentur. Cuius rei constitutenda causa fuit, quod sponsaliorum obtentu, quæ ad exitum & effectum breui perducitur per sponsarum immaturam ætatem non poterant, Legi fraudem fieri animaduertisset. Dio libro LIIII. in Actis anni DCCXXXVI. Ως δ' εν βρεση τινες εγλωσμενοι τας μεν πιας ην χαμηλιωτων εκαρπουωτο, το δε ερον αυτων ο παρελχοντο, ωσευ εταξεν μηδεμιαν εγγυαν ιχρυσεν μηδ' ην εδδε δουιν ετοιμ διεληθωντων χαρισου πς. του τεστ δεκεπν παντως ελγαδδ. του γε π απ αυτης διαλαουσιλα. δωδεκα γδ τας κωεις εις η γαυου ωραν ετη πληρη, καδ απερ ειπον, νομιζεθ.

Quæ verba ita Brissonius reddidit, quod ea ab interprete Xylandro minus fideliter & planè versa essent.: Quoniam autem quidam infantes puellas

despondentes præmiis quidem coniugum fruebantur, ceterum effectum rei & coniugum opus non præstabant; ea sponsalia vires nullas habere constituit, post quæ duobus transactis annis sponsa duci minimè posset: hoc est ut omnino decennis virgo desponderetur, siquidem ex eâ commodi quid sponsus capere vellet. Duodecimo namque anno virgo matura viro, & nubilis, ut iam antè dixi, existimatur. Quæ adducit etiam isdem panè verbis Zonaras tom. II. Annalium, & mentem Dionis clarè proponit. Hoc ipsum strictim tangit Suetonius Augusti cap. xxxiv. Cumque etiam immaturitate sponsarum, & matrimoniorum crebrâ mutatione vim Legis eludi sentiret, tempus spõsas habendi coarctauit. Quò pertinet Cay locus L. pan. D. De sponsal. quem ex eius lib. I. ad L. Iuliam & Papiam Pandectarum concinnatores delibauerunt: Sæpè iustæ ac necessariæ causæ non solum annum vel biennium, sed etiam triennium aut quadriennium, & vlteriùs trahunt spõnsalia: veluti valetudo spõnsi spõnsæve, vel mortes parentum, aut capitalia crimina, aut longiores peregrinationes, quæ ex necessitate fiunt. Vide etiam Cuiacium libro XVI. Obseruat. cap. xxxv.

5. PROPINQVABILE] Aliàs, propinqui habile. Tunc delendum, memorari parentes.

6. DIE SEPTIMO] Ita MS. Audomarenfis, & Metaphrastes. Deest impressis. Exprimitur hic ritus quarumdã gentium septem diebus nuptias celebrantium: Gen. XXI. v. 27. de nuptiis Iacob & Lia: Imple hebdomadam dierum huius copulæ. Indicum XIV. v. 12. Quod si solueritis mihi intra septem dies conuiuij. & v. 17. Septem igitur diebus conuiuij flebat ante eum. Tobia VI. v. 23. Adiurauit Raguel Tobiam, ut duas hebdomadas moreretur apud se. Nempe, ait Serarius noster, epulum nuptiale in decimum quartum diem porrigitur, propter duplicatam scilicet lætiam ob nuptias & demonium illud expulsam. Augustinus q. LXXXIX. in Genesim: Quod ait, Consumma septimanam istius; ad nuptiarum celebrationem pertinet, quæ septem diebus celebrari solent. Hieronymus Tradit. in Genes. Dicitur ei à socero Laban, ut septem dies pro nuptiis prioris sororis expleat. Obtinuit is mos apud Orientales, & apud Iudeos etiamnum seruatur. Ex hac Vitâ colligitur etiam, viguisse apud Aegyptios.

7. CAUCVM] Ita MS. Audomarenfis: uti CAP. III. & hic infra cap. XV. Editiones, catinum. Usurpatur hæc vox tum à Græcis, tum à Latinis. Glossa Græcolatina, Καλξ, patera. Suidas: Καυλον τρυ ημιν, κατ εθ δα ποοις. Quod vulgò caucium, doctioribus dicitur calix. Marcellus Empiricus cap. xxv. Vermis terrenus exfoditur, & in ligneo cauco ponitur, si fieri potest, fisco, & ferro illigato. Hieronymus libro II. contra Iouinianum cap. IX. Quodam verò tempore habens ad potandum caucum ligneum, vidit puerum manu concauâ bibere. Ita ibi legendum

dum esse, ex M. S. monui supra ad Vitam S. Pauli primi eremite cap. XIV. n. 55. Vide Onomasticon.

8. PSIATHIVM] Frequens hac dictio apud Asceticos scriptores de lecto & mattulâ Ascetarum. Hac eadem Vitâ cap. XIV. pro psiathio alia editio habet mattulam. Vide dicta ad Vitam Pachomij cap. XLIII. n. 40.

CAP. V. 9. PER IMPOSITIONEM MANVS PRESBYTER ORDINATVS] Ita ab ipsis Apostolorum temporibus ordinatio presbyterorum manuum impositione seu χειροτονία est facta: I. Timoth. IV. v. 14. & V. v. 22. Vide Onomasticon.

10. ENEI] Ita scribendum & legendum. Hactenus editum ænei. quod etsi intelligi possit, quod instar

aris præ stupore dirigerint; non tamen ita scripsit Auctor. Græcè est ἐνεοί. Est autem Græcis ἐνεός perculsus. Hesychius ἐνεός, ἐκδυνάτωι. Vide Onomast.

11. CVM MAGNA PHANTASIA] Id est, apparatu. Nicephorus libro XI. cap. XVIII. de Valente Imperatore: Cùm autem Epiphaniorum festus dies adesset; cùm vniuersâ, quam secum habebat phantasiâ, inanique & splendidâ pompâ in Ecclesiam venit. Græcè est, οὐδὲ τῆς αὐτῶν φαντασίας.

12. CHAMEVNII] Ita legendum. Quæ vox etiam in manuscripto sæpè deprauata est. Vetus editio habet, cammenius. Colonienfis, caumenius. Quod postremum ortum ex transpositione litterarum, quæ in quibusdam vocibus valdè solemnis fuit.

V I T A

S A N C T I B A S I L I I

CAESAREAE CAPPADOCIAE

A R C H I E P I S C O P I

A V C T O R E

²AMPHILOCHIO ICONII EP.

I N T E R P R E T E

³VRSO S. R. E. SVBDIACONO.

PRÆFATIO INTERPRETIS.

BEATI Basilij, Casarea Cappadociae praesulis, Vitam me in Latinam vertisse dictionem, secundum postulationem tuam, cognosce. Neque enim inobediens esse tibi debeo, qui omnibus fratribus meis & proximis debitor sum. Sed utinam tam benè quàm promptè, tam vtiliter quàm feliciter, quod postulasti, fuerim executus: praesertim cùm necessariò super hoc fueris exhortatus, & ut tantus vir apud Latinos, quemadmodum apud Græcos, celebris habeatur, iure sategeris. Denique licet eius quaedam salutifera scripta sermo Latinus habeat, Vita tamen illius quàm sit admirabilis hactenus ignoratur. Et certè satis incongruum est, quod docuerit sciri, & quid fuerit operatus nesciri: cùm sanctus Vir (utpote imitator illius, de quo Lucas ^{Act. 1.} scribit, quia coepit Iesus facere & docere) non solum verba Dei docebat homines, sed, ut magnus vocaretur in regno calorum, antea faciebat. Fruere igitur salubriùs doctrinis eius, & ne fortè dicas illum docuisse & non fecisse, iam nunc scies quia fecit quod docuit, & de cetero habebis quod imiteris.

Licet antè hoc opus ego non præsumpserim aggredi, putans, vt ipse nosti, ab alio iam translata, in quo meritò ipse me reprehendi. Numquidnam quia Scripturam sacram quidam interpretati sunt, idcirco posteriores interpretes hanc minis interpretati sunt? Si hoc esset, eandem sacram Scripturam Latinitas ex ipso Hebraico fonte per beatum Hieronymum Ecclesie Romanæ Presbyterum, & diuinæ Bibliothecæ cultorem, hæcenus non hausisset.

Verùm diligenter inquirens, nihil scriptum de vitâ huius Sancti apud Latinos inueni, nisi duo miraculorum eius, id est, de puero Christi negatore liberato, & muliere à peccatis ereptâ: quæ tamen adedè deprauata reperi, vt rursus ea interpretari quàm emendare maluissem.

Sanè notandum est, quia cùm quidam legunt in his actibus, quæ sanctus Amphilochius scripsit, discrepasse autumant ab his, quæ S. Gregorius Nazianzenus in epitaphio huius magni viri commemorat: cùm alter fortè tacuerit, quod alter non tacuit, id ipsum nobis inter Euangelistas reperientibus. Præsertim cùm & idem Amphilochius, qui super tanti viri vitâ scripserint, hæc expositurus aptè designet.

PROLOGVS AVCTORIS.

HARRISSIMI, non inconueniens erat, sed iustum, deuotos filios super obitu patrio contristari, & ei dona lacrymarum offerre: quod hæcenus compatienter egimus.

At verò postquam luctus turbinem, secundum quod scriptum est, deposuimus, ad gratificam supplicationem omnium Domino Christo Deo nostro rependendam commoti sumus; operæpretium duxi, tam memorabilem Vitam, quàm vera miracula pastoris & magistri nostri Basilij, ne diutino transcurso temporis obliuioni profundæ tradantur, scripturæ fore mandanda.

Tribus enim sacratissimis & egregiis viris, Gregorio videlicet, qui in Theologiâ claruit, & Gregorio memorabili Nyseorum ciuitatis Episcopo, sed & beato Ephræm, aliis atque aliter sermonibus epitaphicis tantum virum fulgidum exhibentibus: visum est & mihi tamquam abortiuo,

Vita Basilij à variis scripta.

1. Cor. 15

vt cum Apostolo dicam, cùm præ manibus accepissem narrationes, quæ ab vtrisque admirandis viris editæ sunt, ea quæ his deesse videbantur suppleui, more scilicet deuoti filij debitum patri representantis, de sursum quædam, vt æstimari potest, assequentis, & certam scientiam percipientis. Nouit enim, nouit nubes abscondere solem, & morosus bonarum narrationum transcurus facile introducit obliuionem.

Omissa ab aliis Amphilochius supplet.

Magnus igitur exstitit pastor noster, & famosus mundo Basilijus cælestium virtutum confermocator, Angelorum ordi-

num comminister, prædicabilis Ecclesie Doctor, incorrupta dogmatum orthodoxorum columna; qui naturam existentium enucleatius explanauit, qui pessimum Trinitatis apostatam Iulianum deposuit, qui Valentis os blasphemum obstruxit, qui Arrianorum expressè nequissimum errorem deuastrauit, qui Christianorum liquidò stabiliiuit rectam opinionem. Pastor acceptabilis Ecclesie populi, regalis sacerdotij confors, circumamictus veritate Christi, ouium aries, diuinæ fidei magister inclutus: qui & viuens & post obitum magnis coruscavit miraculis, qui Deo odibilis Iuliani, vt dictum est, extollentis in altum cornu, & loquentis aduersus Deum iniquitatem, corruptionem oratione suâ parauit. Interea Valens accipiens indignè Imperialem purpuram, & Arrianorum nequam sensui patrociniū præstans, venit ad illustrem, quæ apud nos est, Cæsaris urbem. Verùm qualiter, vel quâ causâ, non est præsentis temporis enarratio. Sed ad propositum redeamus, virtutes illius, quas à vuluâ vsque ad finem habuit, narraturi.

Varia san-
cti Basilij
elogia.

VITA.

BASILIVS solus super terram æqualitatem ostendit, vitam videlicet operibus decoratam, & sermonibus diuinæ sapientiæ illustratam, omnia Christo dans, animam & corpus, verborum palmas, propter quod & gentilem errorem vt araneorum telas dirupit. Hic septem annorum factus, ad litteras traditur à parentibus: vacans autem in Mathematicis quinquennio, fructificabat plurimum in philosophicâ disciplina, naturæ mansuetudine. Rursus re-

CAP. I.

Septennis
litteris tra-
ditur.

Duodennis
est philoso-
phus.

licitâ

Prima definitio philosophiæ, meditatio mortis.

Matth. 6.

Tribus vel ut Ceberis tabulis mentem parabolicè instruit.

Resurrectionem docet.

2. Cor. 5.

Matth. 18.

Luc. 15.

licitâ patriâ, Cappadox enim erat genere, peruenit ad matrem sermonum, id est, ¹³ Athenas, & castitate seu multâ continentia & temperantiâ decenter ornatus, adhæret præceptorî Græcorum sapientiæ, ¹⁴ Eubulo nomine, & ita sese disciplinis tradidit, vt eum tam præceptores quàm condiscipuli imitarentur. Erant enim huius cooperatores, magnus Gregorius Nazianzenus episcopus, ¹⁵ qui throni Apostolici gubernacula per duodecim moderatus est annos, & Iulianus, qui ad breue tempus Christianus fuit, atque ¹⁶ Libanius. Hic autem præ omnibus admirabilis vir posuit in corde suo non participari pani vel vino, donec ex supernâ prouisione sapientiæ penetraret arcana. Moratus autem in eruditionibus quindecim annos, & omnem gentilem philosophiam transcurrens, in fine Astronomiam quoque ac Geometriam, & optima quæque legens, cum nullo modo valuisset per ea inuenire omnium conditorem, quadam nocte vigilante illo, diuinus quidam splendor inquit, vt transcurreret nostræ religionis scripturam.

¹⁷ Surgens ergo properauit Ægyptum, & accedens ad quemdam Archimandritarum, nomine ¹⁸ Porphyrium, petiuit dari sibi sacros libros ad perceptionem diuinorum dogmatum. Et hoc percepto mansit illic, dans operam meditationi diuinorum eloquiorum, aquâ & oleribus educatus. Anno verò integro ibidem moratus, & veritatis rationem fide considerans, perseverauit scrutatus verbum veritatis, & petiuit se dimitti ¹⁹ Ierosolymam causâ orationis iturum, & illic miracula inspecturum: qui exoratus dimisit eum.

Rediens autem illò, vbi Græcorum institutus est philosophiâ, cœpit persuadere multis philosophis & multitudini Gentilium ostendere Christum, demonstrans illis viam salutis. Requirebat verò & præceptorem suum Eubulum (qui erat dux verbi) in vicissitudinem studiorum, quibus ab ipso fuerat institutus, ad trahendum eum & inclinandum immaculatæ fidei, vt pote ipse benè currens ad eam. Omnesque docebat, qui philosophiâ imbuti erant, illum sequi quali magistrum. Requirens autem eum in omnibus scholis, inuenit ²⁰ in proaestio cum philosophis. nihil erat enim apud eos studij quàm dicendi quid ac audiendi nouum. Disputante autem illo, reprehendit eum astans Basilius. Et quidam eorum, qui cum ipsis erant, dixit: Reprehendit te quis, ô philosophe. Qui ait: Aut Deus, aut Basilius. Recognoscens ergo eum, & hos qui secum erant dimittens, aderat cum Basilio, &

tribus diebus ieiuni perseverantes, quæstiones inuicem proponebant. Interrogauit itaque Eubulus Basilius: Quæ est definitio philosophiæ, Basili? Qui ait: Prima definitio philosophiæ, meditatio mortis. Ille verò admirans, ait: Quis est mundus? ait: Qui est super mundum. Et dulces quidem sunt mundi sermones, ipse verò mundus vehementer amarus, si quis hunc vitiosè retineat. & alia est voluptas corporis, & alia incorporalis naturæ. Et pariter hæc cuiquam inesse impossibile constat. Nemo enim potest duobus dominis seruire. Verum, quantum virtus suppeditat, frangimus esurientibus panem scientiæ, & eos, qui per malitiam quorundam sine tecto sunt, per virtutem ducimus sub tectum. Si verò eum nudum videmus, amictu circumdamus, & domesticos seminis non despiciamus. Cumque dixisset hæc, imaginans ei parabolicè Saluatoris nostri misericordiam, quam circa nos per pœnitentiam operatur, ²¹ tres tabulas sensim proponit in proforibus mētis, vnam quidem in superioribus portarum virtutes ferentem, Prudentiam videlicet, Fortitudinem, Temperantiam, & Iustitiam. In sinistra verò parte Seductionem. porrò hinc & inde Intemperantiam, Profanationem, Linguositatem, Suasionem, & huiuscemodi examen malorum. Pœnitentiam autem decenter astantem intrepidam, hilarem, lenem, & contrariis quidem aduersantem, populo verò bona omnia imprecantem. Præterea iuxta hanc, Abstinentiam, Sagacitatem, Clemētiam, Pudicitiam, Pudorem, Humanitatem, & multorum bonorum plebem. Sensus verò huius historiæ videntibus quidem est monitio, audientibus autem zeli potioris occasio. Hæc & ipse ego videns delectatus sum, & in hoc ductus sum, ô Eubule. Sunt quippe in nobis non imagines neque ænigmata, sed ipsa liquidò veritas ad salutem adducens. Resurgemus enim omnes, hi in vitam æternam, hi in opprobrium & confusionem perpetuam: & aditabimus ante tribunal Christi, quemadmodum docent nos magniloqui prophætæ, Isaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, & David rex, & egregius Paulus. Et post hos ipse Dominus pœnitentiæ dator, & huius recompensator, qui ouem perditam requisit, qui recedentem à paternis sinibus cum multis diuitiis puerum, & his luxuriosè consumptis postea redeuntem, fame tabefactum, germanè amplexus est, & adornans fulgidâ stolâ & anulo ac vestibus pretiosis, suadet nihil puero peccanti, non sœuire, sed veluti fratri veniam dare: sic absque inuidiâ Dominus excellens bonitatem æqualem his, qui circa vnde-

Præceptor eius Eubulus.

Condiscipuli eius Gregorius Nazianzenus, Iulianus, Libanius.

15. annis operam dedit studiis.

Diuinitus monetur sacram Scripturam legere.

Abit in Ægyptum ad Porphyrius Archimandritâ.

Aquâ & oleribus victitat.

CAP. II.

Conatur præceptorem & condiscipulos ad fidem adducere.

Eubuli de Basilio testimonium.

LIVS.
Matth. 20.

1. Cor. 2.

Eubulus ad fidem Trinitatis conuertitur. & Baptisimum expetit.

Basilius & Eubulus societatem inueniunt.

Bona sua pie erogant.

Hoc Caput sequens deest in Vitis. Patrū.

CAP. III. Antiochiā perueniunt.

Basilius puero anxio thema dicit.

undecimam horam venerunt, mercedem dat. Ipse & nobis pœnitentibus, & resipiscantibus, ex aquâ & Spiritu sancto regenerationem donabit, quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Dominus diligentibus se. Horum ergo sensu intellecto Eubulus ait: O Basili, cœlestis Trinitatis assertor, per te credo in vnum Deum Patrem omnipotentem, & cetera; expectans resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi, amen. Opere autem ostendam tibi fidem, quæ in me est: quoniam omnibus, quæ mihi adfuerunt, in manibus tuis datis, residuo vitæ meæ tempore, si placitum in conspectu Dei fuerit, tecum ero, susceptâ ex sanctâ aquâ seu Spiritu regeneratione. Ait autem Basilius: Benedictus Dominus Deus noster, ex hoc nunc & vsque in sæculum, ô Eubule, qui illustrauit lumen verum in mente tuâ, & transtulit te à multorum errore deorum in agnitionem misericordiæ suæ. Porro si, vt falsus es, mecum pariter esse vis, ostendam tibi quo salutem nostram modo prouideamus, à vinculis istius sæculi liberandi. Vnum demus omnia quæ nobis insunt, & tribuamus egenis; sicque demum ad sanctam ciuitatem pergamus, inspectores per nos efficiendi patrum ibidem miraculorum, & acquiramus fiduciam apud Deum. Taliter itaque ambo rebus suis pie distributis, sola ex his indumenta, quæ sancto Baptismati præparari solent, ementes, Ierosolymam tendunt, conuertentes ad Dominum Gentilium multitudinem copiosam. Peruenientes verò ad Antiochi urbem, diuerterunt ad receptaculum quoddam. Filius autem hospitis, nomine Philoxenus, sedebat præ foribus in meditatione multâ: erat autem hic discipulus Libanij sophistæ, à quo susceperat versus Homericos ad transferendum eos in Rhetoricos. Et cum in multâ tribulatione consisteret, laborando deficiebat: quem aspiciens Basilius dixit ad eum: Quare ita tristis es, adolescens? ait: Quæ mihi vtilitas erit, si dixerò tibi? Perseuerante autem Basilio, & ei prodesse pollicente, dixit ei tam sophistam, quàm etiam versus, & quia propter hoc laboro. Qui susceptis verbis cœpit dicere horum translationem. At verò adolescens stupefactus pariter & gaudens, in scriptis exponi eam rogauit. Qui scripsit horum solutionem in tribus editionibus: puer autem suscepit eos gaudens, & diluculo pergit ad Libanium, & dat ei versus enucleationem. Accipiens autem Libanius, & consternatus super translationem, dixit: Per diuinam prouidentiam nullus præsentium sapientum tale quid po-

test interpretari. Vnde ergo est horum inuouator? ait puer: Peregrinus quidam veniens ad hospitium meum, paratissime differuit mihi horum dissolutionem. Nihil ergo negligens Libanius, cursim ad hospitium venit, & videns Basilium vnâ cum Eubulo, & recognoscens eos, obstupescens est pro insperato vtriusque aduentu. Rogauit autem eos diuertere in domum suam; & hoc consecutus rogauit etiam, vt suauem seu conditam fumerent escam. Qui pane & aquâ secundum consequentiam, quæ ab ipsis tenebatur, mensuratè perceptis, gratias egerunt Deo, & omnium datori bonorum. Paratissime itaque Libanius cœpit cum iis quarere, ac protendere verborum Rhetoricarum. Illi autem proposuerunt ei de fide sermonem. At verò Libanius sentiens quæ dicebantur: Nondum est, inquit, tempus huius operationis: cum autem iusserit superna prouidentia, non est qui resistat. Sed quia in maximis mihi profuisti, ô Basili, disputare quoque ad nouitios meos ne dedigneris. Qui celeriter congregatis iuuenibus, docebat eos munditiam animæ & impassibilitatem corporis, gressum mitem, vocem temperatam, sermonem ordinatum, cibum & potum imperturbabilem, coram senioribus silentium, ante sapientiores auditionem, circa prælatos subiectionem, circa æquales seu minores charitatem non fictam, pauca effari, plura verò intelligere: non exasperari sermone, non superabundare loquelis, non esse promptos ad risum, pudore ornari, cum mulieribus impudicis non colloqui, deorsum visum habere, sursum animam; fugere contradictiones, non didascalicam sequi dignitatem, nihil æstimare à quibuscumque collatos honores. Quod si quisquam vestrum aliis etiam prodesse potest, à Deo mercedem expectet, & æternorum bonorum vicissitudinem à Christo Iesu Domino nostro. His dictis Basilius ad discipulos Libanij, & miris ab omnibus laudibus cumulat, vnâ cum Eubulo carpebat iter.

Cumque Ierosolymam peruenissent, & omnem locum sacrosanctum fide & amore perlustrassent, & in eis Deum, qui super omnia est, adorassent, manifesti facti sunt episcopo ciuitatis, nomine ²² Maximino. Et huic procidentes, postulauerunt adipisci diuinam regenerationem ²³ in Iordane flumine. Quos intuens sanctus hic vir Dei, gratiâ plenus, adimpleuit petitionem ipsorum, & vnâ cum fidelibus viris venit ad Iordanem. Cum autem Basilius accessisset ad ripam, proiecit se super humum, & cum lacrymis & clamore valido petebat signum suæ fidei reuelari. Et mox cum tremore consurgens deponit

Libanius Basilium & Eubulum ad lauantem mensam inuitat.

Lantiam respunt.

Pane & aquâ vni.

Basilius Libanij discipulos ad omnia honesta hortatur.

CAP. IV. Ierosolyma sacra loca lustrant.

Postulant Baptisum ab episcopo Ierosolymitano.

deponit vestimenta sua, & cum eis procul dubio veterem hominem, sic demum descendens in aquam orabat: & accedens sacerdos baptizavit eum. Et ecce fulgur ignis præfulsit eis, ²⁴ & columba ex eo veniens descendit in aquam, & turbatâ aquâ conuolauit in cælum; hi verò qui astabant tremefacti glorificauerunt Deum, baptizatus autem Basilius exiuit ab aquâ. Admirans autè Maximinus Basilij dilectionem quam in Deum habebat, & oratione fusâ super eum induit vestibus resurrectionis Christi.

Baptizatur Basilij fulgure & columbâ firmatur.

Baptizatur Eubulus.

Chrisma & Communionis post Baptisimum.

Reuertuntur Antiochiam.

Basilius à Meletio diaconus creatur.

Scribit in Proverbia.

CAP. V.

Redit cum Eubulo in Cappadociam.

Eusebio Casariensi episc. eorū aduentus diuinitus innotescit.

Honorificè ab eo excipiuntur.

Baptizauit autem & Eubulum, ²⁵ & vngeus etiam sancto chrismate, tradidit viuificam Communionem, & rogauit Basilium Dei sacerdos post orationem sumere cibum, quod & fecit dicens: Domine Iesu Christe Deus noster, ita credo Euangelicæ voci tuæ, & spero in benignitate tuâ, ait, manducans & bibens, vincam resistentem nobis diabolum cooperatione Spiritus sancti tui. Stupefactus autem sacerdos Dei in fide illius, reuersus est cum eis in sanctam ciuitatem. Anniuersario verò tempore illic demorantes, communi consilio venerunt Antiochiam, & Basilius ²⁶ à Meletio eiusdem vrbs episcopo ad diaconij ordinem promotus, ²⁷ & Prouerbiorum sermonem interpretatus, multâ est admiratione prouectus.

Pòst non multo tempore transacto, properauit vnâ cum Eubulo ad Cappadocium regionem; & cum iam iamque ingressuri essent Casariensium ciuitatem, in visione noctis reuelatus est tunc episcopo ipsius vrbs, ²⁸ Eusebio nomine, horū aduentus, & quod Basilius eius esset futurus successor. Qui expergefactus vocauit principem ecclesiasticæ administrationis, & quosdam venerabilium clericorum, & misit eos ad Orientalem portam vrbs, dicens eis visionem: cumque irent ad portam, obuij fuerunt eis, cum ingrederentur. Quos videntes & agnoscentes rogauerunt vt ascenderent ad episcopum. Cumque intrarent, intuitus eos sanctissimus episcopus, & stupefactus in similitudine visionis, Deo gratias egit. Interrogauit autem vnde venirent, & quod abirent, & quæ eorum essent vocabula, & discens, dixit diaconibus præbere quæ ad requiem eorum congruerent: qui adducentes eos ²⁹ ad insigne habitaculum, omnia obtulerunt ad suauitatem eorum. Eadem autem horâ aduocans sanctissimus vir lectissimos cleri & ciuitatis, enarrauit eis ea, quæ à Deo fuerant sibi reuelata. Qui vnâ voce dixerunt: Veraciter & hoc digna est munda vita tua, vt diuinitus de cælo reuelaretur is, qui post te futurus est pontificalem thronum ornare. Vnde nihil hæsitans

fac quod tibi videretur. Episcopus autem aduocato Basilio vnâ cum Eubulo, cœpit scrutari cum eis sacras Scripturas: & admirans pelagus sapientiæ, quæ inerat illis, & habitis eis idoneis assistoribus, non post multum temporis obiit. Conuenientes ergo episcopi ad ³⁰ Synodum, cum operatione Spiritus sancti eligunt Basilium ad thronum episcopalem. Qui videlicet consecratus gubernabat Ecclesiam Dei prouidentia.

Post aliquod verò tempus postulauit à Deo, quod concederet sibi gratiam sapientiæ & intellectus, vt offerret per propria verba sua incruentum Deo sacrificium, & veniret in præsentiam sancti Spiritus: & post sex dies, velut in excessu mentis aduentu Spiritus sancti factus, septimo die cœpit ministrare Deo per singulos dies, & post aliquod tempus fide ac oratione multâ, inchoauit propriâ manu scribere Missæ mysteria. & quadam nocte astans ei Dominus in visu cum Apostolis propositionem panis faciens in sancto altari, erexit Basilium, dicens ei: Secundum petitionem tuam repletur os tuum laude, vt per propria verba tua incruentum offeras sacrificium. Qui non ferens oculis visionem, surrexit tremefactus, & accedens ad sanctum altare cœpit dicere ac scribere in chartâ, ita: ³¹ Reple os meum laude, vt laudem gloriam tuam Domine Deus, qui creasti nos, & adduxisti ad vitam hanc, & reliquas sanctæ Missæ orationes. Et post finem orationum ³² exaltauit panem, prolixè orans & dicens, Attende Domine Iesu Christe Deus noster de sancto habitaculo tuo, & veni ad sanctificandum nos, qui sursum cum Patre sedes, & hîc nobiscum inuisibiliter ades, & dignare potenti manu tuâ tribuere nobis & per nos omni populo sancta sanctis. Populus respondit: Vnus sanctus, vnus Dominus I E S V S Christus cum sancto Spiritu in gloriâ Dei Patris, Amen.

Et diuidens panem in tres portiones, vnâ quidem suscepit cum timore multo, aliam verò seruauit ³³ ad consepeliendum sibi, tertiam autem positam ³⁴ super columbam auream, suspendit super altare. Eubulus autem & cleri princeps simul præ foribus templi stantes, videbant lumen intelligibile in templo, & homines clarissimè candidatos, & vocem populi glorificantis Dominum, & Basilium altari astantem: & consternati super visione, ceciderunt in faciem, cum lacrymis glorificantes Dominum. Cum autem exisset Basilius, ceciderunt ad pedes. Qui interrogauit causam adorationis & aduentum eorum. Illi verò dixerunt gloriosissimum miraculum, quod viderunt in templo. Tunc Basilius extensè gratias

Basilio Casariensium episcopus creatur.

CAP. VI.

Quotidie Missam celebrat.

Diuinitus edocuitur Liburgiam scribit.

Eleuatio Hostia sacra in Est-charistiâ.

Hostiam sacram in tres partes diuidit.

Clarissimo lumine & Angelis circumdatur Basilius sacrificans.

agens

agens Domino, enarrauit gloriosissima. Et aduocato aurifice, fecit columbam de auro mundissimo, & in eâ posuit portionem, suspendens super sanctam mensam, instar sanctæ illius columbæ quæ apparuit in Iordane Domino baptizato. Hoc autem factu, repromisit sermonem exhortationis se dicere ad populum: & collocata est infinita multitudo in ecclesiâ, inter quas erat vir magnus, Dei cultor ³⁵ Ephræm, de quo postmodum enarrabimus, qualiter ex apparitione diuinâ inspector factus fuerit memorandi Basilij.

CAP. VII. Itaque cum diuinum celebraretur officium, ³⁶ Hebræus quidam, vt Christianus, se populo miscuit, ordinem officij & donum Communionis explorare volens, & videt infantulum membratim incidi in manibus Basilij: & communicantibus omnibus venit & ipse, & data est ei in veritate caro: deinde adest & calici, qui erat sanguine plenus, & ipsius particeps est effectus. Atque ex utroque conseruatas reliquias pergens in domum suam, ostendit vxori suæ, ad confirmationem eorum quæ dicebantur, enarrans quæ propriis viderat oculis. Credens ergo quod reuera horrendum sit & gloriosum Christianorum mysterium, in crastinum adit Basilium supplicans ei, quod sine dilatione acciperet in Christo signaculum. qui nihil negligens, solitas grates ei, qui omnes vult saluari, referens, baptizauit eum cum omni domo suâ credentem in Dominum.

CAP. VIII. ³⁷ Helladius autem sanctæ recordationis, qui inspector & minister fuit miraculorum quæ ab eo patrata sunt, quiq; post obitum eiusdem Apostolicæ memoriæ Basilij sedem illius suscipere meruit, vir miraculis & clarus, atque omni virtute ornatus, retulit mihi, quia cum senator quidam fidelis, nomine ³⁸ Proterius pergeret ad sancta & percolenda loca, & ibidem filiam suam ³⁹ tondere, & in vnum venerabilium monasteriorum mittere, & sacrificium Deo offerre voluisset; diabolus, qui ab initio homicida est, inuidens eius religioso proposito, commouit vnum ex seruis eius, & hunc ad puellæ succendit amorem. Hic itaque cum tanto voto esset indignus, & non auderet propositum saltem contingere, alloquitur vnum ex detestandis maleficis, repromittens illi, vt si forte arte suâ posset illam commouere, multam ei auri tribueret quantitatem. at verò veneficus dixit ad eum: O homo, ego ad hoc impos existo: sed si vis, mitto te ad prouisorum meum diabolum, & ille faciet voluntatem tuam, si tu dumtaxat feceris

voluntatem eius. Qui dixit ad eum: Quæcumque dixerit mihi, faciam. Ait ille: Abrenuntias, inquit, Christo in scriptis? Dicit ei: Etiam. Porro iniquitatis operarius dicit ei: Si ad hoc paratus es, cooperor tibi efficiar. Ille autem ad ipsum: Paratus sum, tantum vt consequar desiderium. Et facta epistolâ, pessimæ operationis minister ad diabolum destinauit eam, habentem dictatum huiusmodi: Quoniam domino & prouisorio meo oportet me dare operam, quo à Christianorum religione discedant, & ad tuam societatem accedant, vt compleatur portio tua; misi tibi præsentem, meas deferentem litterulas, cupidine puellæ sauciatum. Et obsecro vt huius voti compos existat, vt & in hoc glorier, & cum affluentiori alacritate colligam amatores tuos. Et datâ ei epistolâ, dixit: Vade tali horâ noctis, & ita supra monumentum alicuius pagani, & erige chartam in aëra, & adstabunt tibi, qui te debent ducere ad diabolum. Qui hoc alacriter gesto, emisit miseriam illam vocem, inuocans diaboli adiutorium: & continuo adstiterunt ei principes potestatis tenebrarum, spiritus nequitæ, & suscepto qui fuerat deceptus, cum gaudio magno duxerunt eum vbi erat diabolus, quem & monstrauerunt ei super excelsum solum sedentem, & in gyro eius nequitæ spiritus circumstantes: & susceptis venefici litteris, dixit ad infelicem illum: Credis in me? Qui dixit: Credo. Dixit ei diabolus: Tergiuersatores estis vos Christiani, & quidem quando me opus habetis, venitis ad me; cum autem consecuti fueritis affectum, abnegatis me & acceditis ad Christum vestrum, qui, cum sit bonus atque misericors, suscipit vos. Sed fac mihi in scriptis tam Christi tui & sancti Baptismatis voluntariam abrenuntiationem, quam in me per sæcula spontaneam repromissionem, & quia mecum eris in die iudicij simul perfruiturus æternis supplicis, quæ mihi sunt preparata. At ille exposuit propriæ manus scriptum, quemadmodum fuerat expetitus. Rursusq; ille corruptor animarum draco destinat ⁴⁰ dæmones fornicationi præpositos, & exardescere faciunt puellam ad amorem pueri, quæ proiecit se in pauimentum, & cœpit clamare ad patrem: Miserere mei, miserere: quia atrociter torqueor propter talem puerum nostrum. Compatere visceribus tuis, ostende in me vnigenitam tuam paternum affectum, & iunge me puero, quem elegi. Quod si hæc agere nolueris, videbis me amarâ morte post paululum mortuam, & rationem dabis Deo pro me in die iudicij.

Pater

*In columbâ
super altare
suspensâ
Eucharisti-
am affer-
natur.*

*Hebrao in
Eucharisti-
â infantu-
lulum appa-
ret.*

*Credit He-
braus &
baptizatur.*

*Helladius
Basilij suc-
cessor.*

*Proterij fa-
mulus fi-
liam heri
deperit.*

*Maleficum
consulit.*

*Abrenun-
tians Chri-
sto, diaboli
operam
quarrit.*

*Malefici
ad diaboli
epistolâ.*

Ephes. 6.

*Proterij
famulus
diabolo si-
statur.*

*Chirog-
rapho Chri-
stum & Ba-
ptismum
eiurans,
diabolo si-
dem signat.*

*Inflamatur
herilis filia
in amorem
famuli.*

*Reuelat
maritus
uxori pa-
tratum fa-
cinus.*

*A Basilio
opem flagi-
tant.*

*Cruce si-
gnatus, &
oratione
munitus
recluditur
in sacrario.*

*Variè à da-
monibus
infectatur.*

*Rursus Cru-
cis signo &
oratione
roboratur.*

*Educitur
post 40. dies.*

*Dolere pa-
ter de filia
dementia-
tione.*

*Filia, ut
famulo
nupti de-
tur, patrem
urget.*

*Perficitur
iniquum
conjugium.*

*Maritus
obhorret à
Sacramēto
Eucharis-
tiae.*

** Gr. ἀγ-
νάς, ab-
repta*

*Uxor mari-
tum ad Eu-
charistiam
inuitat.*

Pater autem cum lacrymis dicebat : Heu mihi peccatori ! quid est quod contigit miseræ filiæ meæ ? quis thesaurum meum furatus est ? quis filiæ meæ iniuriam intulit ? quis dulce oculorum meorum lumen extinxit ? ego te semper supercælesti sponso consiliatus sum desponsare Christo, & Angelorum contubernio sociam constituere, & in psalmis & hymnis & canticis spiritua- libus canere Deo accelerabam : tu autem in lasciuam petulantiae insanisti. Dimitte me, sicut volo, cum Deo contractum facere, ne deducas senectutem meam cum mœrore in infernum, neque confusione nobilitatem parentum tuorum operias. Quæ in nihilum reputans, quæ à patre sibi dicebantur, perseverabat clamans : Pater mi, aut fac desiderium meum, aut prius pauxillum mortuam me videbis. Pater itaque eius in magnâ dementatione constitutus, tam immensitate mœstitiæ absorptus, quàm amicorum consiliis acquiescens se admonentium ac dicentium, expedire potius voluntatem puellæ fieri, quàm sese manibus interficere, consensit, & præcepit fieri desiderium puellæ potius, quàm eam exitiabili tradere morti. & mox protulit puerum qui quærebatur, simul & propriam genitam, & dans eis omnia bona sua, dixit : Salve nata verè misera ; multum lamentaberis repœnitens in nouissimis, quando nihil tibi proderit. Porro nefandi matrimonij coniugio factò, & diabolicæ operationis completo facinore, & paucò tempore prætereunte, notatus est puer à quibusdam, quòd non ingrederetur ecclesiam, neque attrectaret immortalia & viuifica Sacramenta, & dicunt miserandæ vxori eius : Noueris quia maritus tuus, quem elegisti, non est Christianus, sed extraneus est à fide, & penitus est alienus. Quæ tenebris & dirâ plagâ referta, proiecit se in pauimentum, & cœpit vngulis semetipsam discerpere, & percutere pectus, atque clamare : Nemo unquam qui parentibus inobediens fuit, saluus factus est. Quis annuntiabit patri meo confusionem meam ? Heu mihi infelici ! in quod perditionis profundum descendi ! quare nata sum ? vel nata quare non statim * indireptibilis facta sum ? Huiusmodi ergo eam complorantem seductus vir eius agnoscens, venit ad eam, asseuerans non se ita rei veritatem habere : quæ in refrigerium suaforiis eius verbis deueniens, dixit ad eum : Si vis mihi satisfacere, & infelicem animam meam certificare, cras ego & tu pergemus vnanimiter ad ecclesiam, & coram me sume intemerata mysteria, & taliter mihi poteris satisfacere. Tunc co-

actus dixit ei sententiam capituli. Protinus ergo puella femineâ infirmitate deposita, & consilio bono accepto, currit ad pastorem & discipulum Christi Basilium, aduersus tantam clamans impietatem : Misericordiam mihi miseræ præsta sancte Dei, miserere mei discipulæ Domini, quæ contractum cum dæmonibus feci. Miserere mei, quæ proprio patri facta sum inobediens. & cognita illi fecit rei gestæ negotia. Porro sanctus Dei conuocato puero, sciscitabatur ab eo si hæc huiusmodi essent. Qui ad sanctum cum lacrymis ait : Etiam sancte Dei. Nam etsi ego tacuero, opera mea clamabunt. & enarrauit ei & ipse malignam diaboli operationem, qualiter ab exordio vsque ad finem fuerit subsecutus. Tunc dicit ei : Vis conuerti ad Dominum Deum nostrum ? Qui dixit : Etiam volo, sed non possum. Dicit ei : Cur ? Respondit : In scriptis abrenuntiaui Christo, & fœdus pepigi cum diabolo. Dicit ei sanctus : Non tibi sit curæ : benignus est Deus noster, & suscipiet te pœnitentiam agentem. Benignus enim est super malitiis nostris. Et proiciens se puella ad pedes eius, euangelicè rogabat eum, dicens : Discipule Christi Dei nostri, si quid potes, adiuua nos. Dicit sanctus ad puerum : Credis posse saluari ? At ille dixit : Credo Domine, adiuua incredulitatem meam. Et confestim adprehensâ manu eius, & factò super eum Christi signo simul & oratione, retrusit illum in vno loco, ⁴¹ intra quem sacri habebantur amictus. & datâ ei regulâ orauit & ipse pro illo per tres dies. Post quos visitauit eum, & dixit : Quomodo te habes, fili ? Dicit ei puer : In magnâ sum, domine, defectione. Sancte Dei, non suffero clamores, pauores, iacula, & lapidationes ipsorum. Tenentes enim propriæ manus meæ scripturam, obiurgantur in me, dicentes : Tu venisti ad nos, non nos ad te. Et dicit ei sanctus : Noli timere, fili mi, tantummodò crede. Et datâ ei modicâ escâ, & factò super eum Christi denuò signo & oratione, inclusit eum : & post paucos dies visitauit illum, & dixit : Quomodo te habes, fili ? Ait : Pater sancte, à longè clamores eorum audio simul & minas ; nam non video illos. Et rursus dato ei cibo, & effusâ oratione clausit ostium, & discessit. Præterea quadragesimo die abiit ad eum, & dicit illi : Quomodo te habes, frater ? Respondit & dicit ei : Benè, sancte Dei. Vidi enim te hodie in somnis pugnantem pro me, & vincentem diabolum. Mox ergo secundum consuetudinem factâ oratione eduxit illum, & duxit illum ad cubiculum suum.

O Manè

L I V S.

Clerus, monachi, populus, per uigilium pro misero celebrant. Lucae 15.

Manè autem factò, conuocato tam uenerabili clero, quàm monasterijs & omni Christo amabili populo, dixit eis: Filij mei dilecti, vniuersi gratias agamus Domino: ecce enim futurum est, vt ouem perditam pastor bonus super humeros suos imponat, & reducat Ecclesiæ: & nos oportet peruigilem ducere noctem, & deprecari uoluntatem ipsius, vt non vincat corruptor animarum. Quo protinus acto, & promptissimè populo congregato, per totam noctem vnà cum bono pastore deprecari sunt Deum, cum lacrymis pro ipso clamantes, Kyrie eleison. Et diluculò vnà cum omni multitudine populi assumit sanctus puerum, & tenens dexteram manum eius, duxit eum in sanctam Dei ecclesiam cum psalmis & hymnis. Et ecce diabolus, qui vitæ nostræ semper inuidet, si hanc sine tristitiâ uiderit, cum totâ perniciosâ uirtute suâ uenit, & puero inuisibiliter comprehenso, uoluit rapere illum de manu sancti: & cœpit puer clamans dicere: Sancte Dei auxiliare mihi, & adeò contra illum impudenti instantiâ uenit, vt ipsum egregium Basilium simul cum illo impelleret & subuerteret. Conuersus ergo sanctus ad diabolum ait: Impudentissime, & animarum violator, pater tenebrarum & perditionis, non tibi sufficit tua perditio, quam tibimet ipsi & his, qui sub te sunt, acquisisti, sed adhuc non quiescis, & Dei mei plasma tentando? Diabolus uerò dixit ad eum: Præiudicas mihi, Basili. ita ut multi ex nobis audirent uoces eius. At uerò sanctus Dei ad illu: Increpat, inquit, tibi Dominus, diabole. At ille: Basili, præiudicium mihi facis. non iui ego ad eum, sed ille uenit ad me, abrenuntiando Christum, mecumque est sponcione pactuatus, & ecce scriptum habeo, & in die iudicij coram communi Iudice deferam illud. Sanctus autem Domini dixit: Benedictus Dominus Deus meus, non deponet populus iste manus ab excelso cæli, nisi reddideris scriptum. Et conuersus dixit plebi: Tollite manus uestras in cælum, uniuersi clamantes cum lacrymis, Kyrie eleison. Cumque staret populus horâ multâ extensas habentes manus in cælum, ecce scriptum pueri in aërem deportatum, & ab omnibus uisum uenit, & positum est in manus egregij patris nostri pastoris Basilij. Suscepto autem illo, gratias egit Deo, gauisusque uehementer vnà cum uniuersâ plebe, dixit ad puerum: Recognoscis litterulas has, frater? At ille dixit ad eum: Etiam sancte Dei, propriæ manus meæ scriptura est. Et diruptâ scripturâ introduxit eum in ecclesiam, & dignus habitus est sacris interesse Missarum officijs, & participatione sacro-

Constituit Basili cum damone.

Iudæ ep.

Chirographum miserè recipi.

rum mysteriorum, & muneribus Christi. Et factâ susceptione magnâ recreauit uniuersum populum, & ducto puero & instructo, atque datâ ei decenti regulâ, tradidit eum uxori eius, indefinenter glorificantem & laudantem Deum. Amen.

Enarravit autem & hoc prædictus nobilis vir Helladius, quoniam vnâ dierum resplendente, sanctus pater & magnus Basilii profectus est de ciuitate nostra, nemini dicens quò esset iturus. Et ingressus coram nobis dixit: Filij mei sequimini me, vt uideatis mecum gloriam Dei, & admiremur discipuli magistrum. Mox ergo ut proficisci cœpit de ciuitate nostrâ communis pater noster, agnouit eum per uirtutem Spiritus sancti⁴² Anastasius presbyter, & dicit nominatim quidem uxori suæ,⁴³ vsu autem foror: Ego uadam ad culturam agri, domina mi foror, sed surge & orna domum tuam, & circa horam nonam⁴⁴ tolle thuribulum & cereos, obuiam uade sancto Basilio Archiepiscopo; uenit enim applicare in domo nostrâ. Illa autem tremefacta super tam gloriosum dictum, fecit ut edocta est, erat autem illa uirgo pudicè uiuēs quadraginta trāsiens annos cum coniuge suo conseruans secretum, sterilem se simulans hominibus. Obuians autem nobis cum debitâ modestiâ, congruentem salutationem tribuens primum quidem benedicitur à sancto patre nostro: deinde dicit illi: Quomodo habes domina⁴⁵ Theognia: illa uerò stupefacta de uocatione nominis dicit ei: Bene sancte Dei. Dicit illi sanctus pater noster: Vbi est dominus Anastasius presbyter, frater tuus? Dicit ei: Maritus meus est, domine, & iuit ad colendam terram. Qui dixit: In domo tuâ est, & ne fatigeris. Verecunda ergo mulier non solum de uerbo hoc, atque uocabulo nominis sui, uerum etiam quò dixerat ei deifer pater noster, quoniam quidem mulier exiteret nomine, soror uero vsu. Et stupefacta, tremoreque concussa cecidit in terram, clamans & dicens: Sancte Dei, ora pro me peccatrice, quia magna & miranda intueor opera. Et factâ super illam benedictione, coram omnibus dixit ei: Extende pannum inter brachia tua. Et cum extendisset, iussit effudi carbones de thuribulo in pannum, superponens incensum: & ante omnes ibat, & uenientibus nobis in domum presbyteri, obuiavit: & ipse deosculans honorabiles eius pedes, & dedit illi in Domino salutatione, & dicit ei presbyter: Vnde mihi hoc ut ueniat sanctus Dei ad me: Et dicit ei pater noster: Bene te inueni, discipule Christi, eamus & faciamus sanctam Dei Missam. Erat enim ipse presbyter Dei ieiunans per singu-

CAP. IX.

Anastasius presbyter aduenit Basilium diuinitus cognoscit.

In continentia 40. annis cum coniuge uixit.

Theognia Anastasij uxor, vsu foror.

Basilii Anastasij tam domi esse prædicat.

Theognia accessit carbones illa se sinu fert.